ABİM DENİZ

Hiç yayınlanmamış mektup ve fotoğraflarla HAMDİ GEZMİŞ'in anıları

CAN DÜNDAR

can anlatı

CAN DÜNDAR

ABİM DENİZ

Baba

Biliğin gibi şimdi an
Beni anlıyacağını ümit ediyorum
en ufak bir pişmanlık duymu
ve moralim iyi. Hamdi beni
asheri pöntleğimi ; kalın asheri
maşırlarımı ve pöntleklerimi Ka
ayrica 43 numara bir ayak
ta getirsin.

Annemin ve senin ellerin
Hamdiyi hasretle kucakl

Not: Unutmaki ne yaptığ-
sam inandığım olana için
yaptım.

CAN DÜNDAR

ABİM DENİZ

Hiç yayınlanmamış mektup ve fotoğraflarla Hamdi Gezmiş'in anıları

2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kasım 2014, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 100000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Emre Taylan

Grafik uygulama: Bahar Kuru Yerek
Fotoğraf düzelti: Kübra Altıntaş

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırım Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2427-5

Ergin Konuksever'e ve Mustafa İstemi'ye koleksiyonlarında yer alan bazı fotoğrafların bu kitapta kullanılmasına izin verdikleri için teşekkür ederiz.

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

CAN DÜNDAR

ABİM DENİZ

Hiç yayınlanmamış
mektup ve fotoğraflarla
Hamdi Gezmiş'in
anıları

ANLATI

can

Can Dündar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Lüsyen, 2010
Canım Erdalım Sevgili Babacığım, 2011
Anka Kuşu, 2012
Aşka Veda, 2012
Ben Böyle Veda Etmeliyim, 2012
Benim Gençliğim, 2012
Birand, 2012
Büyülü Fener, 2012
Kırmızı Bisiklet, 2012
Sarı Zeybek, 2012
Savaşta Ne Yaptın Baba?, 2012
Uzaklar, 2012
Yağmurdan Sonra, 2012
Yakamdaki Yüzler, 2012
Yârim Haziran, 2012
Yüzyılın Aşkları, 2012
Ergenekon (Celal Kazdağlı'yla Birlikte), 2013
Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor, 2013
Yıldızlar, 2013
Köy Enstitüleri, 2014
Nâzım, 2014

CAN DÜNDAR, 16 Haziran 1961'de Ankara'da doğdu. 1982'de AÜ, SBF Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. 1986'da İngiltere'de London School of Journalism'i bitirdi. 1988'de, ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde Siyaset Bilimi dalında yüksek lisansını tamamladı. 1996'da aynı bölümde doktora derecesi aldı. 1979'dan beri gazetecilik, belgesel yapımcılığı, TV programcılığı, 2013'ten beri de *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığı yapıyor. Kitapları: *Demirkırat* (M.A. Birand ve B. Çaplı'yla birlikte, 1991), *Sarı Zeybek* (1994), *12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi* (M.A. Birand ve B. Çaplı'yla birlikte, 1994), *Gölgedekiler* (1995), *Hayata ve Siyasete Dair* (1995), *Yağmurdan Sonra* (1996), *Ergenekon* (Celal Kazdağlı'yla birlikte, 1997), *Yârim Haziran* (1998), *Benim Gençliğim* (1999), *Köy Enstitüleri* (2000), *Nereye?* (2001), *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor: Salih Bozok'un Anıları* (2001), *Uzaklar* (2002), *Yükselen Bir Deniz* (2002), *Savaşta Ne Yaptın Baba?* (2003), *Bir Yaşam İksiri: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı* (2003), *Mustafa Kemal Aramızda* (Ülkem Özge Sevgilier'le birlikte, 2003), *Büyülü Fener* (2003), *Duvar* (Ege Dündar'la birlikte, 2003), *Yıldızlar* (2004), *Sedat Alp: İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü* (Fatma Sevinç'le birlikte (2004), *Kırmızı Bisiklet* (2005), *Nâzım* (2005), *İlk Durak-İETT* (Nebil Özgentürk'le birlikte, 2005), *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç I.* (2006), *Yüzyılın Aşkları* (2006), *Karaoğlan* (Rıdvan Akar'la birlikte, 2006), *İsmet Paşa* (Bülent Çaplı'yla birlikte, 2006), *Yakamdaki Yüzler* (2007), *Ecevit ve Gizli Arşivi* (Rıdvan Akar'la birlikte, 2008), *Ben Böyle Veda Etmeliyim: İsmail Cem* (2008), *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç II.* (2008), *Mustafa* (2009), *Anka Kuşu* (2009), *Lüsyen* (2010), *Canım Erdalım Sevgili Babacığım* (2011), *Aşka Veda* (2012), *Birand / Bir Ömür, Ardına Bakmadan* (2012).

Önsöz

HAMDİ GEZMİŞ

Baharın en güzel ayı benim için de mayıs olabilirdi, eğer abim Deniz ve iki yiğit arkadaşı 72'nin 6 Mayıs'ında, kin ve intikam duygularıyla idam edilmeseydi...
İzleyen yıllarda da içimizdeki acı küllenmedi, canlı kaldı hep ama geçen zaman içinde –yaşadığımız olumsuzluklara karşın– her kesimden pek çok insanın abimlere giderek daha çok sahip çıkması bizlere gurur verdi.
İnfazdan sonra abimin üstünden çıkan parka, postal ve diğer giysiler ile hücresinde bulunan eşyalar babama teslim edilmişti. Ben de 1979 yılında evlenene dek babamlarla oturmuştum. Gerek abimin evdeki eski kitaplarını, gerek bu eşyalardan giysiler dışında kalan Türkçe ve İngilizce kitapları, son sigara paketlerini, bazı küçük kişisel eşyaları, abime yazılanlar ile babamın saklamış olduğu cezaevi mektuplarını özenle korudum. Evlenip ayrı eve taşınınca da bunları yanıma aldım ve kasa içinde bugüne kadar özenle muhafaza ettim. Yine çeşitli yıllara ait abimle ilgili birçok fotoğrafı da albümler içinde dağıtmadan günümüze kadar korudum. Yakın zamanda annemin evinde sandık odasında bulduğumuz mektup arkadaşlarından gelen kartpostal ve mektuplar ile bazı belgeleri de bu arşive dahil ettik.
Babam da sağlığında bunların saklanması taraftarıydı ve uygun koşullar olduğunda bir kitap yazarak toplumla paylaşmayı düşünüyordu. Onun için röportaj yapanlara birkaç fotoğraf dışında malzeme vermedi. Bunda ne kadar haklı olduğu sonradan anlaşıldı. Örneğin, abim, Yusuf ve Hüseyin'in beraber olduğu meşhur üçlü fotoğraf gibi bazı fotoğrafların orijinalleri elimizden çıktı ve kim

bilir kimin elinde kayboldu... Babamın vefatından sonra ben de kitap hazırlamayı düşündüm ancak bunu tek başıma başaramayacağımı fark ettim. Belki de bunca yılın acısıyla yüzleşmek ağır geldi. Bunun üzerine kalemi güçlü bir yazardan destek almaya karar verdim.
40 yılı aşkın bir süre sabır ve kıskançlıkla saklamış olduğum bu arşivden, çocuklarım ve eşim de dahil aile üyelerinin hiçbirine yakın zamana kadar bahsetmedim. Fakat yaş da ilerledikçe, artık bu bilgi ve belgelerin toplumla paylaşılması ihtiyacını duydum ve elimdeki doküman konusunda öncelikle aile üyelerini bilgilendirdim.
Bu arada, amacı sadece Deniz Gezmiş'in adı ve anısı üzerinden maddi yarar sağlamak olan bazı kişilerin yalan yanlış bilgilerle ortaya çıktıklarını görüyorduk... Bu kişilere karşı hukukçu arkadaşlarımız gerektiğinde yasal girişimleri yerine getirmektedir. Bundan sonra da, ileride açıklayacağım "vakıf" kurumsal çatısı altında, hukuksal haklara sahip çıkılmaya devam edilecektir.
Bu rant heveslilerinin bilgi kirliliğine yol açan faaliyetlerini de dikkate alarak, sakladığım dokümanın kamuoyuyla paylaşılmasına olanak sağlayacak bir kitabın hazırlanmasını hızlandırma kararını aldık.
Yazar olarak ise, daha önce birçok belgesel ve diğer türlerde yapıtlarla kendini kanıtlamış ve Deniz abimin politik yaşamı yanında insani özelliklerini de en iyi aktarabileceğine inandığım usta yazar Can Dündar'la işbirliği yapmayı kararlaştırdık. Kendisi de bu isteğimizi kırmayarak anlattığım projeden çok heyecan duyduğunu ve ortaya çıkacak yapıtın kendisi için de onur vesilesi olacağını belirtti.
Yayınevi olarak da Can Yayınları ve sahibi Can Öz'le anlaşma yaptığımızda sağlam bir birliktelik kurulmuş oldu.
Başlangıçta benim düşüncem bu kitabın baba-oğul ekseninde hazırlanması ve adının da buna göre konulmasıydı. Kitapta da görüleceği gibi Deniz abimin ailede en çok iletişim içinde olduğu kişi babamdı. Yeri gelmişken, abimin lisede okuduğu döneme ait bir anımı aktarmak istiyorum:

Üç erkek kardeş, ailenin üç büyüğüne paylaştırılmış gibiydik. Annem, belki de en küçük evlat olduğum için benimle daha çok ilgileniyordu. Anneannem Bora abime (Sivas'ta bir süre yanında kaldığı için) daha çok yaklaşmıştı. Babam da her dönem Deniz abimle arkadaşlığa yakın bir ilişki içindeydi. Deniz abimin hepimizin olduğu bir ortamda, şakacı bir ifadeyle "Hamdi annemin, Bora anneannemin çocuğu, ben de babamın oğluyum" şeklinde konuşup babama sarıldığını hatırlıyorum.

Daha sonra yaptığımız değerlendirmede anıların baba-oğul ekseninde sınırlandırılmasının kitabı kısıtlayabileceği düşüncesine vararak isminin *Abim Deniz* olmasına karar verdik. Bu şekilde, hepimiz el ele verip yaklaşık beş ay sürecek geceli gündüzlü bir çalışma içine girdik ve elimizdeki bilgi ve belgeler ile diğer kaynaklardan yararlanarak abimin insani yönlerini ön plana çıkartan ve olaylar sırasında aile çevresinde yaşananları anlatmaya çalışan bir eser oluşturmaya çalıştık. Ayrıca bu çalışmada tarihsel olaylarda hata yapmamaya da dikkat ettik.

Kitap çalışması sırasında Can Dündar'la yaptığımız uzun söyleşilerimiz boyunca, eski acı tatlı günleri anımsadıkça neşelendiğim anlar olduysa da, hüzünlenip duygulandığım anlar daha çok oldu.

Bu kitap, abim hakkında yanlış bilinen konuları da düzeltmeye vesile olacaktır:

Bunlardan bir tanesi doğum tarihidir. Zira kitap içindeki çeşitli nüfus kayıtları ve kendi mektubundan da açıkça görüleceği üzere, abimin doğum tarihi 27 Şubat değil 28 Şubat 1947'dir. Yeri gelmişken burada başka bir konuyu da belirtelim. Çok konuşulduğu üzere, abimin mahkemedeki savunması veya başka bir ad altında herhangi bir ses kaydı da bulunmamaktadır. İnternette dolaşan ses kaydı, 70'li yıllarda kim olduğunu bilemeyeceğim bir kişi tarafından canlandırma amacıyla kasete kaydedilmiştir. Esasen bu banttaki sesin abimin gerçek sesiyle en ufak bir benzerliği de yoktur.

Kitabın hazırlanmasında katkıları olan aile üyeleri ve dostlarımla başta Can Yayınları çalışanları olmak üzere

emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Ama izin verirseniz, büyük bir sorumluluk örneğiyle çalışmalara destek veren ve pek çok işi doğru olarak zamanında tamamlamamıza olanak sağlayan oğlum Can'a özel bir teşekkür göndermek istiyorum. Tam da üniversite bitirme sınavları ve yurtdışı yüksek lisans işlemlerinin kesiştiği bir kavşakta, sıcak yaz günlerinde bir gün bile tatil yapmadan fedakârca çalıştı.

Değerli okurlar: Bizler aile üyeleri olarak, Deniz abim ve arkadaşlarının anılarının daha iyi yaşatılabileceği düşüncesiyle Deniz Gezmiş adına, başta eğitim bursları olmak üzere toplumsal dayanışma faaliyetlerinde bulunmayı amaçlayan bir vakıf kurma çalışması içindeyiz. Elinizdeki kitabın ve bundan sonra meydana getirilecek diğer yapıtların telif haklarından elde edilecek gelirler eksiksiz olarak bu vakfa tahsis edilecektir.

Bu kitap vesilesiyle aile üyeleri olarak Bora abimle eşlerimiz, çocuklarımız, onların eşleri ve torunlar bir araya gelip bu anı bir fotoğrafla ölümsüzleştirdik. Deniz abim ise lise çağlarından kalma bir fotoğrafla hemen arkamızdaydı.

Aile fotoğrafı.

Gencecik üç insanın anıları önünde saygıyla eğilirken, sözlerimi, Deniz abimin çok sevdiği bir eser olan Ömer Bedrettin Uşaklı'nın "Deniz Hasreti" isimli şiirindeki son dörtlükle bitirmek istiyorum:

"Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden,
Dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?
Ey deniz, şöyle bir gün sana bakacak mıyım?
Elma bahçelerinden, fındık bahçelerinden?"

Giriş

CAN DÜNDAR

Hamdi Gezmiş'le ilk kez, 2012'nin 6 Mayıs'ında tanıştık.

Deniz'ler için yaptığımız *Delikanlım* belgeselinin ilk gösterimiydi.

Belgeseli Deniz Gezmiş'in adını taşıyan parkta izledikten sonra ricamız üzerine sahneye geldi. Konuşmadı, sadece Attila İlhan'dan bir dörtlük okudu:

Bir yangın ormanından püskürmüş genç fidanlardı
Güneşten ışık yontarlardı sert adamlardı
Hoyrattı gülüşleri aydınlığı çalkalardı
Gittiler akşam olmadan ortalık kararda.

Hiç tanımıyorduk Hamdi Gezmiş'i...

Adını, Deniz'in son mektubundan biliyorduk:

"Kitaplarımı Hamdi'ye verin. Bilimadamı olsun," dediği kardeşiydi.

Sahi niye hiç ortada gözükmemişti bunca yıl?

Niye susmuştu hep?

Öyle bir vasiyetin ağırlığını nasıl taşımıştı?

O kitapları ne yapmıştı?

Bilimadamı olabilmiş miydi?

Olduysa, isteyerek mi olmuştu; yoksa vasiyetteki bir cümle, onun hayatını, gelecek hayallerini mi değiştirmişti?

Biz Deniz'in idama gidiş sahnesini ezbere biliyorduk, kim bilir kaç kitabın son sayfasıydı o sahne...

Peki sonraki sayfalar?

İdam haberini bir anne nasıl duymuştu?

Bir baba 25 yaşındaki oğlunun naaşını gusülhanede nasıl bulmuştu?

Deniz gittikten sonra geride kalanlar ne olmuştu?

Böyle devasa bir acıyla hayata nasıl devam edebilmişlerdi? Nasıl olup da öfkeye, intikam duygusuna yenilmemişlerdi?

Ya Deniz?

O parkası içinden bizlere yiğitçe bakan genç bir fidan mıydı sadece?

Gülüşü hoyrat mıydı gerçekten?

Alman Çeşmesi'nin üzerinden kitlelere seslenen devrimci, evde nasıl bir çocuktu?

Nasıl bir ergenlik yaşamıştı?

İlk bisikletine ne zaman binmiş, hangi kızı daha çok sevmiş, nasıl böyle gözü kara olabilmişti?

Bile bile nasıl böyle yalınkılıç ölümün üstüne gidebilmişti?

Aklımdaki yüzlerce sorunun cevabı bir sır küpünde saklıydı.

Tam 42 yıl, bir hazineyi saklar gibi saklamıştı o cevapları Hamdi Gezmiş...

Sadece cevapları değil, abisinden kalan eşyaları da... fotoğrafları da... mektupları da... anıları da... acıları da...

Anıları, acıları yüreğinde; eşyaları ofisinin demir kasasında korumuştu.

"Gün gelir, o kasanın kapağını açarım, oturur bütün hatırladıklarımı yazarım," diye düşünmüştü.

Sonra yıllar geçtikçe, sahte anılar, gerçeklikten uzak kitaplar, yanlış bilgiler, belgeler piyasaya döküldükçe, gecikmeye başladığını fark etmiş, "Artık yazmalıyım," demişti.

İşte o aşamada, bana büyük gurur veren bir güven sayesinde, yeniden buluştuk kendisiyle... Ailesinden bile kıskançlıkla gizlediği "hazine"sinin kapağını açtı bana; yüreğiyle birlikte...

Ve konuşmaya başlayınca 40 yıllık suskunluğunun ardındaki yığınak çıktı ortaya...

Onca yılın açığını kapatmaya çalışır gibi iştahla, günlerce konuştuk.

Anılardan süzülen, sadece abisinin vasiyetini yerine getirmek için ömrü boyu çabalamış bir idealist değildi; aynı zamanda bir efsanenin ardındaki sımsıcak kişilikti.

Deniz Gezmiş evde kardeşiyle sütlaç kavgası yapan, bisikletiyle dağları aşan, denizi ilk gördüğünde cesaretle dalıp kulaç atan, mutfakta aniden arkasında bitip annesini korkutan, İngilizcesini ilerletmek için yabancı kızlarla yazışan, hapiste kiraz reçeli kaynatan, hücresinden yarının Türkiye'sine mektuplar yazan, şakacı, heyecanlı, capcanlı, inançlı bir delikanlıydı.

Kitap çalışması sırasında bir anı. Hamdi Gezmiş, Can Dündar, Can Gezmiş.

Hamdi Gezmiş anlattıkça Deniz'in kişiliğini şekillendiren siyasal ve toplumsal iklimi, yaşadığı şehirlerin, aile içi ilişkilerinin, arkadaş çevresinin ondaki izlerini, onu efsane haline getiren özelliklerinin kökenlerini keşfetmeye başladım.

O yüzden de kitapta, nehir söyleşi formatı yerine, ikili bir anlatım tekniği kullandım:

Hamdi Gezmiş anılarını anlattı; ben dönemin olaylarını...

O anılardan ortaya çıkan Deniz portresini, dönemin çerçevesi içine yerleştirmeye çalıştım.

Hamdi Gezmiş'in anlatımının yanı sıra, dönemin gazetelerini, seçtiğim bazı makaleleri, Cemil Gezmiş, Mustafa Yalçıner ve Halit Çelenk ile *12 Mart* belgeselimiz için Bülent Çaplı ile birlikte yaptığımız söyleşileri, Deniz'in arkadaşlarının, avukatlarının anılarını, hücresinden babasına yazdığı mektupları, kimini gördüğünüz, kimini ilk kez göreceğiniz fotoğrafları ekledim.

Bugüne kadarki Deniz kitaplarında bulmakta zorlandığım kronolojik olay akışını ve fotoğraf dizinini özenle koruyarak, aynı zamanda bir referans kitap oluşturmaya çalıştım.

Hamdi Gezmiş bilimadamı titizliğiyle, bu çabaya hem öncü hem destek oldu.

Oğlu Can Gezmiş, bütün araştırma boyunca canla başla çalıştı; hiç görmediği ama bir hayli benzediği amcasının, kendi kuşağına taşınmasına bu çabasıyla omuz verdi.

İki adaş, Deniz'in hayatını hakkıyla gün ışığına çıkarabilmek için işbirliği yaptık.

Bir küçük anı nakledeyim:

Deniz'in yıllarca evin kilerinde bir çamaşır sepetinin içinde saklanan "mirası"nın içinde bir avuç renkli kartpostal vardı.

Dünyanın değişik köşelerinden, Pakistan'dan, Almanya'dan, Arjantin'den yollanmış kartlardı bunlar...

İnternet öncesi çağda, yurtdışından mektup arkadaşı bulma modasına Deniz de uymuş, İngilizcesini ilerletebilmek için kendine farklı ülkelerden mektup arkadaşları edinmişti. Onlardan gelen, kart, mektup ve fotoğrafları da özenle saklamıştı.

İlk kez bu kitapta kamuoyuna ulaşan o kartların üzerinde, gönderen kızların isim ve adresleri vardı.

Tabii kartları görür görmez, merak perisi dürttü:

Acaba neredelerdi şimdi?

Deniz'in akıbetinden haberdarlar mıydı?

Onlar da İstanbul'daki bu genç çocuktan gelen mektupları, fotoğrafları saklamış olabilir miydi?

Can Gezmiş, o isimleri tek tek internette araştırdı.

Almanya'dakimektuparkadaşınınadı, Gabriele Kadenbach'tı. Ve evet, Berlin'de hâlâ bu isimde biri vardı.

Heyecanla adresi tuşladık:

İnanılmaz ama gerçek: Gabriele hâlâ aynı adresteydi.

Almanya'daki arkadaşımız Semra Uzun-Önder, ricamız üzerine Gabriele ile ilk teması kurdu. Bize randevu aldı. Hamdi ve Can Gezmiş'le birlikte, yarım asırlık bir mektubun peşine düşmek üzere Berlin'e uçtuk.

Gabriele ile bir Berlin kafesinde buluştuk.

Gabriele altmış yaşlarındaydı. Berlin Hayvanat Bahçesi'nde çalışıyordu. O da bu tuhaf buluşmanın heyecanını yaşıyordu.

Tam 50 yıl önce yazıp Deniz'e yolladığı mektubu verdik kendisine... Mektuba da, kendisini bulmuş olmamıza da inanamadı.

Evlenmesine rağmen soyadını değiştirmemiş, anne babası öldükten sonra kendisine kalan çocukluk evine yerleşmişti.

Onu bu sayede bulabilmiştik.

Ya Deniz?

Onunla yazıştığını hatırlıyor ama sonrasına dair hiçbir şey bilmiyordu.

Ondan gelen mektupları, fotoğrafları da saklamamıştı maalesef...

Gabriele ve Hamdi, Berlin'de kafede.

"Ne olmuştu ki Deniz'e? Neden bu kadar önemliydi?"

Espri yeteneğinde amcasına çektiği anlaşılan Can verdi cevabı:

"Che Guevara ile mektuplaşıp sonra mektupları yırttığınızı düşünün; işte öyle bir şey..."

Berlin buluşması, kitap maceramızın en hoş anılarından biriydi.

* * *

Bu kitapta Deniz'in durgun, fırtınalı, eğlenceli, dalgalı hallerini ve yer yer derinliklerini bulacaksınız.

Neden bugün hâlâ on binlerce çocuğun adında yaşadığını, her kesim tarafından sevilip sayıldığını, ölüm yıldönümlerinde nasıl olup da her yıl biraz daha büyüyen kalabalıklar toplandığını, her direnişte, her mitingde isminin niçin ısrarla anıldığını, neden Gezi Direnişi patladığında AKM'nin en görünür yerine onun posterinin asıldığını daha iyi anlayacaksınız.

Çoğunu ilk kez okuyacağınız mektuplarındaki, "Tarih bizi haklı çıkaracaktır," tahminine şapka çıkaracaksınız.

Öte yandan bu kitap, sadece su kadar berrak, ölümüne inançlı bir idealistin değil, onunla büyüyen ve o gittikten sonra da hep onunla yaşayan, onu yaşatan kardeşinin öyküsü...

Bir gencin, bir ailenin, bir kuşağın zalimce ufalanışının; ama gömüldü sanılan efsanenin, inadına, eskisinden de güçlü şekilde yaşayışının hikâyesi...

Dilerim bu hikâye, yakında Deniz Gezmiş'in adını taşıyacak bir vakfa ve müzeye de ilk harcı koyar; onun gelecek kuşaklara doğru şekilde taşınmasına katkı sunar.

Hamdi Gezmiş'e güveni ve katkısı için teşekkür ederken, onun ve abisinin kuşağına, "Selam olsun, helal olsun," diyorum.

Can Dündar
Ekim 2014

1

CAN DÜNDAR

1961 yılıydı.

Bir sabah, Öğretmen Mukaddes Hanım, iki oğluyla birlikte okula gidiyordu.

Sivas hükümet konağının bulunduğu meydana varıp sağ taraftaki askerî binanın önüne geldiklerinde birden dehşetle durdular.

Binanın bahçesine bir darağacı kurulmuştu.

Darağacında, bir kadının bedeni sallanıyordu.

Tedirgin adımlarla önünden geçtiler.

Çevrede meraklılar vardı.

İpte dönen kadının boynu kırılmış, dili dışarı taşmıştı. Ayağında ayakkabısı yoktu; yün çorap giymişti. Yoksul bir köylü kadını olduğu giysilerinden anlaşılıyordu.

Boynunda bir yafta asılıydı. Suçu; sevgilisiyle bir olup kocasını öldürmekti.

İbret olsun diye, zor kullanılarak meydana getirilmiş, infaz edilmiş, sonra da teşhir edilmişti.

Nasıl olabilirdi; bir insana kıymak?

Onu uluorta darağacına asmak?

Herkes görsün diye orada bırakmak?

Bir ipte gün boyu sallandırmak?

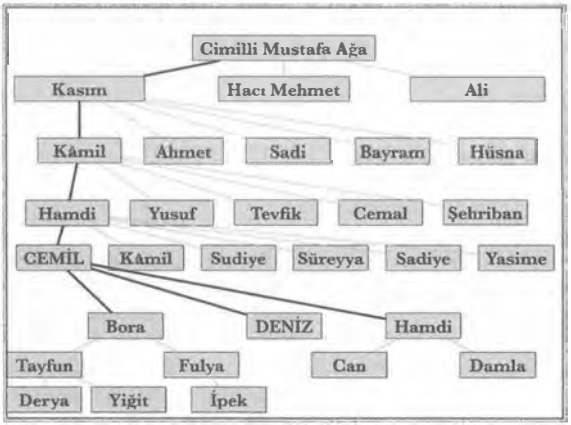
Hızla oradan uzaklaştılar.

Ancak darağacındaki o kadının hayali, onun yağlı urganda sallanan cansız bedeni, ağzından dışarı sarkmış dili, ayağındaki yün çoraplar, biri 9, diğeri 14 yaşındaki iki erkek çocuğun gözlerinden, zihinlerinden, düşlerinden ömür boyu silinmeyecekti.

Çok da değil, 11 yıl sonra Türkiye'de yeniden ibret için darağaçları kurulduğunda, bu kez acının vurduğu ev, kendi evleri olacak, devletin yaftası onların boynuna asılacaktı.

2
HAMDİ GEZMİŞ

Baba tarafımız "Gezmişoğulları" sülalesinden gelir bizim...
Atalarımız, Orta Asya'dan göçen Oğuz Türklerinin bir kolu olarak Anadolu'ya gelmiş ve Rize'nin İkizdere kazasına bağlı Cimil'e yerleşmiş.
Cimil, Erzurum sınırına yakın, dağlar üzerinde kurulmuş bir köymüş. Zamanla büyüyüp üç köy olmuş.
"Gezmişoğulları" bu köylerden Başköy'de yaşamış, ticaret ve tarımla uğraşmış.
Tespit edebildiğimiz en büyük atamız, Cimilli Mustafa Ağa... 1840'ta Cimil'den ayrılmış. Ama köyde akrabaları kalmış, ilişkileri de sürmüş.

Soyağacı.

Eski CHP Milletvekili Sami Kumbasar, Cimillidir. Hayatını anlattığı kitabında, o dönemden Cimil'de kalan akrabalarımızın halen "Özgen" soyadını taşıdığını, köyün yakınlarında büyükdedemize ait olan eski arazinin, hâlâ "Gezmişin Çayırı" olarak anıldığını yazıyor. Hatta abimin arandığı günlerde polis Başköy'e gidip akrabalarımızı sorgulamış.

Cimil, Tanzimat döneminde göç vermeye başlayınca geniş aile, Karadeniz'e ve İstanbul'a dağılmış.

Soyun bize ait kolu, Erzurum'u kendine mekân seçmiş. Ailemiz, Erzurum Ovacık'ın Çıkrıklı köyüne yerleşmiş. Gezmişoğulları I. Dünya Savaşı'nda 16 şehit vermiş. Babamın üç dayısı, Erzurum'un geri alınmasında şehit edilmiş.

Cimilli Mustafa Ağa'nın oğlu Kasım'ın beş çocuğundan biri Kâmil'dir; Kâmil'in beş çocuğundan birinin ismi ise Hamdi...

Hamdi Dede.

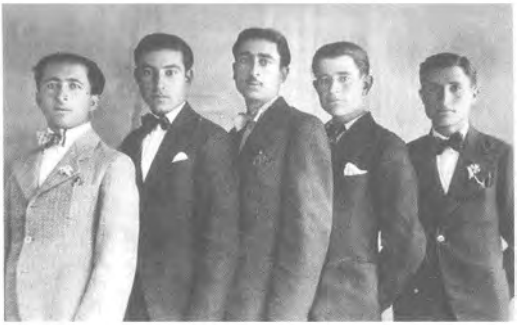
Benim ismini aldığım dedem Hamdi Bey... Hamdi dedem, ailenin bir kolunu Ilıca Beypınar (eski ismiyle Öznü) köyüne taşımış. Daha sonra, hamile eşini geride bırakıp harbe gitmiş. 1914'te Sarıkamış'ta savaşmış, Ruslara esir düşmüş. Günlerce süren bir tren yolculuğundan sonra Sibirya'ya götürülmüşler. Yolda Baykal Gölü'nü görüp deniz sanmışlar. Sibirya ormanlarındaki bir toplama kampında üç yıl kötü koşullarda esir tutulmuş Hamdi Bey... Bir hayli de işkence görmüş.

1915'te oğlunun doğduğundan haberi bile olmamış. O yokken eşi ve oğluyla ilgilenme işini, kardeşi Tevfik Bey üstlenmiş. Çocuğu olmayan Tevfik Bey, Erzurum Kızılay Derneği başkanı ve Erzurum Hastanesi baştabibiymiş. Yeğenine İstanbul'da sevdiği bir arkadaşı

olan Dr. Cemil Topuzlu'nun adını vermiş.
Hamdi dedem, Rus Devrimi'nden sonra esir kampından firar etmiş. Arkadaşlarıyla birlikte bir at arabası ele geçirmişler. Uzun bir yolculuktan sonra Erzurum'a dönebilmişler.
Hamdi Bey ile oğlu, ancak o zaman birbirlerini görebilmişler. Ve Cemil, bir "yabancı" kendisini kucaklayınca uzun uzun ağlamış.
Hamdi dedem, oğlunu nüfusa ancak 1917'de kaydettirebilmiş.
Oğlunun büyüdüğünü göremeden de vefat etmiş.
Cemil'in hamiliğini, yine amcası Tevfik Bey üstlenmiş, eğitimiyle ilgilenmiş. Köyden Erzurum'a gelen babamı medreseye yazdırmış. Babam orada eski Türkçe okuma yazma öğrenmiş. Yedi-sekiz kez hatim indirmiş.
Aile, Milli Mücadele'de de rol almış.
Tevfik Bey, 1919'da toplanan Erzurum Kongresi'nin mimarları arasındaymış. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Erzurum il başkanlığını yapmış.
Kurtuluş Savaşı dönemine ait gazete ve dergiler, bizim evde hâlâ ata yadigârı olarak saklanır.
Babam cumhuriyetin ilanından sonra Erzurum'da Tatbikat İlk Mektebi'ne yazılmış. 1931'de pekiyi dereceyle mezun olmuş.

Türkiye Cümhuriyeti
Maarif Vekâleti
İlk-Tahsili Bitirme-Şehadetnamesi
GİDİŞ VE HAL

Cemil Gezmiş'in ilkokul diploması, 1931.

Cemil Gezmiş (en sağda), Erzurum, 1940.

Orta ve lise tahsili için Trabzon Muallim Mektebi'ne yatılı yollamışlar. Orayı bitirerek öğretmen olmuş.
İleriki yıllarda da Gazi Terbiye'de yüksek kısmı okuyup öğrenim hayatını tamamlamış.
"Gezmişoğulları"nın çoğu mensubu ticaretle ilgilenirmiş. Sürekli Anadolu'da gezerlermiş. O yüzden 1934'te Soyadı Kanunu çıkınca ailenin bir kanadı "Gezmiş" soyadını almış.
Cemil Gezmiş, 1937'de Mardin Midyat'ta öğretmenliğe başlamış.

Cemil Gezmiş, beden dersi, Midyat, 1937.

Osman Nuri Efendi, eşi ve çocukları.

Daha o zamandan fötr şapkası, şık paltosu, özenli giyimiyle çevresindekilerden farklı biriymiş.
Klasikleri okur, şiir yazar, siyasetle ilgilenirmiş.
Askerlik çağı gelince Harbiye'de yedek subaylık yapmış,
Atatürk'ün naaşının kaldırılmasında görev almış.
II. Dünya Savaşı'nda yeniden askere alınmış ve
Edirne'deki görev süresinde yüzbaşı rütbesine kadar yükselmiş.
Anne tarafına gelince...
Orada da hep savaş anıları var.
Dedem Osman Nuri Efendi Kütahyalıdır.
Askerî lise öğrencisiyken Balkan Savaşı'na katılmış bir subaydır. Kurtuluş Savaşı'nda da görev yapmış, yaralanmış, İstanbul kurtarıldığında şehre giren birlikte yer almış, albaylıktan emekli olmuştur. Gazi olarak aldığı İstiklal Madalyası'nı iftiharla saklıyoruz.

Osman Nuri Efendi'nin İstiklal Madalyası.

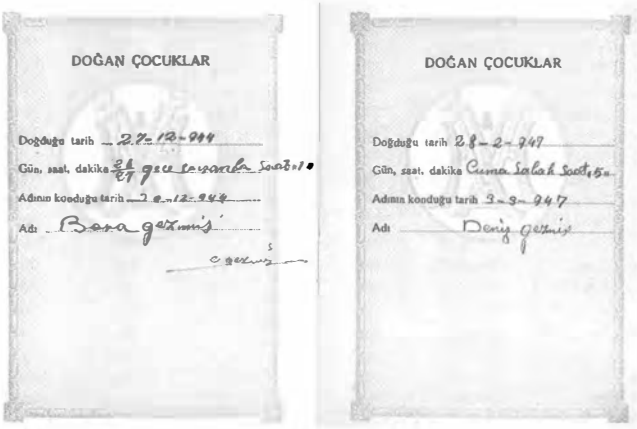
Anneannem Faika Hanım, Erzurum Tortumludur.
Dedemin ikinci eşiymiş.
Annem Mukaddes, 1921'de Zara'da doğmuş.
İstanbul'un kurtuluşundan sonra tayinle Üsküdar'a gelip Selimiye'ye yerleşmişler.
Mukaddes, Paşakapısı'nda anaokuluna gitmiş.
Erzurum'a döndükten sonra dedem erken vefat edince anneannem genç yaşta dul kalmış.
Hatırlarım, bizim evde ben gitarımla, "Hadi anneanne bir şey iste de çalayım," dediğimde hep aynı şarkıyı isterdi:

Nasıl ihanet ettin, şu ilahî aşkıma...
Bırakıp gittin zalim, beni yalnız başıma...

Osman Nuri Bey ölünce, geride kalan eşi ve kızı için şartlar zorlaşmış; annem, anneannemin dul maaşıyla Erzurum Lisesi'nde okumuş. Üniversite eğitimi alamamış, Maarif Müdürlüğü'nde kâtipliğe başlamış. Annemle babamın aileleri Erzurum'da aynı mahallede komşuymuş. Annemin erkek kardeşi de babamın mahalle arkadaşı... Babam, anneanneme, "Faika Teyze," dermiş o zamanlar...

Mukaddes ve Cemil Gezmiş'in evlilik cüzdanları.

DOĞAN ÇOCUKLAR

Doğduğu tarih 27-12-944

Gün, saat, dakika 24/27 gece çarşamba saat 2 1 •

Adının konduğu tarih 2 e-12-944

Adı Bora gelmiş

DOĞAN ÇOCUKLAR

Doğduğu tarih 28-2-947

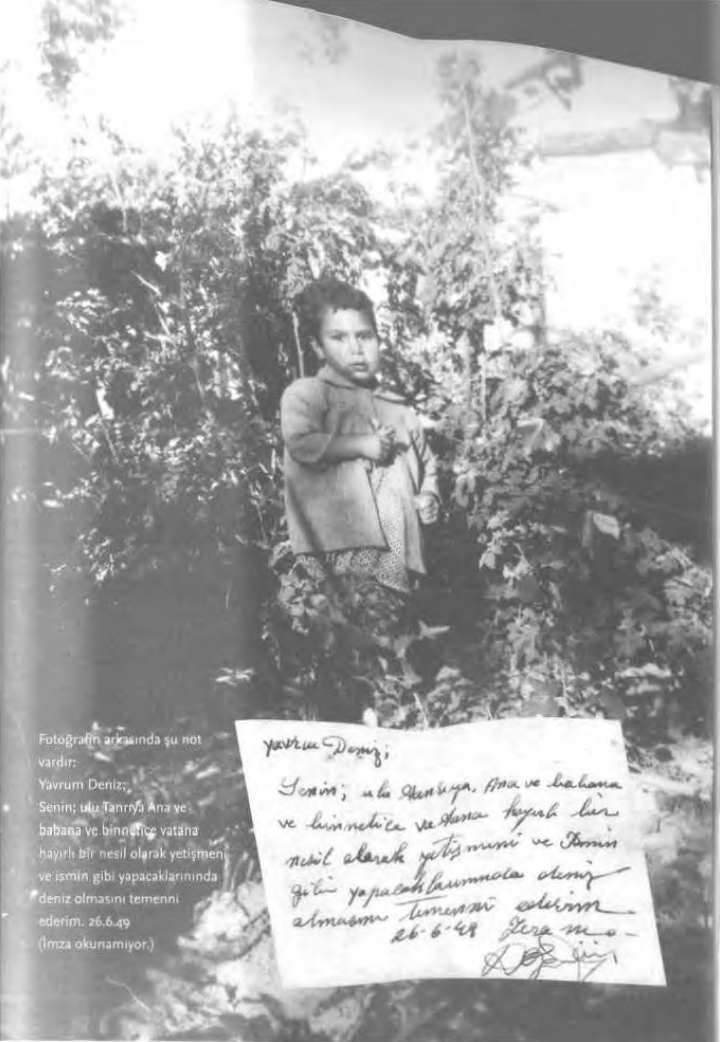
Gün, saat, dakika Cuma Sabah Saat 5 e

Adının konduğu tarih 3-3-947

Adı Deniz gelmiş

Evlilik cüzdanının doğan çocuklar sayfası.

Cemil Bey askerden dönüp, Mukaddes Hanım da liseyi bitirince, aileler komşu çocuklarını evlendirmeye karar vermişler.
Cemil Bey ile Mukaddes Hanım, 21 Aralık 1943'te Erzurum'da evlenmişler.
Sonra, yaklaşık 20 yıl sürecek tayin göçleri serisi başlamış:
Önce Erzurum Narman'a atanmışlar.
Babam, yeni gelini katır üstüne oturtmuş, kendisi yaya olduğu halde yola koyulmuş. Kurt sürülerinin arasından geçerek Narman'a varmışlar.
Orada 27 Aralık 1944'te Bora abim doğmuş.
Babam 1946'da Ayaş'a tayin olmuş.
Ankara'nın bu küçük kasabasındaki tek katlı evde de bir cuma sabahı beşte Deniz abim dünyaya gelmiş.
Tarih:
28 Şubat 1947...

Fotoğrafın arkasında şu not vardır:
Yavrum Deniz;
Senin; ulu Tanrıya, Ana ve babana ve binnetice vatana hayırlı bir nesil olarak yetişmeni ve ismin gibi yapacaklarının da deniz olmasını temenni ederim. 26.6.49
(İmza okunamıyor.)

3

CAN DÜNDAR

İnsan, korkunçtur.

Babası Cemil Gezmiş'e göre Deniz, bunu doğduğu gün anlamıştı; o yüzden de, bütün bebekler gibi dünyaya gelir gelmez ağlamıştı.

Cemil Bey, 18 Ocak 1971 tarihinde oğluna yazdığı açık mektupta şöyle diyor:

> *Karlı bir şubat sabahı Ayaş'ta gözlerini açtığın zaman ilk işin ağlamak olmuştu.*
> *Şimdi anlıyorum; çünkü karşında yaratık olarak ilk defa bizi görmüştün:*
> *İnsanları...*
> *Yani bütün istikbalini onların mutlu olmaları uğrunda feda edeceğin insanları...*
> *Canavarların en korkuncu olan bizleri...*
> *Tanrı'nın bahşettiği zekâ ve yetenekleri, zehirli birer hançer gibi hemcinslerinin azap çekmesinde kullanan uygar yaratıkları...*
> *Onları gördün ve içinden, "Ben bütün ömrümü bu nankör yaratıklar arasında mı geçireceğim," diye düşündün.*
> *Onun için ağladın.*

Kısa ömrü boyunca insanlığın bütün zehirli hançerleriyle karşılaştı, hesaplaştı, savaştı Deniz...

İnsanoğlunu o hançerden kurtarıp mutlu bir istikbal armağan edebilmek için uğraştı.

Yapamadı.

Kötülüğün zehirli hançeri, sonunda onu da katletti; ama efsanesiyle baş edemedi.

Deniz Gezmiş, Gürün, 1949.

Bora ve Deniz Gezmiş. Deniz bebekken...

T. C.

NÜFUS HÜVİYET CÜZDANI

No. 51

Soyadı	Geçmiş
Adı	Deniz
Erkek mi Kadın mı	Erkek
Babasının adı	Cemil
Anasının adı	Makbule
Doğum yeri	Ağın
Doğum tarihi	28 - 2 - 1967

Dini	İslam
Mezhebi	
İşi	
Medeni hali (*)	
Boy	
Göz	
Renk	
Vücutça sakatlığı veya noksanlığı	

(*) Yazı tarzda mı? evli mi? dul mu? boşanmış mı? boşanmış mı?

Nüfus kütüğüne yazıldığı yeri	
Vilâyeti	Erzurum
Kazası	Ağın
Nahiyesi	Ilıca
Mahalle veya köyü	Göçmü Köyü
Sokağı	
Hane No.	37
Cilt No.	5
Sahife No.	129

O efsane, kötülüğün panzehiri olarak yıllarca ağlayanlara omuz verdi.

Bir daha ağlamayacakları bir dünya kurulabilsin diye...

Deniz'in doğumundan altı ay sonra Cemil Gezmiş, ilköğretim müfettişi olarak Sivas'a tayin edildi.

Tevfik Gezmiş (sağdan 3.) Kasım Gülek'le. Erzurum.

Gürün'e göçtüler.

Oradan Şarkışla'ya; nice sonra Deniz Gezmiş'in yakalanacağı kasabaya...

Sene 1950'ydi.

Türkiye büyük bir değişime gebeydi.

Gezmişoğulları aslında kökten CHP'liydi.

Cemil Gezmiş'i yetiştiren Tevfik Bey, tek parti devrinde Halk Fırkası'nın Erzurum il reisiydi.

Gezmişlerin evinde hep CHP'nin *Ulus* gazetesi okunurdu.

Lakin tek parti idaresinden, herkes gibi onlar da illallah demişti.

O yüzden, demokrat tabiatlı Cemil Bey de, özgürlük sloganlarıyla gelen Demokratlara sempati duydu.

1950'de oyunu Menderes'e verdi.

Demokrat Parti'nin parti ocağı açılışında çekilen fotoğrafta ön saftaydı.

Cemil Gezmiş Demokrat Parti ocağı açılışında, Sivas.

Şarkışla'da 9 Eylül 1952'de üçüncü erkek çocukları dünyaya geldi.

İlk oğlan "Bora"ydı, ikincisi "Deniz..."

Üçüncüye de "Fırtına" diyeceklerdi durdular.

Ona dedesinin adını koydular: Hamdi.

4

HAMDİ GEZMİŞ

1953'te Sivas Yıldızeli'ne göçmüşüz. Deniz abim ilkokula orada başladı. 1955'te Sivas merkeze taşındık. Eşyalarımızı taşıyan kamyonun önünde çekilmiş bir aile fotoğrafı, o dönemki halimizi yansıtır. Babam orada ilköğretim müfettişi oldu. Annem Recebevi İlkokulu'nda öğretmenliğe başladı. Deniz abim de önce aynı okula kaydoldu, ardından, (sonraları adı Selçuk İlkokulu olarak değiştirilen) Numune İlkokulu'na geçti ve 1958'de oradan mezun oldu. Ben en küçükleri olduğum için, annem özellikle benimle ilgilenirdi. Selçuk İlkokulu'nda 2-3-4. sınıflarda beni o okuttu.

Soldan sağa; Cemil-Mukaddes Gezmiş, anneanne Faika Hanım, önlerinde Hamdi Gezmiş.

Sivas'ta meyve ağaçlarıyla dolu bir bahçe içinde, iki katlı müstakil bir evimiz vardı.
Mütevazı bir evdi.
Biz üst katta otururduk.
Ortada geniş bir hol vardı; hole açılan iki de oda...
Birinde bizler, diğerinde anne baba...
Genişti odalar; üç oğlan yer yatağında yatardık.
Sivas'ın soğuğu meşhurdur, holde soba yanardı;
yatmaya yakın kapılar açılır, ısı odalara yayılırdı. Sabah kalktığımızda bardakta artа kalan çayı donmuş bulurduk.
Öyle ayaz olurdu.

Deniz Gezmiş (sağda) Yıldızeli'nde babası, abisi ve kardeşiyle, 1954.

Mukaddes Hanım sınıfta. Ortada en önde Hamdi Gezmiş.

Cemil Gezmiş'ten oğullarına kalan Hasan Âli Yücel klasikleri...

Kışları kar yollara yığıldığında biz de kardan siperler kurar, kartopu savaşları yapardık.
Deniz abimin lider özellikleri daha o yaştan belirginleşmeye başlamıştı. Bizim mahalle mangasının başında hep o olurdu.
Maceracı bir kişiliği vardı. Yaşıtlarının önderiydi. Diyelim düğün alayı var ve arabanın önü kesilecek; kim yol üstünde duracak, bahşişi kim alacak, o belirler, toplanan parayı da hiç hak geçirmeden, ayrıcalık yapmadan eşit dağıtırdı.
Meraklı bir çocuktu.
Evde, gece sohbetlerinde dedemizin Sibirya'daki esaret anılarını dinlemeye bayılır, Çıkrıklı köydeki aile mezarlığını gezer, mezar taşındaki yazıları babama okutur, sülaledeki herkesi tanımaya çalışırdı.
Babam, edebiyata meraklı, şiire yetenekli bir insandı. O yüzden evdeki kütüphanede Hasan Âli Yücel döneminde Milli Eğitim'in yayımladığı Yunan, Batı klasikleri, Türk romanları, hikâyeleri bulunur, okunurdu. Biz okumaya *Teksas*'la başladık gerçi; abim Çelik Bilek'in bağımsızlık mücadelesinden çok etkilenmişti. Bir süre sonra *Teksas*'ı bıraktık, babamızın kütüphanesine dadandık.
Deniz abim ile Bora abimin yaşları birbirine yakın olduğu için her kardeş gibi zaman zaman sürtüşürlerdi.
Bizim aramızda 5 yaş vardı; belki de ondan, benimle iyi anlaşırdı.
Herkesi, her şeyi severdi Deniz abim. Mesela hayvanlara çok düşkündü. Gider atlarla konuşurdu.

En çok köpeklerle dosttu.
Her işte olduğu gibi orada da radikaldi. Tek bir köpek beslemek yerine mahallenin gariban köpeklerini toplar, sekizini, onunu bir arada beslerdi. Kuduz aşısı olmaktan artık karnı hissizleşmişti.
Köpeğin biri, alnından ısırmıştı abimi... Kendini ısıran köpeği de kucaklamış, kan revan içinde doktora gitmişti, kuduz mu değil mi diye...
Bir seferinde de sekiz tane yeni doğmuş köpek bulmuş; bir çuvala doldurup eve getirmişti. Annem eve sokmamıştı tabii... O da evin yanındaki eski mezarlıkta, taşı düşmüş bir mezar çukurunu yuva haline getirmiş, yavruları orada beslemişti.
Neyle mi?
Amerikan yardımıyla...
O zamanlar Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'ye yardım malzemesi olarak süt tozu gelir, okullara dağıtılırdı. Tatsız tuzsuz, berbat bir şeydi. İçemezdik. Deniz abim, o süt tozlarını sulandırıp şişelere koyardı. Mahalledeki çetesini sokaklara dağıtır, gördükleri bebeklerin emziklerini kapıp getirmelerini isterdi. Sonra gelen emzikleri şişelerin kapağına bağlar, herkesin kucağına birer yavru verir, bu el yapımı biberonlarla onları besletirdi.
Bir gün yukarıdaki Çavuşbaşı Mahallesi'nden çocukların bir köpeği kovaladığını görmüş. Çocukları püskürtmüş, köpeği kucaklayıp eve getirmiş.
Babam çok uluyorlar, diye kızıyordu köpeklere; ama bunu sevmişti. Kırma kurttu. Adını "Bobi" koyduk.
Büyüdükçe bize alıştı.
Babamı merdivende karşılar, rüşvetini almadan geçirmezdi.
Anneannem çok titiz bir kadındı; ona inat, astığı tertemiz çamaşırlara sürtünürdü.
Uzun yıllar bizim evin kadrolu bekçisi oldu.
İstanbul'a göçerken ne yazık ki ondan ayrılmak zorunda kaldık.

Gezmiş kardeşler Sivas'taki evlerinin bahçesinde.... Deniz'in kucağında köpekleri Bobi.

5

CAN DÜNDAR

Sivas Selçuk İlkokulu'nun bahçesi...

1958 yılı...

5-A sınıfının mezuniyet fotoğrafı...

Fotoğrafta en ön sırada bağdaş kurmuş halde oturan önlüklü çocuk Deniz...

Sınıf arkadaşları gibi öylesine gülümsemiyor objektife... Tam deklanşöre basılacağı sırada yaptığı hareketle bir mesaj veriyor. Bir eliyle beş parmağını gösteriyor, diğer elinin başparmağıyla da zafer işareti yapıyor.

Bunun anlamı; altı ok...

Daha 11 yaşında...

Ve bir fotoğraf çekimi sırasında, politik tavır koyuyor.

Deniz'in ilkokuldan mezun olduğu fotoğraf... Eliyle altı ok işareti yapıyor.

Neye?

Demokrat Parti'nin giderek artan baskı rejimine...

Menderes'in günbegün yükselen otoriterlik özlemine...

Muhalefetteki CHP'ye yönelik saldırılara ve zulme...

1950'lerin ortalarından itibaren Demokrat Parti, kalkınmacı, özgürlükçü çizgisini terk edip baskıcı politikalara yönelmiş, 1950'de Menderes'e oy veren Cemil Gezmiş gibi demokrat aydınlar da bu gidişe karşı İnönü'nün yanında saf tutmuştu.

Küçük Deniz'in fotoğrafta kayda geçirdiği altı parmağı da, muhtemelen evdeki, sokaktaki, gündemdeki bu isyanın dışavurumuydu.

O hareketin tesadüfen yapılmadığını, ikinci fotoğraf kanıtlıyor. Aynı gün, aynı bahçede, bir başka öğretmenle bir başka poz...

Deniz yine en önde...

Ve parmakları inadına yine aynı rakamı işaret ediyor: Altı!

Yaşıtları fotoğraf çekiminde önündekine iki parmakla tavşankulağı yaparken, Deniz'in altı parmakla siyasi tavır koyması, adam olacak çocuğun o yaştan belli olduğuna delil sayılabilir.

Menderes'in baskısıyla Mülkiye'den ayrılan Dekan Turhan Feyzioğlu, 1957'de Sivas'tan milletvekili adayı olduğunda, onun kent meydanındaki mitingini bir inşaatın çatısından izlemişlerdi.

Aynı gün aynı yerde eliyle yine altı ok yapıyor.

En sağda Mukaddes Hanım ve dizinin dibinde oğlu Deniz. Sivas, 1958.

O yıllarda artık Deniz'in mahalledeki arkadaşlarının eylemleri de politik içerik kazanmıştı. "Yedi bela çetesi" adını taktıkları bir grupları vardı. Önceleri bahçelere girip meyve çalmakla uğraşırken, artık Demokrat Partili ailelerin çocuklarıyla dalaşmaya başlamışlardı.

Demokratlara öfke büyürken, gittiği şehirlerde Demokratların engellemesine maruz kalan ya da saldırısına uğrayan İsmet Paşa'ya sempati artıyordu.

50'lerin sonuna doğru, tam da siyasal ortamın kızıştığı dönemde İsmet İnönü Sivas'a geldi.

Büyük tezahüratla karşılandı.

Paşa'nın açık havada miting yapması yasaklanmıştı. O yüzden Yalçın Sineması'nda bir konuşma yaptı.

Salon hıncahınç doluydu. Deniz, yakın arkadaşı Aydın Çubukçu ile birlikte aralardan toplantıya sızıp Paşa'yı dinledi.

Aydın, CHP'nin Sivas il başkanı, eczacı Şevket Çubukçu'nun oğluydu. İnönü Sivas'a geldiğinde hep onların evinde kalırdı.

İki kafadar, İsmet Paşa'nın elini öpmeyi kafaya koydular.

Aydın için iş kolaydı; o ne de olsa kendi evine gidecekti.

Deniz'in işi zordu; çünkü eve giden bütün yolları polis kontrol altına almış, kimseyi yaklaştırmıyordu.

T. C.

Okulu Recebesi

Cilt No. : 1

Vesikanın numarası : 44

Türkiye ve ecnebi memleketlerde umumî [illegible] dahilinde kullanan resmî ve mesarif idarelerince muteber hususî okul ve [illegible] talebelerine devlet yollarında tenzilâtla Seyahatlerine Mahsus Vesikadır.

Talebenin adı	Deniz	Okul numarası	50
Soyadı	Gezmiş	Sınıfı	4
Babasının adı soyadı	Cemil Gezmiş	Şubesi	—
Babasının memuriyeti	Devletten		

Okulunun talebesinden olduğu Tasdik olunur.

BİLETİN		Giçenin Mühürü
Nümerosu	Tarihi	

Deniz'in seyahat vesikası, 1956.

Deniz okulda Aydın'a, "Çıkışta beni sizin eve götür," diye tutturdu.

Aydın ise, "Ben bile giremiyorum, seni nasıl sokayım," diyordu.

"Ben gireceğim, görürsün sen," diye iddialaştı Deniz.

Aydın eve gittiğinde Deniz'i karşısında gördü.

Paşa'nın elini öpmüş, gülümsüyordu.

12 yıl sonra Paşa, o gün elini öpen çocuğu ipten almak için çabalayacaktı.

Deniz, ilkokulu bitirince Sivas'ta ilkokullar arası bir yarışmaya katıldı ve birinci oldu. Birincilik diplomasını zamanın Sivas Valisi Kadri Eroğan'ın elinden aldı. Vali, bu başarılı çocuğa bir de dolmakalem hediye etti.

12 yıl sonra o vali, elinden diploma alan çocuğu ipe göndermek için oy verecekti.

6

HAMDİ GEZMİŞ

Deniz abim ilkokulu başarıyla ve birinci olarak bitirince babam onu Ankara'ya gezmeye götürdü.
Orada lunaparka gitmiş, eğlenmişler.
Mezuniyet hediyesi olarak da Bora abime saat, Deniz abime bisiklet alınmıştı.
Çekoslovak malı, iki tekerlekli bir bisikletti.
Deniz abim henüz binmeyi bilmiyordu. Ama öyle gözüpekti ki, öğrenmeyi beklemez, atlar giderdi.
Bir seferinde beni de macerasına ortak etti. "Geç arkama," dedi, beni bisikletin arkasına bindirdi.
Meydana doğru gittik.
Hükümet konağının yanındaki küçük kulübede, kaçan naylon çorapları tamir eden engelli bir bayan vardı.
Bizim bisiklet yalpalaya yalpalaya onun kulübesine doğru gitti.
Deniz abim bisiklete hâkim olamayacağını anlayınca, "Hamdi sıkı tutun!" diye bağırdı.
Bodoslama kulübeye girdik.
Allahtan kadın içeride yoktu. Ama bisiklette epey hasar vardı. Orta kısmı kırılmıştı.
Deniz abim, "Eyvah, ne yapacağız, babam daha bisikletin taksitlerini ödüyor!" dedi.
Hemen bisikleti kaldırıp sanayiye gittik; kırılan kısma kaynak yaptırdık. Tutmadı, yine kırıldı. Neyse adam oraya bant sardı, biraz süsledi, kapattı kırığı...
Babama fark ettirmeden idare ettik.
Ama macera bununla bitmedi.
Deniz abim bisikleti alıp uzaklara gitmeyi seviyordu. Bir seferinde yakın arkadaşı Aydın Çubukçu ile Kayseri'ye gitmeye niyetlenmişler. Daha doğrusu abim niyetlenmiş,

Deniz babasıyla lunaparkta, Ankara, 1958.

1960.

1971.

Aydın'ı zorla seleye oturtup, "Hadi Kayseri'ye gidiyoruz," demiş. "Çok uzak, nasıl gideriz," itirazına da kulak vermemiş. Kızılırmak'a doğru yol almışlar. Köprüyü geçmişler. "Yoğunyokuş" denilen bir dağ vardır; Deniz abim, o yokuşu inince Kayseri'ye varılacağını iddia etmiş. Ancak yokuşta bisikletin lastiği patlamış. Tamir etmeye çalışmışlar, olmamış. Bunlar da yürüye yürüye dönüşe geçmişler.

Akşam oldu, hava kardı abim yok.

Hava kardı mı, herkes evde olur, sofraya oturulurdu. Abim gelmeyince meraka düştük.

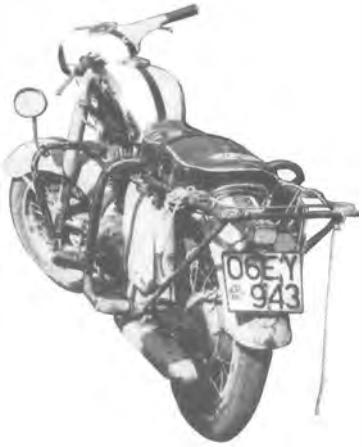
Babam, "Ben çıkıp arayayım," dedi. Milli Eğitim'in tahsis ettiği bir Citroen'i vardı. Onunla abimi aramaya çıktı. Zaten şehrin sadece bir batı yolu var. Oradan çıkar çıkmaz görmüş Deniz abimi... Meğer tekeri patlamış; yorgunluktan sürünerek, bisikleti yanında sürükleyerek dönmeye çalışıyormuş.

Babam onu görmezden gelmiş.

Ne kadar sinirlenirse sinirlensin, bize karşı hiç kaba kuvvet kullanmamıştır babam... Çok öfkelendiğinde karşımıza geçip uzaktan tekme atar gibi yapardı.

O gece de biraz dışarıda oyalanıp sinirinin geçmesini, o arada da Deniz abimin eve dönmesini beklemiş. Hatırlıyorum, Deniz abim eve döndüğünde bitkin haldeydi. Annem ona, "Baban çok kızgın," dedi.

Evde bir tavan arası vardı. Eski kitaplar, Hayat Ansiklopedileri orada dururdu, yaz tatillerinde arada ben de çıkar, orada dergilere, kitaplara bakarak vakit geçirirdim.
Bisikletle oraya saklandı Deniz abim...
Sonra babam geldi.
"Nerde o!" diye bağırarak girdi kapıdan, "Çabuk söyle Mukaddes, nerde o?.." diye aranıyordu.
Halbuki on dakika önce kendisi gördüğü halde görmezden gelmiş, kaçmasına, eve gidip saklanmasına fırsat vermişti. Annem, "Yok bir şeyi, yolu kaybetmiş," diye yatıştırdı onu...
Sakinleşti babam...
Deniz abime kıyamazdı; onun zekâsına, karakterine, huylarına hayrandı.
Aydın Çubukçu'dan dinlemiştim:
Yıllar sonra, emniyet her yerde onu ararken o, motosikletle Nurhak'a gitmeyi kafaya koyduğunda, Sivas'ı bildiği için Sivas yolunu tercih etmiş.
Ancak şehir girişinin polis tarafından kesildiğini görünce bu çocukluk anısını hatırlamış ve tıpkı çocukken yaptıkları gibi, Kızılırmak Köprüsü üzerinden Kayseri'ye doğru yönelmiş.

Nurhak'a gittikleri motosiklet.

"Yoğunyokuş'u aşıp Kayseri'ye varırım, oradan Malatya'ya geçerim," diye düşünmüş.
Yoğunyokuş'u aşınca Şarkışla... Sonra Gemerek üzerinden Nurhak'a...
Ama yine olmamış işte...

7

CAN DÜNDAR

Deniz, ilkokuldan sonra Sivas Cumhuriyet Ortaokulu'na kaydoldu.

Aşağıdaki fotoğraf çekildiğinde ikinci sınıftaydı.

Tarih, 5 Mayıs 1960...

3 hafta sonra Türkiye, 27 Mayıs müdahalesiyle sarsıldı.

Gezmişler, Türkiye'nin bütün CHP'li aileleri gibi sevinçle karşıladı 27 Mayıs'ı...

"İhtilalin lideri Cemal Aga" ile Milli Birlik Komitesi üyeleri Sivas'ı ziyarete geldiğinde, onları karşılayanlar arasında Cemil Gezmiş ön sıradaydı.

Yassıada duruşmaları, evlerinin salonundaki büyük radyodan dinlendi.

Salim Başol'un, "Sanıklar elleri bağlı olmaksızın getirildi. Müdafiler haaazır!" diyen buyurgan sesi, Menderes'in, "Maluma-

Deniz Gezmiş (ön sıra sağdan üçüncü), Sivas Cumhuriyet Ortaokulu, 1960.

"Cemal Aga" ve MGK üyelerinin Sivas gezisinde Cemil Gezmiş'in de bulunduğu fotoğraf.

tımı yoktur Reis Hazretleri," diye alttan alan cılız savunması kulaklarına kazındı.

1961'de, Türkiye'nin en özgürlükçü anayasasına sevinirken, Menderes ve iki bakanının idamına üzüldüler.

Siyasi nedenle idam kabul edilemezdi.

Deniz (kürsünün arkasında sağda), Sivas Lisesi, 1962.

O zaman uzaktan yüreklerini yakan ateşin, gün gelip kendi evlerini kavuracağı, o üç idamın intikamının kendi oğullarıyla iki arkadaşından alınacağı, akıllarından bile geçmiyordu.

Deniz 1961 yazında ortaokulu bitirdi. O yılın güzünde Sivas Lisesi'nde lise hayatına başladı.

Artık 14 yaşında, bereketli bir fidan gibi uzamış, Yaşar Kemal'in *Teneke*'sini, *İnce Memed*'ini okumuş, o sayfalarda yurt gerçekleriyle tanışmış bir delikanlıydı.

Lisede sınıf arkadaşı olan Aydın Çubukçu, din meselesinin kafaları-

nı kurcaladığı o dönemde, muhtemelen lise birde, Fransız felsefeci Henri Bergson'un *Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı* kitabını bulup beraber okuduklarını hatırlıyor.

Deniz, Paşa Fabrikası'nın mesire yerinde arkadaşlarıyla. Önde beyaz pantalonlu.

"Bergson'dan etkilenseydik ilahiyatçı filan olabilirdik," diyor. Ama dönem, o dönem değildi. 60'lar büyük değişime gebeydi.

Dünyevi meseleler, uhrevi meselelerin çok önündeydi.

Ve 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortamda, ahlakın da dinin de temelini, ekonomik ve toplumsal koşullarda arayan akımlar ve kitaplar rağbet görüyordu.

1961 yılı sonunda Cemil Bey zatürree oldu. Sivas'taki tedavisinden sonra nekahet dönemi için İstanbul'daki Validebağ Prevantoryumu'nu tavsiye ettiler. Bir buçuk ay kadar İstanbul'da kaldı. Bu ayrılık döneminde, kaldığı hastanede –sonradan eşinin sık sık muzipçe gülümseyerek hatırlatacağı– hasretlik şiirleri yazdı.

Sivas'a dönerken aklında bir karar vardı:

Deniz (sağdan birinci), Sivas Sızır'da babası ve kardeşiyle piknikte.

Deniz, babasıyla bir gezi sırasında en üstte ayakta.

Gerek ailenin sağlığı, gerekse çocukların eğitimi için İstanbul'a taşınacaklardı.

Aile çoktan hazırdı. Liseye yeni başlamış olan Deniz, sınıfta kalmıştı. Liseyi bitirmek üzere olan Bora, bütünleme için bekliyordu.

İki öğretmen, kadrolarını İstanbul'a aldırdı.

Cemil Bey, İl Eğitim Müdürlüğü'nde çalışacaktı; Mukaddes Hanım ise Paşabahçe İlkokulu'nda öğretmenlik yapacaktı.

Eşyalar toplandı, fazlaca bir şey yoktu zaten; üç-beş sandalye, karyola, masa bir kamyona yüklendi.

Şoförün yanına Cemil Bey'le eşi Mukaddes Hanım oturdu.

İlkokul beşe geçen oğulları Hamdi'yi kucaklarına aldılar.

Kalender Deniz, muavinle birlikte arkaya, kasaya yerleşti.

Bora bütünleme sınavı için birkaç ay daha Sivas'ta kalacaktı.

Sevgili köpekleri Bobi'yi de apartmanlar kabul etmediği için, üzülerek komşularına emanet ettiler.

Ve 1962'nin Ağustos ayında, yeni bir hayata doğru yola çıktılar.

8

HAMDİ GEZMİŞ

Uzun bir yolculuk oldu. Gece Kızılcahamam'a geldik, şoförün başı düşmeye başladı. Babam direksiyona yapışıp durdurdu onu:
"Sen biraz dinlen, sabah devam edelim," dedi.
Soğuktu. Bir ateş yaktık. Şoför uyudu. Sabah yola devam ettik.
Deniz abim de ben de hiç deniz görmemiştik. Sapanca'ya geldiğimizde masmavi suyu görünce, "Bak baba deniz," dedim.
"Yok oğlum orası göl," dedi babam...
İstanbul sınırına geldik. Girişteki tabelada "Nüfus:1 milyon" yazıyordu.
Babam Harem'de yeni yapılan bir apartmanın giriş katını tutmuştu.
Harem İskelesi Sokak. Harem Palas. 72/6.

İstanbul'daki ilk evleri Harem Palas 72/6, giriş katı sol daire.

Yeni adresimiz buydu.
Müstakil ev yerine apartman dairesinde yaşayacaktık artık. Mütevazı bir daireydi ama Harem'in harika bir manzarası vardı.
Eşyalar çabucak indirilip yerleştirildi. Bize fazla iş düşmedi.
Evin önü bayırdı; bayırın dibinde de deniz başlıyordu. Çocukluğumuz boyunca derelerde, baraj göllerinde suya girmiştik ama denizi bilmiyorduk, çok merak ediyorduk.
Deniz abim, "Gel gidip denize bakalım," dedi.
Bayırdan aşağı indik.
Masmavi, uçsuz bucaksız ve tertemizdi deniz...
O zaman da temkinli biriydim; sınamadan hiçbir işe girişmezdim. O gün de denizin kenarında durdum, birkaç kez korkarak ayağımı sokup çıkardım.
Baktım, abim üstünü çıkarmış, şortla çifte kayaların oraya çıkmış bile...
Kayalığın en ucuna gitti, benim şaşkın bakışlarım arasında, hiç düşünmeden pat diye denize atladı ve hayatı denizde geçmiş gibi yüzmeye başladı.
İçimden, "Cesaret böyle bir şey işte," dediğimi hatırlıyorum.
Deniz, o gün denize kavuşmuştu.
Benim yüzmeyi öğrenmem, iki-üç yıl sürdü.
Her şeyde olduğu gibi, orada da düşünüp tartmadan, aceleyle kafasına koyduğunu yapmış, cesaretle önden gitmiş, tek başına, korkusuzca sonsuzluğa doğru kulaç atmıştı.

9
CAN DÜNDAR

Cemil Gezmiş bar oynuyor, 1964.

1960'lara kadar memur olmak kıymetli bir şeydi. Öğretmenler iyi maaş alırdı.

Gezmişler de o sayede maddi sıkıntı çekmedi hiç...

Tüccar aile dostları bile arada onlardan borç alırdı.

Cemil Gezmiş, insanlarla iletişimi yoğun, sosyal yönü güçlü bir insandı. Sivas'tayken mesleği gereği köy köy gezer, bütün okulları ziyaret ederdi. Bazen gocuğunu giyer, şapkasını takar, şoförü yanına oturtup kendisi direksiyona geçer, teftişe öyle giderdi. Gittiği okulun yöneticileri onu şoför zanneder, bir şoförün arabadan inip okulu denetlemesine akıl erdiremezlerdi.

Sıklıkla yanında Deniz de olurdu. O köylerde, kasabalarda Anadolu gerçeğiyle erken yaşta tanıştı Deniz... Geri kalmışlığı, fakirliği, haksızlığı yerinde gördü. Zihnine kaydetti.

Cemil Bey, hayat dolu bir insandı; yemeyi içmeyi, dost sofrasını, sohbetini severdi. Deniz, yetişkin çağa geldiğinde ona ilk içkisinde eşlik etmişti. Onu bir meyhaneye götürmüş, "Nasıl olsa içeceksin, bu meret nasıl içilir, nasıl içilmez, benden öğren," demiş ve gelen votkayı tokuşturmuştu; baba oğul öyle içli dışlılardı.

Çevresi genişti Cemil Bey'in, dostları çoktu. Briç bilir, eğlenmeyi sever, iyi Erzurum barı oynar, keman ve mandolin çalardı.

Dostlar arasında, "Sivas'ın en kazak erkeği" olarak hep o seçilirdi ama önlüğü takıp mutfağa girmeyi, yemek yapmayı da bilirdi. Fasulyesi meşhurdu.

Bazen Sivas'ın yoğun karı yolları kapatır, Cemil Bey de gittiği köyde mahsur kalırdı. O uzun gecelerde dedelerle birlikte saz çalınır, boğma rakılar içilir, gün doğana kadar sohbet edilirdi.

Cemil Gezmiş, Sivas'ın köylerini gezerken Sivrialan'da Âşık Veysel'le de tanışıp dost olmuştu.

O dostluk, Gezmişler İstanbul'a geldikten sonra da sürmüş, Veysel, bir gün evlerine konuk olmuştu.

Deniz ve Hamdi, bu âmâ ozanı sofrada dinleme şansına eriştiler. Parmaklarıyla, burnuyla, kulaklarıyla, sezgileriyle gören bu Anadolu bilgesini hayranlıkla izleyip dinlediler.

Veysel'in o sofradaki iki esprisini hiç unutmadılar.

Sofrada kadehler doldurulmuştu. Veysel, kadehe uzandığında Cemil Bey, "Aman Âşık, dikkat et, kadehi devireceksin," deyiverdi. Güldü Veysel, "Kör değiliz ya Cemil Bey," dedi.

Sofra kahkahalarla inledi.

Sonra Âşık, sazını çekti kucağına, başladı çalmaya... Sol elini bağlamanın perdeleri arasında gezdirirken bir Nasrettin Hoca fıkrası anlattı: Hoca bağlama çalarken hiç nota basmıyor, elini hep sabit bir yerde tutuyormuş.

Onu dinleyenler, "Hocam, âşıklar çalarken ellerini hep bağlamanın sapı üzerinde gezdiriyor. Sen parmağını bile kımıldatmıyorsun. Nedir bunun hikmeti?" diye sormuş.

Hoca, "Onlar, benim tuttuğum yeri arıyorlar," demiş.

Türkülere kapı açan bu fıkralar, o neşeli, sıcak sofralar, unutulmaz anılar olarak Deniz'in hafızasına nakşoluyordu.

O da babası gibi insanlarla söyleşmeyi, şakalaşmayı, eğlenmeyi, sohbeti seven, neşelendiğinde ya da hüzünlendiğinde türküler, şiirler okuyan, hayatı dopdolu yaşayan bir delikanlı olacaktı.

10
HAMDİ GEZMİŞ

Yeni evimiz güzeldi. Deniz abim, küçük bir odada tek başına kalıyordu. Annemle babam diğer odadaydı; biz, bütünleme sınavlarını verip İstanbul'a yanımıza gelen Bora abimle salonun salomanje tarafında yatardık. Her şeyimizi paylaşırdık; plaklarımızı, kitaplarımızı, sırlarımızı...
Üsküdar'da "Hale" ve "Yalçın" sinemaları vardı. Doğancılar'da "Sunar" ve Selimiye'de "Kısmet" ve "Kulüp" adlı iki açık hava sineması... Şimdi hepsi pasaj oldu. O sinemalara gider, ağırlıkla Yeşilçam melodramları izlerdik. Yabancı filmler içinde en çok *Spartaküs*'ten etkilendiğimizi hatırlıyorum.

Deniz, Harem sahilinde arkadaşıyla.

Haremi, İstanbul

Deniz (arkadan ikinci sırada sağdan birinci), Haydar Paşa Lisesi, 1964.

O dönem Anadolu yakasındaki tek erkek lisesi, Haydarpaşa Lisesi'ydi. Deniz abim, Sivas'ta başladığı lise öğrenimini bu lisede sürdürdü.
1962'de 4-N sınıfına başladı. Numarası 3986 idi.
Okula yürüyerek gider gelirdi.
Öğretmenlerin çoğu notu kıt, yaşlı hocalar olduğu için, okul mezun veremedikçe şişmiş, öğrenci sayısı üç bini geçmiş, sınıflar 100 kişilik hale gelmişti.
Talebeler, neredeyse askerlik çağında azgın delikanlılardı.
Masalar, sıralar da artık kullanılmaz haldeydi.
Unutamadığım bir anım var:
1966'da ben de o lisede okumaya başladım. Sınıfıma ilk girdiğimde gidip bir sıraya oturdum. Baktım sıranın üzerinde bir yazı:
"Benim adım Deniz Gezmiş."
Oraya adını kazımış, ben de tesadüfen gidip tam da onun sırasına oturmuşum.
İşte Deniz abimin İstanbul'daki lise hayatı bu belalı sınıfta başladı.
Ve ilk vukuat, çok geç kalmadı.

11

CAN DÜNDAR

Deniz Gezmiş'in olaylarla dolu ömrünün ilk eylemi, "Boncuk Ömer" protestosuydu.

Fenerbahçeli ünlü oyuncu Ömer Boncuk, futbolu bıraktıktan sonra Haydarpaşa Lisesi'nde beden eğitimi öğretmenliğine başlamıştı. Okulun müdür muavini ve pansiyonunun da müdürüydü aynı zamanda... Öğrencilerce çok sevilirdi. Genç yaşta bir oğul yitirmişti; o yüzden okulda çocuklara ayrıca düşkündü. Cemil Gezmiş'in de arkadaşıydı. Eşleri aynı okulda öğretmendi.

Deniz okula girdikten hemen sonra, okul müdüriyetinden Milli Eğitim Müdürlüğü'ne çirkin bir ihbar yapıldı:

Haydar Paşa Lisesi, 1964.

Haydarpaşa Lisesinde altı öğrenciye tecavüz edilmiş

Olaya ismi karışan müzik öğretmeni, eski futbolcu Boncuk Ömerin işine son verildi

Haydarpaşa Lisesi Müdür Muavini ve Müzik Öğretmeni, eski Fenerbahçeli meşhur futbolculardan "Boncuk Ömer" in, yatılı talebelerden altısına tecavüz ettiği iddia edilmiştir. Aynı zamanda pansiyon müdürü olan Ömer Boncuk, bu iddia üzerine Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından, ilk tedbir olarak görevinden alınmıştır.

Milli Eğitim Müdürlüğü durumu Bakanlığa rapor etmiş, Bakanlık Başmüfettişlerinden Emin Oktay'ın başkanlığındaki heyet, Haydarpaşa Lisesinde tahkikata başlamıştır. Haydarpaşa Lisesinde bir odaya yerleşen Başmüfettiş ve yardımcıları, bir haftadan beri 30 dan fazla yatılı öğrencinin ifadesini almışlardır.

Dün kendisiyle konuştuğumuz Lise Müdürü Halil Tekinalp, bu konuda şunları söylemiştir:

— "Hâdise talebelerden birinin şikâyeti üzerine meydana çıkmıştır. Bakanlık müfettişleri, olayla ilgili tahkikat yapmaktadırlar. Birkaç güne kadar hâdisenin mahiyeti, efkârı umumiyeve

(Devamı Sa. 7. Sü. 3 te)

Hürriyet'in Dünkü Nüshası
362.833
Adet Basılmıştır.

BÜYÜK bir itham karşısında bulunan eski Fenerbahçeli futbolcu, 23 yıllık öğretmen Boncuk Ömer, "Ben talebelerimi, çocuklarımı gibi severim." diyor.

Boncuk Ömer'in bir öğrencinin yanağından makas alarak sarkıntılık ettiği iddia ediliyordu.

İhbar hızla yayıldı ve kulaktan kulağa gezdikçe korkunç bir ithama dönüşerek, 16 Mart 1963 tarihli *Hürriyet* gazetesine haber oldu.

Birinci sayfadan verilen haber şöyleydi:

"Haydarpaşa Lisesi'nin pansiyon müdürü, Fenerbahçeli ünlü futbolcu Ömer Boncuk, orta ve lisede okuyan yatılı öğrencilerden altısına, 'Sizi sınıf geçirteceğim,' diyerek odasına götürmüş ve tecavüzde bulunmuştur."

Bu haberin ardından Milli Eğitim Müdürlüğü, Boncuk Ömer'i görevden aldı.

Haber, okula bomba gibi düştü ve Boncuk Ömer'i çok seven öğrencileri isyan ettirdi.

Hocalarının iftiraya uğradığını düşünen öğrenciler, büyük bir öfkeyle ayaklandı ve protesto kararı aldı.

500'ü aşkın öğrenci, okulda toplanıp Kadıköy'e indi. Karaköy'e giden vapurlardan birini işgal etti. Kaptana vapuru Sirkeci'ye çekmesi talimatı verildi.

Salkımsaçak bir yolculukla Sirkeci'de indiler, Cağaloğlu'na doğru yürüyüşe geçtiler. Babıali Yokuşu'nu tırmanıp *Hürriyet* gazetesinin önüne geldiler. Ellerindeki pankartlarda, "İftira etme *Hürriyet*" "Babamız Boncuk bize sorulsun", "Boncuksuz Haydar-

paşa olmaz, böyle palavra atılmaz", "Boncuk'u isteriz" gibi yazılar vardı.

Sloganlar atarak gazetenin camlarını taşladılar. O günkü *Hürriyet*'in nüshalarını yaktılar. Binaya girip çıkanları tartakladılar.

Hürriyet çalışanları –o dönemin âdetince– camlara Türk bayrağı asarak canlarını kurtarabildi. Gazete yönetimi, Başbakan İnönü'ye telgraf çekerek yardım istedi.

Kızgın öğrenciler bu eylemin ardından Milli Eğitim Müdürlüğü binasına yürüdü. Boncuk Ömer'i görevden alanlara ateş püskürdü. Milli eğitim müdürü ile görüşerek okullarına kara leke sürülmek istendiğini söylediler.

Müdür, "Konuya ilişkin tahkikat açıldı," dedi, Boncuk Ömer tahkikatta aklanırsa hemen göreve iade edileceğinin teminatını verdi.

Ama yetmedi.

Öğrenciler okula dönüp bu iftiranın kaynağı olarak gördükleri müdürün peşine düştüler.

Müdür, arka merdivenlerden kaçmak zorunda kaldı. Kaçarken öğrencilere, "İnsan kılığına girmiş eşekler!" diye bağırdı. Bu laf, talebeleri iyice öfkelendirdi. Lise günlerce normale dönemedi.

Boncuk Ömer, olup biteni odasının penceresinden gözyaşları içinde izledi.

Ancak bu arada vali, yürüyüşün yasadışı olduğunu söyledi.

Eminönü Emniyet Amirliği, gazete önünde tezahürat yapan öğrencilerin, fotoğraflardan tespit edildiğini, haklarında Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefetten tahkikat açılacağını ve eyleme katılanların okuldan atılacağını duyurdu.

ÖĞRENCİLER BİR GAZETEYİ TAŞLADI

Haydarpaşa lisesi mensupları Hürriyet Gazetesinin bir haberini, esassız olduğunu bildirerek protesto ettiler

17 Mart 1963, *Milliyet*.

Bunun üzerine öğrenciler ortak bir kararla, tanınmamak için saçlarını üç numara asker tıraşı yaptırdı.

İşte o eylemde başı çeken öğrencilerden ikisi, henüz birbirlerini tanımasalar da, sonraları Türkiye tarihine isimlerini yazdıracaktı:

Biri, son sınıf öğrencisi Mahir Çayan'dı.

Birbirlerini henüz tanımadan aynı eylemde yer alan iki lise öğrencisi: Mahir Çayan, Deniz Gezmiş.

Diğeri, birinci sınıf öğrencisi Deniz Gezmiş...

Haydarpaşa Lisesi'nin futbol takımında oynayan Fenerbahçeli Mahir, polisin gazete önünde çektiği fotoğraflardan tespit edilip mahkeme karşısına çıkarıldı.

Bu, onun ilk yargılanışıydı.

Deniz'e gelince...

O, kafasını kazıtarak kendini gizlemeyi başardı.

Tepki büyüyünce Milli Eğitim Müdürlüğü, Boncuk Ömer'i göreve iade etmek zorunda kaldı. Ancak üzerine atılan leke, onu bunalıma sürüklemişti.

Oğlunun idamından sonra Cemil Gezmiş, onunla bir meyhanede karşılaştığında Ömer Boncuk gözyaşları içinde, "Ben, senin oğlun sayesinde temize çıktım, hakkını ödeyemem," diyecekti.

12
HAMDİ GEZMİŞ

Abim, 1963-64 döneminde Haydarpaşa Lisesi'nde birinci sınıfı bitirdikten sonra ikinci sınıfta bütünlemeye kaldı. Sadece o değil, 54 kişilik 5 Fen-A sınıfını bitiremeyen 33 öğrenci vardı.
Nedeni fizik hocasıydı. Notunun kıtlığıyla meşhur bu öğretmen, hiç acımadan öğrencilerin yarıdan fazlasını sınıfta bırakmıştı.
Abimin felsefesi, psikolojisi, coğrafyası, kimyası iyiydi. Cebir ve biyolojiden bütünlemede geçmişti. Ancak fizik notu 3,2 idi. Bütünlemede de 4'le kalmıştı.
Tek dersten borçlu geçme vardı; o sene onu da kaldırmışlardı.
Abimle birlikte sınıfta kalan 33 öğrencinin bir kısmı iki senelik olduğu için okulla ilişiği kesildi.
Abim, ertesi sene aynı sınıfı tekrar okumak zorundaydı.
Okulun açıldığı gün erken döndü eve...
Kapıdan girer girmez, "Baba ben artık o okulda okumayacağım," dedi.
Meğer fizik hocası gelir gelmez, sınıfta kalanları en arka sıralara oturtmuş, "Siz niye geldiniz ki, yine kalacaksınız nasıl olsa... Arkaya oturun; arka kapıdan çıkıp gidersiniz," demiş.
Abim de bu peşin hükümlülüğü protesto edip eve gelmiş.
Haklıydı; çünkü öğretmenin yaptığı acımasızlıktı. Bir sene daha kalırsa okuldan uzaklaştırılabilirdi.
Babam ne dediyse ikna edemedi.
Ertesi gün kendisi okula gitti, hocayla görüştü.
Hoca, Deniz abimden şikâyet etmiş.
"Beni konuşturmuyor, tam bir şey anlatacağım zaman hemen kalkıp sorular soruyor," demiş.

Deniz, Bilir Kolej döneminde... Aksaray, İstanbul.

Babam da, "Hoca hanım ben müfettişiniz olsam asıl sizi arka kapıdan gönderirdim. Bir öğretmen sınıfta hiç konuşmayan çocuğu beğenip konuşanı cezalandırıyorsa, öğretmen olarak kalamaz," demiş. Bırakıp çıkmış. Bunun üzerine okul arayışına başlandı.

Anadolu yakasında özel okul dışında gidebileceği başka okul yoktu. Özeller de pahalıydı; bizimkilerin maaşı yetmezdi.
Bunun üzerine babam, Aksaray'da, bir arkadaşının müdürlük yaptığı Bilir Koleji'ne gitti. O arkadaşı, ödemeleri taksite bağlayarak ve bir miktar indirim yaparak kolaylık sağladı.
Böylece abim, 1964 yılı sonbaharından itibaren Bilir Koleji'nin fen bölümünde ikinci sınıfa yeniden başladı. İngilizcesini orada ilerletti.

Bilir Koleji'nde bir ders çıkışı...

13

CAN DÜNDAR

1964 yazında Türkiye'nin gözü kulağı Kıbrıs'taydı.

Rum terör örgütü EOKA'nın "Kanlı Noel" katliamı, gençleri öfkeyle sokağa dökmüş, "Ordu Kıbrıs'a!" sloganları dile düşmüştü.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 6 Haziran'da Kıbrıs'a yapacağı müdahale, ABD Başkanı Johnson'ın Başbakan İnönü'ye yazdığı bir mektupla durduruldu.

Ve o andan itibaren tepkilerin adresi Washington oldu.

Artık "Kardeş Amerika", "Kalleş Amerika"ya dönmüştü.

Yakılan Amerikan bayraklarına eşlik eden slogan, "*Yankee go home!*" idi.

17 yaşındaki Deniz'in bu iklimden etkilenmemesi imkânsızdı.

Akşamüstleri mahalleden birkaç arkadaşla yürüyüşe ya da balığa çıkıyorlar, kâh siyasetten kâh kızlardan konuşuyorlardı.

Bilir Koleji dönemi, vapurda arkadaşlarıyla.

Deniz, boylu boslu, yakışıklı çocuktu.

Kısa zamanda mahallenin kızlarının ilgi odağı olmuştu.

Ancak onun düşleri, mahalle sınırlarının çok ötesindeydi.

O dönem, Bilir Koleji'nde ilerlettiği İngilizcesinin verdiği cesaretle *penfriend* modasına uymuş, kendisine dünyanın değişik ülkelerinden mektup arkadaşları bulmuştu.

Bu kız arkadaşlardan biri Ravalpindi'de yaşayan, Baby Maudud adlı bir Pakistanlıydı.

Bir diğeri Berlin'den *Your Gabriele* (Senin Gabriele'in) diye biten mektuplar yazan, 14 yaşındaki Gabriele Kadenbach...

Belçika'dan ve gittiği yerlerden kartlar atan Jeannine...

Ve Buenos Aires'ten yazıştığı Arjantinli Teresita Benehetrit...

Kimi zaman içinden fotoğraf da çıkan bu kartpostal ve mektupların bazılarının, özellikle Arjantin'den gelenlerin daha sıcak ifadeler taşıdığını okuyabiliyoruz.

Teresita, bazen mektubunu, "Allahaısmarladık," diye noktalıyor, bazense, "Her zaman senin Teresita," diye imzalıyor.

Ve 1960'ların ortalarındaki bu yazışmalardan, genç Deniz'in Kıbrıs krizi sonrası ilk siyasi yorumlarına ve Amerikan aleyhtarlığına dair ipuçları okunuyor.

14
MEKTUP

La Plata 13/9/64

Sevgili Deniz;

Mektubun benim için gerçekten büyük bir sürpriz oldu. Senden hiç mektup alamayacağımdan korkuyordum. Seni tanıdığıma memnunum. Sanırım yakışıklı birisin.
Deniz,
Mektubuna üzüldüm. Ülkeni biliyorum. Kıbrıs'ta olanları okuyorum. Ama seni anlamıyorum. Neden Amerika'yı sevmiyorsun? Sizin ülkeyle araları kötü mü?
Burada, Arjantin'de birçok insan, emperyalist oldukları için Yankileri pek sevmiyor. Ama bu insanlar komünist... Komünistler, Yankileri sevmez. Sen de komünist misin? Arjantin'de kimse komünistleri sevmiyor, çünkü onlar insanların özgürlüğünü ellerinden alıyor. Biz, Küba'da olanlardan hoşlanmıyoruz. Küba'yı daha önce hiç duydun mu?
Öğrenim için Amerika'ya gidebilsen sevinirim. Senin için daha iyi olur. Oradan döndükten sonra ülkene yardım edebilirsin. (Türkiye'nin) yoksul insanların yaşadığı, fakir bir ülke olduğu doğru mu? Neden böyle? İş olmadığı için (mi?). Benim ülkemde de fakir insanlar var. Ama bir insan iyi yaşamak isterse, çalışacak iş bulabilir.
Tatilini nasıl geçiriyorsun? Şu an Arjantin'de mevsim bahar... Her yerde çiçekler açıyor. Ayrıca hava çok soğuk olmadığı için herkes çok mutlu.
Deniz,
Arjantin'in öğrenciler arasında uluslararası değişim programından haberin var mı? Program şu:
Örneğin Fransa'ya gitmek istersen, bu organizasyona

başvuruyorsun ve onlar seninle eşleşecek bir ailenin evine yerleştiriyorlar. Böylece ülke hakkında daha fazla bilgiye sahip oluyorsun.
Ben de, "The Experiment" (Deney) isimli bir organizasyon biliyorum. Ve Arjantin'e gelmek isteyen herhangi birine evimizi açıyorum.
Sürprize bak ki, şu anda bizim evde kalan bir Yanki kız var.
Buna ne dersin?
Kendisi 23 yaşında; ülkemizi ve dilimizi öğrenmek istiyor.
Burada bir ay kadar kalacak.
Bence bu, bir ülkeyi tanımanın en güzel yollarından biri...
Ben bir Yanki'nin nasıl biri olduğunu öğreniyorum, o da Arjantinli bir kızı tanımış oluyor. İkimiz de birbirimiz üzerinden ülkelerimiz hakkında fikir ediniyoruz. Bu iyi değil mi?
Sana "The Experiment"in adresini yolluyorum;
The Experiment of International Living
Putney, Vermont
Sanırım şimdilik bu kadar...
Senden en kısa sürede cevap gelmesi umuduyla...
Görüşmek üzere.
Her zaman senin Teresita

La Plata.

Dear Denis: Ok, It was

when I received your letter. I

any letter from you. I'm glad

I think you have a nice

make me fell sad. I know

I read about cyprus. But I

why you don't like U.S.A.?!

country [illegible] like U.S.A.

like it's a good way to know a

but it had a Yankee girl's

like you Argentine girl's like.

anyone else about the country

like [illegible] you the adress of this

[illegible] I international

[illegible]

Vermont

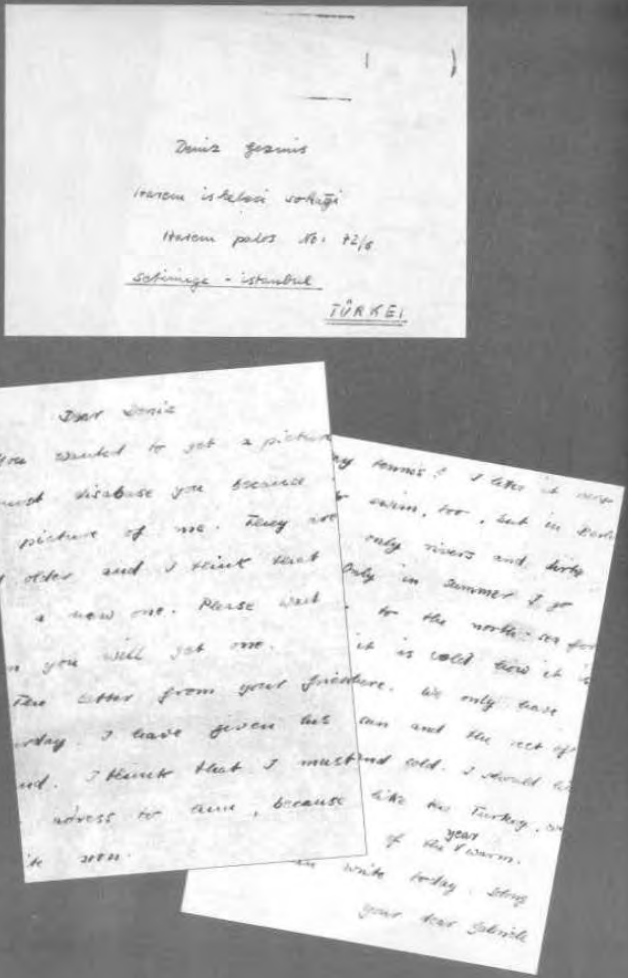
[illegible] all for now. U.S.A.

[illegible]

good by

your always

Benito

Deniz Yazmis

Yazarem is Yakasi sokagi

Yazarem palas No: 72/6

Sofiemiye - Istanbul

TÜRKEI

Dear Deniz

you wanted to get a picture

much disabuse you because

picture of me. They

older and I think that

a new one. Please wait

n you will get me.

the letter from your friendhere. We only have

day. I have given her

and. I think that I must send cold. I should

address to here, because

it soon.

year

of the warm.

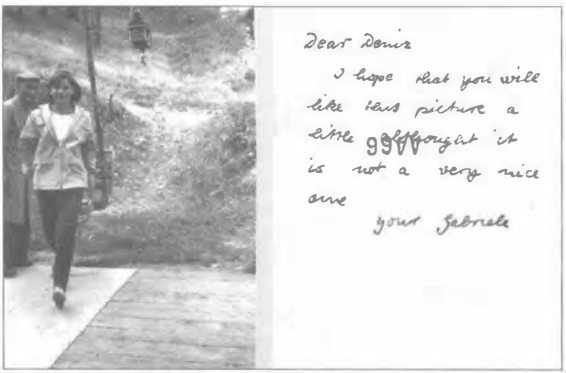
write today. Bring

your dear Gabriele

Sevgili Deniz,
Benden fotoğrafımı istemiştin ama bu isteğini geri çevirmek zorundayım çünkü sadece bir tane fotoğrafım var. Fotoğrafların hepsi iki yıllık ya da daha da eski ve bence sen, yeni bir fotoğrafa sahip olmak istersin. Senden biraz beklemeni rica ediyorum, yeni bir tanesi eline geçecek.
Cumartesi arkadaşından bir mektup aldım. Onun adresini bir arkadaşıma verdim. Bence arkadaşımın adresini ona bildirmeme gerek yok, yakında yazacaktır.
Üzülerek söylüyorum ki ne Türkiye ne de Türkçe hakkında bilgim var. Sen Türk tarihini sever misin? Ben Alman tarihini sevmem. Ayrıca bence birçok Alman, dost canlısı değil. Pek çoğu diğer erkekler gibidir. Ama Alman kızları hakkında kötü düşünmemelisin. Bazıları kötü olabilir ancak çok iyi olanları da var. Ve umuyorum ki, benim son gruba dahil olduğumu düşünüyorsundur.
Tenis oynar mısın? Ben oynamayı çok severim. Yüzmeyi de çok severim ancak Berlin'de deniz yok. Sadece nehirler ve kirli göletler var. Sadece yaz aylarında ailemle birlikte 14 günlüğüne Kuzey Denizi'ne gideriz. Ama çoğunlukla buranın havası soğuk oluyor. Yılın sadece üç-dört ayında sıcak hava varken geri kalanı yağmurlu ve soğuk olur. Türkiye gibi yılın büyük çoğunluğunda havanın sıcak olduğu bir coğrafyada yaşamak muhtemelen hoşuma giderdi.
Bugünlük yazabileceklerim bundan ibaret.
Senin sevgili Gabriele'in.

Sevgili Deniz;
İki haftadır Pontresina'dayım. Buraya ailemle değil arkadaşlarımla geldim. Burası çok soğuk ve her üç günde bir hava bozuyor. Yüzmeye gidemiyoruz ama yarın belki Ascona'ya gideceğiz. Geçen hafta Diavolezza'da idik. Orası gerçekten çok sıcaktı ve yazlık elbiselerimizle karların arasından gidebiliyorduk. Diavolezza 2908 metre iken bizim evimiz sadece 1800 metrede.
Gabriele'inden selamlar.

Sevgili Deniz,
Umarım çok güzel olmasa da bu fotoğrafı biraz beğenirsin.
Gabriele'in...

Spora düşkün bir ailede yetiştim. Bora abim, Sivas'ta basket oynardı. Sonra futbola döndü. Anadoluspor formasıyla mahalli ligde profesyonel olarak futbol oynadı. Askere gittiğinde de Jandarma Gücü'nde forma giydi. Deniz abim Beşiktaşlıydı.

Aslında bütün aile Beşiktaşlıydı; babam dışında...

Babam Fenerbahçeliydi. Evde futbol üzerine epey mavra yapılırdı; Deniz abim de bunlara katılırdı. Maçlara da giderdi. Özellikle Mithatpaşa Stadı'na...

Hiç unutmam, 1964 sonunda bir pazar günü, Ali Sami Yen Stadı'nın açılışına gitmişti. Stadın açılışı şerefine Bulgaristan'la bir milli maç oynanmıştı. Tarih: 20 Aralık 1964. Stat açıldığı gün, ikinci kattaki büfe yanmış, açık tribündeki binlerce seyirci paniğe kapılmış, doğan izdihamda demir korkuluklar yıkılmış ve alt kata düşen seyircilerden 84'ü yaralanmıştı. Deniz abim de çöken o tribündeydi. Akşam eve dönmedi. Biz stadın çöktüğünü ve çok yaralı olduğunu, gece geç vakit öğrendik. Radyo, "müessif bir kaza" olduğunu

Staddaki olaydan resimler

84 kişi yaralandı

Hastanelerin önü

21 Aralık 1964, *Cumhuriyet*

duyuruyor, sürekli kan anonsu yapıyordu. Valilik bütün hastanelerde alarm durumu olduğu açıklamasını yapmış, sağlık personelini göreve çağırmıştı.
Stadın çöktüğü söyleniyordu.
On binlerce insan, yakınlarını aramak üzere yollara dökülmüştü. Biz de hemen evden fırlayıp hastaneleri dolaşmaya başladık, her yere sorduk; yok.
Tabii telefon da yok o zaman... Haber alamadığımız için çok endişeliydik. Çaresiz eve döndük.
Nihayet abim epey geç vakit, üstü başı perişan halde ve çorapla eve geldi. İzdihamda ayakkabıları kaybolmuş. Cebinde parası da yokmuş, eve kadar yürümüş.
"Tribün çöktü, ben aşağıda şişman bir adamın üstüne düşüp kurtuldum. Ama çok yaralı var," demişti.
Kurtulmuş olması mucizeydi.

16
CAN DÜNDAR

1964 sonunda Türkiye'yle birlikte Deniz ve arkadaşları da politize olmuş, 61 Anayasası'nın getirdiği özgürlük havası içinde okuyup tartışmaya başlamışlardı.

27 Mayıs'tan sonra kurulan kültür derneklerinde veya Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) örgütlerinde çalışıyor, Üsküdar'daki Şemsipaşa Külliyesi'nin kütüphanesinde buluşuyor, tartışıyorlardı.

Çetin Altan'ın yazdığı *Akşam* gazetesi ile Doğan Avcıoğlu'nun *Yön* dergisi, gençlere yön veren yayınlardı.

Edebiyat klasiklerinin yanı sıra sosyalizmle ilgili kitapları da okumaya başlamışlardı.

Hikmet Kıvılcımlı ile tanışmış, TİP'in mitinglerine katılmışlardı.

İlk kez bir sosyalist parti seçime katılacaktı.

TİP Mehmet Ali Aybar'ın liderliğinde, solun gürleşen sesini meclise taşımaya hazırlanıyordu.

Deniz de bu seferberlikten etkilenmişti.

Artık 18 yaşındaydı. Lise ikinci sınıftaydı. Ve aktif olarak siyasetle uğraşmak istiyordu.

10 Ekim 1965 seçimlerine üç hafta kala, 16 Eylül günü, arkadaşı Nurettin Demirdöven'in

Mehmet Ali Aybar, TİP 1965 mitinglerinden birinde...

Deniz Gezmiş, TİP Üsküdar üyeleriyle Belgrad Ormanı'nda piknikte.

teşvikiyle TİP'in Üsküdar İlçe Başkanlığı'na gitti. Üye olmak istediğini söyledi. Bir form verdiler. Doldurdu.

Yapılan seçimde TİP, yüzde üçe yakın oy alıp meclise 14 milletvekili soktu. Dört yaşında bir parti için büyük başarıydı. Türkiye sosyalistleri sevinç içindeydi.

TİP Üsküdar şubesi, seçimin hemen ertesi günü, 11 Ekim'de, Deniz Gezmiş'in üyelik başvurusunu onayladı.

Deniz, o günden sonra parti binasına daha sık uğrayacak, hafta sonları partililerle Belgrad Ormanı'na pikniğe gidecek, ertesi yıl da ilçe yönetim kuruluna seçilip TİP Üsküdar ilçe sekreterliğini üstlenecekti.

17
HAMDİ GEZMİŞ

İsmet İnönü ortanın solu hareketini başlatmıştı.
Babam, CHP'de ortanın solunu benimsemiş bir sosyal demokrattı. Benim de hoşuma gitmişti ortanın solu... Bir seferinde Selimiye'de bir kahvede bir CHP yöneticisinin konuşmasını dinlemiştim. "Ortanın solundayınız!" diye bağırışı, coşkuyla alkışlanışı hâlâ hafızamda...
Ama Deniz abim, CHP'nin ortanın soluna açılmasına pek aldırmıyordu. O tarihlerde sosyalist olmak asıldı. Gençlerin çoğu için sosyalist olmamak ayıptı.
Abim de TİP'e gidip geliyor, dönemin sosyalist fikirlerinden etkileniyordu. Ancak babama karşı hep saygılıydı. Gündüz nereye giderse gitsin, eve mutlaka gün batmadan önce gelir, akşam yemeğini bizimle yerdi. Hatta arkadaşları takılırmış, "Sen devrim yapmadan önce babandan izin al," diye...
Oysa eve geldiğinde, sofrada da politika konuşulurdu. Abim babamla CHP'yi tartışır, emek sömürüsünden, artı değerden, *Kapital*'den söz ederdi. Bora abim, o dönem Sivas'ta okulunu bitirip yanımıza gelmiş, hukuk fakültesine girmişti.
Bazen tartışmaya o da katılırdı. Ben kenardan izlerdim. Babam demokrat bir insandı. Bize hiçbir konuda baskı yapmaz, fikirlerini benimsetmeye çalışmazdı.
Ancak her ebeveyn gibi, çocuklarını olaylardan uzak tutmaya, korumaya gayret ederdi. Çünkü o dönem "komünist" damgasını yemek, büyük belalara davetiye çıkması demekti. "Sol" lafı bile CHP'yi paramparça etmeye yetmişti.
Babam, Deniz abimin gözü karalığının, cesaretinin sınırı olmadığını biliyor, onun başına bir iş gelmesinden

çekiniyor, böyle bir ortamda yok yere hedef haline gelmesini istemiyordu.
"Söylediklerinde haklısın oğlum," diyordu, "istediğin gibi düşünebilirsin, istediğin faaliyete de girebilirsin. Ama senden isteğim, öncelikle şu okulunu bitir. Sonra ne yapacaksan yap."
Deniz abim hep, "Merak etme," der, avuturdu babamı...

18

CAN DÜNDAR

Gezmiş ailesinin İstanbul'da oturdukları ikinci ev. Derya Apartmanı en üst kat, köşe daire...

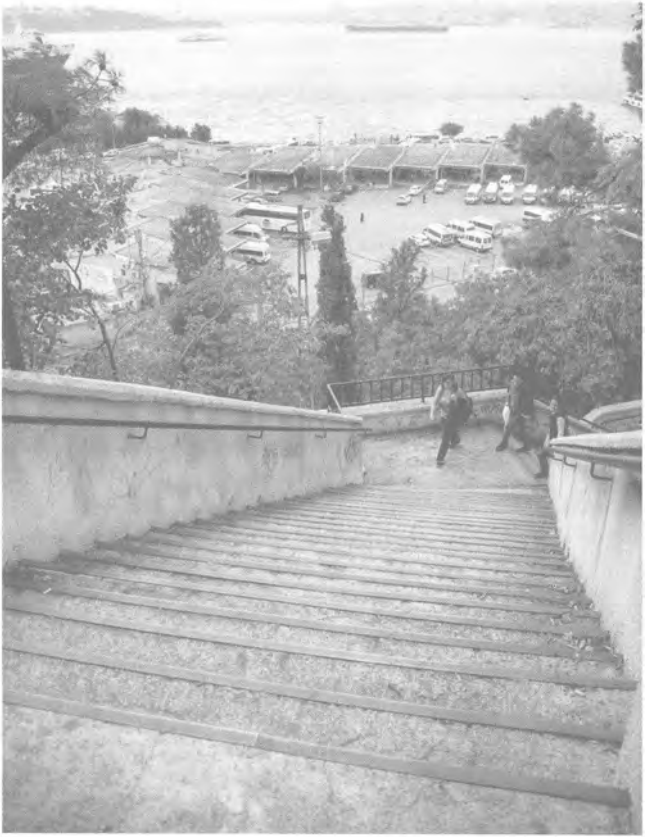
Gezmiş ailesi, 1966 yazında Harem Palas'tan, aynı sokak üzerindeki Derya Apartmanı'na taşındı.

İskele Sokak. 57/4.

Üç yıl oturacakları bu daire, ilkine göre daha büyüktü. Manzarası çok güzeldi. Balkonu İstanbul'a açılıyor, Boğaz'ı, Marmara'yı, Topkapı Sarayı'nı, Kız Kulesi'ni görüyordu.

Derya Apartmanı'nın hemen yanındaki Deniz Apartmanı'nın teras katında ise, Avni Anıl oturuyordu.

Ünlü bestekâr, unutulmaz bestelerini o manzaraya bakarak yapıyor, akşam oldu mu piyano başına geçip yazdığı notaları eşinin sesinden dinliyordu:

Deniz'in denize kavuştuğu merdivenler...

Biraz kül biraz duman, o benim işte
Kerem misali yanan, o benim işte
İnanma gözlerine; ben, ben değilim
Beni sevdiğin zaman, o benim işte.

Komşu terasta bestelenen bu sözler, karşılıklı kurulan masalardan yükselen kadehler, Boğaz'a nazır bu keyif, 1960'ların geçici saadetinin son kırıntılarıydı. Çok sürmeyecekti.

Tabii bütün komşular böyle sanatçı değildi.

İki alt katta, pavyonda çalışan iki kız kardeş otururdu. Bir seferinde abileri, elde bıçak onları kovalarken Deniz araya girmiş, kızları bıçaklanmaktan kurtarmıştı.

Herkesin derdini derdi bilen, cesaretiyle en olmadık yerde devreye giren, nesi var nesi yoksa paylaşabilen bu yakışıklı delikanlı da 1960'ların hercai Türkiye'si gibi, yakında semayı saracak bulutlardan habersiz büyüyordu.

O yaz Bilir Koleji'nden "iyi" dereceyle mezun oldu ve diplomasını aldı. Şimdi üniversite kararını vermesi gerekiyordu.

Buradan itibaren yol ikiye ayrılıyordu: Fen veya sosyal...

Cemil Bey edebiyata yatkın olduğu halde, üç oğlu da eli kalem tutanlardan değildi. Okurlar ama pek yazmazlardı. Sanatsal yetileri, matematik becerileri kadar gelişmemişti.

TÜRKİYEDE
ÖZEL TÜRK OKULLARINA
MAHSUS
LİSE DİPLOMASI
(Devlet Lise Diplomasına muadildir)

DİPLOMA NUMARASI : 203

Cemil Oğlu Deniz Gezmiş

Fen kolundan Devlet Lise imtihanı geçirmiştir. 291 ÜÇ 1966

Adı ve soyadı: Deniz Gezmiş
Babasının adı: Cemil
Doğum yeri: Ayaş
Doğum yılı: 1947
Diplomayı veren okul: ÖZEL BİLİR KOLEJİ
İmtihana bitirme devri yıl ve dönemi: 1965-1966 Güz

29 1966

Fenne daha yatkınlardı.

Deniz, şiire bayılır ama yazmazdı.

Arada heyecanlandığında, o dönem evlerde gizliden gizliye çalınan Nâzım Hikmet'in "Bahri Hazer" plağından dinlediği ünlü şiiri okurdu:

Ufuklardan ufuklara
ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu;
Hazer rüzgârların dilini konuşuyor balam,
konuşup coşuyordu!

Bir de Ömer Bedrettin Uşaklı'nın "Deniz Hasreti"ni okurdu, tarih ötesinden kendine seslenir gibi:

Gözümde bir damla su deniz olup taşıyor,
Çöllerde kalmış gibi yanıyor, yanıyorum.
Bütün gemicilerin ruhu bende yaşıyor;
Başımdaki gökleri bir deniz sanıyorum.

Nasıl yaşıyacağım ey deniz, senden uzak?
Yanıp sönüyor gibi gözlerimde fenerin.
Uyuyor mu limanda her gece sallanarak,
Altından çivilerle çakılmış gemilerin?

Sevmiyorum suyunda yıkanmamış rüzgârı;
Dalgaların gözümde tütüyor mavi, yeşil...
İçimi güldürmüyor sensiz ay ışıkları;
Ufkundan yükselmiyen güneşler güneş değil!

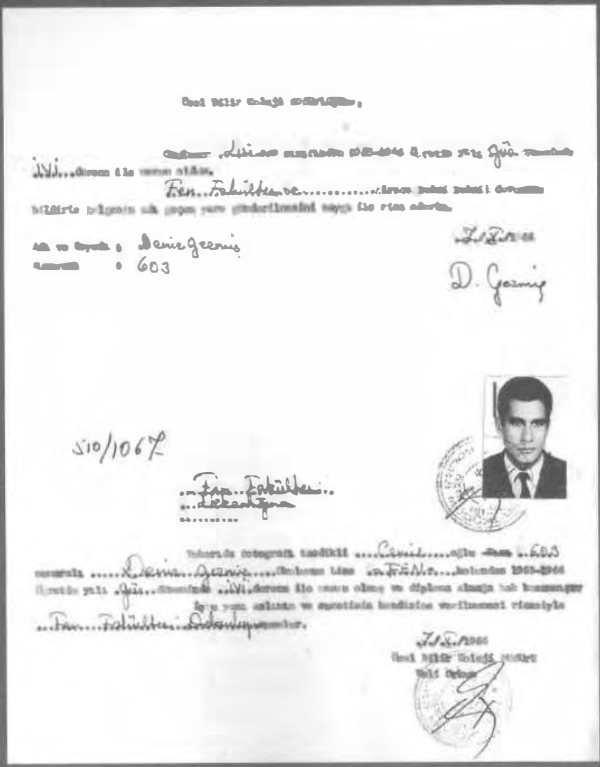
Bir gün nehirler gibi çağlıyarak derinden
Dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?
Ey deniz, şöyle bir gün sana bakacak mıyım,
Elma bahçelerinden, fındık bahçelerinden?..

Deniz, 6 Temmuz 1966 Çarşamba günü üniversite sınavına girdi. Sonuçlar açıklandığında iki fakülteyi kazandığını öğrendi:

Biri fen, diğeri hukuk fakültesi...

İki yolun kapısını da açmıştı.

Fen Fakültesi'ne girse hayat onu başka bir yöne sürükleyecekti; belki de o, Fen Fakültesi'ni başka bir yer haline getirecekti.

Fen Fakültesi

D. Gezmiş

603

S10/1067

Fen Fakültesi

Deniz Gezmiş'in İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ne başvuru belgesi.

Cemil Bey, "deli oğlu"nu biliyor, giderek alevlenen politik iklimde, Hukuk Fakültesi gibi eylemlerin odağında bir okulun, onu hepten ateşleyeceğini görebiliyordu.

O yüzden hukuk yerine fenni seçmesini istedi.

Deniz babasını kırmak istemedi, kabul etti.

Fen Fakültesi'ne müracaat etti.

Ama içine sinmedi.

Sokağın çağrısı, babasının kaygısına üstün geldi.

Ve gidip hukuka kaydını yaptırdı.

Liseden beri yükselen dalgaları orada patlayacaktı.

19
HAMDİ GEZMİŞ

15 Ağustos 1966 günü, Çorum Belediyesi'nde işten çıkarılan 52 temizlik işçisi, protesto için yürüyüşe başladı. Çorum'dan Ankara'ya, oradan da İstanbul'a yürüyecek, seslerini duyurmaya, haklarını almaya çalışacaklardı. Basın, eylemi günü gününe izliyordu.
Onlara "ölüm yürüyüşçüleri" adı takılmıştı. Geçtikleri her yerde ilgi görüyorlardı. Ama Türk-İş ilgisizdi.
Tam o günlerde, 19 Ağustos 1966'da Varto Depremi oldu; iki bini aşkın insan öldü; ama bu bile Çorumlu işçilerin hak arama yürüyüşünü durdurmadı.
Nihayet, iki hafta süren 730 kilometrelik yürüyüşün ardından, 31 Ağustos'ta İstanbul'a vardılar.
Abim TİP'in Üsküdar ilçe sekreteri olmuştu. Arkadaşı Nurettin Demirdöven'le birlikte, Anadolu yakasında Otosan Fabrikası'nın önünde işçileri karşılamış, onlara çiçek vermişler. Üsküdar'a kadar onlarla birlikte yürümüşler. Oradan vapurla karşıya geçmişler.
Konvoy, Gümüşsuyu'nda Türk-İş binasının önünden geçerken, gençler, Türk-İş'in ilgisizliğini kınayan sloganlar atmış.

730 KİLOMETRE YÜRÜDÜLER VE...
"ÖLÜM KERVANI,,
İSTANBUL'A VARDI

«ÖLÜM KERVANI» İSTANBUL'A VARDI

Bastarafı Birincide

Diğer sendika temsilcilerinin de katıldığı kervan, Gümüşsuyundan geçerken Teknik Üniversite önünde toplanan bir grup genç «Türk-İş» aleyhinde gösteri yapmışlar ve: «Bu işçilerin haklarını savunmuyorsunuz. Neden Kervan'ı Pazar günü şehre sokmadınız. Miting tertiplemediniz?» şeklinde bağırmışlardır.

Gençler protestoya Taksim anıtının etrafında da devam etmişlerdir. Türk-İş Birinci Bölge Temsilcisi İsmail Topkar: «Sabırlı olun. Durumu, Demirel Hükûmetine bildirdik. Bir netice alamazsak Türkiye çapında büyük bir harekete girmeyeceğimizi kim iddia edebilir. Konuyu sokaklara taşırmayalım. Türk-İş hiçbir hükümetin uşağı değildir» demiştir. Bu sırada dinleyiciler arasında münakaşalar olmuş Kemal Ulus, Şevket Caymaz, Sıtkı Eser, Deniz Gezmiş adındaki şahıslar «Tahrikçilik yaptığı» iddiasıyla nezaret altına alınmışsa da akşam Nöbetçi Mahkeme tarafından serbest bırakılmışlardır.

Deniz'in ilk gözaltına alınışı, gazetelerde adının ilk çıkışı ve yayınlanan ilk fotoğrafı.

Bu protesto, Taksim anıtına çelenk konurken de devam etmiş. Türk-İş yöneticilerini, "sarı sendikacılar" diye yuhalamışlar. Bir Türk-İş yöneticisi konuşurken abim lafla sataşmış. Türk-İş temsilcileri de onlara çıkışmış. Bir arbede yaşanmış. O arada Deniz abim de üç kişiyle birlikte gözaltına alınmış. İki kolunda iki sivil polis olduğu halde Taksim Karakolu'na götürülmüş.
Bu, onun ilk gözaltına alınışıydı.
Henüz 19 yaşındaydı. Liseyi yeni bitirmişti.
O zaman mahkemeye çıkarmadan, birinin kefaletiyle geçici olarak serbest bırakma uygulaması vardı.
Babamdan çekindiği için polise, arkadaşı Nurettin'in evini adres göstermiş. Oraya gitmişler. Onlar kefil olmuş, imza karşılığı serbest kalmış.
Özelde bizim evde, genelde o dönemde gece eve geç

gelme âdeti yoktu. Gün batıp da abim gelmeyince gene merak ettik tabii... Babam çok yansıtmazdı ama endişelendiği belliydi.
Deniz abim, eskilerin "müşekkel" dediği türde, yani şekilli, uzun boylu, enine boyuna yapılı bir gençti. Dolayısıyla annem ve babam, bir hadise olduğunda, hemen fark edileceğini, belanın ilk onu bulabileceğini düşünürlerdi. O yüzden de hep tedirgin olurlardı. Geç kaldığı zaman uyuyamazlardı.
Hatırladığım kadarıyla o olaydan sonra da abim gece yarısı geldi. Fazla detay vermeden olayları anlattı.
Babam bozuldu, biraz bağırdı, "Senin ne işin vardı Çorum'daki belediye işçileriyle!" dedi ama fazla üstüne gitmedi.
Deniz abim de fazla karşılık vermedi, kafasını eğip dinledi.
Ertesi günkü gazetelerde "dört kişinin "tahrikçilik" yaptığı gerekçesiyle gözaltına alındığı haberi çıktı.
"Deniz Gezmiş" adını yazmışlardı. Yaka paça götürülüşünün fotoğrafı da vardı.
Bildiğim kadarıyla bir gazetede adının ve fotoğrafının çıktığı ilk olay budur.
Babam, gazetede o fotoğrafı görünce sinirlendi. Abimin bu yaşta olaya karışmasına ve adının böyle anılmasına çok kızdı.
Ama bu daha başlangıçtı.
Bundan böyle gözaltı ve tutuklamalar peş peşe gelecekti.

20

CAN DÜNDAR

7 Kasım 1966 Pazartesi...

Deniz üniversiteye başlayacaktı.

Sabah babasından 2,5 liralık harçlığını aldı.

25 kuruş verip Harem'den arabalı vapura bindi. Çayını içti. Sirkeci'ye geçti, Sirkeci'den yürüyerek İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne gitti. Ve derslerin yapılmayacağını öğrendi.

Hukuk Fakültesi'nde boykot başlamıştı.

Fakültenin Talebe Cemiyeti, Türk Milli Talebe Federasyonu'nun (TMTF) da desteklediği bir kararla, üst üste iki yıl sınıfta kalanların okuldan atılmasına dair yönetmelik değişikliğini protesto için boykot kararı almıştı. 11 bin öğrenci, yönetmelikteki sınıfta kalma maddelerine tepki olarak o gün derse girmedi.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNE MAHSUS
HÜVİYET CÜZDANI

Fakülte veya Yüksek Okulun adı : Hukuk Fakültesi
Fakülte veya Şubesi : A
Sömestre veya Sınıf, No. 1966/23
Adı, Soyadı : Deniz Baransu
Baba adı : Cemil
Doğum yeri ve yılı : Ayaş 1947
Adresi : Harem İsk. sok. No: 5/11 Sıhhiye
İmzası : D. Gamil

Not: Fotoğraf Soğuk damga ile damgalanacaktır.

Kış dönemi 19__ - 19__ | Yaz dönemi 19__ - 19__

8 Kasım 1966 *Milliyet*.

Rektör Ekrem Şerif Egeli'nin, "Akıllı olun, yaptığınız uygunsuzdur," açıklamasına rağmen sınıfa girmek yerine bahçedeki Atatürk Anıtı önünde nöbet tuttular.

Deniz üniversiteye adımını attığı an, kendini eylemin içinde bulmuştu.

Bu, tam da aradığı siyasi ortamdı.

Onun coşkusuyla üniversitenin canlılığı buluştuğunda yer yerinden oynayacaktı.

Hukuku seviyordu.

Henüz beş yaşındaki bir anayasanın özgürleştirdiği ülkede hukuk okumak itibarlı işti.

1961 Anayasası, adeta haksızlığa uğrayanların güvencesi olmuştu. O kadar ki, boykotta okuldan uzaklaştırılan öğrenciler üniversite bahçesinde ellerinde anayasa kitapçığını taşıyor, yüksek sesle 50. maddeyi okuyordu. O madde, "Halkın eğitim ihtiyacını sağlamak, devletin başta gelen ödevlerindendir," diyordu.

Deniz, son nefesine kadar o anayasayı savunacak ve ironik bir şekilde, "anayasayı ihlal"den yargılanıp asılacaktı.

İSTANBUL ÜNİVERSİTE
SEKRETERLİĞİ

Deniz'in kravatlı göründüğü nadir fotoğraflardan... Hukuk Fakültesi, 1967.

Hukuk Fakültesi amfisinde en arka sırada, 1967.

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ

ÖĞRENCİ

Fakülte No.	10658
Adı ve Soyadı	Deniz Geçmez
Doğum yeri ve yılı	1942
Baba adı ve mesleği	[illegible] İlk Eğt. Müf.
Beyannamenin göre mali durumu	[illegible]
Tabiyeti ve milliyeti	[illegible]
Mezun olduğu Lise ve kolu	[illegible]
Derecesi ve tarihi	[illegible]
Adresi	[illegible]
Kartal No.	[illegible]

ASKERİ

ÜNİVERSİTE
Giriş Tarihi — Makbuz No.

A Grubu Dersleri Enskripsionu

Kaç semestre okunduğu	DERSLER	19 [illegible] KIŞ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.	19 [illegible] YAZ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.
2. sem.	Hukuk Başlangıcı	[illegible]			
2. sem.	Kara Teşkilâtı Hukuku				
2. sem.	Roma Hukuku				
2. sem.	Medeni Hukuk (Umumî mevzuat Şahsın hukuku, Aile hukuku)				
2. sem.	İktisat				

B Grubu Dersleri Enskripsionu

Kaç semestre okunduğu	DERSLER	19[illegible] KIŞ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.	19 YAZ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.
2. sem.	Medeni Hukuk (Şahıslar umumî hükümleri Aile hukuku)	[illegible]			
2. sem.	Ceza Hukuku				
2. sem.	İdare Hukuku				
2. sem.	Devletler Umumî Hukuku				
1. sem.	1 — Sosyoloji 2 — Kriminoloji 3 — İstatistik 4 — Fikrî Hukuk				

C Grubu Dersleri Enskripsionu

Kaç semestre okunduğu	DERSLER	19[illegible] KIŞ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.	19[illegible] YAZ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.
2. sem.	Medeni Hukuk (Eşya Hukuku, Borç mükellefiyetleri mevzuları)	[illegible]			
2. sem.	Medeni Usul hukuku				
2. sem.	Ceza Usul hukuku				
2. sem.	Mahkemeler umumî prensipleri ve medî muvazaat				
2. sem.	Umumî Âmme hukuku				
1. sem.	1 — Umumî hukuk tarihi 2 — Hukuk felsefesi ve metodolojisi 3 — Çin hukuku 4 — Finans ve sigorta hukuku				

D Grubu Dersleri Enskripsionu

Kaç semestre okunduğu	DERSLER	19 KIŞ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.	19 YAZ SEMESTRESİ Enskripsion tarihi	Makbuz No.
2. sem.	Devletler Umumî hukuku				
2. sem.	Kara ticareti hukuku				
2. sem.	Deniz ticareti hukuku				
	Medenî hukuk				

Deniz Hukuk Fakültesi'nde orta bahçede, 1967.

İstanbul Üniversitesi, saygınlığı ve ağırlığı olan bir üniversiteydi.

Öğrenciler derslere takım elbise, kravatla gider gelirdi.

Başta Deniz de böyle giyindi. Pek nadir olan kravatlı fotoğraflarından birkaçı bu dönemde çekildi.

İyi bir öğrenciydi. Boyu 1.91 olduğu için sınıfta en arkada oturuyordu.

Dönemin önde gelen hukukçularından Roma Hukuku, Anayasa Hukuku, Medeni Hukuk, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Devletler Hukuku, İktisat gibi dersler alıyordu.

Dersleri dikkatle izlediği gibi, ders çıkışı Tıp Fakültesi'nin kütüphanesine gidip çalışıyor, eline ne geçerse okuyor, hem dersleriyle hem Türkiye ve dünya olaylarıyla ilgileniyordu.

Yakın arkadaşlarından bir bölümüyle o dönem tanıştı:

Cihan Alptekin, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Ömer Erim Süerkan, Bozkurt Nuhoğlu, Mustafa Zülkadiroğlu, Mustafa İlker Gürkan, Mehdi Başpınar, Cevat Ercişli, Selahattin Okur...

Ve tabii Avniye Anadol...

Hayatındaki belki de en ciddi ilişkisini o yıllarda Hukuk Fakültesi koridorlarında yaşayacaktı.

21

HAMDİ GEZMİŞ

Deniz abimin kızlarla ilişkisi üzerine çok konuşulup yazılmıştır.
Son yakalanışından sonra da gazetelerde harem öyküleri anlatılıp Kazanova masalları yazılarak itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır.
Oysa çok kısa sürebilen gençlik döneminin önemli bir bölümünü, 32 ayını hapiste geçirmiştir abim...
Bu kadar kısa süre içinde de birkaç kız arkadaşı dışında, düzenli bir ilişkisi olmamıştır.
Uzun boyu, düzgün fiziği, güler yüzlülüğü, şakacılığı ve cana yakınlığıyla dikkat çeken bir gençti. Mahallede onu beğenen güzel kızlar vardı, hepsinin de gözü

Deniz üniversite kantininde... Sağda, ayakta Atilla Coşkun, 1967.

abimdeydi; ama bildiğim kadarıyla o yaşlarda hiçbiriyle yakınlaşmadı.
Beraber aynı mahalle ortamında bulunuyorlar, denize giriyorlardı ama abim sosyal olayların içinde olduğu için, flörtlere fırsatı bile olmuyordu.
Benim bilebildiğim tek ciddi flörtü Avniye Anadol'du. Avniye, abimin Hukuk Fakültesi'nden arkadaşıydı.
Minyon bir kızdı.
Abim, ona karşı ne hissettiğini bana anlatmazdı ama aralarında bir duygusal bağ vardı; belki de âşıktı.
Abim içeri düştüğünde ben Avniye'yi mahkemelerde görürdüm genellikle; fakültenin devrimci öğrencileriyle birlikte gelir, duruşmaları izlerdi.
Sonradan evlendi.
Mustafa Gürkan, abimin onu hatırladıkça, "Ben Seni Unutmak İçin Sevmedim" şarkısını söylediğini anlatır.

22
CAN DÜNDAR

Ders çıkışı ya Hukuk'un çay ocağında oturur ya da Beyazıt'a geçip "Beyaz Saray"ın altındaki sahafları gezerlerdi. Orada kitapçılarla sohbet eder, Çınaraltı'nda çay ve nargile içerlerdi. Bazen de arkadaşı Mustafa Gürkan'la yemeği fakültenin yemekhanesinde yer, binanın Haliç'i gören bir köşesine çekilip şarap içer, oradan yürüyerek Beyoğlu'na Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı'na (TMGT) gider, Taksim'e çıkarken Fransız Kültür Merkezi'nin karşısındaki işkembeciye uğrayıp son vapurla Harem'e geçerlerdi.

Sokaklara henüz kan dökülmemiş, gençler birbirlerine silah çekmemiş, ana babalar "evladım nerede kaldı" telaşına düşmemişti.

İstanbul Hukuk'ta okuyan Bora Gezmiş, ilk senenin sonunda sınıfta kalınca 1967 başında askere gitmişti.

Şimdi Deniz ile Hamdi, aynı odada yatıyorlardı.

Deniz, İstanbul Üniversitesi "Turan Emeksiz" yemekhanesinde, 1967.

Çok canlı, neşeli, hayat dolu bir insandı. Şaka yapmayı çok severdi. Hani daha sonraki konumu itibarıyla çok ciddi olmasını beklersiniz değil mi? Öyle birisi değildi. Mahallede büyük küçük herkesle arkadaştı. Bütün komşularımızın sevgisini kazanmıştı. Akşam eve dönen büyüklerin ellerindeki fileleri taşımalarına yardım eder, derdi olanların yardımına koşar, yazın mahallenin delikanlıları ve kızlarıyla sandala binmeye, yüzmeye giderdi.

Bana da ders çalışmamı tembihler ama dayatmazdı. Okuldan eve geldiğinde yaptığımız tatlı kavgalarını hatırlıyorum. İkimiz de tatlıyı çok severdik. Annem bir tencere sütlaç yapardı. Ben okuldan sütlaç hayali kurarak

Hukuk Fakültesi'nde, 1967.

koşa koşa gelirdim. Buzdolabını açıp bakardım ki, bitmiş. "Ya abi nasıl olur, nasıl bitirirsin!" diye saldırırdım üstüne... Boğuşurduk altlı üstlü...
Sonunda pes eder, "Tamam al şu parayı, git pastaneden ye," derdi.
Arada ben de ona para verirdim. Ben hep tasarruf eğilimliydim. Harçlıklarımı hep biriktirirdim. O da bunu bilirdi. Kendi parasını ihtiyacı olan arkadaşlarına dağıtır, parasız kalınca da bana gelip, "Ya Hamdi param bitti, bana borç verir misin?" derdi. "Tamam," derdim ama öyle hemen vermezdim. Bir senet tanzim eder, imzalatırdım orada... Ve o parayı kesinlikle geri alırdım. O da, "Ver senedimi," diye dalga geçerdi.
Hani Attila İlhan onlar için yazdığı şiirde, "Güneşten ışık yontarlardı / Sert adamlardı" diyor ya... Belki eylem içinde sertti abim ama gündelik hayatında cıvıl cıvıl bir insandı.
Sıcaklığını, sempatikliğini, şakacılığını hiçbir koşulda, hapishane ortamında bile terk etmemiştir.

24

CAN DÜNDAR

Hukuk Fakültesi amfi, 1967.

Okul başladıktan iki ay sonra Deniz, ikinci kez gözaltına alındı. Bu kez konu TMTF seçimleriydi.

Dönemin sağcı ve solcu öğrencileri üç ayrı örgütte toplanmıştı: Sağcıların örgütü, merkezi Cağaloğlu'nda bulunan Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) idi. Sol görüşlü öğrenciler ise TMGT ile TMTF'de örgütlenmişti.

Hükümet, 1967 yılı başında TMTF'deki seçimlerin mahkemelik olması üzerine örgüte sağ cenahtan Nevzat Yalçıntaş'ı kayyum atadı. Ancak federasyona bağlı birlik başkanları mahkeme kararını tanımadı, binayı terk etmedi.

Cağaloğlu'ndaki MTTB'nin tam karşısında, daha sonra İl Milli Eğitim Müdürlüğü olacak tarihî binada direnen öğrenciler arasında Deniz Gezmiş de vardı.

19 Ocak günü polis binayı basıp başta federasyon başkanı Sencer Güneşsoy olmak üzere öğrencileri copla döverek, merdivenlerden sürükleyerek yaka paça dışarı attı.

Bina mühürlenirken öğrenciler polislere, "Faşistler!" diye bağırıyordu.

T.M.T.F.'DE YENİ OLAYLAR

Gençler, Polis ile çatıştı

TMTF binası mühürlendi

SÖZÜN SONU

TMTF

3 ÖĞRENCİ, BUGÜN ADLİYE'YE VERİLİYOR

TMTF'deki dünkü olaylar sırasında nezarete alınan öğrencilerden 3'ü hakkında, «Polis'e Mukavemet ve Adli Kararın İnfazına Mani Olmaya Teşebbüs» iddiasiyle işlem yapılmıştır. Deniz Gezmiş, Bülent Yardımcı ve Atilâ Özdemiroğlu, bugün Adliye'ye verilmek üzere, daha sonra serbest bırakılmışlardır.

20 Ocak 1967 *Cumhuriyet*.

Ertesi günkü gazetede, "polise mukavemet ve adli kararın infazına mâni olmak"tan gözaltına alınan üç öğrencinin adı vardı:

Biri, Deniz Gezmiş'ti.

Savcılıkta ifade için beklerken, yorgun ama mutlu görünüyordu.

O gün de mahkemece serbest bırakıldı.

Yine tutuklanmadan kurtulmuştu. Yedi ay sürecek yargılama sonunda da beraat edecekti.

Daha sonra çok sık gideceği savcılık kapısında ifade vermeyi bekliyor. 21 Ocak 1967.

25

HAMDİ GEZMİŞ

TMTF, her yıl ağustos ayında bir Uluslararası Kültür Şenliği düzenliyordu. İstanbul'daki şenliğe değişik ülkelerden folklor ekipleri, tiyatro grupları katılıyordu. O dönem Ömer Erim Süerkan, abimin yakın arkadaşıydı. Bizim eve sıkça gelirdi. Abimle o şenliğe gitmişler. Yeni Komedi Tiyatrosu'nda açılış yapılmış. Gece de Teknik Üniversite'nin Gümüşsuyu'ndaki kantininde bir balo tertiplenmiş. Ağırlıkla sosyalist ülkelerin gençleri gelmiş. Hatta o dönem çok meşhur olan Mavi Işıklar grubu da

"Evrensel Barış Şenliği,,

TMTF, İTÜTB, İYTOTB ve İTUTOTB tarafından ortaklaşa düzenlenen «Evrensel Barış Şenliği» dün başlamıştır. Bu münasebetle yürüyüşe katılan ekipler, milli kıyafetleriyle Aksaray'dan Taksim'e kadar bir yürüyüş yaparak Cumhuriyet Anıtına çelenk koyarak saygı duruşunda bulunmuşlardır. Yürüyüş halk tarafından ilgi ile izlenmiştir. Bu yıl 12'nci yapılan şenliklere 15'i yabancı 23 grupdan 773 kız ve genç sanatçı katılmaktadır. Şenlikler 18 Ağustosa kadar sürecektir. Resimde dünkü yürüyüşe katılan ekiblerden bir manzara görülüyor. (Fotoğraf: Selçuk AYBATAR)

10 Ağustos 1967, *Cumhuriyet*.

bir konser vermiş. Dans edip eğleniyorlarmış.
Abim orada tepki göstermiş.
"Sosyalist ülke gençliği böyle mi olur!" diye bağırarak orkestranın davulunu tekmelemiş. Davul patlamış.
Tam o günlerde Amerikan 6. Filosu İstanbul'a gelmişti. Abim onu yakından izliyordu. Gençler orada direnirken öğrencilerin burada eğlenmesine kızmıştı.
Eve geldiğinde hayli sinirliydi. Oradan bir long play plak getirmişti: Üzerinde "kuartet" yazıyordu. Küçük bir pikabım vardı; orada çaldık, dinledik, pek bir şey anlamadık. Kapattık.
Deniz abim, o dönemki mektup arkadaşlarına yazdıklarından da anlaşılacağı gibi Amerika'ya ve Amerikan tarzı yaşam biçimine karşı tepkiliydi. Emperyalizme tepki gösterenlerin, tutarlılık gereği onun getirdiği yaşam biçimine de karşı çıkması gerektiğine inanıyordu. Kendisi de böyle yaşıyordu.

Hamdi Gezmiş, Haydarpaşa Lisesi, 1967.

Giydiklerinden dinlediklerine kadar böyleydi bu...
Ailede babam gibi müziğe yatkın olan tek kişi bendim. Mahallede "Yarasalar" adlı bir müzik grubumuz vardı, orada gitar çalıyordum.
Abim benden sık sık "Ankara'nın Taşına Bak" marşını çalmamı isterdi. Ben çalardım, o söylerdi. Sesi biraz detoneydi ama büyük coşkuyla söylerdi.
Onun müziği danslar değil, marşlardı.

26
CAN DÜNDAR

24 Ağustos 1967 tarihli *Milliyet* gazetesi, manşetinden Ege'de zeytinyağı satışlarının durdurulduğunu duyurdu.

Oysa 1960'lar zeytinyağının atılım yıllarıydı.

1961'de ihracat başlamış, 1966'da devlet destekleme kapsamına alınmıştı.

Bu atılımı baltalayan, 1967'deki bir skandal oldu. İzmir'deki iki şirketin İtalya'ya ihraç ettiği zeytinyağının, makine yağı katkılı olduğu öne sürüldü. Olay mahkemeye intikal etti. Makine yağı tespit edildi. Sorumluların peşine düşüldü. Firmalar davalardan beraat etti ama Türkiye'nin zeytinyağı ihracatı büyük darbe yedi. Zeytinyağı üreticileri, zeytinle geçinen köylüler krize girdi.

Genel kanı, bunun uluslararası tekellerin, Türkiye üreticisine bir tezgâhı olduğu şeklindeydi.

O yaz Deniz Gezmiş, on kadar arkadaşıyla birlikte, kiralık bir minibüse doluşup Egeli köylülere desteğe koştu.

İlk kez Ege'ye gidiyordu.

28 Ağustos'ta başlayan ve Ayvalık, Edremit, Ören, Kuşadası, Bergama, İzmir'i kapsayan bu gezi, 10 Eylül'e kadar, yaklaşık iki hafta sürdü.

Zeytin üreticilerinin yoğun olduğu köyleri gezdiler, kahvelerde köylülerle sohbet ettiler. Küçük mitingler yapıp uluslararası tekellerin faaliyetlerine karşı örgütlenmenin öneminden söz ettiler.

Arada, "Kahrolsun komünistler!" diye bağıran sağcıların saldırısına uğradılar.

Deniz bu propaganda çalışması sırasında denize girmeyi ve gittiği yerlerden ailesine kartpostallar atmayı da ihmal etmedi.

Hemen hepsi Cemil Gezmiş adına yollanmış bu kartpostallarda kısa notlar vardı:

"Bugün sabah Edremit'e geldik. Yarın Ayvalık'a, oradan da İzmir'e gideceğim."

İzmire uğramadan direk kuşadasına geldik efesi gezdik. Şimdi izmire dönüp Buraya tekrar geleceğim.

Bu sabah ayvalığa geldik Aklın alamıyacağı kadar güzel bir yer. Denize girdik.

Asıl gurupla birleşmek üzere tekrar edremite geldik. Şimdi Köylere gideceğiz.

Bu sabah edremite geldik. Yarın Ayvalığa oradanda İzmire gideceğim.

Sevgiler ayın 10 unda dönüyorum.

Bütün kartları babasının adına yolladığını düşünüp annesini ihmal ettiğini fark etmiş olmalı ki Basmane'den attığı kartta "Cemil Gezmiş" adının yerine "Mukaddes Gezmiş" yazmıştı.

Aynı gün, aynı postaneden babasına da bir kart atıp sadece "Sevgiler" demişti.

Döndüğünde beyninde, teninde, dilinde Ege'yi taşıyordu sanki...

İki türküyü dilinden düşürmüyordu.

Birisi Dadaloğlu'ndan "Gâvur Dağın Boranı":

Sabahacak kandilleri yanardı
Soytarılar fırıl fırıl dönerdi
Ha diyende beş yüz atlı binerdi
Sana inip konan beyler nic'oldu

Diğeri Muğla'dan bir zeybek:

Deniz üstü köpürür,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Gemilere binsem götürür, hey canım hey...
Benim de buraya gelişim,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,

Bir güzelden ötürü hey canım hey...
Karıncanın katarı,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Yüreğimde yatarı, hey canım hey...
Benim de bu dünyaya gelişim.
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Bir güzelin hatırı, hey canım hey...
Denizin ortasında,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Mum yanar sofrasında, hey canım hey,
Benim de bu dünyadan gidişim,
Hey canım rinna nay rinna rinna nay,
Memleket sevdasından, hey canım hey...

27
HAMDİ GEZMİŞ

Deniz abimin seyahatte, hapiste veya herhangi bir yerde aileyle olan mektuplaşmalarını ve haberleşmelerini babam üzerinden yaptığını, mektuplarını babamın adına gönderdiğini görüyoruz. Babama karşı özel bir ilgisi vardı; bu yakınlık büyük olasılıkla babamın daha çok okumasından, edebiyat ve siyasetle daha ilgili, birikimli, tartışmaya açık, demokrat bir insan olmasından kaynaklanıyordu.

Tabii abimin ilgisi karşılıksız değildi; babam da onun zekâsı, bilgisi, cesareti ve diğer güzel huylarına hayrandı. Abimin babamla bu kadar yakın olması, ailenin diğer üyelerine karşı olan sevgi ve saygısını azaltmıyordu. Tam aksine, anne ve kardeşlerinin bütün sevinç ve kederlerine ortak olur, onlarla sevinir onlarla üzülürdü. Hatta akrabalarını da çok sever, eylemler öncesi dönemlerde Erzurum veya İstanbul'da oturan akrabaları ziyaret etmeyi hiç ihmal etmezdi.

Deniz abim annemi de çok sever, evde o sıralar İngilizceyle uğraşmasından dolayı ona, "Mami" diye hitap eder, annem de kendisine, "Deno" derdi.

Annem, Deniz abimin dalgınlığıyla çok dalga geçerdi. Hatırlarım; Sivas'ta iki katlı evin alt katından üst katına taşınmıştık. Taşındığımız yere, doktorluk yapan genç bir çift gelmişti. Küçük bir kızları vardı; hatta Deniz abimin o kızı kucağında taşırken bir fotoğrafı vardır. Taşındıktan sonraki bir gün Deniz abim, kendi evi zannederek bu doktorların evine gitmiş. Sokak kapısı açıkmış; abim kapıdan girip doğruca yemek masasına oturmuş ve, "Anne açım, yemek verir misin," demiş. Bunun üzerine odadan çıkıp yemek masasının bulunduğu sofaya gelen

Deniz'in annesi Mukaddes Hanım, İstanbul 1967.

doktor komşumuz gülerek, "Deniz hoş geldin, hadi ablan yemek koysun da beraber yiyelim," deyince abim mahcup olup komşunun evinden kaçmış.
Annemin bize anlattığı bir başka dalgınlık hikâyesi de şu: Bir gün ikisi beraber bir alışveriş için Üsküdar Meydanı'na inmişler. O sıra, taşıma işinde kullanılan at arabaları vardı. Deniz abim yine yolda yürürken dalmış ve arabayı çeken atla çarpışmış. Tabii boyu uzun olduğu için atla suratları birbirine tokuşmuş ve at kısa süren bir sersemlik geçirmiş. Bunun üzerine arabacı, "Hoop delikanlı, önüne dikkat etsene, atı perişan ettin!" diye bağırmış. Annem zaman zaman bu olayı da gülerek anlatırdı.
Annem, İstanbul'a geldiğimiz ilk yıl ciddi bir ameliyat geçirmişti. Portakal büyüklüğünde bir ur, saatler süren bir ameliyatla alındı. Ameliyatı, daha sonra İstanbul belediye başkanlığı yapacak olan Zeynep-Kâmil Hastanesi Başhekimi Fahri Atabey yapmıştı. Annem, Deniz abimin ölümünden sonra da çürümüş olan bir böbreğini ameliyatla aldırdı ve yıllarca tek böbrekle yaşadı. Başka çok hastalıkları da oldu. Bütün bu evrelerde,

27 Mayıs öğrenci hareketlerinin liderlerinden, 12 Mart Darbesi'nden sonra idamla yargılanıp beraat eden akrabası Dr. Memduh Eren'in anneme büyük yardımları olmuştur. Nur içinde yatsın, Memduh Abi ile eşi Güneş Abla'nın sadece anneme değil bana ve diğer aile üyelerimize çok emeği geçmiştir.
1962 yılında, annemin bu ilk ameliyatını doktorlar çok ciddi görmüştü ve kurtulamayacağı endişesi vardı. Ben o sıra 10 yaşındaydım, Deniz abim ise 15'indeydi. Abim, altı-yedi saat süren bu ameliyat süresince hastanede babamla birlikte annemin başından hiç ayrılmadı. Annem ayıldıktan sonra rahatlamış olarak eve geldi ve bize olayları anlattı. Babamın da nasıl üzüldüğünden, ameliyat sırasında sigaraları peş peşe tükettiğinden bahsetti. Sonraki günlerde de her gün Zeynep-Kâmil Hastanesi'nde annemi ziyarete gitti. Taburcu olduktan sonra da evde annemi hiç yalnız bırakmadı.
Babam ince, zayıf bir insandı. Annem ise kilolu sayılırdı. Evin en boylu boslu, cüsselisi Deniz abimdi. Annemi yatakta kollarından tutup kaldırmayı, ihtiyaçlarını karşılamayı o üstlenirdi. Akrabalarımız, Deniz abimin o dönem annemi sırtlayıp tuvalete taşıdığını, hatta iyileşinceye kadar ev işlerini üstlenip ortalığı süpürdüğünü hâlâ anlatırlar.

Deniz kucağında bir çocukla anne ve anneannesinin arasında, Sivas, 1.8.1962.

Deniz abim, 1.91 boyuyla ayak parmaklarının ucuna yükseldiğinde başı neredeyse evin tavanına ulaşırdı. Arada bu vaziyette mutfakta iş yapan annemin arkasından sessizce yaklaşırdı. Annem farkına varmadan arkaya dönüp birden o şekilde yukarıdan bakan abimi görünce korkar, "Deli oğlan!" diye söylenirdi. Sonra birbirlerine sarılırlardı.

Ana oğul birbirlerini çok severlerdi. Deniz abim annemin üzülmesini hiç istemezdi. 6 Mayıs'taki son mektubunda da babama hitaben, "Annemi teselli etmek sana düşüyor," demektedir.

Evladının idamından sonra çok acı çekti annem. Abimin üzerinden çıkan parka, postal ve diğer giysileri zaman zaman havalandırmak için gardıroptan çıkardığında, onları sevip okşayarak gizli gizli ağladığını ve bunlarla konuştuğunu görüyordum.

28

CAN DÜNDAR

Kasım 1967, Kıbrıs krizinin yeniden alevlendiği tarih oldu.

Aylardır süren gerginlik, 15 Kasım'da iki Türk köyünün Rumlarca basılmasıyla çatışmaya dönüştü.

Ankara hemen müdahale kararı aldı.

Jetler havalandı, çıkarma birlikleri gemilere bindi.

Türkiye ayağa kalktı.

21 Kasım günü 100 bin genç, Beyazıt'tan Ayasofya, Sirkeci, Eminönü, Tophane üzerinden Dolmabahçe'ye yürüdü.

Kahramanlık şiirleri okuyor, "Dağ Başını Duman Almış" marşını söylüyorlardı.

"Gönüllü askeriz, kana kan isteriz!" diye bağırıyorlardı.

"Ordu Kıbrıs'a!" diye haykırıyorlardı.

"Emperyalist köpekler / Dünya sizden ne bekler!" diye tempo tutuyorlardı.

Tepkilerin odağında, Türkiye'nin müdahalesini engelleyen Amerika ve NATO vardı. Bu engellemeye rağmen müdahale hazırlığı yapan Silahlı Kuvvetler ise alkışlanıyordu.

O eylem sırasında üç genç, Dolmabahçe'de demirli bir deniz motorundan aldıkları Amerikan bayrağını Taksim Meydanı'nda yaktı.

Adları: Âşık İhsani, Uğur Büke ve Deniz Gezmiş'ti.

1968'de doruğa çıkacak antiemperyalist özlü gençlik isyanının ilk kıvılcımlarıydı bunlar...

Nezaret altına alınanlar:

Diğer taraftan dünkü miting ve yürüyüş sırasında Amerikan bayrağını yakmaktan sanık olarak, Aşık İhsani, Uğur Büke ve Deniz Görmüş polis tarafından yakalanmıştır. Ayrıca Alman Konsolosluğunun dış kapısındaki fenerin camını kırmaktan sanık olarak da İmam Aldemir nezaret altına alınmıştır. Bu arada, Nusret Lekesiz, Mehmet Özler, Yaşar Üveyş, Kemal Gençer, Ramiz Civelek, Nail Diner, Hilmi Özcanan da, **«halkı İstiklâl caddesine yürümeye teşvik ve polisle çatışma»** suçundan sanık olarak Emniyet Müdürlüğüne götürülmüşlerdir.

23 Kasım 1967, *Cumhuriyet*.

Atatürk Anıtı önünde "boy sırasında"... Sol baştaki Işıtan Gündüz. 1968.

Dünyada Vietnam ve Filistin meselesi nedeniyle yükselen Amerikan karşıtı dalga, Türkiye'de Kıbrıs kriziyle ateşlenmişti.

Deniz, o eylemde gözaltına alındı; ama yine tutuklanmadan salıverildi.

Artık adı, her büyük olayda telaffuz edilir, her ciddi protestoda gazetede yazılır hale gelmişti.

19 yaşında TİP'in il delegesi olmuştu. Hangi üniversitede eylem varsa oradaydı.

Sonraları "Türkiye'de 1968 olaylarının işaret fişeği" olarak nitelenecek, Deniz Gezmiş'in yaşamında ise bir "kilometre taşı" teşkil edecek eylem de 1968 Baharı'nda yaşandı.

7 Mart Perşembe günü İstanbul Laleli'de Fen Fakültesi'nin konferans salonunda uluslararası bir toplantı vardı, Uluslararası İktisadi ve Ticari İlimler Öğrencileri Komitesi'nin (AIESEC) 20. kongresi toplanacaktı.

41 ülkeden 200 delege bunun için İstanbul'a gelmişti. Sabahki açılışa Başbakan Süleyman Demirel'in de gelmesi bekleniyordu.

Demirel bir dönem, Amerikan müteahhitlik firması Morrison'un temsilciliğini yaptığı için, gençler tarafından "Amerika'nın adamı" kabul ediliyordu.

O günlerde çıkarılan seçim yasasının da tepkisiyle Deniz ve arkadaşları, toplantıyı basıp Demirel'i dünya delegelerinin önünde protesto etmeyi kararlaştırdılar.

Ancak iki aksilik çıktı:

Polis, olacakları tahmin edip onları salona değil, balkona aldı.

Toplantıya da Demirel değil, onun adına Devlet Bakanı Seyfi Öztürk geldi.

Bakan, kürsüye çıkıp Demirel'in mesajını okumaya başladı. O anda, balkondan Deniz ve arkadaşlarının yuhalaması duyuldu.

"Morrison Süleyman!", "Sen yobazlara hitap et!", "Namaza namaza," diye bağırıyorlardı.

Bakan, konuşmasını kesmedi; sesini yükseltti.

Bunun üzerine bağırışlar da daha üst perdeden devam etti.

1968'in, sonraki yıllarda çok işitilecek sloganları orada yükseldi:

"Yaşasın sosyalizm!"

"Bağımsız Türkiye!"

AIESEC, (İktisat ve Ticari İlim Yapan Öğrenciler Uluslararası Birliği) dün öğleden sonra çalışmalarına başlatıştır. 10 gün sürecek Genel Kurul çalışmalarını hükumet ve ticari çevreler finanse etmektedir. Kongrenin bütçesi yarım milyon Türk lirasını bulmaktadır. Aralarında bazı demir perde gerisi ülkelerinin bulunduğu 20 inci Kongrenin çalışmalarında özellikle bazı Asya ülkelerinin üyelik teklifleri üzerinde durulacaktır.

Öğrenciler Mahkemeye verildiler

Bakan Öztürk'ü, konuşması sırasında protesto eden öğrencilerden 4'ü, olay sırasında çekilen resimlerden yakalanarak, mahkemeye verilmiştir

Borkurt Nuhoğlu (Hukuk), Rifat Çaldıran, (Hukuk), Mehmet Beşpınar (İktisat) ve Mehmet Lütfü Kıyıcı (Hukuk). Savcılıkça ifadeleri alındıktan sonra, «Vazifeli Devlet Bakanına hakaret ve hükümetin manevi şahsiyetini tahkire» suçlarından, Nöbetçi 1. Sulh Ceza Mahkemesine sevkedilmişler, ancak yargıç, saat 20'yi geçtiği için duruşmayı, bugüne bırakmıştır.

Bu dört öğrenciden başka, resimlerden tespit edilen Deniz Gezmiş (Edebiyat), Ünif Ertem (Hukuk), Mustafa Gürkan (Gazetecilik Enst.), Hayri Eroğlu (Hukuk), Sait Bülbül (Yıldız Teknik Okulu Talebe Birliği Başkanı), Rahmi Aydın (Hukuk) ve soyadı tespit edilemeyen İsmet (Edebiyat) adlı öğrenci de Polis tarafından aranmaktadır

Öztürk döndü

Devlet Bakanı Seyfi Öztürk dün sabah 10.45'de THY uçağiyle Ankara'ya dönmüştür

8 Mart 1968, *Cumhuriyet*.

"Yankee go home!"

Bakan, bu sloganlar ve "Dağ Başını Duman Almış" marşı eşliğinde konuşmasını tamamladı.

Sözlerini bitirirken balkona bakıp şöyle dedi:

"Bu tezahüratı, Türkiye'de demokrasinin yerleştiğinin en güzel nişanesi olarak kabul ediyoruz."

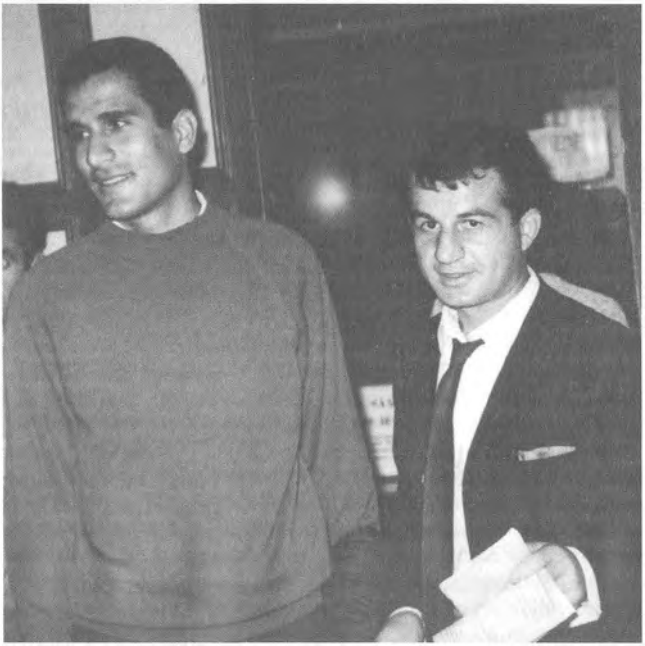
Oysa hiç öyle değildi.

Polis çıkış kapısında bekliyordu.

Protestonun elebaşı olarak görülen öğrenciler, "Türkiye'de demokrasinin yerleşmediğinin en güzel nişanesi olarak" toparlanıp nezarete götürüldü.

On kişilerdi. Ve tabii başlarında Deniz vardı.

Diğerleri, sonraki yıllarda eylem içinde birlikte olacağı arkadaşlarıydı:

Deniz yakın arkadaşı Bozkurt Nuhoğlu'yla. Hukuk Fakültesi, 1968.

Bozkurt Nuhoğlu, Emin ve Sait Bülbül, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Mehmet Mehdi Başpınar, Rıfat Çaldırık, Raif Erten, Rahmi Aydın, Hayri Eroğlu...

"Bakana hakaretten" kovuşturmaya uğrayan öğrenciler, topluca 4. Asliye Ceza Mahkemesi'ne çıkarıldı.

Yargılananların çoğu Hukuk Fakültesi öğrencisi olduğu için, 60 kadar avukat, arkadaşlarını savunmaya gelmişti.

Cemil Gezmiş de oğlunun yakalandığını duyar duymaz koşup mahkemede almıştı soluğu... Baba oğul, orada karşılaştılar.

Bu kez iş ciddi gibiydi. Deniz, kelepçeli olarak getirilmişti. Mahkemede bir olağanüstülük olduğu belliydi.

Hâkim Sıtkı Karabel, karşısındaki öğrencilere sert davranıyor, şimdiden suçlu muamelesi yapıyordu.

Bir ara bir savcı gelip hâkimin kulağına bir şeyler söyledi.

Cemil Gezmiş, gelen savcının Harem'den komşuları olduğunu fark etti. Ve konuşulanları sonradan ondan öğrendi.

Mahkeme sürerken Ankara'dan, kendisi de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Adalet Bakanı Hasan Dinçer, nöbetçi savcıyı aramıştı:

"Hâkime söyle; bu eylemciler mutlaka cezalandırılmalı!" demişti.

Nöbetçi savcı duruşma sürerken salona girip hâkime, bakanın mesajını iletmişti. Hâkim de, "Bakan beye hürmetlerimi ilet; ben kanunları onların beline vuracağım. Hatta onları kışkırtan İsmet Paşa'nın beline vuracağım. Merak etmesin," cevabını vermişti.

Genç hukuk öğrencileri, adaletin nasıl siyasetin emrine girdiğini orada gözleriyle gördü.

Avukatlarının itirazına rağmen o duruşmada tutuklandılar.

Bakana hakaretten 3 aydan 30 aya kadar hapisleri isteniyordu.

Sultanahmet Cezaevi'ne götürüldüler. Burası, Nâzım Hikmet'ten Sabahattin Ali'ye, Orhan Kemal'den Aziz Nesin'e kadar bir çok ünlü mahkûmu ağırlamış, sonradan otele çevrilen tarihî bir cezaeviydi.

Girer girmez saçları kesildi. Koğuşa konuldular.

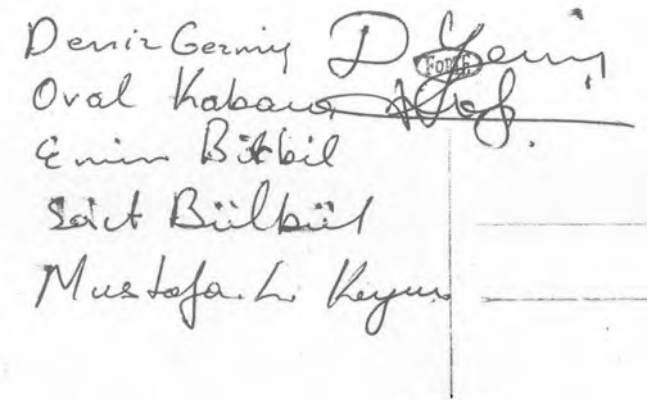
Sultanahmet, beş kısımdan oluşuyordu. Kısımlar da koğuşlara ayrılıyordu.

Tutuklanan öğrenci sayısı 7'e çıktı

AİESEC kongresindeki olaylarla ilgili olarak, dün de 2 öğrenci tevkif edilmiştir. Rahmi Aydın ile Deniz Gezmiş, 3. Asliye Ceza Mahkemesince serbest bırakılmışsa da, Savcılığın bir üst mahkemeye itirazı sonucu, tutuklanmışlardır.

10 Mart 1968 *Cumhuriyet*.

Deniz, cezaevinden ilk kez ailesine yolladığı kartın arkasında elyazısıyla koğuş arkadaşlarının adlarını yazmış.

Deniz ve arkadaşlarının kaldığı 5. kısım, hapishanenin en temiz, en zengin kısmıydı. Burada siyasiler, büyük zimmetçi ve kaçakçılar, cinayetten tutuklular ve turistler kalıyordu.

Deniz kısalmış saçları, iri cüssesi ve üniversitede arkadaşlarının "Sherlock Holmes desenli" dediği paltosuyla şimdi bir üniversite öğrencisinden çok kıdemli bir koğuş ağası görünümündeydi.

Deniz Gezmiş'in koğuşta üstünde bulunan "Sherlock Holmes" desenli paltosu.

Ama hapiste olsa da yine kütüphanede, inadına elinde kitapla poz veriyordu.

Üç yıl boyunca, kesintilerle sürecek cezaevi yolculuğu böylece başlamış oluyordu.

Bozkurt Nuhoğlu'na göre bu mahkemeler, bu tevkifler, aynı zamanda gençlik hareketinin kitleselleşmesinin ve Deniz Gezmiş'in bir kitle önderi olarak doğuşunun da başlangıcıydı.

29
HAMDİ GEZMİŞ

Deniz Gezmiş ve Oral Kabaca, Sultanahmet Cezaevi'nde ailelerin getirdiği döşeklerin üzerinde. AIESEC Olayı, 1968.

Abimin tutuklandığını bize Enver Amca haber verdi. Allah rahmet eylesin, öğretmendi, babamın da can dostuydu Enver Amca... Devrimci öğrencilerin merkezi olan Site Yurdu'nun karşısında bir kuru temizleme dükkânı vardı. Orayı eşi işletirdi. Kendisi de yakın bir okulda çalışır, ders dışı saatlerde oraya, eşine yardıma giderdi. Olup biten her şeyden ânında haberi olurdu.

Deniz'in tevkif edildiğini de oradaki çocuklardan öğrenmiş. Hemen babama haberi getirmiş.
Babam bozuldu tabii... Ama yapacak bir şey yoktu. Sonradan otel olan Sultanahmet Cezaevi'ne götürülmüştü. Neye ihtiyacı olur, diye düşündük. Eski tip bir cezaevi olduğu için somya varmış ama yatak yokmuş; yatağı, tutukluların aileleri götürüyormuş.
Enver Amca anneme, "Yenge sen şuradan bir döşek ver de ben Deniz'e götüreyim," dedi. Çok kalender adamdı. Annemin hazırladığı döşeği katladı. Omzuna vurdu. "Hamdi, sen de bana yardım et," dedi.
Beraber Harem İskelesi'ne indirdik. Yatak omuzda, vapurla Eminönü'nden Sirkeci'ye gittik. Götürdük, cezaevine teslim ettik.
Daha sonra görüş günü, babamla beraber gittik Sultanahmet'e...
Üzgündük. İlk kez başımıza böyle bir şey geliyordu. Biraz da şaşkındık galiba... Ama 27 Mayıs'ın getirdiği o özgürlük ortamının, çok kısa sürede 12 Mart gibi bir baskı ortamına dönüşebileceği aklımıza bile gelmiyordu. Biz, çok daha özgür bir Türkiye'ye doğru gittiğimizi düşünüyorduk.
Bir tel örgünün arkasından görüşebildik abimle... Kalabalıktı. Herkes bir arada görüş yapıyordu. Öbür ziyaretçilerin ve gardiyanların gürültüsü arasında bağırarak sesimizi duyurmaya çalıştık.
Yine neşesi yerindeydi. Cezaevini hiç yadırgamamış gibiydi. İnsan içeri ilk girdiğinde önce karantinaya alınıyor, saçları, bıyıkları kesiliyor, doğal olarak bir şaşkınlık yaşıyor. Ancak koğuş sistemi olduğu için, abim hapiste arkadaşlarıyla beraberdi. Adi suçlardan yargılanan mahkûmlarla bir arada kalıyorlardı. Onlar da okumuş yazmış gençlere saygı gösteriyordu. Kütüphaneydi, sohbetti, mavraydı derken, Deniz abim ortama çabuk alışmıştı. O yüzden zorlanmıyordu.
Artık orada babam, içeri düşmesiyle ilgili bir şey söylemedi. Sadece bir ihtiyacı olup olmadığını sordu; lazım olan parayı verdi. Çıktık.
Abim de iki ay sonra çıktı; sonra da o davadan beraat etti.

30

CAN DÜNDAR

Takvimler 1968'e döndüğünde, dünya da yüzünü özgürlük rüzgârlarından yana döndü.

1968, kendinden önceki tarihi, kendisinden sonrakinden ayıracak kadar etkili bir yıl, bir dönüm noktasıydı.

İsyanın yılıydı.

Adeta yıllardır biriken bulutlar o yıl yağdı.

Savaşlar, suikastlar, boykotlar, gösteriler, işgaller, devrimler, sözleşmiş gibi aynı yıla sığdı.

Amerika'nın Vietnam'ı işgali ve Martin Luther King'in öldürülmesi, tepkinin fitilini ateşledi. Ve o kıvılcım, kısa zamanda dünyayı yangın yerine çevirdi.

Türkiye'de mart ayında, Fen Fakültesi'nin konferans salonunda başlayan "68 Baharı", mayıs ayında Amerika'da Berkeley ve Columbia üniversitelerini ayağa kaldırdı.

Gençlerin boykot ve işgal eylemleri bir anda kitleselleşti. Savaş karşıtı protestolara dönüştü.

Sonra sınırı geçti, okyanusu aştı, Avrupa'yı, İngiltere'yi, İtalya'yı, özellikle de Fransa'yı etkisine aldı. Paris sokaklarını özgürlük sloganlarıyla donattı. Ardından duvarın öte tarafına geçti; Prag'ın Sovyet tanklarınca işgaliyle öfke, yollara döküldü.

20. yüzyılın en uzun yılı, Kennedy'nin öldürülmesiyle son bulduğunda neredeyse tüm dünya isyandaydı.

İsyan bayrağını yükseltenler, hemen her yerde gençlerdi.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 68 gençliği siyasete ağırlığını koyacak ve içinden kendi önderlerini doğuracaktı.

Deniz daha o yaşta, onlardan biri olmaya adaydı.

2 Mayıs 1968 Perşembe günü Sultanahmet Cezaevi'nden çıktı. Yeni bir isyan onu bekliyordu.

Tam o gün, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, öğrencilerin taleplerini içeren bir bildiri yayımladı. Aslında istenen, kap-

samlı bir eğitim reformuydu. Sonradan defalarca söyleneceği gibi 68 İsyanı, masum öğrenci talepleriyle başlamıştı. O talepler karşılanmayınca isyan da giderek sertleşecek ve politik bir içerik kazanacaktı.

Deniz hapisten çıkar çıkmaz, kendini yeni bir eylemin içinde bulmuştu.

10 Haziran'da, Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, ertesi gün de Ankara Hukuk Fakültesi'nde öğrenciler, kendilerini ezen, arkadaşlarını okul dışına iten eğitim sistemine ve yönetmelik hükümlerine karşı "derhal reform" talebiyle boykota gitti, ardından da üniversiteyi işgal etti.

İşgal hareketi, hemen ertesi gün İstanbul'a sıçradı.

12 Haziran'da Deniz Gezmiş, üniversite bahçesinde toplanan öğrencilere, "Haklarımızı alana kadar üniversitede yönetime el koyuyoruz," dedi.

Hapishane deneyimi özgüvenini artırmıştı, sesi daha da gür çıkıyordu.

İşgalin fitili böyle ateşlendi.

Deniz başta olmak üzere, "Dağ Başını Duman Almış" marşı eşliğinde, "Rektör istifa!" sloganıyla rektörlüğe doğru yürüyüşe geçtiler. Ağızlarında, çocuk şarkısından devşirilmiş bir tekerleme vardı:

Deniz her zamanki gibi en önde. En sağda Celal Doğan...

Üniversite hocaları,
severler paraları
Biz size sormaya geldik,
bir devrim yapmaya geldik

Her ne kadar devrim yapmaya gitseler de siyasal olarak bir aradalardı. Öyle ki, okulun girişindeki tahtaya bizzat Deniz Gezmiş, "Sağ sol yok / Boykot var" diye yazmıştı.

Boykot, siyasal tercihlerin önünde bir eylemdi.

Rektör Prof. Ekrem Şerif Egeli isyancı öğrencileri ayakta karşıladı. İsteklerini sordu.

"Devrim yapmaya geldik. Bu bozuk eğitim düzenini yeniden kuracağız," dedi Deniz.

Egeli, sakin konuştu. Öğrencileri yatıştırmaya çalıştı.

"Sakin olun, sabredin biraz, yaygara yapmayın konuşalım," dedi. Deniz hemen müdahale etti, "Bu yaygara değil, gençliğin sesidir. Hem sabreden derviş, sonunda gebermiş. Pazarlığa gelmedik. İki bin öğrenci belge alırken neredeydin? İstifa et!" dedi ve masaya okkalı bir yumruk vurdu. Masanın camı çatladı.

İstifası istenen rektör, binayı Profesörler Evi tarafından terk etti. Öğrenciler de peşinden çıktı.

Deniz Gezmiş, Rektör Ekrem Şerif Egeli'nin odasında, 1968.

Binanın kapıları kapatıldı; öğrenciler kapıları kırdı.

Rektör makam arabasına bindi.

Arabanın tekerleklerini öğrenciler indirdi. Prof. Egeli, özel arabasıyla üniversiteyi terk etti.

Terk edilen rektörlüğün merdivenlerine çıkan Deniz, üniversitede işgalin başladığını açıkladı.

O andan itibaren bütün makam odalarına öğrenciler yerleşti. Üniversitenin girişindeki demir kapı kilitlendi.

Ankara'da Dil Tarih'lilerin bazı istekleri kabul olundu

İSTANBUL HUKUKU DÜN İŞGAL EDİLDİ

«İşgal Komitesi» kuran öğrenciler Rektör ile tartıştı. Tıp'lılar da bugün boykota katılacak

13 Haziran 1968, *Milliyet*.

Üniversite artık öğrencilerindi.

Hemen Deniz'in önderliğinde bir İşgal Komitesi kuruldu.

Okulun hoparlöründen bahçeye ilk bildiriler okundu. Talepler karşılanana dek işgalin süreceği duyuruldu.

İşgalci öğrencilere yemekhaneden ucuza yemek sunuldu.

Akşam, denizi gören çamların altına çadırlar kuruldu, Site Yurdu'ndan getirilen yataklar serildi.

Gece Rektörlük makam odasındaki büyük masanın üzerine hukuk öğrencisi Rahmi Saltuk bağlamasıyla bağdaş kurmuş, türkü söylüyor, odada yere uzanmış öğrenciler hep bir ağızdan eşlik ediyordu.

Bir ara rektörün telefonu çaldı.

Koltukta Deniz Gezmiş oturuyordu; açtı.

Karşıdaki ses rektörü istedi.

Deniz, "Rektör benim," dedi.

Artık o bir öğrenci lideriydi.

31

HAMDİ GEZMİŞ

Hatırladığım kadarıyla işgalin başladığı 11 Haziran sabahı Deniz abim çok kararlı bir şekilde çıktı evden... Bir şeyden bahsetmedi ama tabii günlerdir Ankara'daki üniversitelerin işgali konuşuluyordu.
O akşam, İstanbul Üniversitesi'nde de işgalin başladığını öğrendik. Bizim üç apartman ilerimizde, Hukuk Fakültesi'nde okuyan bir kız vardı; o geldi, "Cemil Amca,

Soldan sağa; Mustafa Gürkan, (?), (?), Cihan Alptekin, Deniz Gezmiş, Kemal Bingöllü. İstanbul Üniversitesi, 1968.

bizim okul işgal edildi. Deniz size bildirmemi istedi," dedi. Bu tür durumlarda Deniz abim ne yapar eder, biriyle haber yollardı.
İlk duyduğumuzda tedirgin olduk tabii... Türkiye'de daha önce hiç böyle bir şey yaşanmamıştı. Üstelik abim yeni içerden çıkmıştı.
Ertesi günden itibaren boykota katılan üniversite sayısı hızla arttı, işgaller diğer şehirlerdeki okullara yayıldı. Ankara'da, İstanbul'da bazı fakültelerde çatışmalar çıktı. CHP'li Erim, "Bu genç kuşağın patlamasıdır," yorumunu yaptı.
Ben o zaman lise 2'deydim. Bir gün meraktan üniversitenin oraya gittim ama demir kapılar kapatılmıştı. Kapıya bir hoparlör konmuş, dışarı yayın yapılıyordu. İşgal Komitesi'nin bildirileri okunuyor, marşlar, türküler çalınıyordu.
İçeride öğrenciler, dışarıda polis tertibat almıştı. Bine yakın öğrencinin nöbetleşe okulda yattığı söyleniyordu. Kapıya gidip nöbet tutan öğrencilere, "Deniz Gezmiş'in kardeşiyim," demeye çekindim. İçeri girmeden geri döndüm.
Bir ara üniversite kapatıldı.
Abim işgal süresince, iki hafta eve gelmedi.
Gelişmeleri *Cumhuriyet* ve *Milliyet*'ten takip ediyorduk.
İki hafta sonra babam İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde çalışırken, İstanbul valisinin kendisini çağırttığını söylemişler.

32

CEMİL GEZMİŞ

Yaz günüydü. Ben de kravatsız, yazlık kıyafetimle daireye gitmiştim. Bizim müdür sekreteri geldi. "Cemil Bey sizi vali istiyor," dedi. Vali de o zaman Vefa Poyraz...

"Kızım ben görevde değilim, izinliyim. Üstümü başımı da görüyorsun. Bu kıyafetle valinin yanına gidilmez," dedimse de dinletemedim.

Vali beye telefon ettim, eve gidip kravat takıp gelmek için izin istedim. "Gerek yok, hemen gel. Özel görüşeceğim," dedi. Gittim.

İçerde daire müdürleri vardı, onları dışarı çıkardı.

Bana dedi ki:

"Bu boykot ve işgal amacına ulaştı. Herkes bundan nasibini aldı. Çocukların ne demek istediklerini anladık. Üniversite de bundan bir hayli yara aldı. Artık bunu daha çok uzatmaya gerek yok. Bu işgal ve boykotu kaldırsınlar."

Dedim ki:

"Beyefendi, benim üniversiteyle ne alakam var? Ben üniversitenin kapısından bile girmedim. Bu benim elimde olan bir şey değil. Ne yapabilirim ki?"

Bunun üzerine, "Bütün bu işlerin başı senin Deniz'miş," dedi, "oğluna söyle de bu işgale son versin."

Ben Deniz'in lider durumunda olduğunu seziyordum. Bazen arkadaşları toplanıp eve geliyorlardı. Akşam birlikte yemek yiyor, uzun uzadıya tartışıyorlardı. Oradan görüyor, biliyordum.

"Beyefendi," dedim, "bu bir tek Deniz'in işi değil. Onlar bir ekip... Koca üniversite... Sadece Deniz'in istemesiyle bu iş biter mi bilmiyorum. İstediğinizi kendilerine intikal ettiririm. Kabul edip etmeyeceklerini bilemem," dedim.

"Yaparsın sen. Getir ben görüşeyim," dedi. Beni gönderdi.

Taksiye atladım, gittim üniversiteye... Süleymaniye kapısına geldim. Kapı kapalı. Çocuklar nöbette. Kapıdaki

öğrenciye, "Oğlum ben Deniz Gezmiş'i görmek istiyorum," dedim. "Göremezsin," dedi.

"Oğlum Deniz'i görüp konuşacağım," dedim. "Niye? Sen polis misin," diye sordu. "Yok, Deniz'in babasıyım ben," dedim.

Dikkatlice baktı. Pek de yakıştıramadı ama, "Peki söyleyelim," dedi, gitti. "Deniz'i kapıda babası görmek istiyor," diye anons ettiler içeriye...

Biraz sonra baktım, arkasında 5-10 kişiyle geldi Deniz... Tedbirli gelmiş. Kapıya yanaştı.

"Deniz hele seninle biraz konuşalım," dedim. "Konuşalım baba," dedi. Arkasına döndü; çocuklara, "Babam... Siz gidin," dedi. Sokağa doğru yürüdük.

Durumu anlattım, "Vali böyle böyle dedi. Sizin bileceğiniz iş. Ne söylersen ben ona intikal ettireceğim. Ne diyorsun buna?" dedim.

Güldü. "Baba, bunların hâlâ aklı havada... İstiyorlarsa vilayeti de basalım," dedi.

"Bırak oğlum şimdi onu, sen ne diyorsun bu teklife? Gelecek misin benimle valiye," dedim.

"Baba bana oyun oynar bu," dedi, "üniversiteye polis giremiyor. Beni oraya götürecek. Orada tutuklatacak," dedi.

"Oğlum," dedim, "bu, İstanbul valisi... Bana söz verdi. 'Gelsin görüşeyim, sonra yine gitsin,' dedi. Sözünü tutmazsa ben de senin yanında yer alırım. Hiç merak etme, gel," dedim.

"Peki baba," dedi. Atladık bir taksiye, Cağaloğlu'na geldik. Orada bir berbere soktum. Uykusuzdu, sakalları uzamıştı. Tıraş oldu. Gittik valinin makamına...

Kapıya gelince, "Sen gir, ben özel kalem müdürünün yanında bekleyeceğim," dedim. Ben oturdum. O içeri girdi.

Yarım saat sonra çıktı. Sağa sola da bakıyor, kimse var mı diye... Yanıma geldi:

"İşgali de boykotu da kaldıracağız baba," dedi. Zaten 15 günü geçmişti. Arkadaşlarıyla konuşmuş, "Bunun anlamı kalmadı, yeter," demişler.

"Valiye şartlarımızı söyledim. O da kabul etti," dedi.

"Neymiş şartlarınız," diye sordum:

"Üniversitede reform için, her fakültede komiteler kurulacak. Yolsuzluklar giderilecek. Usulsüzlükler düzeltilecek. Bunlara vali de aracı olacak," dedi. Atladı gitti.

Deniz Gezmiş, işgale son verdikleri gün rektörle üniversite kapısında.

Milliyet
Halk Gazetesi
BUGÜN 8 SAYFA 25 KURUŞ
VICKS VAPORUB
28 HAZİRAN
KOMİTENİN 5 YÖNETİCİSİ, REKTÖR EGELİ'Yİ ÜNİVERSİTE KAPISINDA KARŞILADI
İŞGAL KALDIRILDI
Teslimde Egeli "Bu anlayışın devamı işi hızlandıracak,, dedi
Teslim işleri tamamlandıktan sonra Dekanlar öğrencilerle sabahet ettiler
Teknik Üniversite Senatosu 1 Temmuza kadar süre verdi
Ertem, özel okul öğrenci dilekçelerini yerinde buldu
Asistanlar rektör ve dekan seçimlerinde oy hakkı istiyor
Dekan öğrencileri tersleyince Eczacılık işgali devam etti
DURUM
İLK BİLANÇO

28 Haziran 1968, *Milliyet*.

Üniversite'lerde işgal ve boykotlar sona eriyor

REKTÖR EGELİ: İŞGALİN KALKMASI HUSUSUNDA ÖĞRENCİLER İLE MUTABAKATA VARDIK

26 fakülteden 23'ünün onaylandığı Dil-Tarih-Coğrafya fakültesinin ediği

İzmirde Fen Fakültesi, Akademi ve Olgunlaşma öğrencileri de direnmekten vazgeçtiler

'Fakir babası, doktor, 6 milyon liralık servetini Türk Eğitim Vakfına bağışladı

Düzeyden Kökene

Askeri Yargıtay'ın kokteyline Hükümetten hiç kimse gelmedi

Sait TERZİOĞLU

Y. Denetleme Kurulu'nun 1966'da verdiği Tarabya Oteli ile ilgili rapor dikkate alınmamış

23 Haziran 1968, Cumhuriyet.

Ertesi gün hakikaten isteklerinin kabul edildiğini açıklayıp kapıları açtılar, rektörü kapıda karşıladılar. Onun odasına bir Atatürk portresi astılar. İşgali kaldırdılar.

Sonra o komiteler kuruldu. Çocuklar habire gidip geldiler. Deniz de bir komitede çalışıyordu. Akşamları eve geldiğinde anlatıyordu. "Şu şöyle olsun, bu böyle olsun," diye bütün istekleri toplayıp komitelere götürdüler, profesörlerle ortak çalıştılar.

Yasa gerektirenleri ayırdılar, yönetmelikle hallolabilecekleri saptadılar.

Bu, hazirandan eylüle kadar böyle devam etti. Eylülde üniversitenin açılma vakti geldi. Ama isteklerinin hiçbirisi

İşgal Komitesi'nin altı üyesi senato toplantısına gidiyor. Deniz arka koltukta, 1968.

yapılmadı. Üstüne üstlük İşgal Komitesi üyeleri için beşer yıl hapis istemiyle dava açıldı.

Bir gün akşam Deniz eve geldiğinde, "Baba," dedi, "bunlar bizi oyuna getirdi."

"Niye oğlum?" diye sordum.

"Vaat ettiklerinin, isteklerimizin hiçbirisi yapılmadı," dedi.

Şiddet ondan sonra tırmandı. Çocuklar üniversiteden umutlarını kesince sokakta fiiliyata geçtiler. Ondan sonra işte, "Bu iş üniversiteden taşmıştır; sokaklarda, tarlalarda, dağlarda çözülecektir," demeye başladılar.

Sokak, tuzaktı.

Tuzak da o yıl kurulmuştu.

Şubatta Adalet Partisi (AP) Gençlik Teşkilatı başkanı, "yurt çapında komünist avına çıkılacağını" söylemiş, hemen peşinden AP'li vekiller mecliste Nâzım'a sahip çıkan Çetin Altan'ı linç etmişti.

O yaz, komünizmle mücadele edecek milislere, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) komando kamplarında eğitim verildi.

Sokaklara mayın döşenmişti.

İlk ölüm haberi temmuzda geldi.

Amerikan 6. Filosu, 15 Temmuz'da İstanbul'u ziyaret edecekti.

İTÜ'de devrimci örgütlerin liderleri nasıl bir karşılama yapılacağını tartıştılar. Tabii Deniz de oradaydı.

O gece karaya çıkan, Beyoğlu'nda eğlenen Amerikan askerleri, karşılarında gençleri buldular. Bir kısmının üniformalarına renkli boyalar döküldü, bir kısmı kepini kaptırdı.

Yanlarında kadınlarla Gümüşsuyu'ndaki Opera Oteli'ne girmeye çalışanlar ise tartaklandı.

Polis, Amerikalıları korumak için öğrencileri ablukaya almaya çalıştı. Çatışmalar çıktı.

Protestocuların çoğu, Opera Oteli'nin karşısındaki İTÜ öğ-

CKMP Komandoları
100 genç İzmir'de her gün talim yapıyor
CUMHURİYET

1 Ağustos 1968, *Cumhuriyet*.

renci yurdunda kalıyordu. Toplum polisi, 17 Temmuz gecesi yurdu bastı, uykuda yakaladığı öğrencileri kıyasıya dövdü. O arada 25 yaşındaki Vedat Demircioğlu'nu, yurdun üst kat penceresinden aşağı attılar.

Hukuk öğrencisi olan Vedat komaya girerken, yara bere içindeki öfkeli bir öğrenci kitlesi, ertesi sabah Taksim'e doğru yürüyüşe geçti.

Deniz yine en öndeydi. "Duralım, çatışma çıkmasın," diyenleri, "Provokasyona gelmeyelim," diyerek yoluna barikat örenleri kenara itiyor, sloganlar, marşlarla kitleyi ajite ediyor, denize doğru sürüklüyordu.

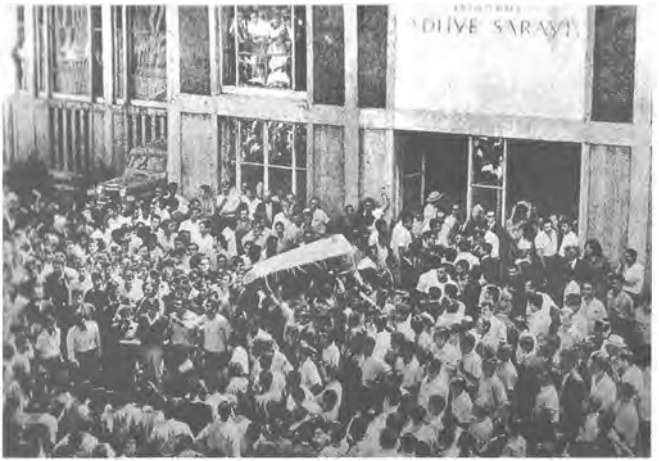
Dolmabahçe'ye yaklaştıklarında Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın üzerine çıktı; Amerikan emperyalizminin temsilcisi 6. Filo'yu Türkiye'den kovmaya geldiklerini söyledi ve gür sesle, Nâzım'ın "Güneşi İçenlerin Türküsü"nü okumaya başladı:

Akın var güneşe akın
Güneşi zaptedeceğiz, güneşin zaptı yakın.

Şiirin ve söyleyenin yarattığı etki büyük oldu. Yüzlerce genç, Deniz'in çağrısıyla Gümüşsuyu üzerinden sel gibi Dolmabahçe'ye

6. Filo Dolmabahçe'de denizde...

Vedat Demircioğlu'nun sembolik cenaze töreni... Deniz Gezmiş tabutun hemen önünde.

aktı ve ABD filosunun demirli olduğu rıhtımda bekleyen Amerikan askerlerine saldırdı.

Şaşkın askerler kaçamadan denize döküldüler.

6. Filo, ziyaretini tamamlayamadan geri dönerken, bir hafta sonra, 24 Temmuz 1968'de , Vedat Demircioğlu'nun ölüm haberi geldi.

Devamı kanla yazılacak bir kitabın ilk sayfasına, onun adı kazındı.

Demircioğlu'nun cenazesini arkadaşlarına vermediler. Onlar da 25 Temmuz günü, bayrağa sarılı sembolik tabutla üniversitede tören yaptı.

Sonra "Plevne Marşı" eşliğinde merkez binadan yürüyüşe geçip Sultanahmet Adliyesi'ne gittiler. Sorguya getirilen arkadaşları oradaydı. Adliye önünde hükümeti, polisi, emperyalizmi protesto ettiler.

34

HAMDİ GEZMİŞ

CAĞALOĞLU "SAVAŞ ALANI„NA DÖNDÜ

Polis - öğrenci çatışmasında taşlar yağmur gibi yağdı. İki taraftan da yaralananlar var

26 Temmuz 1968, *Milliyet*.

O gün, ben de merak edip babamdan habersiz karşıya geçmiş, olayları izlemeye gitmiştim.
Henüz 16 yaşındaydım.
Cenaze için toplanan kitle, Divanyolu üzerinden Cağaloğlu'ndaki valilik binasına ulaşmaya çalışıyordu. Beraberlerinde taşıdıkları "Katiller" yazılı bir çelengi vilayete bırakmak istiyorlardı. Polis de Cağaloğlu'nda valiliğe giden yolun köşesinde barikat kurmuş, onları binaya yaklaştırmamaya çalışıyordu. Koca koca taşlar atılıyor, çatışma çıkıyor, yaralananlar oluyordu.
Ben de tam köşedeydim.
Birden abimle göz göze geldik. Zaten onu görmemek mümkün değildi. Hep en öndeydi, boyu da uzun olduğu

Deniz Gezmiş İstanbul Üniversitesi girişinde öğrencileri eylemle çağırıyor.

için hemen göze çarpar haldeydi.
Kitleyi o yönlendiriyordu.
"Otur!" deyince kitle hep birden oturuyordu, "Kalkın!" dedi mi hep birlikte ayaklanıyorlardı.
İnsanlar üzerinde müthiş bir etkisi vardı. Abim olduğu halde ben bile o hallerinden etkileniyordum. Galiba içten içe gururlanıyordum da...
Göz göze geldiğimizde, "Sen uzaklaş," diye işaret etti bana... Ortalık kızışmıştı. Başıma bir şey gelmesinden çekindi muhtemelen...
Ben yine de bir süre orada durup bekledim. Bir süre sonra abim, "Hadi üniversiteye dönüyoruz," dedi ve kitleyi geri çekti.

Bazen abimi ve arkadaşlarını maceraperest, serseri mayın gibi anlatırlar. Öyle değillerdi. Belki polisin üzerine cesaretle yürümek ya da ölümü göze alıp dağa gitmek macera gibi görünebilir; öyle bakarsanız, Che Guevara da bir maceracıydı; o macerayı göze almasalar, bugün lider olarak anılmazlardı belki...
Hatta o eylemden itibaren, daha da radikalleştikleri, öğrenci eylemlerini kucaklamakta pasif kalan TİP'i terk ettikleri, dipten gelen dalgayla "bağımsız demokratik Türkiye" çizgisinden daha atak bir çizgiye geçtikleri de söylenir.
Bununla birlikte abim, önüne düştüğü kitleyi maceraya atmayacak kadar da akılcı ve bilinçliydi. O gün bunu çok net gözledim:
Karakter yapısı çok sağlamdı; kolay eğilmiyor, bükülmüyor, geri adım atmıyordu. Cesurdu. Bunlar bu toplumun sevdiği özelliklerdir. O yüzden abim hem sağda hem solda çok sevilir.
Ama en ufak haksızlıkta hemen isyan bayrağını kapıp muhatabının üzerine yürüyen o delikanlı, yeri geldiğinde uzlaştırıcı olabiliyordu.
Polisle öğrenciler burun buruna gelip de büyük bir çatışma ihtimali belirdiğinde, "Buraya kadar," deyip çekilmesini biliyordu.
İyi lider, cesaretle öne atılmasını bildiği gibi, gereğinde durmasını da bilendir.

35
CAN DÜNDAR

25 Temmuz 1968 tarihli *Milliyet*'in haberinde şu detay vardı:

"Polis, olayların elebaşı olduğu iddiasıyla, eski Boykot ve İşgal Komitesi üyesi Deniz Gezmiş adındaki bir Hukuk Fakültesi öğrencisini aramaktadır."

Oysa Deniz, o olaylı günün sonrasında Prof. Tarık Zafer Tunaya, Çetin Özek gibi öğretim üyelerinin yanında, Bozkurt Nuhoğlu, Celal Doğan, Mustafa Gürkan'la birlikte, öğrencileri temsilen valiyle görüşen heyetteydi. Gözaltına alınan öğrenci arkadaşlarının salıverilmesini talep ediyordu.

Onlar salıverilmedi ama beş gün sonra, 30 Temmuz 1968'de, Ceza Hukuku sınavı çıkışında kendisi tutuklandı.

Suçu; öğrencileri kanunsuz yürüyüşe teşvik etmek ve polise taşla mukavemetti.

Şikâyetçiler arasında Emniyet Müdür Yardımcısı İbrahim Ural da vardı. Vilayet yolundaki taşlaşma sırasında atılan kiremit parçalarından biri ona gelmiş, başında hafif bir çiziğe yol açmıştı. Ural, yaranın hayati tehlike oluşturduğuna dair Adli Tıp'tan rapor aldı. Taşı atanın da Deniz Gezmiş olduğunu söyledi. Bu ifadeyle Deniz tutuklandı ve yeniden cezaevine yollandı.

İbrahim Ural ise on ay sonra terfi en Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne atanacak 12 Eylül'ün ardından da, Halkçı Parti'den milletvekili olarak meclise girecekti.

1968 Ağustos'unu Sultanahmet Cezaevi'nde geçirdi Deniz... Çoğu ya-

ayılar sırasında Toplum Polisi
en dört kişi yaralanmıştır.
ılıların isimleri şunlardır:
ın Sentürk, Zahir Aksaray,
mi Akpınar ve Hayri Yakut.
lis olayların elebaşısı olduddiasiyle eski Boykot ve İşkomitesi üyesi Deniz Gezmiş
daki bir Hukuk Fakültesi
ncisini aramaktadır.
leden sonra Hukuk Fakülbahçesinde toplanan öğren: «Bizlere hukuk öğretiyoız ama olanların hukukla ilyok. Valiyle konuşmaya giarkadaşlarımızı da polis tuadı. Kanun dışı davranışlarıdurdurun polisi kim suçlu sanesine oturtacak.» şeklinde ışmuşlar .e «Öğretim üyeleı bu sorulara cevap vermeistemişlerdir.

25 Temmuz 1968, *Milliyet*.

DENİZ GEZMİŞ tevkif edilmeden önce Adliyede ikaz polisine sözünü...

SINAVDAN ÇIKARKEN TUTULAN ÖĞRENCİ TEVKİF EDİLDİ

Ankaraya dönmeden İstanbul'u ziyaretli bir bahçıyan ve polise sözünü... gösterişli bir hitabı cinayete sebep olduğu ve öğrencilerin tevkifi emaları üzerine bakkalarında gizlenip tevkif kararı verilen öğrencilerden Deniz Gezmiş dün sabah tarafından yakalanmıştır.

Ağırceza Mahkemesi tarafından evvelce gıyabî tevkif ka... 4 Aralık Salı Cuma Mahkemesi tarafından evvelce gıyabî tevkif ka... ♦ Devamı Sa. 7, Sü. 3 de

31 Temmuz 1968, *Milliyet*.

şıtı olan mahkûmlarla hatıra fotoğrafları çektirdi. Salıverileceği günü bekledi.

Artık ömrü, cezaeviyle eylem arasında geçecekti.

21 Eylül 1968'de tahliye oldu. 3 hafta sonra, en yakın dostu, yoldaşı Cihan Alptekin'le birlikte Devrimci Öğrenci Birliği'ni (DÖB) kurdu.

30 Ekim'de çeşitli üniversitelerin talebe birlikleri, DÖB ve TMGT, "Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü"nü başlattı. Samsun'dan Ankara'ya yürüyecek, 10 Kasım'da Anıtkabir'e çelenk koyacaklardı.

Polis daha 14. kilometrede müdahale etti ve yürüyüşün başını çekenleri gözaltına aldı.

Tabii ki aralarında yine Deniz Gezmiş vardı.

Deniz 6. Filo eylemleri nedeniyle tutuklandıktan sonra... Sultanahmet Cezaevi, 1968.

Sultanahmet Cezaevi 1968

Sultanahmet Cezaevi, 1968.

Samsun'dan Ankara'ya yürüyen gençler yargılandı

SAMSUN

Samsun'dan Ankara'ya «Tam Bağımsız Türkiye için Mustafa Kemal Yürüyüşüne» çıkan ve 14 kilometrede emniyetçe yakalanarak tutuklanan Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı, Ankara Üniversitesi Talebe Birliği ve Ortadoğu Teknik Üniversite Talebe Birliğine mensup 22 öğrenci, dün saat 10.30 da adliyeye sevkedilmişlerdir. Savcılıkça ifadeleri alınan öğrenciler, daha sonra Ağırceza Mahkemesinde yargılanmışlardır. Yargılanan öğrencilerden T.M.G. Teşkilâtı Başkanı Kâzım Kolcuoğlu, Deniz Gezmiş ve öteki öğrenciler ifadelerinde «Polisin hukuk yönünden değil de, tek merkezden idare edildiğini» iddia etmişlerdir.

(Sonu Sa. 7 Sü. 7 de)

2 Kasım 1968, *Ulus*.

Mahkemede serbest kalınca yürüyüşe devam ettiler.

Devrin Başbakanı Demirel, tarihe geçecek, "Yollar yürümekle eskimez, takati olan yürür," cümlesini o zaman söyledi.

Ancak yolda, yürüyüşçüler arasında anlaşmazlıklar baş gösterdi. O yüzden yürüyüş tamamlanamadan bitti.

CHP, "Halkı tedirgin edecek, demokrasi düşmanlarına fırsat verecek eylemlerde biz yokuz," diyen bir tebliğle yürüyüşten çekilmişti. Bir askerî müdahaleden endişelilerdi. Onların hedefi, AP hükümetiydi.

Denizler ise daha büyük bir rakiple, Amerika emperyalizmiyle mücadeledeydi.

Bu mücadele, partilerden bağımsız sürdürülecekti.

Deniz Gezmiş'in ölene dek dilinden düşürmeyeceği sözcüklerden biri: "Bağımsızlık."

10 Kasım günü, birkaç arkadaşıyla beraber Anıtkabir'e gittiler. Şeref Defteri'ni onlar adına Hukuk Fakültesi'nden arkadaşı Cevat Ercişli yazdı:

Milli Kurtuluş yolunda Amerikan Emperyalizmine karşı gerçekten İZİNDEYİZ.

Milli Kurtuluş mücadelesi yok edilemez ama yok etmek için BÜTÜN TÜRK MİLLETİNİ yok etmek gerekir.

Tam Bağımsız Türkiye için
Mustafa Kemal yürüyüşçüleri adına
Cevat Ercişli

36

DENİZ GEZMİŞ

Gençlik ve Antiemperyalist Kavga

Çağımız, devrimcilerin Amerikan emperyalizmini adım adım kovaladığı çağdır. Çağımız, gençliğin Çekoslovakya'da ve diğer revizyonist ülkelerde karşı devrimci olduğu çağdır. Çağımız, biz yaştakilerin Vietnam'da, Dominik'te, Meksika'da, Amerikan emperyalizmine karşı dövüşerek öldüğü bir çağdır.

Azgelişmiş dünya halkları emperyalizme karşı bir savaş verirken, gençlik bunun dışında kalamaz. Biz daima ezilenden yana çıkmak zorundayız. Eğer bizim kavgamız antiemperyalist kavganın paralelinde yürümezse, ayaklarımız havada kalır.

Yalnız, gençlik bu paralelde savaşırken, politik partilerden bağımsız olmak zorundadır.

Geçmişteki örnekler, bağımlılığın zararlarını göstermiştir. Bu hataları bir kere daha tekrar etmenin hiçbir anlamı yoktur. Gençlik, yalnız devrime karşı sorumludur, politik partilere değil. Zaman olur ki, bütün politik partiler karşı devrimci olabilirler (bugün Türkiye'de olduğu gibi)... Bu nedenlerden ötürü gençliğin görevi, antiemperyalist kavgaya katılmak, fakat bağımsız olmaktır.

Bugün bu zorlu kavgada tek umut olması gereken devrimci gençlik bölünmüştür. Bunda şüphesiz ki oportünist kişilerin rolü büyüktür. Dürüst, yiğit, devrimci kardeşlerimizden bir kısmı, sekterlikleri yüzünden oportünistlerin etki alanına girmiştir. Bu giriş, onları, giderek karşı devrimcilerin safına düşürmüştür. O kadar ki, Amerikan erlerini denize atmak isteyenlere engel olmak için barikat kurmaya kadar götürmüştür. Bu gidiş onları aktif direnmenin başladığı yerde, pasif direnmeye itmiştir. Cağaloğlu'nda görüldüğü gibi... Bu oportünist kişiler, hiçbirşey yapamadıkları zaman faşizm gelir fobisini ortaya atarak devrimci gençliği eylemden çekmeyi denemişlerdir. Bu fobi, kısmen başarı sağlamış ve devrimci eyleme büyük darbe vurmuştur.

Solda Selahattin Okur, Hukuk Fakültesi, 1969.

Bu iddiayı dikkatle incelemek gerekir. Sosyalist örgütün yüzde üç oy aldığı bir ortamda faşizme gitmek için hiçbir sebep bulunmazken, bunu söyleyenler Hürriyet Meydanı'nda ve Kızılay'da hiçbir şey halledilmez diyenlerle aynı düşünceye sahiptirler. Fakat bütün bunları olağan karşılamak gerekir. Çünkü küçük burjuva sosyalistlerinden daha fazlası beklenemez. Onlar elbette ki rahat mücadeleyi tercih edeceklerdir. Bizim bu gibilere söyleyeceğimiz tek şey şudur:

'Düşmesin bizimle yola
Evinde ağlayanların gözyaşlarını
Boynunda ağır bir zincir gibi taşıyanlar...'

Devrimci gençlik, Amerikan emperyalizmine ve oportünizmine karşı duran gençliktir. Onun görevi, sayısının azlığına, düşmanın çokluğuna bakmadan, Amerikan emperyalizmine karşı sonuna kadar dövüşmektir. O, en iyi biçimde karar veren ve uygulayandır. O, boş gecelerini değil, boylu boyunca ömrünü bu kavgaya verendir.

Yaşasın tüm bağımsızlık savaşı veren dünya halkları!
Yaşasın tam bağımsız Türkiye!

Türk Solu *dergisi, 19 Kasım 1968*

37
CAN DÜNDAR

Bu cümleler, çizgisi olgunlaşan bir devrimcinin ve yol ayrımına gelen bir hareketin cümleleriydi.

Şimdi, "Sokaktan çekilelim," diyenler, "Partinin sözünü dinleyelim," diyenler, "Cuntalarla birlikte hareket edelim," diyenler ayrışırken Deniz, "evinde ağlayanların gözyaşları"na dönüp bakmadan kampüsleri aşacak, daha da hızlanarak sokaklara, meydanlara, giderek dağlara taşacaktı.

Samsun yürüyüşü nedeniyle yargılandığı davadan çıkar çıkmaz, yeni Amerikan büyükelçisini karşılamaya koştu; tabii kendi usulünce, *"Yankee go home!"* sloganıyla...

Robert Commer, Vietnam'da görev yapmış, eski bir CIA görevlisiydi. Ankara'ya tayin edilmesi gençleri öfkelendirmişti.

Türkiye'ye geleceği gün, hem Yeşilköy'de hem Esenboğa'da hazırlık yapmışlardı.

Yeşilköy'de Commer'e protestolu karşılama, 28 Kasım 1968.

Komer," 12 yıl CİA'da çalıştığını" söyledi

Amerikan Elçisi protestolarla karşılandı

İstanbul ve Ankara'da olaylar çıktı; Yeşilköy'de 18 genç nezaret altına alındı

KALB NAKLİ DEVAM EDECEK

Ali Akgül'ün ölüm sebebi :

Had kalb

9 Kasım 1968, *Cumhuriyet*.

"İndi" anonsunu duyar duymaz, demir parmaklıkları aşıp piste girdiler. Uçağa doğru slogan, taş, yumurta, domates attılar. Bunlar Commer'e ulaşmadı. Ama polis onlara çabuk ulaştı. Çatıştılar.

Gözaltı listesinde "Deniz Gezmiş" adı, yine en baştaydı.

Yolda bir hayli hırpalanarak Beşiktaş Polis Karakolu'na götürüldüler. Ancak orada beklenmedik bir şey oldu:

"Amerikalıya ülkemizi savunmak için saldırdık," deyince bir komiser, pastırma ekmek ikram etti. Açlıklarını öyle giderdiler.

Deniz yine tutuklandı. Artık Sultanahmet'i en sık ziyaret eden tutuklu haline gelmişti. Üç ay dışarıdaysa iki ay içerideydi. Cezaevi, ikinci evi olmuştu.

Orada sadece siyasi tutuklularla değil, Dündar Kılıç gibi dönemin ünlü kabadayılarıyla, adi suçlularla da birlikte oluyor, toplumun değişik kesimlerinden insanlarla tanışıp dertleşiyordu.

Komiserin ısmarladığı pastırmalı ekmeği yerken.

Önde Mustafa Gürkan arkada soldan Mustafa Zülkadiroğlu, Toygun Erarslan, Deniz Gezmiş, Rahmi Aydın. Commer Olayı'ndan... Sultanahmet Cezaevi, 1968.

Sultanahmet Cezaevi, 1968.

38

HAMDİ GEZMİŞ

Abim hapishanedeyken daha güvende olduğunu hissediyorduk. Çoğunlukla görüşlere ben gidiyordum. Babam görevli olduğu için hafta içi gelemiyordu, bana para veriyordu, ben o parayla meyve ya da ihtiyaçları neyse alıp götürüyordum; bir miktar da para bırakıyordum. Gönderdiği çamaşırları eve getiriyordum. Koşullar henüz çok katı değildi. Anne, baba, kardeşler ve izin alırsa diğer yakınlar da ziyaret edebiliyordu. Kabaca bir üst baş araması yapılıyor, kapıda kuyruk oluyor, görüşmeciler sırayla, grup grup alınıyordu. Anons edilen tutuklu, tel örgüyle ayrılmış geniş bir odaya alınıyor, orada ziyaretçisiyle gürültülü bir ortamda bağırarak konuşabiliyordu.

Koğuştaki diğer tutuklularla... Sultanahmet Cezaevi, Mart 1969.

Tabii bu koşullarda abimle çok kısa sohbet edebiliyorduk. Derya Apartmanı'nda olduğumuz dönemde bir gün baktık, Deniz abim yanında bir sürü sivil polisle geldi eve... Meğer mahkemeden arama kararı almışlar.
"Evi arayacağız," dediler.
Hemen kitaplara yöneldiler.
Küçük bir kütüphanemiz vardı. Hem edebiyat eserleri hem de sol klasikler bulunurdu. Kitapları tek tek elden geçirdiler. Hangisi yasaklı hangisi değil, onu saptamaya çalıştılar.
İçlerinden biri benim yanıma geldi:
"Abin seni de zehirliyor mu bu kızıl kitaplarla?" diye sordu.
"Sana ne!" dedim.
Daha liseyi yeni bitirmiştim.
"Zehir"se, evet; benim de kanımda dolaşmaya başlamıştı.

39
CAN DÜNDAR

17 Aralık'ta Commer Davası'nın duruşmasına çıktı Deniz, savunmasını yaptı.

Hâkim son sözünü sordu, "Kahrolsun Amerika!" dedi.

"Tahliyesine..." dedi hâkim...

Bu idealist gençlerin, "Vietnam kasabı" diye nam salmış bir elçiyi protesto etmelerine hak vermiş, ceza alıp okuldan kovulmalarını istememişti.

Ancak çok değil, on gün sonra yeniden başı derde girdi.

Bu kez hadisenin konusu, Oya Sencer'in (Baydar) teziydi.

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde asistandı Sencer... Doktora tez konusu olarak, "Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu ve Yapısı" başlığını seçmişti.

Profesörler kurulu tezini kabul etmeyince Sencer de asistanlıktan istifa kararı aldı. Gözyaşları içinde yaptığı veda konuşmasında öğrencilere, "Mücadeleden vazgeçmeyiz, dışarıda daha güçlü karşılarına çıkacağız," dedi. Bunun üzerine öğrenciler derslere girmeme kararı aldı. Rektörlük yine işgal edildi. Deniz, bir grup arkadaşıyla Yönetim Kurulu'nun toplantısını bastı, "Dekan derhal istifa etsin, yoksa burayı terk etmeyiz!" dedi. Rektör ve dekanlar binayı terk etti. Ama bu kez hazırlıklılardı; üniversiteyi süresiz olarak kapattılar.

Deniz, bütün öğrencileri ertesi sabah Atatürk heykeli önünde protesto mitingine çağırdı.

27 Aralık sabahı öğrencilerin omzunda konuşma yaparken üniversiteye (1960'tan beri ilk kez) polisin girdiğini ve kendisini tutuklamaya geldiğini gördü; ama ellerinden kurtulmayı başardı.

Polis her yerde onu ararken, o İzmir'de bir arkadaşının evindeydi.

Bir hafta sonra, tutuklu arkadaşı Celal Doğan'ın İstanbul'daki evinde baskın sonucu yakalandı. Yakalandıktan bir saat sonra 1.

1968-

1968-

Kamu Hukuku

1. DENİZ GEZMİŞ, gemi ve mühendis oğlu, 1947 köyü nüfusunda kayıtlı,
2. AKİF ÇITAKOĞLU, Mehmet servet ve fatma m doğumlu, Tekirdağ, Ertuğrul mahallesi, nüfu
3. MUSTAFA ZÜLKADİROĞLU, aliyaver ve ayşe doğumlu, Seydişehir,
4. SELAHATTİN OKUR, meçi bayırı köyü nüfusun
5. HAMİT ATAHAN, nüfus Antakya Selçuk mahal
6. YÜCEL ÖZBEK, Resmi o kilisli köyü nüfusun
7. ŞEVKET TÜREL, musa o Güneşhacıköy kazası
8. MİHİP POLAT, şevkiye vin ersin mahiyesi,
9. [illegible]
of kazası, binbaşı em
10. CEMAL ERDİ UYAR, abdul Ermenek Çınarlısu mah
11. CEMAL OĞUZ SOYSAL, Yus Ermenek farisge, mahiy
12. MUSTAFA İLKEM GÜRKAN, Hamam, selahiye maha

29.11.1968

Sanıklardan Deniz GEZMİŞ, Hamdi AYI Selahattin OKUR, Mustafa ZÜLKADİROĞ OĞLU, Cemal Erdi UYAR, Akın ÇITAKOĞL LAT, Alpay YALÇIN 'ın tahrik ve teş olay tarihinde Türkiye'ye (Yeşilköy olan Amerikan Sefiri aleyhinde gös re Yeşilköy Hava alanında toplandı le tahminen yüz kişilik bir grup American şirketine ait bir uçağa erine iddianamede isimleri yazılı leri tesbit edilemeyen suç ortakla parmaklıkları açıp, gümrük muhafı leri ve orada sefir aleyhinde gösteri müdahele edip, hareketlerinden 171 u uğunu bildiren Polis Amiri ve memur mukavemette bulundukları, ve bu suret isteyen vazifeli polis memurlarının na mani oldukları, ve hareketin kısa gece sedyan ettiği iddia, tutanakla bir kısmının sahi ve samimi beyanı

Commer Davası iddianamesinden: "... hep birlikte piste girip sefir aleyhine gösteriye başladılar."

Şube'ye götürülmüş, ifade vermeyeceğini söylemiş, Sultanahmet Cezaevi'ne konmuştu bile...

Daha sonra elleri kelepçeli halde getirildiği mahkemede yine esprisini patlatacak, "Adliyedeki bu hızlı çalışmanın, memleket kalkınması için de geçerli olmasını dilerim," diyecekti.

Artık iktidar gözünde, bir kararıyla üniversiteyi ayağa kaldırabilen, kızdı mı rektörlüğü basabilen, sık sık hapse girse de hemen çıkabilen, rejim için tehlike arz eden bir örgüt liderine dönüşmüştü. Kurucusu olduğu DÖB, kararlı ve ses getiren eylemleriyle günden güne büyüyordu. Deniz Gezmiş ismi, resmi, gün aşırı

gazetelerdeydi. Polis onu biliyor, tanıyor, buluyordu. Takvimlerin 1969'a dönmesiyle birlikte, işlerin rengi de değişmeye başladı.

68 Baharı, kışa dönmek üzereydi.

13 Mart 1969 günü, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, mecliste bir konuşma yaptı ve "aşırı solun anarşist faaliyetleri"nden yakındı. Sonra da devlet nizamını yıkıcı faaliyetlerde bulunduğunu öne sürdüğü 48 kişiyi kürsüden ismen sayarak tescil ettirdi.

Ali Özgentürk, Celal Doğan, Cavit Kavak, Ertuğrul Günay, Orhan Alptekin, Harun Karadeniz gibi isimlerin yer aldığı bu listede elbette Deniz Gezmiş de vardı.

Haklarında mahkeme kararı olmadan, bizzat bakan tarafından suçlu yerine konulmuşlardı.

12 Mart'a yaklaşıldıkça, hükümet de, polis de, üniversite de, yargı da sertleşecekti.

Bu farkı yılın hemen başında hissettiler.

Deniz içeri girdikten bir ay sonra, emektar Sultanahmet'ten, yeni yapılan Bayrampaşa Cezaevi'ne taşındı.

Bayrampaşa'nın ilk tutsakları oldular.

Burası şehre daha uzaktı, duvarları daha yüksekti, görüş daha zordu. Cemil Gezmiş, küçük oğlu Hamdi'yle birlikte Deniz'i görmeye gittiğinde, Sultanahmet'in o kalabalık, gürültülü görüş salonları yerine, tek kişilik, müstakil bir kabin buldu. Artık birbirlerinin yüzünü aralarındaki sağlam camın ardından görebiliyorlar, seslerini bir hoparlör aracılığıyla duyabiliyorlardı.

Deniz, "Burası Sing Sing'e benziyor," dedi onlara... Donanmasını denize döktükleri Amerika'dan kopyalanmış bir cezaevinde yatıyordu şimdi...

40
MEKTUP

***7.2.968**
Cuma*

Doğu Arkadaş
Bildiğin gibi tahliye olamadım. Bu ayın 22'sine kaldı bizim tahliye işi. Yeni cezaevine de taşındık. Sing Sing'den farkı yok burasının. Sana uzun süredir mektup yazamadığım için kusura bakma.
Öte yandan üniversitenin bizim için açmış olduğu tahkikatın sonucunu bekliyorum. Öyle zannederimki 2 sömestr uzaklaştırma kararı verecekler. Benim öteki davaların durumu berbat. Ceza yeme ihtimalim kuvvetle muhtemel.
Bugünlerde tek üzüldüğüm konu 6. filonun gelişinde dışarıda bulunamamak.

BALTIK'TAN ADRİYATİK'E
BİR İŞGAL SONRASI
ÖZGEN ACAR
Macar'lar da Çekoslovakların izinde yürüyor

Deniz'in mektupta bahsettiği 6 Şubat 1969 tarihli *Cumhuriyet*'te çıkan Özgen Acar'ın yazı dizisi.

---

* Bu mektup Deniz Gezmiş tarafından Doğu Perinçek'e gönderilmiştir. Yıl, "969" olacak.

Yusuf Küpeli'nin başkan seçilmesi beni fazlasıyla sevindirdi. Fakat yine de bu oportünizmin tasfiyesi anlamına gelmez. Yalnız bu bizim için iyi bir fırsat olmalı. Benim burada kimseyle temasım olamıyor. Sen İstanbul'a gelipte bizim çocukların F.K.F.'ye giriş işini bir düzene soksan çok iyi olur. Cumhuriyet'te çıkan bir seri röportaj var. Bilmem okuyormusun. Bir işgal sonrası diye. Doğu avrupayı anlatıyor. Anladığım kadarıyla revizyonizm bütün haşmetiyle gelmiş oturmuş. Doğu avrupadaki bu revizyonist gidişin kaynağını yani nedenini bir türlü bulamadım.
Şimdilik bukadar. Bütün arkadaşlara selam.

Not: Adresim
E-1 101
Sağmalcılar cezaevi Deniz

41
CAN DÜNDAR

Deniz tahmin ettiği gibi 22 Şubat'ta tahliye oldu.

Eve geldiğinde bu kez babası kızgındı.

Bu dördüncü tutuklanışı oluyordu, "daha ne kadar böyle gidecek"ti ki?

Hem bu seferki eylemi hiç onaylamamıştı Cemil Bey:

"Üniversitenin akademik kurulunun aldığı karardan ona ne"ydi ki?

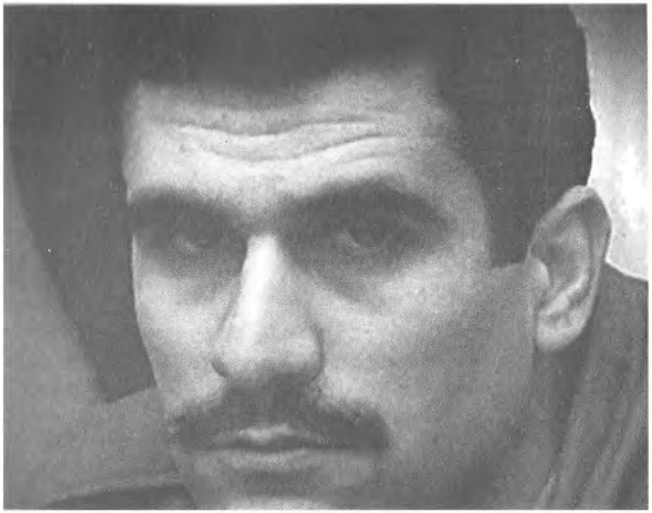
"Bunun yüzünden cezaevine girmeye değer mi"ydi?

"Böyle giderse bu okul nasıl bitecek"ti?

Deniz, her zamanki gibi itiraz etmeden dinledi babasının söylediklerini... Saygıda kusur etmedi; ama doğru bildiğinden de vazgeçmedi. Ertesi gün, soluğu yine üniversitede aldı.

ZDF'nin çekiminden: Harun Karadeniz'le birlikte, duvarda Che ve Vedat Demircioğlu posterlerinin altında, İTÜ Gümüşsuyu Binası, 1969.

Alman ZDF televizyonundaki görüntüden.

O içerideyken 6. Filo ziyaretinde yine Türkiye karışmış, 76 gençlik örgütünün Taksim'deki protesto eylemine sağcılar bıçaklarla saldırmış, iki genç bıçaklanarak öldürülmüştü.

16 Şubat 1969'daki bu saldırı, tarihe "Kanlı Pazar" diye geçmişti.

Artık meydanlarda kan izi vardı.

O günlerde Alman ZDF televizyonundan bir ekip İTÜ'ye gelip kendisinin de aralarında olduğu öğrenci liderleriyle röportaj yaptı.

"Neden Amerika'ya karşısınız?", "Nasıl bir Türkiye istiyorsunuz?" diye sordu.

Hapisten yeni çıkmış Deniz, orada kameralara kaydedildi.

Ülke şartlarıyla birlikte, yüzündeki ifade de sertleşmişti.

Bıyık bırakmış, parka giymeye başlamıştı.

O hafta 23 yaşına basacaktı.

İstediği Türkiye'yi daha o yaştan, eylemleriyle ortaya koymuştu.

42

HAMDİ GEZMİŞ

Gençlik

Devrimci gençlere silâh çekildi

Devrimci öğrenci birliğine bağlı gençlere İstanbul Edebiyat Fakültesi koridorlarında CKMP'li gençler tarafından silâh çekilmiştir. Silâhlı faşistlerin üniversite koridorlarında ve sokaklarda dolaşmasına göz yuman AP iktidarı, beri yanda protesto gösterilerin de bulunan silâhsız öğrencilerle emrindeki kuvvetleri hunharca saldırtmaktadır. Olay geçtiğimiz Çarşamba günü meydana gelmiştir. DÖB başkanı Deniz Gezmiş hukuk fakültesi duvarlarına emperyalizmi ve Amerikayı protesto eden yazılar yazarken, CKMP'li bir gencin müdahale etmek istediği olayları başlamıştır. Bu gençle Deniz Gezmiş arasında çıkan tartışma sonucunda CKMP'li genç biraz hırpalanmış ve kaçmak zorunda kalmıştır. Olaydan bir müddet sonra Üniversiteye 30 kişilik bir grup halinde gelen CKMP'liler DÖB'lü iki öğrenciyle tartışmışlar ve tahrik edici sözler sarfetmişlerdir. Bu dan sonra DÖB'lü öğrenciler, Edebiyat Fakültesinde toplıca dolaşırlarken CKMP'li öğrencilerle karşılaşmışlar ve münakaşa etmişlerdir. Münakaşa kavgaya dönmeden yatıştırmış. Fakat Devrimci öğrenciler binayı terkederken arkadan saldırıya uğramışlardır. Binayı üzerine geri dönen öğrenciler, CKMP'lilerin saldırısına şiddetle cevap vermişlerdir. Bir anda savaş alanına dönen yerde dayak yiyeceklerini anlayan CKMP'li Ufuk Şehri pardesüsünün cebindeki tabancasını çekerek «kurşunsuz, vururum!» diye bağırmışlar. Ufuk Şehir'in silâh çektiğini gören Devrimci öğrencilerden Selâhattin Okur, Ufuk Şehir'in üzerine yürümüş, fakat CKMP'liler tarafından önlenmiştir. Daha sonra araya girenlerce arbedenin kanlı bir şekilde sona ermesi önlenmiştir.

Öğrenci temsilcilikleri seçimi yapıldı

İstanbul Üniversitesinde öğrenci temsilcileri seçimi yapılmıştır. Elk alınan sonuçlara göre Hukuk Fakültesi seçimlerinde bir sağcı bir de solcu aday kazanmıştır. Ancak seçime giren solcu adaylardan DÖB'e bağlı öğrencinin FKF'nde desteklenmediği ifade edilmektedir. Öğrenciler dedi olarak DÖB'ü adayının adı altında daima FKF'li aday çıkmakta iken FKF'lilerin yalnızca kendi adayların oy vermeleri göstermektedir. Bayburt 16 oy farkla DÖB'lü aday kaybetmiş ve sağcı aday kazanmıştır. Olay üzerine yaralanmış ve tartışanların sebep olmuşlar

3 Aralık 1968, *Türk Solu* dergisi.

Olaylar hızla tırmanmaya başlamıştı. Artık etraftan da tehdit altındaydı Deniz abim...
Her sabah normal vapurla ve tek başına Harem'e gidip geliyordu. Korumasızdı.
Bir seferinde sağcılar Harem'de vapurdan indikten sonra eve yürüdüğü yolda pusu kurmuşlar. Tenha bir sokakta yolunu kesmişler; bıçaklar, falçatalarla saldırmışlar, hatta ateş etmeye kalkmışlar. Tehlikeli bir durum yaşanmış. Orada öldürülebilirmiş. Biz sonradan öğrendik; alnında ufak sıyrıklarla atlatmış.

O günden sonra Deniz abim, babama, "Eve gelip gitmem tehlikeli oluyor," dedi. Babam da, "Sen kendini tehlikeye atma, nasıl kendini koruyacaksan öyle hareket et," dedi. Bunun üzerine abim bir müddet eve gelmedi. Bildiğim kadarıyla Site, Kadırga gibi öğrenci yurtlarında, Tünel'deki TMGT binasında ya da Cağaloğlu'ndaki Yapı İşleri Sendikası'nda kalırdı.

Bir süre sonra eve Nahit Tören, Haşmet Atahan, Cihan Alptekin, Erim Süerkan, Metin Eşrefoğlu gibi yakın arkadaşlarıyla birlikte gelmeye başladı. O ara ceketinin içinde bir sopa taşıyordu, gerektiğinde kendisini korumak için...

Henüz silah yoktu ortalıkta...

1969'un Mart'ında Hukuk Fakültesi'ndeki okuma salonuna "Vedat Demircioğlu" adını vermişler, MHP'liler de gelip o ismi silmiş, yerine "Ziya Gökalp" yazmış. Deniz abim o sırada okuma salonundaymış. Müdahale etmiş, kavga çıkmış. Yaralananlar olmuş. O olaydan sonra da tutuklandı abim ve 15 gün kadar hapis yattı.

43

CAN DÜNDAR

11 Haziran 1969 tarihli *Günaydın* gazetesi, birinci sayfasında Sultanahmet'te Alman Çeşmesi üzerinde konuşma yapan Deniz Gezmiş'in fotoğrafını yayımladı.

Fotoğrafı çeken, daha sonra Deniz'i her adımında izleyecek ve onun en güzel fotoğraflarını çekecek olan gazeteci Ergin Konuksever'di.

Gazete haberine göre Deniz, sabahın erken saatlerinde Hürriyet Meydanı'nda toplanıp Sultanahmet'e yürüyen öğrencilere bir konuşma yapmış, "Polis yuvamızı terk edene kadar mücadeleye devam edeceğiz. Zafer bizimdir. Yeter ki sizler inançlı olarak mücadelenize devam edin, aslan kardeşlerim," demişti.

Bu konuşmayla başlayan 10 Haziran günü İstanbul, son 10 yılın en büyük polis-öğrenci çatışmasına sahne olacaktı.

Aylardır yükselen gerilim o gün patlamış, eğitim reformu bekleyen öğrenciler, Başbakan Demirel'in, "Reform yok ki!" açıklamasıyla önce üniversiteleri işgal etmiş, polisin kampüslere girmesinden sonra da sokağa dökülmüştü. 17 öğrenci kuruluşu bir aradaydı.

POLİSLER ATEŞ EDİP BAZI ÖĞRENCİLERİ YARALADILAR

GENÇLER İLE POLİSİN ÇATIŞMASI KANLI OLDU

GÜNAYDIN

OLAYA ASKERİ BİRLİKLER MÜDAHALE EDERKEN SENATO ÜNİVERSİTE'Yİ KAPATTI

11 Haziran 1969, *Günaydın*.

Karşılarında ise neredeyse bütün polis teşkilatı...

O günkü çatışma, gazetelerin manşetine "Savaş" olarak yansıdı.

Bu kez iş karşılıklı taşlaşmayı aşmış, molotofkokteylleri, zırhlı araçlar, giderek gerçek kurşunlarla çığrından çıkmıştı.

Deniz Alman Çeşmesi'nin önünde.

Cumhuriyet

PRATİK ÇİÇEKCİLİK

Üniversite'de savaş

14 polis, 100'e yakın öğrenci yaralandı

11 Haziran 1969, *Cumhuriyet*.

Sonunda askerî birlikler olaya müdahale etmiş ve çatışma yerine gelen komutanlar, "Ordu, ordu çok yaşa!" tezahüratıyla karşılanmıştı.

10 Haziran, 10 yıldır biriken gerilimin patlama noktasıydı adeta...

Şiddet o gün doruğa çıktı.

Altı saatlik çatışmanın sonunda 100'e yakın yaralı vardı.

Cerrahpaşa'ya sevk edilen yaralılar listesinde Deniz Gezmiş'in adı da yazılmıştı.

O gün, Deniz hakkında tutuklama kararı verildi.

Polis her yerde onu ararken o, akşam gizlice Ankara'ya geçti. Geceyi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde geçirdi.

Ertesi gün, Ankara çatışmalarla uyandı.

Bu kez hedefte, Mithatpaşa Caddesi'ndeki Amerikan TUSLOG binası vardı. Bina taşlandı. Beş Amerikalı dövüldü, binanın önündeki Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait bir araba devrilip yakıldı.

Yakanlar arasında Deniz Gezmiş de vardı.

Ama bu kez yakalananlar arasında değildi.

Arananlar listesindeydi.

5 Amerikalı dövüldü, Tuslog ve 2 araba tahrip edildi

Hacettepe Akademik Konseyi, Üniversiteye polisin girişini tenkid etti

Ankara'ya da sıçradı

12 Haziran 1969, *Cumhuriyet*.

Türkmen Premier Demirel
Cenazeyde beklediler

AUSLAND

„SOUL IST DER FARBIGE"

Amerikas Schwarze reisen zu wachsendem Gehör ihrer Forderungen, daß sie nicht länger als die letzten Menschen – so sagen sich Negerpastor Anthonys – gelten dürfen, daß sie endlich eine Identität finden, die sie vor den Weißen schützt und ihnen Selbstbewußtsein gibt.

Soul ist etwas, was den Weißen fehlt, was sie nicht haben können, weil sie es nicht verstehen, ist Soul ein Begriff, der nur den Schwarzen gehört.

Soul ist eine Art Gemeinschaftsgefühl, das die Neger in Amerika verbindet, das sie von den Weißen trennt.

Soul ist der Farbige." (Ein Stadtplaner aus Washington)

Am allerwenigsten wollen sie in Vietnam kämpfen. Über die Hälfte (1966: 25 Prozent) der schwarzen Urlauber, die nach Vietnam geschickt wurden, kehrt als Invalide zurück. Ein Drittel der schwarzen Soldaten, die in Vietnam kämpfen, fällt.

Die Anti-Kriegs-Welle beeinflußt auch das Urteil der Farbigen über Amerikas Gegner. Ho Tschi Minh, der Angreifer aus North Carolina über Präsident Johnson: „Er sagte, er wolle den Krieg beenden, und dann geht er dazu nach Florida zum Ausruhen. Ich aber bekam gestern meine Einberufungs-Benachrichtigung."

Vietnam, dessen werden sich immer mehr Neger bewußt, verschlingt jene Dollar-Millionen, die besser mit den Armut-Problemen gegen die Armut helfen. Zwar gibt es immer noch farbige Politiker, die für die rassische Integration eintreten. Charles Evers zum Beispiel, schwarzer Bürgermeister von Fayette (Mississippi): „Ich bin optimistisch. Denn die Amerikaner wollen keine Vier-der-Mengenkennung." Doch vorläufig sind solche Optimisten verstummt, enttäuscht in den Getto zu organisieren und damit die

separate schwarze Nation von unten her aufzubauen – unter dem Motto „Schwarze Kontrolle in der schwarzen Gemeinschaft".

„Wir müssen diese vergammelten Slums in Stunden der Befreiung verwandeln", forderte Pfarrer Hosea Williams. Und das ist „befreiungsvoll" in Segregation."

TÜRKEI

STUDENTEN

Graue Wölfe

Die goldene Hoffnung der Nation sind die Hochschulen und die Studenten", schwärmte Anfang Juni der türkische Premier Süleyman Demirel.

Doch gleichzeitig mahnte er: „Die Hochschulen sind die Brutstätten des Bösen, wenn sie Kalaschnikows führen."

Demirels Katastrophen-Angst in Ingrandes, Dem seit Monaten gemästet und gehätschelt die goldene Hoffnung der Nation gegen Mißbrauch im Staat und an den Hochschulen. Der niederländische Aufruhr legte den Universitätsbetrieb lahm, führte zu heftigen Straßenschlachten zwischen Linken und Rechten und droht die Türkei ins Chaos zu stürzen.

Der Zorn der Studenten richtet sich – wie überall – gegen Unmöglichkeiten an den Hochschulen und gegen das Establishment. Doch die Türkei-Rebellion nicht gegen Fehler in der amerikanischen Politik. Sondern im Land.

Im Verein mit linken Parteien und den Gewerkschaften fordern die Studenten den Abzug der Amerikaner und den Austritt der Türkei aus der Nato. Als im Februar vier Studenten die besetzten US-Flieger – darunter der Flugzeugträger „Forrestal" – in türkischen Häfen stürmten, starben Studenten-Sprecher in Istanbul. Die Türkei ist kein Bollwerk der demokratischen Flotte", „Die Türkei ist kein Vietnam" und „Nieder mit der Imperialisten" Die Polizei schoß Tränengas.

Die Demonstranten verunreinigten die Fensterscheiben der „Mobil Oil"-Niederlassung und der amerikanischen Bank, sie drohten mit Selbstverbrennungen und verprügelten US-Soldaten. Nur in drei Wochen sah die Nation nach in Diarbakir bereits.

Zum Monate vor diesen Krawallen wollte der neue US-Botschafter in der Türkei, Robert Komer, bei seiner Ankunft in Ankara erfahren, wie unbeliebt die Amerikaner in der Türkei sind. Rund 100 Anti-Amerikaner hatten

Studenten-Protest in der Türkei: Selbst Hunde sorgen

30 Haziran 1969, *Der Spigel*.

44

ALTAN ÖYMEN

Odaya ince, upuzun boylu, esmer, sakal tıraşı olsa hayli yakışıklı görünecek bir genç girdi.

Tanıştırdılar:

Deniz Gezmiş.

İsim elbette yabancı değildi. İstanbul'daki çeşitli üniversite olaylarında gazetelere pek sık geçmişti. Tarafsız gazetelere "Deniz Gezmiş'in başında bulunduğu öğrenciler", "Deniz Gezmiş'in idaresinde and içildikten sonra", "Deniz Gezmiş tevkif edildi", "Deniz Gezmiş tahliye edildi" diye... İktidar yanlısı gazetelerde, "Sabıkalı anarşist", "Suç makinesi", "Döne döne başı dönmüş bir serseri" diye...

Bizde ise –tabii ilk bakışta belli olmaz ama– sabıkalı ve serseri olmaktan çok, sakin, terbiyeli, hatta biraz mahcup bir Anadolu çocuğu etkisi yaptı.

Konuştukça öğrendik. Erzurumluydu. Annesi de babası da ilkokul öğretmeniydi. Kayseri Lisesi'nde okumuş, sonra onlar İstanbul'a tayin edilince İstanbul'a geçmiş, Hukuk Fakültesi'ne girmişti. Döne döne başının döndüğü de yoktu. Hukuk'ta hiç sene kaybetmemiş, sınıfını iki yıl haziranda, bir yıl eylülde geçmişti. Şimdi üçüncü sınıftaydı. Zaten yaşı da bunu doğruluyordu: 22 yaşındaydı.

Sosyalizmi ilk defa Yön *dergisinin ikinci çıkışı sırasında, bu dergiyi izlerken benimsemiş, sonra bu alanda kendisini yetiştirmeye çalışmıştı. Gençlik hareketlerine başlangıçtan beri katılıyordu. Önce Fikir Kulüpleri dışında Devrimci Öğrenci Birliği adında başka bir teşekkülün kurucusu ve liderlerinden biri olarak çalışmış, sonra İstanbul Fikir Kulüpleri'ndeki bir anlaşmazlığın ortadan kalkması üzerine Fikir Kulübü'ne girmişti.*

Daha sonra ayrıca konuştuğumuz arkadaşları, onu "İstanbul'un öğrenci lideri" olarak tanıdıklarını anlattılar. Sakin

görünüyordu, ama "eylem sırasında son derece cesur ve inançlı" imiş.

Deniz Gezmiş'in tevkif edilişi, şimdiye kadar beş kere:

Seyfi Öztürk'ün yuhalanması olayında, 6. Filo olaylarında, Yeşilköy Havaalanı'nda Komer'e karşı yapılan gösterilerde, Oya Sencer olayı dolayısıyla rektörlüğün işgali sırasında, üniversitede komandolarla çıkan bir çatışmada...

Bu tevkiflerin sonunda hep tahliye edilmiş ama arada toplam olarak, mahkûmiyetsiz 8 ay hapis yatmış. Şimdi de, gazete haberlerine göre, son İstanbul olaylarıyla ilgili olarak, yeni bir tevkif müzekkeresi var.

Kendisi bunlardan pek bahsetmedi. Zaten az konuşuyordu.

Akşam, *18 Haziran 1969.*

45

HAMDİ GEZMİŞ

Oturmakta olduğumuz Derya Apartmanı'ndaki ev sahibimizin iki kızı vardı. Biri uzun boyluydu. Onu Deniz abime düşünüyorlardı. Ne olduysa o yaz, evi satışa çıkardılar.
60 bin lira istiyorlardı.
O dönem babamın 3 bin lira maaşı vardı. Sanıyorum anneminki de 1500 liraydı. 300 lira kira veriyorduk. Babam kirada oturmayı tercih etti. Yazın aynı sokakta ilk oturduğumuz Harem Palas'ın sırasındaki Karlık Apartmanı'na taşındık.
Ev, annemin okuldan bir öğretmen arkadaşı ile emekli albay olan kocasınındı. Onlar vasıtasıyla tuttuk.
Heyecanlı bir yazdı 1969 yazı...
Ben liseyi bitiriyordum. Bora abim, Edebiyat

Gezmiş ailesinin Harem'de oturdukları son ev olan Karlık Apartmanı.

Fakültesi'nden arkadaşı olan Nural'la evlenmeye karar vermişti.
Yeni evde onun telaşı vardı. Bizimkiler onlara gidip tanışmışlardı. Yazın onlar, Karlık Apartmanı'ndaki evimize iadeiziyarete geldiler.
Evde Sivas'tan beri var olan eski salon takımının bu davet öncesi değiştirilmesine karar verilmişti. Ziyaret öncesi, annem teyzemin Moda'da tanıdığı bir mobilya mağazasına giderek yemek masası takımı ile konsol satın aldı. Yemekte tavukla pilav vardı. Ayrıca teyzemin de yardımıyla çeşitli mezeler hazırlanmıştı.
Deniz abimin hapiste olmadığı bir araydı. Biraz gecikmeyle, aile yemeğine o da katılmıştı. Yengesiyle tanışmış, Bora abime esprilerle takılmış, coşkuyla sofradaki tavuğa dalmış, neşeyle sohbet etmişti.
1960'lı yılların ve mutlu anıların sonuna gelmiştik.
Belki de o akşamki yemek, ailece keyifle yediğimiz son yemekti.
O günden sonra ne Deniz abimle öyle neşeyle sohbet edebilecektik ne de bütün aile bir araya gelip mutlu mesut yemek yiyebilecektik.

46

CAN DÜNDAR

1969 Haziran'ıyla birlikte, Deniz Gezmiş açısından da bir dönem bitti.

Alman Çeşmesi üzerinde konuştuğu, sonra binlerce arkadaşıyla birlikte yürüdüğü, sloganlar attığı, polisle çatıştığı o gün, sokakta, meydanda çözüm aradığı son gündü adeta...

Eğitim reformu, özgür üniversite, bağımsız ülke talepleri karşılık bulmuyordu. Okuldaki eylemler, boykotlar, işgaller yetmeyince, tepkileri, üniversite kampüsünü aşmış, sokaklara, meydanlara taşmış, şiddete bulaşmıştı.

Ancak yine itirazlarını dinleyen, çözüm üreten yoktu.

Artık neredeyse her eylemde hırpalanıyor, gözaltına alınıyor, tutuklanıyor, içeri giriyor, yargılanıyor, salıveriliyor, yeniden eyleme dönüyordu.

Bu, rutine binmişti.

Öğrenci liderleri tutuklanıyor, dernekler kapatılıyor, üniversitelerde eğitim duruyordu.

Öte yandan kendi aralarında kısırlaşan tartışmalar, giderek kavgaya dönüşmeye başlamıştı.

İçinde doğdukları TİP'e artık sığmıyorlardı. Fikir ayrılıkları onları yol ayrımına getirmiş, herkes kendi yolunu seçmişti.

Kimi parlamenter seçeneğin hâlâ gündemde olduğuna inanıyordu, kimi dergi çevresinde toplanıp teorik yığınak yapıyordu, kimi cuntalarla işbirliği içinde bir sol darbeye hazırlanıyordu.

Deniz'in çizgisini eleştirenler de vardı.

Deniz ise bu tartışmalardan, boş konuşmalardan, partinin ataletinden sıkılmıştı. Sabırsızdı.

Bütün 68 gençliği gibi, her şeyi ve hemen, şimdi istiyordu.

Üstelik onlar tartışırken karşı cephe palazlanıyordu.

O yaz, MHP, ağustosta, 34 ilde açılacak komando kurslarına 17 bin 500 üniversiteli gencin başvurduğunu açıkladı.

İç haberler

Milliyetçi Hareket Partisi "Komandolar"ın beyinlerini de yıkayacak

17.500 Üniversiteli genç komando olacak

■ 34 ilde açılacak kurslarda Muzaffer Özdağ ve dokuz doçent gençleri «fikrî eğitime» tâbi tutacak.

ANKARA, 7'EA

MHP Ağustosta açılacak «komando» kurslarına 17.500 üniversiteli gencin başvurduğunu bildirmiştir.

Kursa katılacak bu öğrencilerin bir çoğunun fikrî eğitime tâbi tutulduktan sonra kursa kabul edildikleri bir sınavdan da geçen yol sonu kurslara fiilîyle eğip başarı gösterdikleri için otomatikmen iştirak hakkını kazandıkları açıklanmıştır.

Türkiye'nin 34 ilinde açılacağı bildirilen komando kursları iki kategori üzerinden faaliyet gösterecektir. Bir 15 günlük kurslarda, komandolar

7 Temmuz 1969, *Milliyet*.

Gerilla ve komando sınıfından emekli subaylardan eğitim alacaklardı.

Yine o yaz, Adalet Partisi Milletvekili Mehmet Ateşoğlu, "Türk milleti, namlunun ağzına sürülmüş bir bomba gibi komünistlere karşı şahlanacağı günü beklemektedir. Moskof uşaklarını kaçmaya dahi fırsat bulamadan, köpekler gibi geberteceğiz," açıklamasını yaptı.

Söz, hükmünü yitirmek üzereydi.

İşte bu ortamda, hakkında tutuklama kararı bulunan ve polis tarafından her yerde aranan Deniz, bir grup arkadaşıyla Filistin'e gitme kararı aldı.

Gidişatı görüyor, bu koşullarda eğitimini sürdüremeyeceğini, hatta dışarıda kalamayacağını biliyordu.

Öte yandan demokratik mücadelenin sonuna geldiklerine inanıyordu. Bundan sonra silahların konuşacağı belliydi. O halde savunmayı öğrenmeli, gereğinde Che Guavera gibi dağa çıkıp

Gerilla hüviyeti

Yakalandıktan sonra Deniz Gezmiş'in üzerinden çıkan ve El - Fetih'den alınış olduğu hüviyet görülüyor.

Üzerinde bulunan belgelerden anlaşıldığına göre, Deniz Gezmiş, 15 nisan 1969 tarihinde Filistin Demokratik Halk Cephesi Merkez Komitesi'nde çalışmış ve kendisine şu kimlik kartı verilmiştir.

"Filistin Demokratik Halk Cephesi Merkez Komitesi

Hüviyet Vesikası
No: 9248

hüviyet vesikası

İsim : Muhammed Ali
Vazifesi : Savaşçı
Tarih : 15-4-1969"

Hüviyetkanın arkasında ise şunlar yazılıdır:

"Şahsi Vasıfları:
Boy : 1,91
Göz : Siyah
Saç : Siyah
Renk : Buğday
Burun : Arabî
Özelliği : Yok ..."

Filistin Bayrağı
Mühür ve İmza

Deniz'in Filistin'de gerilla hüviyeti.

gerilla hareketine başlamak için hazırlık yapılmalıydı.

El-Fetih, dünya devrimcilerini Filistin mücadelesine desteğe çağırıyordu.

İstanbul Üniversitesi'nin Filistinli öğrencileri, ilk gidenlerdi. Deniz'e yolu onlar açtı.Haziran sonunda Antep'ten Suriye'ye geçtiler. Halep, Hama, Humus üzerinden Şam'a geçip kent yakınında bir askerî birlikte kaldılar. Sonra Amman'a gidip gerilla eğitimi gördüler.

Dönerken komando giysileri içinde birer devrim neferi gibiydiler.

Bundan sonra silahlar konuşacaktı.

Devrime sayılı günler kaldığını düşünüyorlardı. Devrilmesini bekledikleri güçler ise, Deniz'in kitleler üzerindeki etkisini fark etmiş, onu hedefe oturtmuşlardı.

HUKUK FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

Sayın Deniz Gezmiş
İlk Öğrenim Talebesi
Harp Okulunda

26 Aralık 1968 günü Üniversite Rektörlüğünün bir öğrenci grubu tarafından işgali dolayısıyla yapılan tahkikat sonucunda oğlunuz 10058 numaralı Deniz Gezmiş hakkında Disiplin Kurulunun almış olduğu karar ilişikte gönderilmiştir.

Keyfiyeti üzülerek bildiririm.

Dekan
Prof.Dr.Orhan Aldıkaçtı

Deniz Gezmiş'in babasına üniversiteden gönderilen tebligat.

Ağustos sonunda postacı bir tebligat getirip babama teslim etti.
Hukuk Fakültesi Disiplin Kurulu'nun aldığı kararın metniydi.
28 Ağustos 1969 tarihliydi.
Altında Dekan Profesör Orhan Aldıkaçtı'nın imzası vardı.
Şöyle diyordu:
"26 Aralık 1968 günü, üniversite rektörlüğünün bir öğrenci grubu tarafından işgali dolayısıyla yapılan tahkikat sonucunda, oğlunuz 10058 numaralı Deniz Gezmiş hakkında Disiplin Kurulu'nun almış olduğu karar ilişikte gönderilmiştir.
Keyfiyeti üzülerek bildiririm."
Dekanın üzüldüğü karara göre, Deniz abim, o günkü işgalin "başsorumlusu" ve "elebaşı" idi. Toplantı salonunu "sarı bıyıklı bir gençle birlikte" (Cihan Alptekin) o basmıştı, Yönetim Kurulu üyelerini ve Rektörlük

memurlarını binayı terke zorlamıştı. Diğer öğrencileri de sevk ve idare etmişti.
Disiplin Kurulu da zorbalığa girişenlere elebaşılık eden bir öğrencinin üniversite camiası içinde yeri olmadığı inancıyla ve oybirliğiyle kendisine "üniversiteden çıkarma" cezası vermişti.
Belki şimdi askere çağıracaklardı.
Bizse iki aydır kendisinden hiç haber alamıyorduk. Polis, belki eve uğrar diye Kemal diye bir komiser görevlendirmişti. Sürekli olarak apartmanın karşı köşesinde beklerdi. Camdan baktığımızda paltosunun yakasını kaldırmış halde beklediğini görürdük. Kışları üşürdü; ara sıra ısınmak için kapıyı çalar, "Cemil Bey, Deniz'den haber var mı?" diye sorardı. Babam da, "Yok Kemal Bey, gel içeri bir çayımızı iç, ısın," deyip buyur ederdi. Öyle içli dışlı olmuştuk. Ailemizin polisiydi bir bakıma... Deniz abimin peşindeydi ama onun nerede olduğunu biz de bilmiyorduk ki!..

48

İLHAN SELÇUK

Üniversitenin kapıları açıldı, sınavlar başladı.

Öğrenciler eski hamamın eski kurnalarında terleyecekler gene...

Bunca işgal, bunca boykot, bunca gürültü ve lif lif ortaya dökülen çürümüşlüğe rağmen reform rafa kaldırıldı.

(..)

Eski hamam, eski tas...

Yalnız bir değişiklik oldu yeni mevsime girerken:

Deniz Gezmiş'i kovdular fakülteden...

Deniz Gezmiş'i belki tanımazsınız. Uzun boylu, dal gibi bir genç bu Deniz Gezmiş... Namuslu, devrimci, heyecanlı bir genç... İşgal hareketlerine, boykot hareketlerine katılmış, polisten cop yemiş, dayak yemiş, gık dememiş. Akranları gibi, o çay senin bu çay benim, o sinema senin, bu sinema benim diye gezecek yerde bir namussuz düzenin değişmesi için çırpınmış. Ve belki hatalar da yapmış bu arada, kusurlar, kabahatler işlemiş. Ama bataklık fırtınasının ortasında namussuzlukları bir türlü olağan saymayan yüreğiyle çabalamış durmuş.

İşte üniversitede sınavlar başlarken gazeteler Deniz Gezmiş'in Disiplin Kurulu kararıyla fakülteden kovulduğunu yazdılar.

Bre utanmazlar diyesi geliyor insanın. Kitap korsanı profesörü baştacı edersiniz, bir tek kitabı olmayan profesörü saygıyla eteklersiniz; nicesinin hırsız, namussuz olduğunu kapalı odalarda itiraf edip adamakıllı bildiğiniz halde sofraya oturup aynı çorbaya kaşık atmaktan utanmazsınız; reform dileklerini uyutur, cümle yalan dolan ve entrikaya eyvallah edersiniz de bir genç çocuktan mı çıkaracaksınız tüm üniversitenin günahını?..

Bir insanın geleceğini karartmakla mı düzelecek üniversiteniz?

Hayır, mesele o değil. Mesele, üniversitede reform davasını izleyen öğrencilere gözdağı vermektir. Bir yıl çırpınıp durduktan sonra gençler, üniversitede reform yerine öğrenciye ceza politikasıyla karşılaşıyorlar.

Ne var ki bütün bunlar nafiledir; nafile olduğunu cüzdanları vicdanlarından kıymetli, bilimsiz bilimadamı mukallitleri anlayacaklardır.

Cumhuriyet, *3 Eylül 1969*

49

YURDAER ACAR

Üniversiteden ihraç edilen ve işgal olayı sebebiyle polis tarafından aranan Deniz Gezmiş'le saklandığı yerde konuştuk:

Üniversite öğrenci hareketlerinin lideri olduğu için fakülteden atılan ve polis tarafından aranmakta olan Deniz Gezmiş ile görüştüm.

Yatağının üstüne bağdaş kurmuş, bir dergi okuyordu.

Beni ürkek, saklanan bir insan gibi değil, aksine her zamanki gibi kendinden emin olarak karşıladı ve kelimelere basa basa, "Üniversiteye döneceğim," diye anlatmaya başladı.

"Senatonun beni üniversiteden çıkartma kararı anti-demokratiktir. Her anti-demokratik karara karşı çıktığım gibi buna da karşı çıkacağım. Avukatlarım da kararın bozulması için Danıştay'a müracaat etmişlerdir."

"Para konusunda ne yapıyorsun?" diye sordum.

"Bütün gelir kaynaklarımız, üniversite öğrencilerinin harçlıklarından artırdıkları üç-beş liradan ibarettir. Avukatlarımız ücret almadan benim ve benim durumumdaki arkadaşlarımın davalarına bakarlar. Bu hareket de, mücadeleye inanmış olan kişilerin gösterdikleri bir dayanışma örneğidir."

Lise birinci sınıfta iken öğretmeninin okuttuğu Teneke *kitabı ile yurt gerçekleriyle karşılaşan ve yine öğretmenin ezilen halk kitleleri hakkında verdiği bilgi ile yoğrulup üniversiteye bir devrimci olarak gelen Deniz Gezmiş, 1968 Ocak ayında "Devrimci Hukukçular" adında, 18 arkadaşı ile birlikte bir dernek kurarak güçlenmeye başlamış. 12 Haziran 1968 tarihinde üniversite işgali olayını başlatan Deniz Gezmiş, "Ben tek başıma bir lider değilim. Tam bağımsız bir Türkiye isteyen kitleleri peşimden sürüklüyorum. Bütün üniversitenin birleşmesi amacıyla çalışıyorum. Kapıda nöbet tutan arkadaşlarımla benim aramda bir fark yoktur."*

GÜNAYDIN

PAY KUPONU

PAY KUPONU

• 21 EYLÜL 1969 PAZAR • 50 KURUŞ

Üniversiteden ihraç edilen ve işgal olayı sebebiyle polis tarafından aranan

Deniz Gezmiş'le saklandığı yerde konuştuk

"Her anti-demokratik karara karşı çıktığım gibi üniversiteden kovulmam kararına da karşı çıkacağım."

Univers
kana b

21 Eylül 1969, Günaydın.

Üniversiteyi işgal olayında kişisel meselelerini geriye atan Deniz Gezmiş, davaya inanmış bütün arkadaşları ile ya muvaffak olmayı yahut da ortadan silinmeyi peşin olarak kabul ettiğini belirterek, "Amacımızda muvaffak olduk. Önceleri bizim hareketimizi önlemeye çalışan güçler, sonra bize inandılar. 1968 Ekim'inde Devrimci Öğrenci Birliği'ni kurduk. Bugün gücümüz, İstanbul'da 5 bin, Ankara'da 4 bin öğrenci olmak üzere, 9 bin kişiye yükseldi. Mücadeleci kadromuz gittikçe çoğalacaktır."

"Yaptığınız mücadeledeki siyasi kanaatiniz nedir?"

"Biz emperyalizmin boyunduruğu altındayız. Ülkemizin değişik problemleri vardır. Halkımızın büyük bir kısmı

sömürülüyor. İşçi, köylü, memur ve yurdunu seven aydınlar güç durumda... Üniversiteden yetişenler, yurdun gerçeklerini öğrenmeden diploma aldıkları için halka sırt çeviriyorlar. Bizim mücadelemiz, toprak ağaları ve tefeciler tarafından ezilen Türkiye halkı içindir. Biz, verdikleri ile bizi okutan halka sırt çeviremeyiz."

"Partilerin tutumlarına ne dersin?"

"İşçi ve köylüden yana olduğunu söyleyen TİP dahil bütün partiler yozlaşmış ve halka karşı durumdadır. Parlamenterler demokrasiyi sandıktan çıkma olarak kabul ediyor. Aslında ağa emri ile verilen oylar, millet iradesi olamaz. Buna da demokrasi diyemeyiz. Bizim anladığımız demokrasi, milli sınıfın, emperyalizmi, ağaları ve tefecileri tasfiye ederek yönetimi ele almalarıdır."

"Polise teslim olmayacağına göre, bundan sonraki mücadeleniz nasıl olacaktır?"

"Bundan sonraki mücadelemiz, parlamento dışı muhalefet şeklinde olacaktır. Bizim istediğimiz biçimde sokaklarda, tarlalarda, fabrikalarda ve meydanlarda olacaktır. Parlamenter mücadele anti-demokratiktir. Çünkü milletvekili olmak için paralı olmak şarttır. Basın özgürlüğü kısıtlanmıştır. Bize mücadele edeceğimiz başka alan kalmadığı için savaşımızı sokaklarda vereceğiz. Ve tarih bir gün benim haklı olduğumu yazacaktır. Benim öğrenci olaylarına katılmama kimse mani olamaz. Öğrenci olarak değil, devrimci olarak mücadele ediyorum. Emperyalizme, ağalığa karşı nerde mücadele varsa, benim devrimci olarak görevim, orada olmaktır."

Deniz Gezmiş son olarak bundan sonraki mücadelenin, karşılarındakilere ağır darbeler indireceğini belirterek, "Onlar kendilerini güçlü sanıyorlar, fakat aldanıyorlar," diyerek beni uğurlarken, yeni başlatacakları devrimci hareketin temelini yeniden atmaya başlıyordu.

Günaydın, *21 Eylül 1969*

50
CAN DÜNDAR

Deniz Gezmiş'in bu röportajı verdiği yer, Ankara Basın Yayın Yüksek Okulu'ydu.

Fikir anlaşmazlığına düştüğü İstanbul'daki arkadaşlarından kopup Ankara'ya geldiğinden beri kâh ODTÜ kâh Mülkiye yurdunda saklanıyordu.

Aranıyor olmasına rağmen, Mülkiye'deki Ho Şi Minh'i anma törenine katılıp bir konuşma yapmış, okuldan ihraç kararına imza atan Prof. Aldıkaçtı'nın arabasına molotof kokteyli atıldığında düzenlenen gösteriye bir mesaj yollayıp, "Bundan böyle halk düşmanları üniversiteden ihraç edilmelidir," demişti.

ODTÜ'de Commer'in arabasının yanışı.

Bir yandan da öğrenci birliklerinin seçimlerini izliyordu.

ODTÜ'de devrimcilerin kazanması için uğraşmış, biraz da zor kullanarak başarmıştı. Sıra İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği seçimindeydi. 22 Eylül günü, ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'nden arkadaşı Taylan Özgür'le birlikte İstanbul'a geçmeye karar verdiler.

İstanbul Üniversitesi, 23 Eylül 1969.

Hakkında tutuklama kararı bulunan Mimarlık Fakülte'si ikinci sınıf öğrencisi Taylan, yola çıkmadan önce yurttaki arkadaşları Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan ve Hüseyin İnan'la birlikte bir hatıra fotoğrafı çektirdi.

Bu dörtlü, 1969 başında Amerika'nın istenmeyen elçisi Commer, ODTÜ'yü ziyarete geldiğinde, onun arabasını yakan ekibin içindeydi.

Sinan, o günlerde baba olmaya hazırlanıyordu.

Fotoğraf çektirdikten sonra Taylan, Sinan'a sarılırken, "Gidip de dönmemek, gelip de görmemek var," dedi, "çocuğun olduğu zaman ismini Taylan koy..."

O gece Deniz'le İstanbul'a geçtiler.

Ertesi gün Deniz, bir grup arkadaşıyla Hukuk Fakültesi'ne gidip Prof. Aldıkaçtı'nın odasını bastı. İhracın hesabını sordu.

Ancak o sırada sivil polisler odaya baskın yaptı. Deniz, "Beni sattın hoca," diyerek Aldıkaçtı'nın üzerine yürüdü; elindeki çivili sopayla masasına vurdu.

Masanın camı kırıldı.

Aldıkaçtı polislere, "Vurun, vurun!" diye bağırıyordu.

O arbedede Deniz, polisin elinden kurtuldu ama kampüs, toplum polisi tarafından ablukaya alınmıştı. Artık kaçmak imkânsızdı.

Direnen arkadaşlarının "işkence yapılmayacak" güvencesi almasından sonra teslim oldu.

Cumhuriyet
DERS PLÂNLARI
Üniversite polis kordonu altına alındı, Deniz Gezmiş teslim oldu
Bir öğrenci. Polis kurşunu ile öldü
Bomba olayında ölen gencin cenaze töreni tekbir sesleri arasında 3 saat sürdü
ÇETİN ÖZBAYRAK

Sol sütunda Deniz'in fotoğrafı var. 24 Eylül 1969, *Cumhuriyet*.

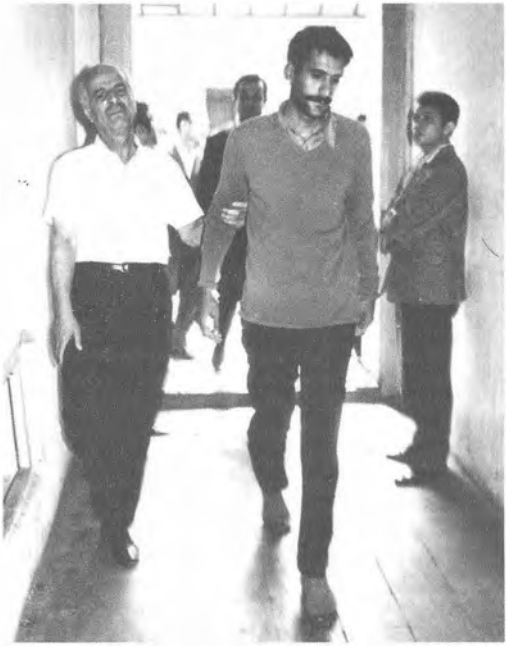
Deniz'i alan polis, bu kez yanındaki Taylan'ın peşine düştü. Taylan, Beyazıt Meydanı'ndaki Marmara lokalinin önünde, bir sivil polisin sırtına sıktığı kurşunlarla ağır yaralandı.

Deniz tutuklandıktan sonra da hastaneden Taylan'ın ölüm haberi geldi.

Deniz, sonraları hapishanede Erdal Öz'e, Gemerek'te pusuya düşürüldüğünde aklına ölen arkadaşlarının, en çok da Taylan'ın geldiğini söyleyecek, idama giderken de Taylan'ın yanına gömülmeyi vasiyet edecekti.

Bu vasiyet, askerlerin engellemesi nedeniyle yerine getirilemedi ancak Taylan'ın, Sinan'a vasiyeti gerçek oldu:

Şirin Cemgil'in doğan bebeğine "Taylan" adı konuldu.

Taylan Özgür'ün öldürülmesinden sonra Deniz, Sansaryan girişinde kolunda sivil polisle.

Deniz abim 23 Eylül günü "vazifeli memura tehdit, hakaret ve muhalefetten" tutuklandı.
Babam hemen soluğu mahkemede aldı. İkisini İstanbul Adliyesi'nde yan yana, diz dize otururken gösteren bir fotoğraf vardır. Babam nasihat ederken abim dinler gibidir.
Abim, sadece babamın önünde başını eğmiştir.
Deniz abimin tutuklanmasından beş gün sonra Bora abim nişanlandı.

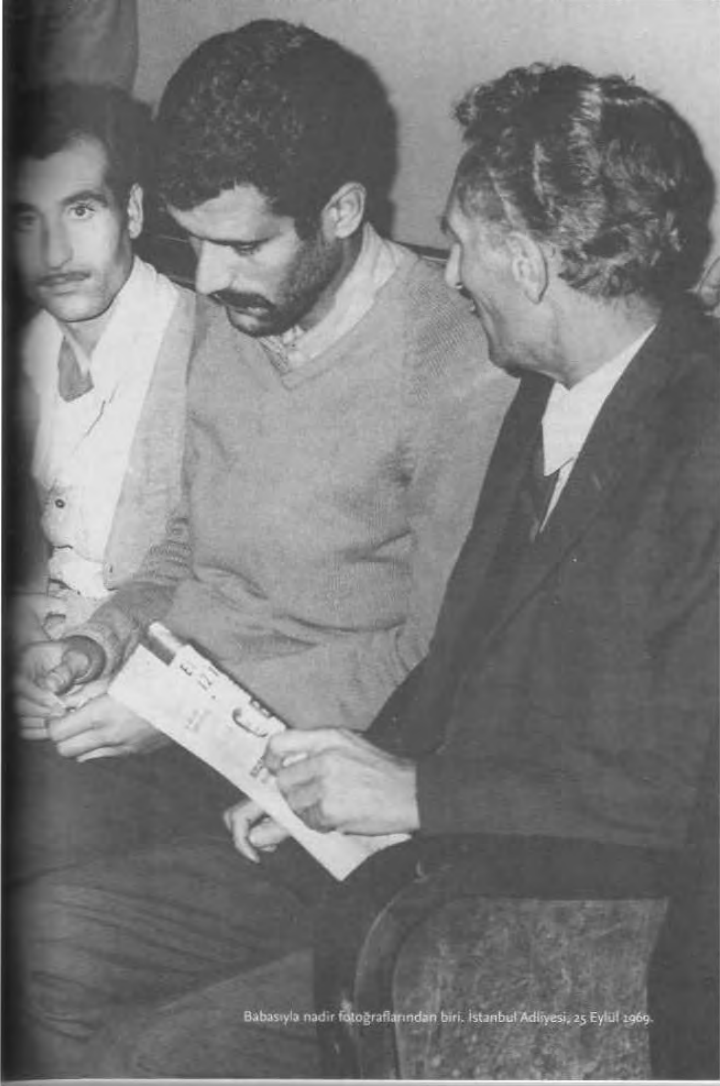
Bora Gezmiş (ayakta sağ başta) Nural Hanım'la nişanlanıyor.

Ben de Haydarpaşa Lisesi Fen Bölümü'nü bitirdikten sonra Sultanahmet'teki İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ne kaydoldum.
Hüznü ve sevinci bir arada yaşıyorduk.
Bora abimin aile arasındaki nişanına katıldıktan sonra Sağmalcılar'a Deniz abimi ziyarete gittim.
İhtiyaç duyabileceği birkaç şey götürdüm.
Her zamanki gibi sıcak karşıladı, "Aman olaylara karışma, derslerinle ilgilen," diye tembihledi beni... Ama artık olaylardan kaçınmak hiç kimse için mümkün değildi. Nitekim sonbaharda üniversiteye başladıktan hemen sonra hiç beklemediğim bir anda, kendimi olayın içinde buldum.

Tevkif müzekkeresi, 23 Eylül 1969.

İstiklal Caddesi'nde bir arkadaşımla yürüyorduk. Sovyet Konsolosluğu'nun önünden geçerken bedava kitap dağıtıldığını gördük. Lenin'in 100. doğum yıldönümü yaklaşıyordu. Onun anısına siyasete, ekonomiye dair çok güzel baskılı, İngilizce kitaplar çıkarmışlardı. Geçerken onlardan birkaç tane aldık. Yüksek Kaldırım üzerinden

Babasıyla nadir fotoğraflarından biri. İstanbul Adliyesi, 25 Eylül 1969.

Karaköy'e inerken, kolumuza iki sivil polis yapıştı. "Nedir o elinizdekiler?" diyerek kitapları aldılar. İzah ettik, önce bırakacak gibi oldular ama sonra bir dükkâna girip 1. Şube'ye telefon ettiler. "Ellerinde bu tür kitaplar var, ne yapalım?" diye sordular. Gelen cevaptan sonra bizi şubeye götürdüler.

1. Şube denilen yer, meşhur Sansaryan Han... 1940'lardan beri işkencesiyle ün yapmış polis merkezi... Tabii tedirgin oluyor insan... Oranın en üst katı Siyasi Şube'dir. Kapısında iç içe bakan çift ay vardır, "Girilmez" yazar. Orada beni sorgu odasına aldılar. Kimlik tespiti sırasında Deniz Gezmiş'in kardeşi olduğum anlaşıldı. Onun üzerine birkaç tokat attılar. O kitapları neden aldığımı sordular. Konsolosluğun kapısında bunların serbestçe dağıtıldığını söyledim, "Ben de merak edip aldım. Sakıncalıysa dağıtımına engel olsaydınız," dedim. Suçlayacak bir şey bulamadılar ama yine de beni beş-altı saat orada tuttular. Sonra mevcutlu olarak önce Üsküdar Emniyet Amirliği'ne teslim ettiler. Oradan semtimizdeki Selimiye Karakolu'na götürüldüm. Onlar da beni eve götürdüler.

Babam bu kez polisin yanında beni görünce çok bozuldu tabii... "Sen de mi başladın!" diye sinirlendi. Elinde süpürge vardı; onu öfkeyle bana doğru attı. Polisler, serbest kalabilmem için aile dışından bir kefil gerektiğini söylediler. Babamın Köy Enstitülü müfettiş arkadaşı

Hamdi Gezmiş üniversite öğrencisi.

Emin Amca vardı. O bizimle karakola geldi, bana kefil oldu. Sabah tekrar şubeye dönmem koşuluyla serbest bırakıldım.
Eve döndüğümde babamın öfkesi hâlâ dinmemişti. Deniz abimden sonra şimdi de benim başımın derde girmesinden endişeliydi.
"Niye böyle yapıyorsun!" diye çıkıştı bana...

Tutuklanma sırasında, İstanbul Üniversitesi, 23 Eylül 1969.

"Baba benim bir suçum yok," dedim; başıma gelenleri özetledim.
Babam, bizim söylediklerimize inanır, itibar ederdi; çünkü yalan söylemezdik hiç...
Sabah, birlikte Sansaryan Han'a gittik. Tabii yanımızda bir polis de vardı. Tam 1. Şube'ye çıkarken, babam, "Bir dakika, ben emniyet müdür muavinini göreceğim," dedi. Müdür Muavini Nihat Kaner, Hukuk Fakültesi'ndeki Aldıkaçtı olayında Deniz abimin koluna girerek teslim alan polisti. Hukuk Fakültesi mezunu, nazik bir insandı. Ablası, babamın müfettişlik yaptığı bir okulda öğretmenmiş. Babam onunla görüşmek isteyince koluma giren polis, önce izin vermek istemedi; sonra babam, "Müdür beyi tanıyorum," deyince razı oldu. Biz dışarıda beklerken, babam içeri girip kapıyı kapattı.
Birkaç dakika sonra Nihat Bey odasından çıktı. Yanımdaki polis memuruna, "Oğlum, Hamdi'yi buraya getir, sen git," dedi. Beni odaya alıp nasihat verdi:
"Hamdi, istediğin şekilde düşünebilirsin, tabii herkesin bir fikri olacak ama çok dikkat et; çünkü karışık bir dönemdeyiz. Şimdi seni bırakıyoruz, söylediklerimi sakın unutma," dedi. Böylece belki de Sansaryan'da eziyet görmekten kurtuldum. Ama abimden sonra ben de polisle, karakolla tanışmış oldum.

Deniz'in mesajı

Deniz Gezmiş tutuklu bulunduğu Sağmalcılar hapishanesinden mücadele arkadaşlarına aşağıdaki mesajı göndermiştir.

«Amerikan emperyalizmine karşı verdiğimiz kavgada tıpkı bizden evvel, ülkede olduğu gibi hapishanelere de gireceğiz arkadaşlarımızda ölecek. Bu bizi yıldırmamalı, fakat her ölen kardeşimizin hesabını karşı devrimcilerden ve baş sorumlu Amerikan emperyalizminden soracağız. Üstelik son olaylar bizim ne kadar güçlü olduğumuzu ortaya koymuştur. Çünkü onların bizden ne kadar korktuğu ürktüğü ortaya çıkmıştır. Onlar için tehlike çanları çalmaya başlamıştır.

Bizim şimdiki durumumuz 946'larda, 924'lerde daha ağır şekilde geçmiş ve onlar yılmamışlardır. Bu, solun tarihi gelişim içindeki geçit noktasıdır.

Bundan böyle güçlerimizi merkezleştirip daha hazırlıklı ve daha sorumlu mücadele edeceğiz.

Tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye için ileri!

Deniz Gezmiş
Sağmalcılar Cezaevi

7 Ekim 1969, *Türk Solu* dergisi.

53
CAN DÜNDAR

Deniz, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Orhan Aldıkaçtı ile 4 Kasım 1969 Salı günü mahkemede yüzleşti.

Mahkeme koridorları sabah erkenden gelen öğrencilerle doluydu. Deniz getirilirken, "Bağımsız Türkiye!" sloganlarıyla adliyeyi inlettiler.

Prof. Aldıkaçtı, belki de onların psikolojik baskısıyla, olayın ayrıntılarını anlatırken Deniz'i mahkûm ettirecek suçlamalarda bulunmamaya özen gösterdi. Duruşmada diğer tanıklar da dinlendi. Ancak Deniz tahliye edilmedi.

Orhan Aldıkaçtı ifade veriyor. Deniz arkada...

Sağcı ve Solcu öğrenciler Adliye önünde çatıştılar

32 ÖĞRENCİ NEZARETTE..

İstanbul Adliye Sarayı, dün tekrar «Sağcı» ve «Solcu» öğrencilerin çatışmasına sahne olmuştur. Olay, 3. Asliye Ceza Mahkemesinde yargılanmakta olan Deniz Gezmiş'in aleyhinde, duruşmadan çıktıktan sonra, koridoru dolduran sağcı öğrencilerin «Kahrolsun komünistler» diye gösteri yapmalariyle başlamıştır.

Dövülüyor

Hukuk Fakültesi Dekanına hakaret, Polise fiili mukavemet ve tabanca taşımak iddialarından sanık olarak yargılanan Hukuk Fakültesi öğrencilerinden Deniz Gezmiş'in tahliye isteği, dün de reddedilmiştir. Saat 15.20'de Polis ve Jandarma muhafazasında duruşmadan çıkarılan Gezmiş'e, Adliyenin büyük koridorunu dolduran 100'den fazla Sağcı öğrenci, «Kahrolsun Komünistler - Biz, din isteriz!» diye bağırmışlardır. Ancak bu sırada, Teknik Üniversite öğ-

12 Kasım 1969, *Cumhuriyet*.

O gün ve sonraki her duruşmada öğrenci arkadaşları mahkemeye gelip Deniz için tezahürat yaptılar.

Jandarmalar arasında duruşmaya getirilip götürülen Deniz de çoğu zaman sloganlara eşlik etti.

11 Kasım günkü duruşmaya sağcılar da gelip, "Kahrolsun komünistler!" sloganı atınca iki grup arasında taşlı sopalı kavga çıktı.

O gün duruşmayı izleyenler arasında Hamdi Gezmiş de vardı.

Deniz, Aldıkaçtı'yla yüzleşmeye giderken...

54

HAMDİ GEZMİŞ

İstanbul Adliye Sarayı'ndaki duruşmayı takip etmeye devrimci arkadaşları da gelmişti. Sonra birden, "Sağcılar kalabalık bir şekilde adliyeyi basacak!" diye bir haber geldi. Hakikaten bir anda, 300-400 kişilik bir sağcı grubunu, adliyenin giriş katında toplanmış vaziyette gördük. Bu arada güçleri az olduğu için devrimci öğrenciler yukarıya çıktılar. Adliyenin karşısında bir set vardır, onun üzerine tırmanıp burada tertibat aldılar. O esnada duruşmadan çıkmış olan Deniz abim de jandarmalar arasında tekrar cezaevine gidiyordu. Bu sağcıların önünden geçerken, "Kahrolsun Ermeni!" diye bağırmaya başladılar. Deniz abim o an birden jandarmaların arasında ters döndü; bunların üzerine bir adım attı. Bunlar aniden sustu ve iskambil kâğıdı gibi geriye doğru esnediler. Onun tutuklu haldeyken bile üzerlerine yürümesi onları korkutmuştu. Ben çok şaşırdım o manzaraya... Sonra tabii onlar tekrar bağırmaya başladılar. O sıra abime bir Ermeni kimliği yakıştırmaya çalışıyorlardı. Dönemin sağcı yayın organları ısrarla bu konuyu işliyordu.

ERMENİ SOSYALİSTLER

MÜCADELE BİRLİĞİNİ POLİS BASTI
Yıldız'da bir öğrenci daha öldürüldü
C. R. Eyüboğlu: "İsmet Paşanın tarihi kişiliğine saygılıyız,,
Demirel: "Gönlü değil mi memleketin çocuklarına,,
Başbakan 2 sendikayı suçladı

Deniz Gezmiş, Battal Mehetoğlu'nun cansız,bedeninin başında, 15 Aralık 1969, *Cumhuriyet*.

O kavgalı duruşmadan iki hafta sonra Deniz yeniden salıverildi. Ama dışarıda fazla uzun kalmayacaktı.

14 Aralık 1969 Pazar günü, 22 yaşındaki Battal Mehetoğlu, Yıldız Mühendislik Mimarlık Akademisi önünde silahlı saldırıya uğrayarak öldürüldü.

Öğrenci Birliği başkanına göre, okula bir saldırı beklendiği için Mehetoğlu, üniversite önündeki bir otobüste nöbetteydi.

30-40 kişilik bir saldırgan grup, sabah erken saatte camiden çıkıp gelmiş, onların üniversiteye girmesini engellemeye çalışan Mehetoğlu'nu kurşun yağmuruna tutup kaçmıştı.

Büyük umut ve heyecanla başlayan 60'lı yıllar, böylece kanlı bir finalle son buluyordu.

Mehetoğlu, o yıl içinde öldürülen sekizinci öğrenciydi.

Ölüm sıradanlaşmaya başlamıştı.

Ama Deniz için değil...

O, hemen soluğu Mehetoğlu'nun yanında almış, gözü onun cansız bedeninde olduğu halde duvara dayanıp kalmıştı.

Bir ara Mehetoğlu'nun boynundaki kolyeyi aldı; içine baktı. Genç bir kızın resmi vardı.

Deniz orada kendini tutamayıp ağladı.

Yeni gelen kuşak, doğru dürüst âşık bile olamadan, yavuklusunun elini tutamadan göçmeye başlamıştı.

Battal Mehetoğlu sağcılar tarafından öldürüldükten sonra polis birçok üniversiteyi ve yurdu bastı. Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi'nde yapılan aramada bir av tüfeği bulunmuş. Bunun Deniz abime ait olduğu iddia edilmiş. Abim TMGT'de gözaltına alınmış, adliyede tutuklanmış. Yeniden Sağmalcılar'a yollanmış.
En uzun tutukluluğu böylece başlamış oldu.
Tarih, 21 Aralık 1969'du.
Böylece 70'li yıllara cezaevinde girdi.
Dışarıdaki arkadaşları, hemen ertesi gün, aralarında topladıkları parayı cezaevine götürdüler. En büyük finans kaynakları buydu.
Sağcı basın Moskova'dan yardım aldıklarını yazadursun, Moskova Radyosu sürekli onları eleştiren yayınlar yapıyordu.
Öte yandan, muhtelif zamanlarda, özellikle de kaçak dönemlerinde, Dr. Memduh Eren'den para aldıklarını biliyorum. Rahmetli Dr. Memduh Eren, annemin akrabasıydı. 1960 Devrimi öncesi İstanbul Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı idi. Eski Fenerbahçe futbolcusu idi. 12 Mart 1971 sonrası, Talat Turhan'la tutuklanıp idam

T. C.
İSTANBUL
Kapalı Ceza ve Tevkif evi
Sayı:
Ot: No:
No 103547
TAHSİLAT FİŞİ
Lira Kuruş
5300
Hükümlü - Tutuklu
adı
ve vesaire ilave
adan yatırılan yukarıda yazılı
Kuruş alınmıştır.
deniz
Gezmiş
Lira
21.12.69
Bey Bin
yüz lira
Veznedar Tahsil Emir Memurun
Adı, Soyadı ve İmzası
OT:

Arkadaşlarının kendi aralarında toplayıp Deniz'e yolladığı paranın makbuzu.

Duruşma çağrısı, 25 Kasım 1969.

istemiyle yargılandı; sonra beraat etti. Kendisi de sol siyaset içinde olmakla beraber abimle yolları farklı idi ama akrabalık ilişkileri nedeniyle Memduh Eren, abime ihtiyacı oldukça yardım etmiştir.
Bana gelince...
Ben, cezaevine girdikten sonra yine abimin yanına gittim; ama bu kez çok farklı bir şekilde:
Tutuklanarak...
Üniversite birinci sınıftaydım. Daha 18 yaşıma basmamıştım. Dönemin siyasi ikliminin ve abimin etkisiyle, siyasi eylemlere katılmaya başlamıştım.
1970 Mayıs'ında, Haliç'teki büyük sanayi kuruluşlarında grevler ve fabrika işgalleri yaşanıyordu. İşçiler, Sungurlar Kazan Fabrikası'nı işgal etmişti. Biz de çeşitli fakültelerden öğrencilerle birlikte işçilere destek olmak için fabrikaya gittik. Fabrikanın dışında, "İşçiler haklıdır! İşçiler güçlüdür!" diye slogan atıyorduk.
Fabrika kapısında jandarma ve polis tertibat almıştı. Onlar da öğrencileri yaklaştırmamaya çalışıyor, geriye doğru itiyorlardı.
Eylemden sonra otobüslerle okula dönerken yolda polis, bizim otobüsü çevirdi. Sekiz-on kişiyi gözaltına aldılar. Biz devam ettik.
Ertesi sabah, bizim apartmanın karşı köşesinde sürekli Deniz abimi bekleyen Komiser Kemal kapıyı çaldı. Babam açtı. "Hayırdır Kemal Bey? Biliyorsunuz Deniz Bayrampaşa'da," dedi.

Hamdi Gezmiş, Sultanahmet Meydanı'nda, 1970 Nisan.

Güldü Komiser Kemal, "Cemil Bey, bu sefer Deniz için gelmedim, Hamdi için geldim," dedi.
Şaşırdı tabii babam, "Ne ilgisi var?" diye sordu.
"Dün bir olaya karışmış, götürmemiz gerekiyor," dedi komiser...
Ben babama bahsetmemiştim. Meğer beni orada görüp mimlemişler.
Babamla kalktık, Komiser Kemal'le beraber İstanbul Emniyeti 1. Şube'ye yani daha iyi bilinen ismiyle, Sansaryan Han'daki Siyasi Şube'ye gittik.
Orada işlemleri yaptılar ve beni Eyüp Adliyesi'ne sevk ettiler. Bir savcı ifademi aldı. Bir polisi darp etmekle

suçlanıyordum. Oysa kimseye vurmamıştım; buna yapılan da elvermezdi. Zaten ortalıkta üniformalı polis de yoktu. Jandarmayla göğüs göğüse gelmiştik. Slogan atmıştık ama darp söz konusu değildi.
Ne var ki, beni suçlayan polise hastaneden bir darp raporu almışlardı. İstenen ceza da ağırdı. 5 ila 10 yıl hapis cezası istemiyle yargılanacaktım.
Sorgu yargıcına çıktım, o da ifademi aldı. "Greve teşvik ve polise mukavemet" suçundan tutuklanmama karar verdi.
Her şey hızla olup bitmişti. Hiçbir şey yapmamışken tutuklanmayı beklemiyordum. Şaşırmıştım.
Sonradan bunun, benden ziyade abime kesilen bir ceza olduğunu öğrendik.
Ben cezaevine gittikten sonra annem, "Hamdi'yi kurtaralım," diye babama sürekli baskı yapmış.
Erzurum Lisesi'nde birlikte okuduğu bir arkadaşının eşi, Eyüp Adliyesi'nde ağır ceza reisiymiş. Gidip onunla görüşmüşler.
"Hamdi kavgacı bir çocuk değildir. Darp olayı söz konusu olamaz," demişler. O da araştırıp soruşturacağını söylemiş. Gidip savcıyla konuşmuş:
"Ben bu aileyi iyi tanırım, çok iyi insanlardır. Bu çocuk okuyor, haziranda sınavları var. Durduk yere niye tutukladınız?" diye sormuş.
Savcı ise, "Abi, sen karışma bu işe," demiş, "emniyet müdürü telefon etti, 'O anarşistin kardeşini gönderiyorum, atın içeri,' dedi."
Sorgu yargıcının yanından tutuklanarak çıktığımda babam kapıda bekliyordu. Üzülmüştü tabii... Bir oğlunu kurtarmaya çalışırken öbür oğlu da hapse giriyordu şimdi...
"Merak etme oğlum, ben geleceğim seni görmeye. Üst mahkemeye itiraz ederiz, üzülme," dedi arkamdan...
Sivil bir polis arabasına bindirdiler beni; Bayrampaşa'ya götürdüler.
Hayatımda ilk kez cezaevine giriyordum.
Orada saçlarımı sıfıra vurdular. Üzerinde bir numara yazılı plakayla fotoğrafımı çektiler.
Neyse ki daha önce cezaevine sık sık ziyaretçi olarak gittiğim için yabancı sayılmazdım. Bir de en büyük

avantajım, Deniz abimin orada olmasıydı. Ondan güç alıyordum.
Bayrampaşa Cezaevi, dört tarafa dönen bir koridor şeklindedir. Her koridordan koğuşlara çıkış vardır. Koğuşlar iki katlıdır. Üstte yatakhaneler, altta günlük yaşamın geçtiği yerler vardır. Hepsi bahçeye açılır ama bahçe, yüksek duvarlarla çevrilidir; sadece gökyüzünü görebilirsiniz.
Bir koğuşta yaklaşık 40,kişi vardır. Solcular E1-101 numaralı ayrı bir koğuştadır. Sağcılar ayrı koğuşta kalır. Beni ilkin Karantina Koğuşu'na koydular. Normalde orada bir hafta kalır, sonra asıl koğuşunuza yollanırsınız. Karantinada bir gün önce tutuklanan Tunç Göze ve Kemal Sübeten'le karşılaştım. Tabii onları görünce rahatladım. Orada iki de kabadayı vardı, karantinaya yeni gelmişlerdi. Benim adımı duyunca, "Deniz Abi'mizin kardeşi" diye çok ilgilendiler. "Dündar (Kılıç) Abi'miz kendisini çok sever," dediler. Diğer tutuklular da bize karşı saygılıydı. Geldiğimi duyar duymaz yiyecek göndermeye başladılar. Gardiyanlar, cezaevinde görev yapan meydancılar, dolaşan mahkûmlar gelip gitmeye başladı. Bir gün bir torba pişmiş yumurta geliyor, "Cihan (Alptekin) Abi'miz gönderdi," diyorlar. Sonra bir tatlı geliyor, "Deniz Abimiz gönderdi," deniyor. Biz de tabii bunları, oradaki gariban mahkûmlarla paylaşıyoruz.
Karantina Koğuşu'ndan çıkmadan önceki üçüncü gündü galiba, görevli mahkûmlardan birisi gelip kapıdaki gardiyana, "Hamdi Gezmiş'i Deniz Abi çağırıyor," dedi. Onlar da gitmeme müsaade ettiler. Beraber koridora çıktık. Sola döndük, gidiyoruz. Biraz gittikten sonra şüphelendim.
"Ya biz neden bu tarafa gidiyoruz? Öbür taraf daha kestirme değil mi?" diye sordum. Ben böyle deyince, yanımdaki mahkûm kaçmaya başladı. Meğerse sağcıların koğuşuna doğru gidiyormuşuz. Orada tuzak kurmuşlar, beni şişleyeceklermiş.
Uyanmasaydım gitmiştim.
Hemen gardiyanı çağırdım, "Bana tuzak kuruyorlar, senin haberin yok!" diye bağırdım.
İçerideki arkadaşlar da gürültü çıkarmaya başladılar.

Hukuk Fakültesi mezunu, ilerici bir cezaevi müdürü vardı. Duyunca koşa koşa geldi.
"Ne oldu Hamdi? Kim yaptı?" dedi.
"Valla müdür bey, hatırlayabilecek durumda değilim, çok ani gelişti," dedim. Beni götüreni biraz tarif ettim. Gardiyanı sorguya çektiler, "Kimdi o? Neden izin verdin?" diye sordular.
Bu arada Deniz abim olayı duymuş. Cezaevini ayağa kaldırdı.
"Çabuk kardeşimi buraya getirin!" demiş. Bunun üzerine beni bir haftalık karantina süresi dolmadan E1-101 koğuşuna götürmek zorunda kaldılar.
Oraya girince rahatladım. Abime kavuştum. Sarıldık. Ama kızdı bana, "Ne işin var burada!" dedi.
"Abi böyle böyle... Ben de istemezdim ama bu şekilde oldu," dedim.
Baktım üstüme geliyor, "Sen neden buradasın o zaman?" diye diklendim, "Senin burada ne işin varsa benim de o işim var."
"Benim görevlerim var," diye cevapladı.
"Benim de görevlerim var o zaman," dedim.
Bunun üzerine nasihatlere başladı, "Sen bana bakma; ben fırsat bulup okuyamıyorum. Ama sen önce okulunu bitirmelisin; bak sınavların var. Eyleme de katıl ama dikkatli ol. Akıllı hareket et biraz," dedi.
Herhalde bende bir ışık görüyordu; olaylara karışıp okumayacağımdan endişe ediyordu. Daha 17 yaşında cezaevine girmiştim; kendisi bile o yaşta içeri düşmemişti. Biraz daha kontrollü gitmem gerektiğini düşünüyordu.
Herhalde o, aynı genden geliyoruz diye benim de benzer işlere kalkışacağımdan kaygılanıyordu. Aslında boşuna korkuyordu; bende onun cesareti, ataklığı, delifişekliği yoktu. Onun sandığı kadar cevval birisi de değildim; sakin, uslu bir gençtim. Zaten hiçbirimiz onunla boy ölçüşemezdik. Hakikaten çok cesurdu. Abim diye söylemiyorum; ben hayatta öyle gözü kara bir insan tanımadım. Gözünü budaktan esirgemezdi.
Sultanahmet'e göre Bayrampaşa daha disiplinli bir cezaeviydi. Koğuştan koğuşa geçiş yoktu. Kaldığımız

yer iki katlı koğuştu. Alt katta mutfak, duş ve oturacak masalar vardı. Kapı avluya açılıyor, orada volta atılıyordu. Üst katta ise ikili ranzalar vardı.
Bana abimin yanındaki ranzayı verdiler. Öbür yandaki ranzanın üst katında, Nuri adında, şişman, varlıklı bir kaçakçı yatıyordu. Bir gardırobu vardı; her gün değişik bir takım elbise giyer, kravat takardı. Yemeği de dışarıdan gelirdi. Nuri bana bir kuştüyü yastık verdi, "Sen Deniz'in kardeşisin, bizim de yeğenimiz sayılırsın," dedi.
Koğuşta adi suçlular, cinayetten yatanlar, kaçakçılar da vardı ama ağırlıkla solculardı. Abimin en yakın arkadaşı, Cihan Alptekin oradaydı. Karantinadan beraber geldiğimiz Tunç ve Kemal'le birlikte, Kaşif Ongunyurt, Yücel Özbek, Feridun Sakar gibi daha birçok devrimci arkadaş vardı. Mesela Zeki Tekeş onlardan biriydi. Çok esprili bir insandı. Doğuluydu. Deniz abim ona kendi şivesiyle takılırdı, "Zeki, sabbah sabbah ne yapıyorsun?" diye...
Üniversiteye girerken beraber bir-iki yürüyüşe katıldığımız "Jojo" dediğimiz uzun saçlı bir İzmirli çocuk vardı. Kalabalıktık yani...
Adi suçlular, bizimkilere karşı çok saygılılardı. Bazıları gelir, konuşmaları dinler, kitap alır okurdu.
Orada Deniz abimin hapishane yaşantısını gördüm. Cezaevine gelir gelmez beni koltuğunun altına aldı, sahip çıktı. Ama bir taraftan da bana karşı bir iltimas, torpil kesinlikle yapmıyordu. Hiçbir konuda sorun çıkarmıyor; ama haksızlık olursa mutlaka müdahale ediyordu.
İçeride bir komün düzeni kurulmuştu. İaşe sorumlusu Yücel'di. Yemek karavanadan yeniyordu ama yeterli değildi. O yüzden takviye yapılıyordu. Dışarıdan gelen bütün gıdalar, ihtiyaç maddeleri, sigaralar vs. bir dolaba konur, oradan ortak kullanılırdı. Herkesin, günde bir paket Bafra sigarası istihkakı vardı. Yücel bunu herkese verirdi. Ben sigaraya daha yeni başlamıştım; günde bir-iki tane içiyordum. Ortak dolapta Yeni Harman vardı. Nispeten daha kaliteli bir sigaraydı; belli zamanlarda ödül gibi dağıtılırdı. Abime dedim ki, "Ben her gün bir paket Bafra içeceğime haftada bir gün Harman alayım. Hem komünün de kârına..."

Kızdı bana, "Burada kurulu bir düzen var. Bunu bozma. İçeceksen iç, içmeyeceksen hiç içme!" dedi.
Her gün nöbetleşe bulaşık yıkanıyordu. Ben hayatımda çamaşır, bulaşık yıkamamışım, orada öğrendim.
Duş vakti, çamaşır vakti hep oradaki yaşam düzenine göre programlanıyordu. Haber vakti radyodan ajans dinleniyordu. Günlük gazeteler geliyor, okunuyordu. Tabii ki bir komün kütüphanesi vardı; herkes istediği kitabı getirtebiliyor, alıp okuyabiliyordu. Ağırlıkla Sol Yayınları vardı, Habora ve Ant Yayınları'nın siyasal içerikli kitapları okunuyordu. Sonra üzerine tartışmalar oluyordu. Bu tartışmalarda günün gelişmeleri değerlendiriliyordu. "Ankara'da şu olmuş. Bu konuda nasıl hareket edilmeli?" tartışması yapılıyor, bir bildiri yayımlanacaksa, "Bunun içinde neler olmalı?" diye konuşuluyordu.
Deniz abim, cezaevlerine gire çıka epey tecrübe biriktirmişti. O tecrübenin bana çok faydası oldu. Mutfakta tüp mü bitmiş; Deniz abim hemen bezler, sopalarla bahçeye çıkıyor, kutulardaki yağı beze buluyor, bezi sopaya sarıyor, böylece uzun süre yanan bir ocak elde ediyordu. Bir seferinde o ateşin üzerinde kiraz reçeli yaptı.
"Abi kirazın reçeli olur mu?" dedim.
"Ne yapalım, vişne yok," dedi. Tattırdı bana. Gerçekten de güzeldi.
Böyle beceriler edinmişti orada... Eksik olan her şeyin ikamesini yaratmayı öğrenmişti.
Bir de mavrası, şakalaşmaları meşhurdu. Arkadaş canlısıydı. Hayat doluydu. Hep gülüyor, herkese takılıyordu. Tüm mahkûm ve tutuklularla, sadece siyasilerle değil, adi suçlularla da, kabadayılarla da, hatta gardiyanlarla da iyi bir diyaloğu vardı. Onu seviyor, sayıyor ama biraz da çekiniyorlardı.
Bir seferinde benim komşu Nuri, ranzasında horuldarken, Deniz abimle arkadaşları sosyalizm üzerine tartışıyorlardı; biz de dinliyorduk. Nuri seslere uyandı: "Yeter Deniz! Bırak şu komünistleri!" dedi.
Abim sinirlendi, "Bana bak, kes sesini! Ben sana karışıyor muyum!" dedi.
Baktım; Nuri hemen kendine çekidüzen verdi:

"Şaka yapıyorum Deniz. Gel de bir çayla sigara içelim seninle," dedi.
Çay-sigara seansında ya kitap okunur ya bağlama çalınıp türkü söylenirdi. Deniz abimin sesi pek iyi değildi; onun için koroya katılmaz, söyleyenlere bırakırdı.
Sadece, "Ankara'nın Taşına Bak Gözlerimin Yaşına Bak" çalındığında marş gibi söylerdi onu...
Ziyaret günü babam geldi görüşe... Ben hep camın öbür tarafında babamın yanında olurdum; bu kez camın bu tarafından, abimin yanından gördüm babamı...
Fazla bir şey konuşmadık, "Bir ihtiyacınız var mı?", "Para lazım mı?", "Sınavların ne zaman olduğunu öğrendin mi?" gibi sorular...
Zaten çok uzun kalmadım Bayrampaşa'da... 15 gün sonra, tahliye edilecekler arasında adım anons edildi. Üst mahkemeye itiraz üzerine tahliyeme karar verilmiş.
Anons duyulunca herkes bağırıp alkışlamaya başladı. Ben Deniz abime dönüp, "Ben buradan memnunum, gitmek istemiyorum," dedim. O zaman çok kızdı:
"Hadi defol git, kafamın tasını attırmadan topla eşyalarını!" dedi.
Toplandım. Yolcu ederken herkes, "Gün Doğdu Hep Uyandık" ve "Amerikan Uşakları İktidarın Haydutları" marşlarını söyleyerek sloganlar atmaya başladı.
Hiç unutmam, en başta Cihan vardı; Deniz abim gerilerdeydi, duygusallaşmıştı. Sarıldık.
Deniz abime sarılınca göğsüne gelirsiniz. Öylece sarılıp ayrıldık. Kapıda babam beni bekliyordu.
15 günlük bu tutukluluktan sonra yılın ilk sınavlarına kılpayı yetiştim. Seri şekilde hazırlanarak bir ders hariç tüm sınavlardan geçtim.
Ancak o dava, şikâyetçi olan polisler duruşmalara gelmediği için 1973 yılına kadar sürdü. Devrimci avukatlar benim adıma takip etti.
Sonunda beraat ettim.

57
CAN DÜNDAR

Haziran 1970, Türkiye işçi sınıfı tarihine geçen bir ay oldu.

O yaz İstanbul sokakları, en büyük işçi eylemine tanıklık etti. Sendikalar Yasası'nı kısıtlayan değişiklikten sonra DİSK'in çağrısı üzerine direnişe geçen 100 bine yakın işçi, 15 Haziran günü fabrikalarından çıkıp dalga dalga kent merkezine aktı.

Hayatı felç etti.

Bunun üzerine hükümet, sıkıyönetim ilan etmek zorunda kaldı. Ertesi günkü çatışmalarda altı emekçi, bir polis öldü. Sendikacılar, işçi önderleri tutuklandı. Hapsedildi.

Toplumsal muhalefet kabına sığmaz olmuş, daha sonra askerlerce söyleneceği gibi, "Sosyal bilinç, ekonomik gelişmenin çok önüne geçmişti."

Frene basılması için hazırlıklar başlamıştı.

Bunlar yaşanırken Deniz zaten hapiste tutukluydu.

Altı aydır mahkemeye çıkarılmamıştı, yargılanmayı bekliyordu.

1 Haziran'da hapishaneden bir manifesto yayımlayarak "1968'den beri yoğunlaşan gençlik eylemlerinin nitelik bakımından büyük bir değişime uğrayarak yeni bir döneme girdiğini" söylemiş, "amacımız, işçi köylü yığınlarının kendiliğinden gelme hareketlerinin örgütleyicisi olmak, proleter devrimci politik düzeye ulaşmaktır," diyerek adeta 15-16 Haziran'ı haber vermişti.

Bu manifestodan bir hafta sonra ve o direnişten bir hafta önce, ani bir kararla Bursa Cezaevi'ne nakledildi.

Deniz'in birdenbire arkadaşlarından ayrılıp Cihan'la birlikte Bursa'ya nakli, ailesini endişelendirdi.

Cemil Gezmiş, hemen bakanlığa bir uyarı dilekçesi yazdı.

Adalet Bakanlığı Yüksek Makamına

Ankara

İstanbul Sağmalcılar Cezaevinde Tutuklu bulunan Oğlum Deniz Gezmiş,in Bursa Cezaevine Bakanlığınız emirleri ile nakledildiğini öğrenmiş bulunuyorum.

Daha önce aynı cezaevinde tutuklu bulunan kargı gurup öğrencilerinin bulunması nedeniyle herhangi bir olaya meyden vermemek için oğlumun Paşakapısı Cezaevine naklini istemiştik bu istediğimiz yüksek bakanlığınızca tasvibedilmemiş,reddedilmişti.Cezaevinde disiplini bozucu hiçbir davranışı olmadan,ve aynı koğuşta tutuklu bulunan 24 öğrenci arasından oğlum Deniz Gezmiş ve arkadaşı Cihan Alptekinin ayrılarak Bursa cezaevine nakledilişi,haklı olarak bir babayı endişeye düşürecek ve çeşitli korkunç ihtimalleri düşündürecek niteliktedir.Çünkü Emniyet makamlarının oğlum Deniz Gezmişi bütün olayların müsebbibi olarak üst makamlara tanıtması ve buna uyan sayın içişleri Bakanının yargı organının hükmünü beklemeden parlamento kürsüsünden iemen oğlumu"Aşırı solcu"olarak ilan etmesi Deniz Gezmişle birlikte şahsımı,ailemi hatta bütün Gezmişoğullarını birtakım çevrelerinin husumetine maruzkalmış ve ogünden sora evime tehdit mektupları atılmıştır.

6 aydanberi yargıç huzuruna çıkarılmadan tutuklu kaldığı halde devam eden olaylarda ğine sorumluluk arama çabasında olanlar başka tedbirler düşünebilir ve bu niyetlerine yüksek Bakanlığınızı vasıta yapmaya yeltenebilirler.

1- Yukarda arzettiğim nedenle husumet guruplarına mensup olanlar Bursa Cezaevinin içinde oğlumun hayatına kasdedebilirler,bu nedenle 647 sayılı infaz kanunu ve buna bağlı yönetmeliğe aykırı alınmış olan bu kararın yeniden gözden geçirilerek eski cezaevine iadesini,

2- Bu süre içinde hayatının korunması için Bakanlığınızca acilen tedbir alınmasını ve nakil ile kanunun bize tanıdığı serbest görüşme hakkımızın kullanılmasına imkân sağlanmasını saygı ile arzederi

9.6.1970

Cemil Gezmiş

Harem iskele sokak Karlık Ap
84-9
Selimiye
İstanbul

Babasının Deniz'in Bursa Cezaevi'ne nakli üzerine Adalet Bakanlığı'na gönderdiği dilekçe.

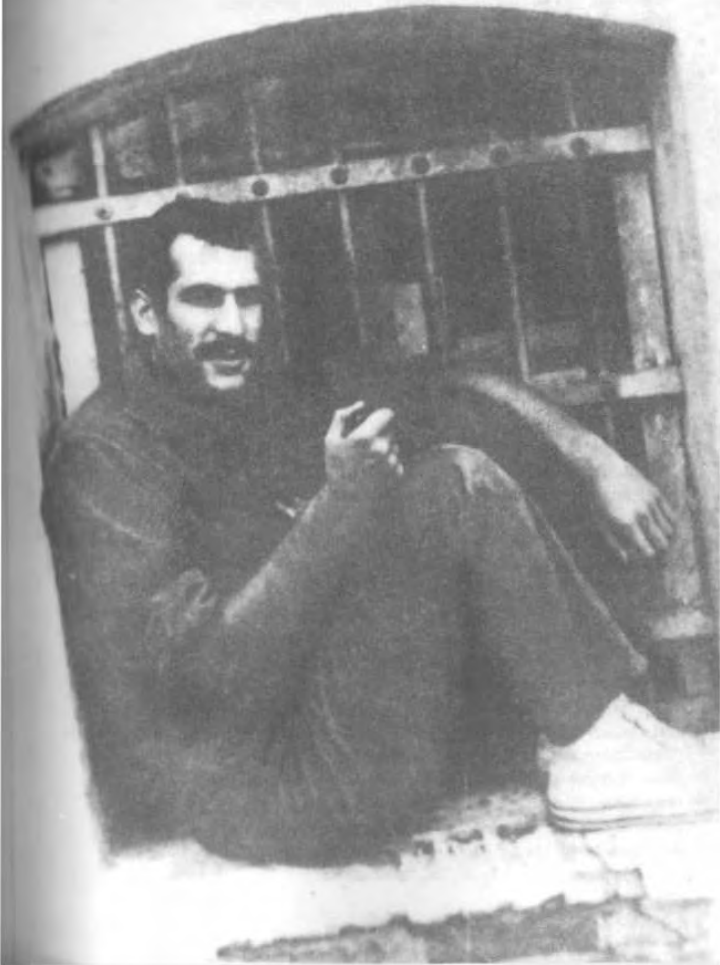
59
HAMDİ GEZMİŞ

O yaz ailece abimi görmeye gittik. Bu kez okulu tatilde olan annem de bizimle gelebilmişti.
Kartal'dan arabalı vapurla Yalova'ya geçtik. Oradan Bursa dolmuşlarına bindik. Cezaevinde indik.
Cezaevinin bahçesinde oturduk.
Cezaevi müdürü ya da savcısının kardeşi, abimin Hukuk Fakültesi'nden arkadaşıydı. O da ara sıra katılıyordu görüşmemize... Bazen de müdürün odasında görüşme yapıyorduk. Şartlar çok daha rahattı.
Abimin keyfi, neşesi her zamanki gibi yerindeydi. Can dostu Cihan yanındaydı. Ayrıca orası Nâzım Hikmet'in yattığı cezaeviydi. Bize onun ünlü pozunu verdiği pencereyi gösterdi. Kendisi de orada bir fotoğraf çektirmişti.

Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin. 1970.

Bursa Cezaevi 1970. Deniz, Nâzım'ın penceresinde.

Bazı kitaplarda abimin cezaevinden kaçma planları yaptığı yazılıdır. Benim bu konuda bir bilgim yok. Babam, sonradan, "Param olsaydı, ne yapar eder abini kurtarmak için yurtdışına kaçırırdım," demiştir gerçi; ama bunu aklından geçirdiyse bile, Deniz abimin böyle bir şeye teşebbüs etmeyeceğini bilirdi. Abim, ne kadar zor durumda olursa olsun kesinlikle vatanını terk etmeyecek yapıda biriydi. O dönemdeki arkadaşları da, yurtdışına gitmeyi tercih etmemişlerdir.

Fakat o dönem bunu telkin edenler olmuştur.

Bir gün evimize iki sivil gelmişti; belki emniyettendi, belki MİT görevlileriydi. Babama kapıda kimliklerini ve silahlarını gösterdiler. "Yanlış anlamayın, konuşmaya geldik. İsterseniz bunları bırakalım," dediler.

Babam yine takibe geldiklerini sanıp, "Deniz hapiste, biliyorsunuz," dedi.

"Yok, biz başka bir konuyu konuşmak istiyoruz," dediler.

Bunun üzerine içeri buyur ettik; girdiler.

Annem, babam ve ben vardık. Oturduktan sonra, "Başbakanımız bu eylemlerden çok rahatsız, acaba bir çözüm bulabilir miyiz? Bunu görüşmeye geldik," dediler.

Başbakan, Demirel'di o dönem...

Merakla dinliyorduk.

Babam, "Biz de üzülüyoruz. Ben de evladımın ziyan olmasını istemem," dedi.

Bunun üzerine sivillerden biri, "Acaba yurtdışına gitse, Avrupa'ya, mesela İsviçre'ye gitse. Oradaki masraflarını devlet karşılasa..." diye ağız yokladı.

Babam anladı teklifi:

"Tabii yurtdışında tahsil görmesini çok isterim. Burada canından olmasındansa dışarıda okumasını en başta ben arzularım. Ama kabul eder mi, etmez mi, bilemem. Zor görünüyor," dedi.

Yine de bu teklifi abime ileteceğine söz verdi.

Adamlar sevinir gibi oldu.

"Başbakanımız önümüzdeki günlerde İstanbul'a gelecek. Bir olumlu cevap alırsak hemen kendisine iletiriz. Gereken işlemlere başlanır," dediler. Teşekkür edip gittiler.

Babam bu teklifi abime iletti.

Güldü abim.
"Dalga mı geçiyorsun baba," dedi. Geçti.
Üzerinde bile durmadı.
O görevlileri gerçekten Demirel mi göndermişti; yoksa sonradan Demirel'e söylemek üzere kendi inisiyatifleriyle mi hareket etmişlerdi, bilemiyorum. Ama Demirel'in o dönemki eylemlerden rahatsız olduğu bir gerçektir.

60
MEKTUP

Bursa

Baba

Mektubunu aldım. Sevindim. Benim için burada endişelenecek bir durum yok. Her ne kadar kavga olduysada bizim onlarla bir ilişkimiz yok. Kavga hükümlüde oldu. Ben ise müşahedede yatıyorum.
Burada rahatım yerinde. Canımda sıkılmıyor. Bol bol kitap okuyorum. Tahliyeyi falan da düşündüğüm yok. Nasıl olsa bir gün tahliye olacağım. Benim için önemli olan sizin durumunuz. Siz iyiseniz bende iyiyim demektir. Sende çok iyi bilirsin ki fedakârlık olmasa devrim de olmaz. Şairin dediği gibi. Sen yanmasan/ Ben yanmasam/ Nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa.
Anneme Boraya Hamdiye selamlar.

Ya vatan ya ölüm

Deniz Gezmiş

Burda

Baba

Mektubunu aldım. Sevindim. Benim için burada endişelenecek bir durum yok. Her nedenden kampa alınmayacağım için endişe için yok. Kampa hükümlüde aldı. Benim nüfusa hadisede yatıyormuş.

Burada rahatım yerinde. Canımda sıkılmıyor. Bol bol kitap okuyorum. Tahliye ya fullanda düşündüğüm yok. Nasıl olsa bir gün tahliye olacağım. Benim için önemli olan sizin dönmenizdir. Siz iyiseniz bende iyiyim demektir. Sende aşk için bitirmiş efelikler. Lâf olmaz demişsin ama. Sairin dediği gibi. Sen yanmasan / Kim yanacak / Nasıl geçer kavaklıklar aydınlığa.

Annem Beraya Hamiliye selamlar.

Ya Vatan Ya Ölüm

Deniz Gezmiş

P. Gezmiş

Deniz Gezmiş'in Bursa Cezaevi'nden ailesine yolladığı fotoğraf, 1970.

Bursadan
Baba

Ogün sen gittikten sonra baklavayı aldık ve Cihanla kendimize bir güzel ziyafet çektik. Durumumuz iyidir ve rahatımız yerindedir. Bu konuda hiç endişen olmasın.
Burada bol bol kitap okuyorum. Başka bir isteğimde yok zaten. Yalnız Hamdiye söyle haftalık amerikan dergisi "Newsweek"i her hafta postayla göndersin bana.
Anneme, Boraya, Hamdiye selamlar.

Deniz

Bursadan

Baba

Oğlum sen gittikten sonra bahçemiz çiçek ve Cihanla kendimize bir güzel zigafet çektik. Dumanımız içeriden ve rahatımız yerindeydi. Bu konuda bir arşiv oluşturdum.

Burada bol bol kitap okuyorum. Başka bir dergimde yok zaten. Yalnız Hamdi'ye söyle Haftalık amerikan dergisi "Newsweek"i her hafta postayla göndersin bana.

Annene, Boraya, Hamdiye selamlar.

Deniz.

D. Gürsel

Deniz ve Cihan, Bursa Cezaevi'nde bir arkadaşlarıyla, 1970.

Bursadan
Baba

Sana uzun süredir mektup yazamadım. Ben bildiğin gibi burada iyiyim. Beni merak etmeyin. Hatta sık sık gelmenizede gerek yok.
Burada bol bol kitap okuyorum. Şimdi birde ingilizce makale tercüme ediyorum. Şimdilik biraz yavaş gidiyor ama ileride hızlandıracağım.
Bora ne yapıyor. İyidir herhalde. Öyle tahmin ediyorumki Hamdi derslerine çalışıyordur. Annemde tatilde olduğuna göre rahatınız iyidir.
Mektubu iadeli taahhütlü yolluyorumki elinize geçsin. Geçen sefer sağmalcılardan bir tane yollamıştım, almamıştınız. Mektupla birlikte birde resim yolluyorum. Burada çektirdim onu. Mektupa son verirken annemin ve senin ellerinden öperim. Boraya ve Hamdiye selâmlar.

Deniz Gezmiş

Bursadan

Baba

Sana uzun süredir mektup yazamadım. Ben bildiğin gibi burada iyiyim. Beni merak etmeyin. Hatta sık sık gelmemizde gerek yok.

Burada bol bol kitap okuyorum. Şimdi bunda İngilizce makale tercüme ediyorum. Şimdilik biraz yavaş gidiyor ama ilerde hızlanacağım.

Bora ne yapıyor. İyidir herhalde. Öyle tahmin ediyorum. Hamdi derslerine çalışıyordur.

Annem de tatilde olduğuna göre rahatınız iyidir.

Mektubu iadeli taahhütlü yolluyorum ki elinize geçsin. Geçen sefer sağmalıklardan bir türlü yollamıştım, alamamıştınız.

Mektupla birlikte bir de resim yolluyorum. Burada çektirdim onu.

Mektupu sen verirken annenin ve zerin ellerinden öperim. Boraya ve Hamdiye selâmlar.

Deniz Gezmiş

D. Gezmiş

61
HAMDİ GEZMİŞ

18 Eylül 1970 Cuma günkü duruşmada Deniz abimin tahliyesine karar verildi.
O gün Cihan Alptekin'le birlikte Bursa Cezaevi'nden çıktı. Ama çıkar çıkmaz, Bursa Emniyeti'nce gözaltına alındı. Çünkü Erzurum Askerlik Şubesi'nin celbi vardı; okuldan ihraç edildiği için tecili bitmişti, onu askere alacaklardı. Biz bunu Cihan'dan öğrendik. Tahliye olduklarının ertesi günü Cihan eve geldi. Sarıldık. Babam, "Deniz nerede?" diye sordu.
Cihan da, "Cemil Amca, Deniz, askerlik sorunu nedeniyle gelemiyor. Ankara'ya geçmek zorunda kaldı," dedi.
Meğer Askerlik Şubesi, Sivas Piyade Alayı'na sevk yazısını verince ortadan kaybolmuş abim... Cihan da eşyalarını getirmiş. Yeni giysiler aldı, gitti. Tahliye edilmişti; ama bu sefer de asker kaçağı durumundaydı.

Deniz, yakın arkadaşı Cihan Alptekin'le Bursa adliyesinde, 1970.

62
CAN DÜNDAR

Deniz, bu son girişinde 300 gün kalmıştı cezaevinde...

Çıktığında işlerin çok değiştiğini fark etti.

Dışarıda gördüğü Türkiye, içeri girerkenki halinden bir hayli farklıydı.

Köprülerin altından çok sular akmış gibiydi.

1969 boyunca üniversite gençliğine yönelik silahlı saldırılar, genç yaşta yitirilen canlar, 15-16 Haziran'ın peşinden gelen sıkıyönetim ve baskılar, ülke çapında genel bir suskunluğa yol açmıştı.

Üniversite kuşatılmış, gençlik hareketi tıkanmış, yasal yollarla hak arama kapıları kapatılmıştı.

Kendisinden sonra Filistin'e giden arkadaşlarının çoğu yakalanmış, Diyarbakır Cezaevi'nde hapsedilmişti.

"Legal mücadele"de ısrar eden TİP, gençler içindeki etkisini kaybetmişti.

Ekimdeki Dev-Genç kongresi de ona heyecan vermemişti.

Sözün bittiğini düşünüyordu.

Bir dönüm noktasındaydı.

Bu sessizliği, ancak güçlü eylemlerle dağıtabileceklerini düşünüyordu. Bunun için de Che Guevara'nın Latin Amerika'da yaptığı gibi bir öncü harekete ve gerilla savaşına ihtiyaç vardı.

Daha Bursa'dayken yazdığı mektuplarda arkadaşlarına dağlardan söz ediyor, "Ben dağcıyım, dağları severim," diyerek mesaj veriyordu.

Artık hep Filistin'den getirdiği haki renkli, dört cepli parkayla ve askerî botlarla geziyor, çareyi dağlarda görüyordu.

"Bir kez başlarsa arkası gelir," diyordu.

"Bir kıvılcım çakılsın" istiyordu.

"Silahla olmaz. Koca orduyla baş edemeyiz. Bizi yok ederler," diyenlere, yasal mücadeleden kopmamasını telkin edenlere,

ordudan haber bekleyenlere omuz silkiyor, bir an önce harekete geçmeye can atıyordu.

Yoğun tartışmaların yapıldığı ev toplantılarında, üniversite kantinlerinde, TMGT'de her kafadan bir ses çıkmaya başlamıştı.

Kendi kurduğu DÖB dağılmış, o heyecan verici birliktelikten eser kalmamıştı.

İstanbul, ona çaresizliğin başkenti gibi geliyordu artık...

Son tartışmasını, yol arkadaşı, yoldaşı Mustafa Gürkan'la yaptı.

O da aranıyordu. Baskın geldi gelecek diye bekleniyordu.

Bomonti Bira Fabrikası'nın orada buluştular. Bir süre hiç konuşmadan yürüdüler.

Sonra Deniz aniden, "Gürkan, ben Che Guavera'nın yoluna inanıyorum," dedi.

Mustafa Gürkan, "Ben inanmıyorum," diye cevap verdi.

Deniz kısa kesti:

"O halde yollarımız ayrıldı seninle..."

Ayrıldılar.

Deniz, İstanbul'u terk etti. Bu, sadece fiziki bir göç değil, aynı zamanda bir ideolojik kopuştu.

Aklında Filistin'e gitmek vardı. Filistin fedai kartını yanına almıştı. Bir süre ODTÜ yurtlarında beklemek, sonra harekete geçmek niyetindeydi.

İstanbul'u bir daha göremeyecekti.

Ankara'da ise hayatının son ve en maceralı dönemi başlıyordu.

Cemil Gezmiş, Müfettişler Sendikası genel kurulunda divan başkanlığı yaparken. Ankara 1971.

Bursa'dan tahliye edildikten sonra Ankara'ya gittiğini öğrendik. Haber gönderdik ama haftalarca irtibat kuramadık.

Ekim ayında ben Ankara'ya Müfettişler Sendikası'nın genel kuruluna gittim. Türk-İş salonunda kongre yapıyorduk.

Ben divan başkanıydım. Arkadaşlardan birisi yanıma geldi, dedi ki:

"Şurada bir genç var, sizi görmek istiyor."

Bunun üzerine bir ara divan başkanlığını ikinci başkana bıraktım, dışarı çıktım.

Beni bekleyen delikanlının adı Semih'miş.

"Amca ben Deniz'in arkadaşıyım. Deniz buraya gelemiyor. Seni onun yanına götüreceğim," dedi.

"Peki oğlum," dedim. Arkadaşıma kongreyi ertesi gün sabaha ertelemesini tembih ettim. Semih'le beraber bir taksiye bindim.

Doğruca ODTÜ'ye gittik. Yurtlar tarafına yöneldik. Yan yana binalar vardı. 201-202 numaralı odalar yan yanaydı. Orada durduk.

Kapıda çocuklar beni bir hayli sorgudan geçirdi, babası mıyım, değil miyim, ne istiyorum diye; sonra içeri odaya aldılar. Deniz'e haber verdiler.

Ranzaların üzerinde yüzükoyun yatmış vaziyette, sakallı çocuklar vardı. "Azeri Metin"miş bir tanesi... Kars'tan gelmiş.

Biraz sonra Deniz geldi.

"Oğlum ne oluyor, nedir bu bir sürü insan?" dedim, "Şunları çıkar da doğru dürüst konuşalım."

Onlara işaret etti, gönderdi. Oturduk ikimiz... Biraz aileden konuştuk.

Ne zamandır gördüğüm yoktu ama artık sormadım neredeydin diye... Aşağı yukarı tahmin ediyordum nerelerde olduğunu... Bir eylem hazırlığında yahut şurada burada... Onun için hiç sormadım.

Yalnız bir ara, "Baba," dedi, "öyle nişan alıyorum ki, şimdi istersen uçan kuşu vurayım buradan," dedi. O zaman şüphelendim. "Bu gitti bir yere, talim gibi bir şey yaptı ki böyle konuşuyor," diye düşündüm. O yaşama girmişti artık iyice...

"Ne olacak bu senin halin oğlum. Söyle de biz de bilelim. Hepimiz huzursuzuz. Bu nerede noktalanacak?" diye sordum.

"Baba merak etme, ben geleceğim," dedi. "Danıştay, okuldan ilişik kesme kararını bozdu. Şimdi onu avukatlara verdim. Bu karardan sonra artık yeniden okula döneceğim," dedi.

"E hadi gidelim. Seni eve götüreyim. Annen de görsün," dedim.

"Baba, ısrar etme, şimdi gelemem," dedi, "askerlik için beni arıyorlar. İlla askere sevk edecekler. Ben seninle gelsem beni götürürler. Yakında arkadaşlardan birisi İstanbul'a gelecek. Onu kimse tanımaz. Ben onun özel arabasıyla gelirim," dedi.

Bıraktık orada. Döndük, geldik, bekledik; Deniz gelir, Deniz gelir diye... Bir daha da gelmedi.

64

CAN DÜNDAR

Ortadoğu Teknik Üniversitesi 1 No'lu öğrenci yurdu...

201 numara...

Bu adres, 1970 güzünde Deniz Gezmiş için devrim karargâhı vazifesi gördü.

O sonbahar, bu odada en yakınlarıyla birbiri peşi sıra görüşmeler yaptı.

Silahlanıp dağa çıkmaya, gerilla savaşını başlatmaya kararlıydı. Aklına güvendiklerini kampüse çağırıp nabzını yokladı.

Mihri Belli bu fikre tamamen karşıydı:

"Sizi dağınızla birlikte yok ederler," dedi.

Bozkurt Nuhoğlu, gerilla savaşının çıkmaz yol olduğu fikrindeydi.

Vanlı arkadaşı Zeki Tekeş, doğuda siyasi çalışma yapılmadan başlayacak bir hareketi aşiretlerin hemen ihbar edeceğini söyledi.

Görüştüklerinin çoğu, onu vazgeçirmeye çalıştı.

Ancak her vazgeçirme çabası, Deniz'i daha da kamçılıyor, kararlılığını artırıyordu.

Bütün dostlarıyla orada kucaklaşıp vedalaştı.

O arada önce Yusuf Aslan geldi Diyarbakır'dan; sonra da Hüseyin İnan...

Deniz, kendi çizgisindekilerle buluşmuştu işte...

Ast-üst, lider-er, teorisyen-eylemci ayrımı yoktu aralarında...

Aynı yola baş koymuş bir grup yoldaştılar.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun temellerini birlikte attılar.

Ve herkesin tehlikeli dediği, zorlu bir yola çıktılar.

65

HAMDİ GEZMİŞ

Bugünden bakınca, bir avuç gencin bu şekilde yola çıkması macera gibi gözüküyor. Ama Türkiye'nin geldiği şartlar, dönemin kıyıma uğrayan gençliğini bu noktalara yöneltmiş oldu. Daha normal koşullar olsaydı, belki de silahlı mücadele yöntemleri benimsenmezdi.
Deniz abimin de ilk eylemlere başladığında böyle bir amacı yoktu, demokratik yollarla protestosunu yapmak istiyordu. Ama sürekli önüne duvarlar konuldu.
Bu gençler çok zeki insanlardı, daha eylemlere başlarken, sonlarının ne olacağını biliyorlardı.
Abim o günlerde bir sohbette, "Darbeden sonra herkesin bir koğuşu olacak ama bizim olmayacak; çünkü biz ölmüş olacağız," demişti.
Gerçekten bilerek ölüme gittiler.
Bir kıvılcım yakmak, ileriye dönük bir ışık olmak için...

1970 Aralık ayı, yeni pusular, tuzaklar, saldırılar, yaralılar, kayıplar getirdi.

Eğitilen komandolar can almaya başlamıştı.

Fen Fakültesi'nde silahlı saldırı sonucu bir hafta içinde iki öğrenci yaşamını yitirdi.

Arkadaşları, Mülkiye'de katafalk kurup ölülerinin başında nöbet tuttular. Yollara dökülüp sloganlar attılar, intikam yeminleri ettiler.

Deniz ve arkadaşları için artık bunların anlamı kalmamıştı. Söz bitmişti. Şimdi karşı eylem zamanıydı.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), öldürülen gençlerin karşılığını, ses getirici bir eylemle verme kararı aldı.

Bu, örgütün kuruluşunun da ilanı olacaktı.

Deniz ve arkadaşları, bütün bu saldırıların ardında Amerikan emperyalizminin olduğuna inanıyorlardı. O halde hesap da onlara kesilmeliydi.

Daha sonra savunmalarında söyleyecekleri gibi, kendilerine Kurtuluş Savaşı sırasında İstanbul'daki Karakol Teşkilatı'nı örnek almışlardı. Onlar nasıl emperyalist İngiliz polisine kurşun sıktıysa, THKO da Amerikalılara sıkacaktı.

Ankara'da 3 öğrenci vuruldu biri derhal öldü

Fen Fakültesi önünde açılan ateşle 2 öğrenci de yaralandı. Polis, İ.T.İ.A'nde arama yaparak, 69 öğrenciyi nezarete aldı.

ANKARA, ÖZEL

69 ÖĞRENCİ NEZARETTE

Rektörler: «Sunay'la parti liderleri toplansın...»

26 Aralık 1970, *Milliyet*.

GÜNLERİ OLAYLI GEÇİYOR

2 TOPLUM POLİSİNE ATEŞ EDİLDİ

ABD Elçiliği önünde nöbet tutan polislere yaylım ateşi açıldı, polisler yaralandı

ANKARA, ÖZEL

İMLİKLERİ tesbit edilemeyen beş kişi, dün sabaha karşı, Amerikan Büyükelçiliği önünde nöbet tutan iki toplum polisini tabanca ile ağır şekilde yaralamışlardır.

İNİ

30 Aralık 1970, *Milliyet*.

30 Aralık tarihli gazeteler, Ankara'daki Amerikan Elçiliği önünde nöbet tutan toplum polisine ateş edildiğini duyurdu manşetten... Kırmızı renkli bir taksideki 5 kişinin yaylım ateşi sonucu iki polis altışar yara almıştı. Yaraların öldürücü olmadığı, ağırlıkla kol ve bacaklarına ateş edildiği haberde belirtiliyordu.

Arabanın içindekiler Deniz, Yusuf, Hüseyin, Sinan ve Alpaslan'dı.

Arkadaşlarının intikamını Amerikan Elçiliği'nden ve onların çıkarlarının bekçilerinden sormuşlardı.

Amaçları öldürmek değil, korkutmak, uyarmak, yıldırmaktı.

Şimdi şehri bir an önce terk etmeleri, dağ için erzak ve mühimmat tedarik etmeleri gerekiyordu. Bunun için de para gerekliydi.

Bir bankayı soymaya, daha doğrusu "el koymaya" karar verdiler.

Bunun için de "yabancı sermayeyle işbirliği yapan" İş Bankası'nı seçtiler.

Örneği yine Kurtuluş Savaşı'nda vardı:

Çerkez Ethem de işbirlikçi İzmir valisinin oğlunu kaçırıp fidye almamış mıydı?

Demirci Mehmet Efe, Bozdoğan Ziraat Bankası'ndaki parayı el koymamış mıydı?

Bu paralarla millici güçlerin mali ve askerî ihtiyaçları karşılanmamış mıydı?

Şahsı ve kardeşleri için 30 milyon lira çalanlar hâlâ ortalıkta gezmiyorlar mıydı?

Kaldı ki, onlar bu paraya kendileri için el koymayacaklar, halk için kullanacaklardı.

Bu inançla planladılar İş Bankası baskınını...

Aynı beşli:

Deniz, Yusuf, Hüseyin, Sinan ve Alpaslan...

İş Bankası'nın 4. Cadde'deki Emek Şubesi'ni bastılar ve kasadaki 124 bin liraya "el koydular".

"Tarih bizi temize çıkaracaktır," diye düşünüyorlardı.

Ancak olay gazetelere bir adi soygunculuk vakası olarak yansıdı.

Habere göre "üzerinde yeşil hırka taşıyan uzun bıyıklı, uzun boylu gangster", bankadakilere, "Kımıldamayın!" dedikten sonra vezneye yaklaşmış ve kasadaki bütün paraları kendilerine vermesini istemişti. Paraları çantalara doldurduktan sonra da 30 saniye içinde bankadan çıkmışlar, arabayla oradan uzaklaşmışlardı.

Polis kısa bir aramadan sonra arabayı ODTÜ arazisi yakınlarında bulmuş, ayak izlerinin de ODTÜ kampüsüne uzandığını saptamıştı.

İki bin polis ve jandarma ODTÜ'yü kuşattı, geniş çaplı bir arama yaptı.

12 Ocak 1971, *Günaydın*.

13 Ocak 1971, *Milliyet*.

Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan için "VUR„ emri verildi

- Polis, İş Bankası soygunundan sanık iki öğrenci liderinin peşinde.
- Soyguna katılan 5 şahsın da kimliği tespit edildi.

(YAZISI 9. SAYFADA)

POLİSİN her yerde aradığı ve hakkında "Vur" emri verdiği öğrenci diğer öğrenci lideri Yusuf Aslan

BANKA soygunuyle ilgili olarak aranan ve "Vur" emri verilen eski öğrenci lideri Deniz Gezmiş

14 Ocak 1971, *Hürriyet*.

Soyguncular yüzlerini kapatmamışlar, adeta tanınmak istemişlerdi.

Ankara Emniyet Müdürü, "Dev-Genç mensubu 4 kişiden şüpheleniyoruz," açıklamasını yaptı. Üstelik şüphelilerin, Amerikan Elçiliği baskınıyla da ilgili olduğundan kuşkulanıyorlardı.

Aranan isim, ertesi gün gazetelerin birinci sayfasındaydı: Tanıklar Deniz'i ve parkasını hemen teşhis etmişlerdi.

Zaten o da yüzünü, kimliğini saklamamıştı.

Artık kamuoyunu uyarmanın, mücadelenin başladığını duyurmanın, bayrağı dalgalandırmanın zamanıydı.

Polis ODTÜ'de onları ararken, onlar Bahçelievler'de bir arkadaşlarının evine sığınmışlardı.

Şimdi Ankara'da macera filmlerinde rastlanacak türden bir sürek avı başlıyordu.

Polise "vur emri" verilmişti.

Banka soygunuyla ilgili olarak Deniz abimin adı geçmeye başlayınca şaşırdık.
Siyasi eylemlere, boykotlara, çatışmalara, işgallere alışmıştık, bunlar yüzünden son üç yılın neredeyse iki yılını hapiste geçirmişti; ancak bu şekilde bir olay beklemiyorduk. Banka soygununun ideolojik bir yanı olabileceğini düşünmedik başta... Babam da bunun bir adi suç olduğu noktasından hareket ederek, Deniz abimin böyle bir eylemi yapmış olamayacağını düşündü. İçişleri Bakanlığı'nın çıkarttığı "vur emri"nden endişeliydi.
Banka soygunu bahanesiyle abimi vurmak isteyebileceklerinden korkuyordu.

YENİ GAZETE

Polis banka soyguncularının eski öğrenci lideri

Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan olduğunu açıkladı

VUR EMRİ VERİLDİ

Özel Yüksek Okullar için tedbir alınacak

Gümrüklerdeki olaylar polise devrediliyor

MEHMET TÜRKER

HIZLI YAŞA, GEÇ ÖL

FAŞİZME HAYIR!

14 Ocak 1971, *Yeni Gazete*.

O yüzden, Başbakan Süleyman Demirel'e bir telgraf çekti ve şöyle dedi:
"Oğlum Deniz için vur emri verildiğini gazetelerden öğrendim. Tertipler zincirinin son halkası yargıçlar eliyle çözülmeden, cinayet işlenmesinin önüne geçilmesini, hukuk devletinin başbakanından dilerim."
Bu mektupta hem olayı "tertip" olarak niteliyor hem de rejimin "hukuk devleti" olduğuna vurgu yapıyordu. Yargısız infaz yapılmamasını istiyordu.
O günlerde *Hürriyet* gazetesinin bir muhabiri babamla görüşmek üzere randevu alıp eve geldi.
Babam onun aracılığıyla da devlete mesaj yolladı:
"Oğlumu vurmayın!"

Deniz Gezmiş'in babası seslenıyor
Eğer suçlu isen artık yok demeksin, değilsen teslim ol yargıçlara güveniyorum
OĞLUMU VURMAYIN
Soyguncuları yakalıklı eden
SEVİM ONURSAL DUN TESLİM OLDU

18 Ocak 1971, Hürriyet.

"Eğer oğlum hakikaten banka soyguncusuysa, artık bizler için yok demektir. Bulunduğu yerde kendi cezasını kendisi versin. Şayet değilse çıkıp teslim olsun. Yargıçlara güveniyoruz. Aksi halde, vuracaklar oğlumu... Kim vurduya getirecekler."

Cemil Gezmiş, babaların en çok acı çekeniydi bugünlerde... Yüzlerce, binlerce polis ve jandarma oğlunu arıyordu geceli gündüzlü... Bütün yurt kapıları tutulmuş ve aslan gibi Deniz'i için "vur emri" çıkartılmıştı.

Selimiye'de Harem İskelesi Sokağı'ndaki evlerinde matem havası esiyordu. Ana Gezmiş de üzgündü. Gezmişlerin üzüntüsü, oğulları için "banka soyguncusu" denmesinden ileri geliyordu.

"Olamaz, benim oğlum soyguncu olamaz!" diyordu dertli baba ve gözleri dopdolu şöyle sürdürüyordu konuşmasını:

"Parayı ne yapsın? Banka soymakla idealinden uzaklaşmış oluyor. İçki, sigara içmez, kadına kıza gitmezdi. Diskotekmiş, gece kulüpleriymiş, o tür yerlerin de semtine uğramazdı. Parayı sevmezdi Deniz. Eli açıktı üstelik, on kuruşla yetinirdi. Kıskanç değildi. Hasetliği yoktu."

"Bize biraz Deniz'i anlatır mısınız? Çocukluğunu, nasıl bir öğrenciydi," diye sorduk, ilkokul müfettişi Cemil Gezmiş'e:

"Toramandı oğlum," diye söze başladı. Sonra bir süre durakladı. Belli ki geçmiş yılları ve Deniz'i düşünüyordu. Sonra ekledi:

"Dokuz aylıkken yürüdü. İlkokulu birincilikle bitirdi. Teste soktum. Üstün zekâlı olduğu sonucu çıktı. Ağabeyi ve küçük kardeşiyle iyi geçinirdi. Uysaldı. Dedesi, yani babam, Ruslara esir düşmüş, üç yıl Sibirya'da yaşamıştı. Dedesinin öyküsünü dinlemekten büyük bir zevk alırdı. Saatlerce anlatırdım dedesini; yine doymazdı. Üniversiteye kadar kontrolüm altındaydı. Sonra sosyalist olmuş. Tartıştık. Ayrı kuşaklardandık. Bir süre ara verdim tartışmalara. Hayvanları, çocukları severdi. Yaşlılara yardım ederdi."

"Deniz'in sosyalist oluşunu ne zaman fark ettiniz?"

"Vedat Demircioğlu öldürüldüğünde şu kanepenin üzerinde yüzükoyun kapanıp kaldı. İki saat sarsıldı. Vedat'ı tanır mıydı, arkadaşlığı var mıydı, bilemem. Fakat o günlerde salmadım Deniz'i dışarı. Dolmabahçe olaylarına gitsin istemedim."

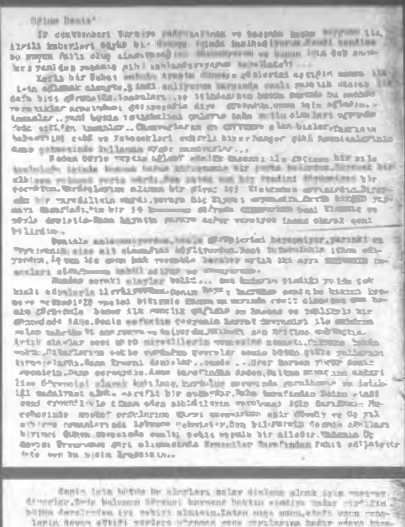
Orhan Kantoğlu,
Hürriyet, *18 Ocak 1971*

O zaman Beyoğlu'nda müfettiştim. Bir okulun teftişinden çıktım. Aşağıya indim, köprünün altına... O zaman köprünün altında balıkçılar vardı. Onlardan birisine girdim. Öğle yemeği yiyorum. O sırada ajans başladı. Ajansta Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi kimliği belirsiz kişiler tarafından soyulmuştur diye bir şey. İçime bir kurt düştü ama pek de konduramadım. Deniz'in soygunla filan alakası olamaz çünkü... Kalktım oradan daireye geldim. Dairede arkadaşlar, "Yahu bu seninkinin işi," filan diyorlar.

Aradan birkaç gün geçti; gazeteler doğrudan Deniz'in adını vermeye başladı. "Bankayı Deniz Gezmiş ve arkadaşları soydu," diyorlardı. O sıra biraz reaksiyon gösterdim. Bana dokunan şey, işin ucunda bir hırsızlık oluşuydu. Bunu Deniz'in yaptığına inanmamıştım. Çünkü ben bunu adi bir soygun olarak gördüm. Örgütün ideolojik bir soygunu olabileceğini düşünemedim.

Demirel'e telgraf çektim. Benim telgrafımın gittiği gün, yanında İstanbul Milletvekili Orhan Cemal Fersoy oturuyormuş. O anlattı bana sonradan... Demirel, telgrafı alınca, "Babası işin içyüzünü bilmiyor ki tabii. Ben durduk yerde 'vur emri' verdim zannediyor," demiş. Halbuki vermişti işte... Emniyet müdürü öyle söylüyordu.

Baktım olmayacak. O acıyla Deniz'e bir mektup yazdım, götürüp Cumhuriyet'*e verdim.*

Cemil Bey'in *Cumhuriyet*'te yayınlattığı açık mektup.

70
HAMDİ GEZMİŞ

Babam müfettiş olduğu için ona, emanet bir daktilo vermişlerdi. O daktilo evde dururdu. Arada teftişe tahkikata gittiği zaman onu da yanında götürür, ifade alır, rapor yazardı. Biz de daktilo yazmayı onda öğrenmiştik.
Babam, *Hürriyet*'e verdiği demeçte devlet yetkililerine seslenmişti; ancak anlattıklarının çoğunu yayımlamadılar. Haberin veriliş üslubunu da beğenmedi. Bunun üzerine o gün hemen daktilosunu önüne çekip bu kez doğrudan Deniz abime hitaben o mektubu yazdı.
Sonra da doğruca güvendiği gazeteye, *Cumhuriyet*'e götürüp Yazıişleri Müdürü Oktay Kurtböke'ye teslim etti.
Bu mektupta bir eğitimcinin, olup bitenlerden dolayı gençleri suçlayanlara karşı, hem kendine hem topluma hem devlete tuttuğu bir ayna vardır.
Politikacılara hem "gençleri anlayın" mesajı hem de hukuk dersi verir.
Mektubun tümünde ironik bir üslup da vardır. Abime yönelik suçlamaları alttan alta alaya alır.
Bu arada "Ermeni"liğimiz konusuyla da dalga geçer. Savaşta Ermenilere karşı savaşmış bir ailenin çocuğuna "Ermeni" denmesi ve bunun küfür gibi kullanılması rahatsız ediyordu babamı...
Yoksa Ermenilere karşı asla ırkçı bir tavrı yoktu. Tersine, Ermeni kökenli aile dostları vardı ve onları katiyen incitmek istemezdi.
Abime gelince... O bunlara hiç takılmazdı.
Babamın mektupta yazdığı gibi, "İt ürür, kervan yürür," der geçerdi.

71

CEMİL GEZMİŞ

Oğlum Deniz,

12 Ocak'tan beri Türkiye radyolarında ve basında banka soygunu ile ilgili haberleri büyük bir üzüntü içinde takip ediyorum. Kendi kendime bu suçun faili olup olamayacağını düşünüyorum ve bunun için çok önceleri yeniden yaşamış gibi canlandırıyorum hayalimde.

Karlı bir şubat sabahı Ayaş'ta dünyaya gözlerini açtığın zaman ilk işin ağlamak olmuştu. Şimdi anlıyorum karşında canlı yaratık olarak ilk defa bizi görmüştün; insanları... Ve içinden, "Ben bütün ömrümü bu nankör yaratıklar arasında mı geçireceğim," diye düşündün, onun için ağladın. İnsanlar... Yani bütün istikbalini onların daha mutlu olmaları uğrunda feda ettiğin insanlar... Canavarların en korkuncu olan bizler... Tanrı'nın bahşettiği zekâ ve yetenekleri zehirli birer hançer gibi hemcinslerinin azap çekmesinde kullanılan uygar canavarlar...

Neden böyle yaptın oğlum? Günlük kazancı ile geçinen bir aile topluluğu içinde, tuzuna haram karışmamış bir çorba bulurdun. Giyecek bir elbisen, yatacak bir yatağın vardı. Hem zaten sen hiç kendini düşünmeyen bir çocuktun. Kardeşlerine alınan bir giysi için kıskanmaz, sevinirdin. Diğerkâm bir yaradılışın vardı; paraya hiç kıymet vermezdin. Hatta bir gün yapmayı tasarladığım bir iş konusunu sofrada konuşurken beni kınamış ve şöyle demiştin:

"Baba, hayatta paraya değer vermeyen insan olarak seni bilirdim."

Benimle anlaşamıyordun. Benim görüşlerimi beğenmiyor, yarınki Türkiye'nin size ait olacağını söylüyordun. Beni tutuculukla itham ediyordun. İçten içe sana hak vermekle beraber, artık iki ayrı dünyanın insanları olduğumuzu kabul ediyor ve susuyordum.

Bundan sonraki olaylar belli... Sen kaderin çizdiği yolda

Deniz Gezmiş'e babasından açık mektup

ARANAN KADIN ORTAYA ÇIKTI

Sevim Onursal teslim oldu

● Polisin kadınla yaptığı arama sonuç vermedi

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) —

(Devamı Sa. 7, Sü. 1 de)

(Sevim Onursal görüldü sonraki 2. Sütun Başlığı)

(Fotoğraf: THA)

'Suçun yoksa adalete teslim ol,

18 Ocak 1971, Cumhuriyet.

hızlı adımlarla ilerliyordun. Benim hayat tecrübem, senin bu hızını kesmeye yetmedi. 18 yaşını bitirmiş, kanun nazarında reşit olmuştun ama benim gözümde henüz ilkgençlik çağının en hassas ve tehlikeli bir döneminde idin. Benim şefkatim, çevrenin hoyrat davranışı ile meydana gelen tahribatı onarmaya yetmiyordu. Hâlbuki sen eğitime muhtaçtın. Artık olaylar seni kötü niyetlilerin pençesine atmıştı. Çıkmana imkân yoktu. Çıkarlarına sekte vurduğun çevreler senin bütün çıkış yollarını tıkamışlardı.

Sana "Ermeni" demişler. Sen de, "İt ürür kervan yürür," demiş, geçmiştin. Bana sorsaydın, anne tarafından deden, Balkan Savaşı'na askerî lise öğrencisi olarak katılmış, Kurtuluş Savaşı'nda yaralanmış ve İstiklal Madalyası almış şerefli bir subaydır. Baba tarafından deden şimdi seni Ermenilikle itham eden zibidilerin var olması için Sarıkamış Muharebesi'nde Moskof ordularına karşı savaşırken esir düşmüş ve üç yıl Sibirya ormanlarında işkence çekmiştir. Sen bilir misin Gezmişoğulları, I. Dünya Savaşı'nda on altı şehit vermiş bir ailedir. Babanın üç dayısı Erzurum'un geri alınmasında Ermeniler tarafından şehit edilmişti. İşte sen bu biçim Ermeni'sin(!)

Senin için, "Bütün bu olayları kolay diploma almak için yapıyor," diyorlar. Evde bulunan öğrenci karnene baktım. Şimdiye

kadar girdiğin bütün derslerden iyi, pekiyi almışsın. Zaten saçı uzun, eteği uzun gençlerin devam ettiği yerlere uğramaz; gece yarılarına kadar odana kapanır, ders çalışırdın. Sana, "Dışardan çok miktarda para alıyor," dediler. "Bazı gazete sahipleri zarfların içinde binlikleri sana gönderdi," dediler. Bu ne tezat oğlum, bu kadar bol parası olan banka soyar mı?

Bütün bunları yazarken içimin kan ağladığını tahmin edersin. Bu duyguyu sen değil, yalnız baba olanlar bilir.

Sağlıklı, yakışıklı, boylu boslu bir delikanlı idin. Sen gelecekten, biz de senden neler beklerdik. Nasıl oldu da seni bu hale getirdik? Suça itmek için elimizden gelen her şeyi yaptık. Başta üniversitenin büyük hocaları, ana, baba, bizler, toplumun her kesimi, politikacılar ve tüm yönetim sorumluları... Anlamadık seni; anlamak işimize gelmedi, çıkarlarımıza aykırı düştü! Her çıkış yapışında kendi hesabımıza bir yararlanma yolu aradık senden... Hâlâ öyle değil miyiz? Bak bizim felaketimizin üstünde kâşaneler kuranların ağızları kulaklarında... Her öğrenci kurşunlanmasında, "Darısı diğerlerinin başına," diye demeç veren çok muhterem usule uygun banka soyguncusu bile şimdi ne parlak demeçler hazırlar bilinmez.

Senin için, "Cezaevine girdi çıktı," dediler. Bildiğim kadarıyla polis koydu, yargıç çıkardı, durmadın. Polis seni döverken elini kaldırır, başını korursan elbette emniyet mensubuna mukavemet eder ve girersin içeri. Hatta bir defasında emniyet mensuplarından birinin başına kiremit parçası atmış, yaralamıştın. "Yarasında hayati tehlike vardır" kaydıyla bir ay rapor almış, iki gün sonra da emniyet müdürlüğüne tayin edilmiş, göreve başlamıştı. Sen gençlik teşkilatında otururken, Yıldız'da asansör boşluğunda bulunan av tüfeği sana mal edilmiş ve bunun için dokuz ay içeride kalmıştın. Belki de öyledir, sen onlardan iyi mi bileceksin? Hem ne diye sen ifade verirken arkadaşların dışarıdan, "Surlardaki toplar da Deniz'indir!" demişlerdi? Ben ondan şüpheliyim!

İşte böyle oğlum... Üç yıldan beri yaşantımızı zehreden, toplumu tedirgin eden bu olaylar zinciri başladığı yerde çözülür ve bugünkü elem verici sonuca varmazdı. Bunun için biraz anlayış, sağduyu ve ihtiraslardan arınmış, gençlik psikolojisinin genel kurallarına uygun bir politika yeterli idi. Böyle olmadı.

Şimdi sen ve senin kader çizginde giden on binlerce genç bu metotla birer toplum ve düzen kırgını olup çıktınız. Ben bir evlat kaybettim fakat toplum kendi geleceği üzerinde bir kumar partisini

kaybetmektedir. Korkunç bir ihmaldir bu... Bir gün, "Suçlu ayağa kalk!" derlerse, senden başka hepimiz ayaktayız!

Suç ve ceza teorilerinde kürsü sahipleri, suç ve ceza konusunda uygulama yapanlar, tüm eğitimciler, yöneticiler, politikacılar... Suça itmek, suçla yakalamak, suçu tasnif etmek ve ceza vermek kolaydır. Güç olan suçu işletmemek, suça yönelten nedenleri ortadan kaldırmak ve suça yönelmişleri anlamaktır. Gayretlerinizi, güçlerinizi ilim ve irfanınızı bu noktada birleştirin. Cezanın, hele maddi cezanın, ıslah niteliğini çağdaş eğitimci kabul etmemiştir.

Mektubumun sonundaki teklifimi iyi dinle: İçişleri Bakanlığı, Türkiye radyoları ile seni suçlu ilan etti. Ben evdeki yığın hukuk kitaplarına baktım, orada "kendisine suç isnad edilen kişi yargıç kararı ile suçu sabit oluncaya kadar sanık sıfatını haizdir" diyor ama ben hukukçu olmadığım için belki de bildiri doğrudur, bilemem.

Eğer sen bu suçun faili isen bulunduğun yerde adaletin hükmünü beklemeden kendini cezalandır. Eğer suçsuz isen çık, adalete teslim ol. Korkma, memlekette yargıçlar da var.

Baban, Cemil Gezmiş
18 Ocak 1971

Deniz;

Birkaç günden beri gazetelerde boy hedefi gibi dizili resimlerini görüyorum. İddialara bakılırsa Ankara'da bir bankayı arkadaşlarınla birlikte soymuşsun. 124 bin lirayı alıp kaçmışsın. Hakkında "vur emri" çıkmış. Binlerce polis peşinde imiş.

Ben bu satırları pazartesi sabahı yazıyorum. Salı sabahı yayımlanacak. Kim bilir? Aradan geçen zaman içinde belki teslim olacaksın, belki yakalanacaksın ve belki de öldürüleceksin. Seni tanıdığım için kaygılı gözlerle her sabah gazeteyi açıyorum. İçimde bir kuşkuyla, "Acaba Deniz bu işi yaptı mı?" diyorum. Senin sonuna kadar ülkücü bir genç olduğunda en küçük bir tereddüdüm yok. Ne var ki, bazen ülkücülük insana denge sini kaybettirir; olmadık işler yaptırır. Toplumun bozuk düzenine duyulan büyük tepkinin genç kişilikleri kanundışı eylemlere itelediği çok görülür. Salt okumuşlarda değil, halk arasında haksız düzene başkaldırıp dağa çıkanlara çok rastlanmıştır. Bütün bunları düşündükçe:

"Deniz bir yanlış yola mı saptı?" sorusunu kafamdan silip atamıyorum.

Oysa polis tertibinin işaretleri de apaçık ortada... Senin son üç yılın iki senesini içeride geçirdiğini biliyorum. Yirmi üç yaşındasın henüz... Heyecanlarını frenlemeye de alışık değilsin. Aşırı duyarlı bir insansın. Bütün bunlar üst üste birikince aklıma ister istemez bir soru takılıyor:

"Acaba?"

Ve iktidar, bu acabaların üstüne, üniversite gençliği aleyhine bir propagandayı bina etmek olanağını buluyor. İçişleri bakanı, radyolardan senin suçlu olduğunu ilan ettiriyor. Anlaşılan senin kişiliğinde bütün üniversite gençliğini mahkûm etmek hevesine kapılmıştır.

Oysa biliyorum ki sen, kendi menfaatin için banka soymazsın. O kadar akılsız olacağını hiç tahmin etmem.

(..)

Tez vakitte bu güç durumdan kurtulman dileğiyle...

Cumhuriyet, *19 Ocak 1971*

73
CAN DÜNDAR

Tıpkı babası gibi, Deniz'i bilen, tanıyan kalem erbabı da soyguna anlam veremiyor, ona yakıştıramıyordu.

Milliyet'te İsmail Cem, "Soygun gerçekten yapıldıysa mazur görülemez. Ancak bu gençler her ne yapmışlarsa, kendi inançlarına göre, Türk toplumunun yararına diye düşündüklerinden yapmışlardır. Doğru ya da yanlış. Söz konusu olan 'onun bunun çocuğu' değildir; Türkiye'nin çocuklarıdır," diye yazdı.

CHP lideri İsmet İnönü de Deniz'i eleştiren cephedeydi.

23 Ocak'taki CHP Kurultayı'nda kürsüden ona şöyle seslendi:

"Şimdi 25 yaşında delikanlı, nereden, nasıl bir kuvvetle ve hangi izanla tahriklere alet olarak Kurtuluş Savaşı yaptığını ilan edebiliyor? Türk milleti bağrından Mustafa Kemaller çıkaracaktır. Büyük kabiliyetler, istidatlar çıkaracaktır. Ama her gün böylesi çıkacak? Tabiat bu kadar zengin değildir."

Hükümet, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yakalanmasına yardım edecek olanlara 15 bin lira ödül koydu. Artık gazetelerde onlardan "şehir gerillası" diye söz ediliyordu.

Sadece polis ve asker değil, basın da Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının peşindeydi. Gazeteler her gün manşetten, onlara ilişkin haberleri veriyor, bir gün paraları torbayla yanlarında taşıdıklarını, bir başka gün, güzel kadınların evlerinde saklandıklarını yazıyordu.

Onlar işin magazin boyutuyla ilgilenedursun, polis evlere baskın üzerine baskın yapıyordu.

KULU'DA GÖRÜLMÜŞ

KONYA, THA

Deniz Gezmiş'in, önceki gece Konya'ya bağlı Kulu ilçesinde görüldüğü öne sürülmüştür.

Kulu Şehir Lokali sahibi Ebi Baran, «Saat 20 sıralarında meçhul bir zabıta kendisine Öğretmenler Derneğini sormuş ve bu yabancı Deniz Gezmiş olduğunu belirtip bildirmiş fakat yapılan araştırmalar bir sonuç alınamamıştır.

Polisler ilçeler kaldırımış ve yollar Emniyet Kuvvetleri tarafından tutulmuştur.

NUHOĞLU: «DENİZ GEZMİŞ YAKALANDI»

Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı Genel Başkanı Bozkurt Nuh

20 Ocak 1971, *Milliyet*.

Gezmiş'i arayan polis Samsun'da otel bastı

SAMSUN, ÖZEL

Samsun polisi dün bir ihbar üzerine Park Otelde bulundukları ileri sürülen Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını yakalamak için otelî basmış ve burada kalan Karadeniz Teknik Üniversitesi öğrencisi 18 yaşındaki genç kızı alıma almıştır. Aynı otelde bulunan 6 öğrenci ise, otelin yan kapısından kaçmayı başarmışlardır.

Türk Haberler Ajansı, başarı öğrencilerin bulduğu sorumu sanı ği olarak aranan Deniz Gezmiş ve arkadaşları olduğunun ileri sürülmüştür bu iddianın ile Samsun Valisi ve Emniyet Müdürü bunu doğrulamamış lardır.

26 Ocak 1971, *Cumhuriyet*.

Deniz Gezmiş

Suriye polisi Deniz Gezmiş diye bir bakkalı yakaladı

NUSAYBİN, (THA)

21 Ocak 1971, *Akşam*.

27 Ocak 1971, *Akşam*.

Bir gazete, Deniz'in Trabzon'a geldiği ihbarı üzerine Trabzon'daki amcası, emekli zabıt kâtibi Gülağa Gezmiş'in ifadeye çağrıldığını yazıyordu.

Bir başka gazeteye göre, izine Rize'de rastlanmıştı; bu nedenle Deniz'in anneannesinin evi basılmıştı.

MİT kaynaklarından basına yansıyan bilgiye göre, aranan soyguncuların yurtdışına kaçmaya çalıştığı varsayımıyla üç avcı botu Boğaz'dan Karadeniz'e açılmıştı.

Bir gazete ise estetik ameliyat yaptırma ihtimallerine karşı güzellik kliniklerine istihbaratçıların yerleştirildiğini duyuruyordu.

Onlarsa ODTÜ'nün altındaki dehlizlerde, bu haberleri gülerek okuyorlardı.

Birkaç metre üstlerinde, ODTÜ kampüsünde jandarma onları arıyor, öğrenciler forum düzenliyor, Rektör Erdal İnönü, aranan öğrenciler bulununcaya kadar üniversiteyi kapatma kararı alındığını açıklıyordu.

Baskınlar artıyor, gözaltılar çoğalıyor, çember daralıyordu.

Deniz, bu ortamda, kamuoyuna eylemlerinin nedenine dair bir mesaj vermeyi düşündü. Bunu da babasının yöntemiyle yapmaya karar verdi.

Yine *Cumhuriyet*'te, onun açık mektubuna, bir açık mektupla cevap verdi.

Elyazısıyla yazdığı kısa mektubu *Cumhuriyet*'e, aranan lar arasında adı geçmeyen Hüseyin İnan götürdü. İlk günden beri üniversite eylemlerini izleyen gazeteci Ergin Konuksever'e verdi.

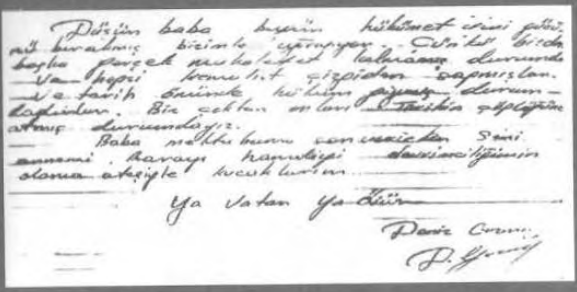
Ve *Cumhuriyet*, "Deniz Gezmiş'ten Babasına Mektup"u, 29 Ocak günü, birinci sayfadan yayımladı.

74
MEKTUP

Baba,

Sana her zaman müteşekkirim. Çünkü kemalist düşünceyle yetiştirdin beni... Küçüklüğümden beri evde devamlı Kurtuluş Savaşı anılarıyla büyüdüm. Ve o zamandan beri yabancılardan nefret ettim.
Baba, biz Türkiye'nin ikinci kurtuluş savaşçılarıyız. Elbette ki hapse atılacağız, kurşunlanacağız da... Tıpkı birinci Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi... Ama bu toprakları yabancılara bırakmayacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları...
Düşün baba, bugün hükümet işini gücünü bırakmış bizimle uğraşıyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda... Ve hepsi kemalist çizgiden sapmışlar. Ve tarih önünde hüküm giyme durumundalar. Biz çoktan onları tarihin çöplüğüne atmış durumdayız.
Baba mektubuma son verirken seni, annemi, Borayı, hamdiyi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım.
Ya vatan ya ölüm!
Deniz Gezmiş

Hüseyin İnan tarafından *Cumhuriyet* gazetesine elden gönderilen "Deniz Gezmiş'ten Babasına Mektup". Önceki sayfa kayıptır.

75
CEMİL GEZMİŞ

Çocukken sürekli beni konuşturur, babamın Sibirya'daki esaret günlerini anlattırırdı. Çok hoşuna giderdi bunlar... Sonra da, "Baba, ben bu yabancılardan nefret ediyorum," derdi.

"Oğlum hepsi öyle değil," derdim ben de...

"Mum dibine ışık vermez," derler ya... Ben de, "İyi bir eğitimci değilim," diye düşünmüşümdür bazen... Belki yanlış eğitim verdim Deniz'e... Fazla tepkili oldu, çok cesur oldu. Ondaki insan sevgisi, yurt sevgisi fazla geldi belki de...

Mesleğim gereği 25 yıl Anadolu'yu gezdim. Midyat'tan Kırklareli'ne kadar her bölgede, özellikle Orta Anadolu'da dolaştım; köylere, kentlere, kasabalara gittim. Her tayinde ailem de benimle birlikte göçtü. Onlar da Anadolu gerçeğiyle karşı karşıya kaldılar. Mutlaka bu gerçekle erken yaşta yüz yüze gelmiş olmanın Deniz'in duygu ve düşünceleri üzerinde bir etkisi olmuştur.

76
HAMDİ GEZMİŞ

O mektupta abim babama demek istiyordu ki, "Bu yaptıklarımızın referansı sensin... Senin öğrettiklerin..." İronik bir durum tabii...
Aynı zamanda, adi soygun yapan gangsterler olmadıklarını, farklı bir yola sapmadıklarını, yaptıkları işin, kendi idealleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini de anlatıyor o kısa mektupta...
Babamın, çok sevdiği oğlu tarafından kendisine verilen rütbeden dolayı onore olduğunu tahmin ediyorum. Nitekim eylemin, adi bir soygun olmadığını anladıktan ve İrfan Uçar gibi gençlere gözaltında yapılan ağır işkenceleri öğrendikten sonra, "Teslim ol!" çağrısından vazgeçip, "Sakın teslim olmayın!" noktasına geldi ve bunu da diğer gençlerin babalarıyla birlikte kamuoyuna deklare etti.

BABA NASİHATI

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Cemgil'in babaları, oğullarına mesaj gönderdi

"Sakın teslim olmayın.."

Yeni soygunu da Deniz Gezmiş ile arkadaşlarının yaptığı iddia edildi

14 Şubat 1971, *Hürriyet*.

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Sinan Cemgil'in babaları, oğullarına mesaj gönderdi. Banka soydukları iddiasıyla aranan üç gencin babası da ağız birliği yaptı.
"Sakın teslim olmayın!"
Üç baba da teslim oldukları takdirde çocuklarına işkence edileceğinden korkuyor.
Deniz Gezmiş'in ilköğretim müfettişi olan babası Cemil Gezmiş, bu konuda şöyle diyor:
"İlk günlerin heyecanı içinde oğlumun teslim olmasını istemiştim. Şimdi anlıyorum ki, işin içinde başka işler var. Elimde güçlü deliller var. Zamanı gelince bunları açıklayacağım.
Olay, polisiye olmaktan çıkıp politik nitelik kazandı. Polis, Deniz için, 'Elimize geçerse, çiğ çiğ yiyeceğiz,' demiş. Bu beylere hatırlatmak isterim, 'Her kuşun eti yenmez.' Bazılarınınki midesine oturacaktır."

Parayı bulmuşlardı.

Şimdi ihtiyaç, silahtı.

Onu da Balgat'taki Amerikan Üssü'nden almayı planladılar. ODTÜ yakınlarındaki bu üssün deposunu basıp silahları kaçıracaklardı.

15 Şubat 1971 Pazartesi gününün ilk saatlerinde yine aynı beşli, üssün dikenli tellerini aşıp depoya ulaşmayı başardılar; ancak depo boştu.

Üssün içindeki alışveriş merkezinin önünde bir kamyonet vardı; içinde bir zenci çavuş nöbetteydi. Onu rehin alıp üsten çıkmayı düşündüler.

Çavuş gazete okuyordu.

Karşısında silahlı gençleri görünce panik halinde ağlamaya, "Öldürmeyin!.." diye yalvarmaya başladı.

Deniz ve Yusuf, kamyonetin iki ön kapısından içeri dalıp silahı çavuşun göğsüne dayadı.

Direksiyonda Yusuf olduğu halde çıkış kapısına yöneldiler. Ancak nöbetçiler, "Dur!" ihtarı yaptı. Araba üstlerine doğru gelince de ateşe başladılar.

Deniz ve arkadaşları, kurşun yağmuru altında, zenci çavuşla birlikte üsten uzaklaştılar.

Adının Finley olduğunu öğrendikleri 25 yaşındaki Amerikalıyı ODTÜ 201 numaralı odaya getirip sorguya çektiler.

Silah deposunun yerini öğrendikten sonra da gece cebine bir taksi parası koyup serbest bıraktılar.

Artık savaş ilan edilmişti.

CHP lideri, olacakları sezmiş gibi, "Sakın öldürmeyin, ölüm olmazsa her şeyin çaresi bulunur," diyordu.

Hükümet ve emniyet cephesinde ise büyük şaşkınlık yaşanıyordu. Sıkıyönetim ilanı, hatta askerî müdahale tartışılıyordu.

OLAY:1

BALGAT'DAKİ AMERİKAN ÜSSÜNDEN

KAÇIRILAN ZENCİ ÇAVUŞ BIRAKILDI

Sabaha karşı hakete cabah tutarken kaçırılan Amerikalı a esirler, serbest bırakıldıktan sonra tekisi ile karargâhına döndü ve önce Amerikalılara, sonra da Türk polisine ifa- de verdi...

FINLEY JIMMY RAY

16 Şubat 1971, *Milliyet*.

O güne kadar sadece öğrenci lideri olduğu düşünülen gençler, her yerde aranırken saklanabileceklerini, iyi korunan bir Amerikan tesisini basabileceklerini, oradan birini rehin alabileceklerini göstermişti.

Kim oldukları biliniyor, ancak hangi örgüte mensup oldukları, ne yapmaya çalıştıkları bilinmiyordu.

Bunun cevabı o günlerde geldi.

Deniz ve arkadaşları, 28 Şubat'ta, taşındıkları Ayrancı'daki yeni evde oturup niyetlerini, hedeflerini anlatan bir bildiri kaleme aldı. Örgütlerinin adını en başa yazdılar:

> *Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun bütün dünya halklarına ve Türkiye halkına çağrısı:*
> *Halkımızın kurtuluşu ve ülkemizin bağımsızlığının silahlı mücadeleyle kazanılacağına inanıyoruz. Amacımız, Amerika'yı ve bütün yabancı düşmanları temizlemek, hainleri yok etmek ve düşmandan temizlenmiş, tam bağımsız Türkiye'yi kurmaktır.*

Bildirinin kaleme alındığı gün, Deniz'in yaş günüydü.

O gün 25 yaşına basmıştı.

Bu, dışarıda göreceği son yaş günü olacaktı.

Deniz abimin adının her olayın altından çıkması, bütün polis teşkilatının onun peşinde olması, fotoğrafının bütün gazetelerin birinci sayfasında yayımlanması, elbette bizim hayatımızı da altüst etmişti.
Olaylar tırmandıkça ailece tedirginliğimiz daha da arttı. Deniz abimden artık hiçbir kanaldan, hiçbir şekilde haber alamaz olmuştuk. Haberleşemedikçe daha da merak ediyorduk.
Oysa polis bizim onun yerini bildiğimizi, gizlediğimizi, haberleşebildiğimizi sanıyor, arada yokluyordu.
Üniversiteye gittiğimde bana, işe gittiğinde anneme babama, imalı sorular soruluyordu.
"Siz ne biliyorsanız biz de o kadarını biliyoruz," diyorduk; inandıramıyorduk.
Polisin evimize sıkça gelip gitmesi bazı komşularımızı bize karşı çekingen davranmaya itmişti.
Kapımıza "kızıl komünistler" diye başlayan, isimsiz tehdit mektupları konuyordu.
Babamı görevden almaları veya İstanbul dışına sürmeleri kanunen mümkün değildi ama önemli işlere yollamıyor, pasif görevlerde çalıştırıyorlardı.
Annem, en küçük bir açık verirse başka yere tayin edileceği endişesiyle, büyük bir disiplinle öğretmenliğe devam ediyordu. Ama kendi çocuğu, "vur emri"yle aranırken hiçbir şey olmamış gibi diğer çocuklara ders vermek onun için de çok zordu. İşinden en ufak taviz vermeden çalışarak emeklilik için gün sayıyordu.
Bana gelince...
Üniversite ikinci sınıfa geçmiştim.
Olayların boyutu büyüdükçe tedirginliği artan babam

Hamdi Gezmiş üniversite yıllarında.

sürekli olarak bana, "Bir kurban verdik, bir de seni kaptırmayalım. Aman dikkat et oğlum," diye telkinde bulunuyordu.
Deniz abim, gözünü budaktan sakınmayan, hiçbir tehditten korkmayan, yılmayan, gerçek bir savaş adamıydı; ben onun yanında sadece bir sempatizandım. Ama elbette ergenlik çağında, kanı kaynayan bir insandım ve bazı şeyleri rasyonel değerlendiremeyecek yaştaydım.
Ona rağmen okulda yöneticilerden kantincilere veya kantinci kılığındaki istihbaratçılara kadar pek çok insan, benim de abimden dolayı eylemlerin içinde olduğumu, belli etmediğimi düşünüyordu.
Muhtemelen uzaktan uzağa da takip ediyorlardı.
Bu şartlar altında okumaya çalışıyordum.

Mart'ın ya 3'ü ya 5'i.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin karlı sırtlarındayız yine.

Bir buçuk saattir yol yürümüşüz.

Nasıl dondurucu bir soğuk. Rüzgâr da bir türlü kesilmiyor.

Elimde silahım. Eldivenliyim.

Üç kişiyiz: Yusuf, Sinan, ben.

Dört Amerikalının bindiği araba geçip gitti. Beş-on dakika sonra dönecekler. Biliyoruz bunu. Her gün yaptıkları şey. O saatlerde başka bir araba da geçmez oradan. Geçecek olsa onu da durduracağız; başka çare yok. Önemli de değil.

Yattık. Mevzilendik. Bekliyoruz.

Beton bir direkle, tel örgülerle barikatımızı kuruvermişiz yolun ortasına. Barikat sağlam.

Barikatın berisine yatmışım.

Eldivenimi çıkardım, elim bir an silaha yapışıverdi. Öylesine soğuk var.

400 bin dolar fidye isteniyor

İstenen para bu akşam 18'e kadar verilmezse kaçırılanlar öldürülecek

Tehdit edilen T.R.T. ve A.A. uzun süre bu konuda haber veremedi

AMERİKALI

A.B.D. Elçisi dört

DÖRT ASKER KAÇIRILDI

5 Mart 1971, *Cumhuriyet*.

Amerikalıların arabası az sonra göründü. Geldiler. Durdular.

Ben hemen arabanın önüne fırladım.

Direksiyonun yanındaki kapıdan Yusuf girecek arabaya. Ben öbür kapıdan dalacağım.

Dediğim gibi yaptık, girdik arabaya.

Yusuf, şoförü indirdi arabadan, "Don't move lan!" (Kıpırdama lan!) dedi. Bir elinde silahı vardı, öbür eli vites kolundaydı.

Ben, İngilizce, "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adına tutuklandınız. Politik mahkûm işlemi göreceksiniz. Buyruklara uyun, yoksa kötü olur," dedim.

Şaşırdılar.

Yusuf'un bulup getirdiği öbür arabayı gizlediğimiz yerden çıkardık yola. Tutukladığımız dört Amerikalıyı kendi arabamıza geçirdik. Arabanın arkasına bindirdik. Yusuf direksiyona geçti. Ben arka kapının dibindeyim. Sinan, Yusuf'la benim aramda, ortada.

Onların boş arabasını Mete aldı götürdü.

Kepekli Boğazı'ndan geçiyoruz.

"Başlarınızı yere eğin, gözlerinizi kapatın," dedik.

Herifleri alıp eve getirdik. Amaç Apartmanı. Apartmanın üç numaralı dairesi. Yusuf'la Sinan önceden kiralamışlardı bu daireyi. Yusuf kiralarken üsteğmen kılığına girmişti.

Yusuf, Amerikalılardan birini alıp eve çıkardı.

İkisinin gidişleri görülecek şeydi: Yusuf, Amerikalının yarısı kadar; ancak beline geliyor. Dev bir zenci. Onlar kapıdan girdiler. Biz de üç Amerikalıyı pencereden soktuk içeri.

Üstlerindeki parkaları çıkarttık.

"Ayakkabılarınızı da çıkarın," dedik.

Çıkardılar.

Orada yatıştırmaya çalıştık onları.

"Herhangi bir yanlış davranışta bulunmazsanız size bir şey yapmayız," dedik. "Yoksa?.."

Yiyecek bir şeyler çıkardık önlerine. Çay demledik. Hiç öyle iteleme kakalama yok.

Çocuklar telsizin başındalar.

Ben, Amerikalıların başına dikilmiş bekliyorum.

İkisinin karısı da gebeymiş: Başçavuş Jimmy Sexton ile Er Larry J. Heavner'in karıları. Üçüncüsü edebiyat bölümündenmiş, anası da İtalyan'mış. Richard Carazci'ydi adı. Dördüncüsü James Gholson da Katolik lisesini bitirmiş.

Başçavuş Jimmy çok kırgın bir adam. Dedesi, Pecos Bill'i görmüş, tanımış; uzun uzun anlatıyor bana.

Larry, sürekli düşünüyor, kötü kötü düşünüyor.

Dördü de, beyni yıkanmış halk çocukları.

Onlara dünyadaki savaşları, Amerika'nın yaptıklarını falan anlatıyorum.

Larry öylesine düşünüyor ki, ağırımıza gidiyor. Onu da, öbürlerini de sürekli yatıştırmaya çalışıyoruz. Ama en çok Larry'yi.

Bir an önce kurtulmalarını onlardan çok biz istiyor gibiydik.

İşte o ara bildiriyi hazırladık. Hüseyin götürdü bildiriyi. Birkaç yere verdi. Hüseyin'i gönderdik, çünkü o daha deşifre olmamıştı, adı geçmiyordu gazetelerde. Yetkili makamlara tam otuz altı saat süre tanımıştık. Otuz altı saat içinde istediğimiz fidye ödenmezse sözde bu dört Amerikalıyı öldürecektik.

MÜHLET BU SABAH SAAT 6'da BİTİYOR

"13 aylık çocuğum var ve 5 aylık gebeyim kocamı ve 3 arkadaşını serbest bırakın,,

NIXON: TÜRKLERE PAZARLIĞA GİRMELERİDİ TAVSİYE EDEMEM

6 Mart 1971, Milliyet.

Bildiri bomba etkisi yaptı.

Kimler karışmadı işe. Başkan Nixon bile karıştı. "Fidye verilmemeli," diyordu. İsmet Paşa bile karıştı, "Elinizi kana bulamayın," falan gibisinden bir şeyler söyledi.

Yok, öldüremiyorsun. Faşistlere benzemiyoruz biz. Kolay değil adam öldürmek.

Üstelik adamlar suçsuz. Adamlar bilinçsiz ve senin yaşındalar.

Suçsuzlar. Dördünün de bir suçu yok. Tek suçları, Amerikalı olmaları belki. Kendi kurulu düzenlerine karşı çıkmamakla objektif

Milliyet
Halk Gazetesi
ÜLKÜ OKUL
5 MART
"Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu„ adında gizli bir örgüt şimdiye kadar 5 olayın sahibi olduğunu açıkladı ve dün iki yeni olay yarattı
GECE SAAT 01'de
4 Amerikalı, Gölbaşı mevkiinde kaçırılarak meçhul yere götürüldü
SABAH SAAT 08,30'da
Anadolu Ajansına gelen maskeli ve silâhlı 3 kişi ültimatom bıraktılar
SONRA 4 ŞARTÖNE SÜRDÜLER
"YA 400 BİN DOLAR VEYA
DÖRT AMERİKALI ÖLDÜRÜLECEK„
Amerikan elçisi: «Olaydan endişe ediyorum»
Örgüt cumartesiye kadar mühlet verdi
İŞTE KAÇIRILAN 4 AMERİKALI
4 Amerikalıyı kaçıran gençlerden biri yakalandı
GERİLLACILIK ve GERÇEKLER

5 Mart 1971, *Milliyet*.

olarak suçlular belki; ama sübjektif olarak hiçbir suçları yok adamların. Ayrıca silahları da yok. Sen silahlısın karşılarında. Yani koşullar eşit değil. Sinan son derece duygulu. Amerikalılarla içli dışlı olmamak için elinden geleni yapıyor. Kaçırıyor kendini. "Zorunlu olur da öldürmek gerekirse belki öldüremem sonra," diyor ve hiç konuşmuyor onlarla; yüzlerine bile bakmıyor.

Zorunlu olarak adamları dolaba tıkacağız, kapatacağız dolabın kapaklarını, yüzlerini falan görmeden boşaltacağız kurşunları üzerlerine.

Yusuf'un aklına –hani gazetelerde koca aman fotoğrafları çıkmıştı– Kıbrıs'ta, banyo küvetinde öldürülen kadınla çocukları geliyor, söylenip duruyor.

Ben cellat durumuna sokulmuşum gibi bir duyguya kapılıyorum.

En çok da ben konuşuyordum onlarla.

Ve olmadı. Öldüremedik.

Bu konuyu aramızda hiç konuşmuyoruz.

Olaydan sonra arkadaşların da benim gibi şeyler düşündüklerini anladım; sonradan anlattılar.

Ben açıkça söyledim, "Öldüremem," dedim. Oysa başta, "Öldürürüm," diyordum.

Sinan, daha başlangıçta öldüremeyeceğini anlamış.

Hiçbirimiz adam öldürmemişiz ki o güne kadar. Hiçbir deneyimimiz yok. O günden sonra da öldürmedik kimseyi. Biz insan öldürmedik reis.

Edebiyatçı olan Amerikalı Richard, karısına yazdığı mektupta, "Hayatımın bir namlunun ucunda sona ereceğini hiç düşünmemiştim," diyordu.

Onların yerine koyuyordum kendimi. Anamı, babamı, kardeşlerimi düşünüyordum da, "Olmaz," diyordum.

Dört Amerikalı, önceleri, kurtulmaktan umutlarını tümüyle kesmişlerdi. Ama son iki gün, onlar da öldürmeyeceğimizi anlamış gibiydiler.

Üçüncü gün falandı, Larry'nin, karısına gizlice mektup yazdığını gördüm. Çektim aldım mektubu elinden. Oğlan, vasiyetini yazıyordu: "Gider babamgilin evine yerleşirsin," diyordu. "Artık görüşemeyeceğiz, " falan diyordu.

Dayanamadım, "Ulan göreceksin karını be!" dedim.

Büyükelçi, askerlerin bırakılacağı kanısında

2 bin öğrencinin ifadesi alındı

4 ABD'linin durumu belli değil

«Polis işe karıştığı için jandarmaya karşı koydu»

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

7 Mart 1971, *Cumhuriyet*.

Hele birisinin anası taa Amerikalardan kalkıp gelmişti Ankara'ya, uçakla.

Çok da iyi besliyorduk adamları. Biz kendimiz doğru dürüst yemiyor, onlara yediriyorduk. Muzla besledik be herifleri, muzla!

Birimiz geceleri telsizin başında bekliyor, birimiz de onların yanında nöbet tutuyordu. Sıraya koymuştuk bu işi.

Süre doldu. Bildiride açıkladığımız kararı uygulamadık. Kıllarına bile dokunmadık.

Önce Hüseyin çıktı evden. Kalan üç kişi daha sonra çıktık. Onları orada öylece bıraktık.

Gidişimizden haberleri bile olmadı.

4 AMERİKALI SAĞ SALİM BIRAKILDI

KURTULUŞTAN SONRA

Kavaklıdere'de bir apartmanda serbest bırakılan Amerikalılar yürüyerek Amerikan kulübüne girdiler ve "Biz geldik, dediler

SORGUNUN 96'ncı SAATİNDE...

ALMAN KAYA, GAZETECİLERE KISA SÜRE GÖSTERİLDİ

"Bize çok iyi davrandılar..

9 Mart 1971, *Milliyet*.

12 Mart günü öğleyin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin muhtırası radyoda yayınlandı.
Ben okuldaydım. Radyoda duyan arkadaşlar gelip haber verdi.
Asker, hükümeti ülkeyi anarşi içine sokmakla, reformları yapmamakla suçluyor, yeni bir hükümet kurulmasını istiyordu. Bu olmazsa, idareyi doğrudan ele alacaklarını söylüyorlardı.

Silâhlı Kuvvetler Sunay'a ve Meclislere muhtıra verdi

DEMİREL İSTİFA ETTİ

Silâhlı Kuvvetler muhtırasını Demirel, radyodan dört bakanla beraber duydu ve Kabineyi topladı

Demirel, Cumhurbaşkanı Sunay'a gönderdiği istifa mektubunda şöyle dedi: "Muhtıra ile anayasa ve hukuk devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değil.."

SUNAY NE YAPACAK

13 Mart 1971, *Milliyet*.

Devrimci kuruluşlar, tutumu destekliyor

MBG: «Ordu görevini yerine getirmiştir»

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

14 Mart 1971, *Cumhuriyet*.

Yayınlanan bildiride ustalıkla seçilmiş cümleler vardı: Atatürk ilkelerinden söz ediyordu, Demirel hükümetini eleştiriyordu. "İhtilal" ya da "darbe" gibi kavramları kullanmamışlardı, "muhtıra" diyorlardı; bu da kafa karıştırıyordu.

Hemen peşinden Demirel'in istifa ettiği haberi geldi. Tabii başta, "Demirel'den kurtulduk!" diye herkeste bir sevinç havası oldu. Darbenin yönünü pek değerlendiremedik açıkçası...

Belki olumlu çizgide ilerleyecek bazı olaylar olabilir diye de umutlandık. Fazlaca bir tecrübemiz yoktu, dolayısıyla bir kararsızlık içindeydik.

Bir taraftan da, muhtıranın hemen arkasından bazı devrimci kuruluşların iyimser destek bildirileri yayımlaması, Hikmet Kıvılcımlı'nın gazetesinin, "Ordu kılıcını attı," şeklindeki açıklaması da kafa karışıklığını artırdı.

Tabii gerçek durum, sonradan bütün çıplaklığıyla anlaşıldı.

Artık Ankara bir büyük kapandı onlar için...
Acilen terk etmeleri gereken bir kapan...
Hep hayal ettikleri şeyi yapmanın, şehirden kıra çıkmanın, dağlara kavuşmanın tam zamanıydı.

Denizlerin motoru...

15 Mart sabahı, mart ayazında, iki motosikletle, cam gibi buzlu yola çıktılar:

Birinde Deniz ve Yusuf vardı; diğerinde Sinan'la Tayfun...

Yol ayrımında durup vedalaştılar. Sinan, Deniz'le Yusuf'a, bir daha görüşemeyeceklerini bilir gibi sımsıkı sarıldı.

Ve ayrıldılar.

Sonsuza dek...

Denizlerin motoru, 06 EY 943 plakalı, kırmızı bir Java'ydı. Kürklü gocukları bile ayazın etkisini kırmaya yetmiyordu. Üşüdükçe elleri, yüzleri uyuşuyor, o zaman duruyor, motordan inip biraz koşup tepinerek ısınmaya çalışıyorlardı.

Güzergâhları Kırıkkale, Yozgat üzerinden Sorgun, Sivas ve Malatya'ydı.

Bir kar makinesinin peşine takılıp onun karlar arasında açtığı yoldan Yıldızeli'ne sürdüler motorları; aç biilaç...

İki ovayı birleştiren Yıldızeli boğazında yine pek yaman bir ayaz vardı.

Deniz, 13 yıl önce bisiklet sürerken kaybolduğu yoldaydı işte...

Daha kullanmayı öğrenmeden bindiği o Çekoslovak malı, iki tekerlekli bisikleti de böyle dağlara doğru sürmüştü 12 yaşında; arkasında ömür boyu yoldaşı Aydın'la... Sivas'tan Kayseri'ye çıkarlarken Yoğunyokuş'ta lastik patlayınca yaya kalmışlardı.

O gün de Sivas girişinde, Şarkışla ayrımında kimlik kontrolü yapan polis ekibini gördüler.

O puslu çocukluk anısı, birden Deniz'e alternatif yolu hatırlattı:

Kızılırmak Köprüsü üzerinden Kayseri'ye geçebilirlerdi.

Çocukken Aydın'la tamamlayamadığı yolu şimdi Yusuf'la bitirebilirdi.

Ani bir kararla, motosikletin gidonunu sağa kırdı; Sivas'a girmeden Şarkışla yoluna çıktı.

İleride, "Şarkışla'ya düşürmesin, Allah sevdiği kulunu" diye adına türkü yakılacak parkur böyle başladı.

Kar tipilerken Şarkışla'da benzinleri bitti ve "Gemerek'te çevirdiler, Deniz Gezmiş'in yolunu..."

Bir-iki polis ve bekçinin eşliğinde karakola götürülürken Yusuf'la silahlarını çekip havaya birkaç el ateş ettiler; koşmaya başladılar. Kurşun yağmurunda Yusuf kasığından vurulup düştü. Deniz de sonradan Gemerek'te bir tarlanın içindeki çukurda kıs-

İdama giden yolun önünde...

tırıldı. Silahı elindeydi. Zifirî karanlıktı. Yerler kar ve çamurdu. Etrafı çepeçevre sarılmıştı. Bütün arabaların farları üzerindeydi. Namluları ona çevrili haldeydi.

Hayat, onu Sivas'tan yola çıkarmış, üniversite forumlarından, miting meydanlarından, kanlı sokaklardan, mahkeme salonlarından geçirip bir efsaneye dönüştürmüş ve başladığı yere, büyüdüğü topraklara geri getirip bırakmıştı.

84

GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAM

İşte orada ölümü de düşündüm. Ölüm pek ürkütücü gelmiyor insana. Yine de ölümü kabul edemiyorsun. Kesin bu. O ara bilimi falan düşünüyorsun. İki yüzyıl, üç yüzyıl sonrasını düşünüyorsun. Bilimin insanlığa getireceği şeyleri. İçinde bulunduğun durum anlamsız geliyor sana, saçma geliyor. Ionesco'nun oyunları gibi bir şey. Yaşaman gerektiğini kavrıyorsun. Bilim almış başını giderken karşındaki bir yığın insanın ne kadar küçük şeylerle, küçük ve yanlış şeylerle uğraştığını düşünüp acınıyorsun. İçerliyorsun. Hem de ne adına? Kim adına?

İnsanlığın geleceğini ve senin o günleri göremeyeceğini düşünüyorsun. Müthiş hüzün veriyor bu sana. Bir yanda eşsiz güzellikte bir gelecek, bir yanda bütün o güzellikleri göremeyeceğin duygusu. Nasılsa öleceğim, diye düşünmeye başlıyorsun.

Oysa mermi vardı yanımda daha; azalmıştı ama vardı.

Birazdan bir bomba savuracaklar üzerime, çukurun içine; parçalanıp gideceğim, diyordum. Ölüp gideceksin.

İlk anda ölmeyi istemiyordum, hiç istemiyordum; yani birdenbire. Belki yaralanmayı, rahat ve yavaş bir ölümü belki.

Sonra dünyanın dört bir yanında ölen bir sürü yurtseveri, devrimciyi düşünüyorsun ve bir ara rahat bir ölümü düşünmüş olmaktan utanır gibi oluyorsun.

"Bir devrimci nasıl ölmesi gerekiyorsa öyle ölmeli," diyorsun. Doğrusu da bu.

Ve daha önce hiç aklıma gelmeyen birtakım anılar geçiyordu gözlerimin önünden. Bir film gibi ve çok hızlı geçiyordu.

Örneğin, çocukluk günlerim geliyor gözlerimin önüne. Çocukluğum. Bahçeli bir evimiz vardı; çiçeklerle doluydu bahçemiz. O çiçeklerin arasında oynayışım...

Sonra ansızın bir sevgili. Çok buruk bir duyguydu bu. Sevgilinin gülüşü, oturuşu, düşünüşü.

Kesin ve çok net görüntüler bunlar. Anlık ama kesin ve net görüntüler. Renkli bir film gibi.

Sevgilinin o anda belki de evinde oluşu, sıcacık bir odada oluşu, belki de neşeli oluşu, gülüyor oluşu.

Ve bütün bu hatırlananlara karşı, yaşayanlara karşı içinde küçük de olsa bir kıskançlık.

Daha bir sürü görüntü: üniversite günleri, Beyazıt Alanı, Beyazıt'ın ara sokakları, polisle çatışmalar, öbür arkadaşlar... Sonra, hani gazetelerde sosyete dedikoduları çıkar ya, onlar geliyor aklıma, o haberlerdeki kişiler.

Deniz, anne baba ve küçük kardeşiyle Sivas'ta evlerinin bahçesinde, 1961.

Ve ansızın, ölmemek, yaşamak ve savaşmak isteği yine. Bunlar yeniden kabarıveriyor, büyüyor içinde. Düşman bildiklerinle savaşmak, onlarla mücadele etmek isteği.

Sonra ölen arkadaşlarım geldi aklıma. Daha çok da Taylan'ı hatırladım orada. Sonra Filistin'deki çocukları.

Ansızın çok gülünç bir şey de geliyordu aklıma.

Ve en önemlisi, kantinlerde, Siyasal Bilgiler Fakültesi kantininde filan "halk savaşı" üzerine tartışanları, sıcacık çaylarını içerek tartışanları, mangalda kül bırakmayanları geçirdim kafamdan o an; garip bir öfkeyle.

Gülünç geliyor bütün bunlar sana; alabildiğine hüzünleniyorsun. Müthiş canın sıkılıyor.

Gemerek'ten Ankara'ya Kadar Deniz Gezmiş'le Aynı Araçta Gelen Hürriyet *Muhabiri Mahmut Sabah'ın Yazdıkları:*

"Deniz Gezmiş, Kayseri Emniyet Müdürlüğü'nün bir odasında, kendisine çevrilmiş namluların önünde, nasıl yakalandığını anlattı.

Yüzü, en azından bir haftalık sakalla örtülmüştü. Rahat bir koltuğa oturmuş, sigarasından asabi hareketlerle derin nefesler çekiyor ve yumuşak tavırla, efendice konuşuyordu.

Ayağında diz kapaklarına kadar uzanan çamura belenmiş botları, geniş ve cüsseli omuzunu kuşatan parkası ve siyah sakalları içinde bir başka heybetli görünüyordu.

"Ankara'dan niçin çıktığımızı açıklamak işimize gelmez. 'Deniz'i çocukluk hatıraları çekmiş Şarkışla'ya' diye yazabilirsiniz. Belki Şarkışla, bizi Hüseyin'in memleketi Sarız'a götürebilirdi," dedi.

İlkokula Şarkışla'da başlayıp orta tahsilini Yıldızeli'nde tamamlayan Deniz, laf arasına laf sokuşturup Erzurumlu olduğunu söylemeyi de unutmadı nedense...

"Yusuf'un vurulduğunu öğrenince içimde bir şeyler kımıldadı. Bu kadar acı çektiğimi hiç hatırlamıyorum. O vurulduktan sonra her şeyin bittiğini anlamıştım," diye başladı söze:

"Ama kaçmamız lazımdı. Kaçarken de aklım fikrim hep Yusuf'taydı."

Deniz Gezmiş bu sırada birden sustu, gözleri dolu dolu olmuştu. Yusuf'u düşündüğü belli oluyordu. Ve sıkıla sıkıla yanındaki güvenlik kuvvetlerine sordu:

DENİZ GEZMİŞ YAKALANDIĞI AN HERŞEYİ HÜRRİYET'E ANLATTI

Birçok el Deniz Gezmiş'in yakasına sarılmıştı... O ise kankalı kesilmiş, zorla gülümsemeye çalışarak teslim olıyordu. (Foto: H)

Gemerek'ten Ankara'ya kadar Deniz Gezmiş ile aynı otomobilde gelen HÜRRİYET Muhabiri MAHMUT SABAH yazıyor...

GEZMİŞ: "istesem yüzlerce kişiyi vururdum,,

GEMEREK, (Özel) — Gümüşhane bölgesinde polisçi pusuda kurtaran Deniz Gezmiş, yıllar önce cumhuhi günlerini geçirdiği Gemerek'te yakın ele verilmiş kendisinden "TSKO'nun ileri hatlarda devrimci bir savaşçı" diye bahsetti. Gezmiş yakalanma için de yazılır ekledi "Sıkıyönetim, ıslah gibi kan dökme, yıkıntıcı gelen ve kandırmaya dönüşmüştür."

Devamı Sy. 4 Sü. 5 Sü.

"Amerikalıları Hürriyet'te çıkan fotoğrafı kadın ve çocuğunun resmi -ürünleri durdurun"

DENİZ Gezmiş ve arkadaşları, efsaneyi Amerikalı 3 ülkeye yaymak "Hürriyet"in sayı yetmiş bir sayısından da çoğaltmışlardı. Bu kararlaştırılmıştır. Deniz Sabah Servisi'nin bir ve yıl Hürriyet Gazetesinde b

Devamı Sy. 4 Sü. 5

GEZMİŞ'İN ÜZERİNDE EL - FETİH SİLAH KARTI ÇIKTI

ANKARA, (Özel) —

"Yusuf Aslan vurulunca bizim için herşey bitti,

KAYSERİ, (Özel) — Deniz Gezmiş, Kayseri Emniyet Müdürlüğünün bir odasında, kendisine ayrılmış sandalyeye dalgın dalgın oturuyordu. Yüzü ve ellerinden bir hafiflik akıyordu. Bakışları, ağır ağır önüne, ayaklarının altındaki halılara dalıyordu. Sonra, yalnız ve yapayalnız olduğu bu odada, mırıldanıyordu:

"Yusuf vurulduktan sonra her şeyin bittiğini

Devamı Sy. 4 Sü. 3 Sü.

SİVAS Devlet Hastanesinde ağır yaralı olarak yatmakta olan Yusuf Aslan.

- DENİZ GEZMİŞ IÇIŞLARI BAKANINA KAFA TUTTU.
- ASSUBAY: "OLUME BU KADAR YAKLAŞMAMIŞTIM." DEDİ.

SON SAYFADA

TREMİLE MALATYA'YA GEÇEN SİNAN CEMGİL VE KOR KOÇALAK ÇEMBERİ YARDILAR

ANKARA, (Özel) — Gizli örgüt kavramlarını ile ilgili olarak [illegible] Sinan Cemgil ile Yusuf Aslan'ın ne [illegible] Malatya'ya [illegible] Kor Koçalak [illegible] çemberini yardıkları [illegible]

Ağır yaralı Yusuf konuştu: "Yurt dışına kaçacaktık,,

A. Turan OKYAY bildiriyor:

SİVAS (Özel) — [illegible]

MURAT 124 PUL No: 5

"Yusuf yaşıyor mu?"
Sonra cebinden buruş buruş olmuş sigara paketini çıkardı ve yeni bir sigara daha yaktı. Gelen çaya şeker atıp karıştırdıktan sonra büyük bir yudum aldı. Bardağı yerine bıraktı. Kendisini dinleyenlerin hayret dolu bakışları arasında, "İsteseydim oluk gibi kan döker, yüzlerce polis ve jandarmayı öldürebilirdim," dedi. "Psikolojimin insancıl yönü, 550 liraya emir kulluğu yapan polis ile jandarmaya tetik dokundurmama izin vermedi."

Birlikte Yolculuk
Deniz Gezmiş'le Gemerek'ten Ankara'ya 80 kilometre boyunca, polis otomobili içinde yol arkadaşlığı ettim. İlk heyecanı atmış, kilometreler altımızda eridikçe kendisini daha da toparlamaya başlamıştı. Verdiğimiz ilk sigarayı tellendirdikten sonra arkasından tok sesli bir teşekkür yapıştırıverdi. Jandarma komutanı, emniyet müdür muavini ve diğer polis şefinin doldurduğu arabayı derin bir sessizlik kapladı.
Ve ardından hiç beklenmedik bir sual sordu:
"Siz yakalandığım sırada resimler çektiniz. Gazeteci olmayasınız?"
"Tahmin ettiğiniz gibi..."
"Fakat beni polis olmadığınıza inandırmanızı isterim. Zira konuşmak istiyorum."
Belli ki polislerden haz etmiyordu. Fakat Albay Fehmi Törün'ün babayani davranışı, otomobilimizdeki diğer emniyet mensuplarının mutedil tutumları, onu biraz gevşetmişe benziyordu. Tatmin olabilmesi için cebimden gazeteci olduğumu ispatlayacak kartı çıkararak kendisine uzattım.
"Çekinmeden konuşabilirsin. Emin ellerdesin," dedim ve sordum:
"400 bin dolar yabana atılır para değil. Neden bıraktınız Amerikalıları? Yoksa İsmet İnönü'nün, 'Kan dökmeyiniz,' çağrısı mı böyle hareket etmenizi etkiledi?"
"Gülüp geçmişizdir bu tür çağrılarla ikazlara... Dört Amerikalıyı serbest bırakmamıza sebep, bizi en çok etkileyen Çavuş Jimmy Sexton'un hamile eşi Barbara

İlk sorusu, "Yusuf Yaşıyor mu?" oldu.

Sexton'un, Hürriyet *gazetesinde hüzünlü bir ifade ile yayımlanan fotoğrafıdır."*
Sonra söz, kendilerine verdikleri Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adı etrafında çörekleniverdi birden...
"Sormak istediğinizi tahmin ediyorum, peşinen cevap vereyim," dedi:
"Bundan böyle de sürecek eylemlerimiz... Bugüne kadar giriştiğimiz eylemler hakkında ben burada daha fazla açıklama yapmaya mezun değilim. THKO ile ilgili lüzumlu açıklamaları yapmaya, yine THKO yetkilidir. Ben bu ordunun savaşçısıyım, o kadar.."

Gezmiş'in Anne Babası:
Selimiye İlkokulu dördüncü sınıf öğretmeni Bayan Mukaddes Gezmiş, "Ne diyeceğimi, ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Konuşacak halde değilim. Beni mazur görün," diyordu. Mukaddes öğretmen, Deniz Gezmiş'in annesiydi. Meslektaşları tarafından örnek bir öğretmen olarak gösterilen Mukaddes Gezmiş, olaylar başladığından bu yana tek gün dahi görevini aksatmamıştı. Arkadaşları, "Tek dersi bile kaçırmadı. İlaçlarla ayakta durduğunu biliyoruz," diyorlardı.
Baba Cemil Gezmiş de Milli Eğitim'de görevliydi. Müfettişti. Sabah, oğlunun yakalandığı haberini duyunca, "Çok şükür, yarasız beresiz ele geçmesi daha iyi oldu," demişti. Cemil Gezmiş evden ayrılmış, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne koşmuştu. İzin alabildiği takdirde Ankara'ya gidecekti.

16 Mart sabahı yine erken kalktım. Kapıcı erkenden bırakmış gazeteyi... Baktım. Manşette haber:

"Deniz Gezmiş Gemerek'te yakalandı."

"Çok şükür," dedim kendi kendime...

66 gündür kayıptı.

66 gün aradılar, takip ettiler, iz sürdüler.

66 gün gezdi.

Ve biz 66 gün, yüreğimiz ağzımızda yaşadık. Her an vuruldu, vurulacak korkusuyla 66 gün azap çektik.

Bir "Tarzan Mustafa" var. Belalı bir komiser.. Gazetelerde fotoğrafı çıkıyor:

"Tarzan Mustafa elinde tüfeğiyle mahalle mahalle dolaşıyor."

Polisleriyle caka satıyor. Bulsalar vuracaklar oğlumu...

Ondan işte; o kurşun yağmuru altında vurulmadığına, o sürek avında öldürülmediğine şükrettim Deniz'in; yakalandığına sevindim.

"Sağ salim, yara beresiz yakalanmış hiç olmazsa," dedim.

"Kimseyi öldürmedi ki!.. Yatar çıkar," zannettim.

87

GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAM

Ankara'ya jandarma pikabıyla ve konvoy halinde girdik. Saat, sabahın sekizi falandı. Yollarda insanlar. İşlerine gidenler. Okullarına giden öğrenciler. Yağmur yağıyordu. Islak bir Ankara sabahı. Sevdiğim sabahlardan biri.

İçişleri Bakanlığı'nın önüne geliyoruz. İndiriyorlar arabadan. Tam İçişleri Bakanlığı'na girecekken, kalabalıktan biri, "Yuh!" diye bağırıyor. Yürüyorum üzerine, iki-üç adım atıyorum. Polisler o kadarına izin veriyorlar. Kaçıyor yuh çeken. Giriyoruz içeri.

İçişleri Bakanı'nın karşısına çıkarılıyorum.

Çok keyifliydi. Ayaktaydı. Odası, sabahın sekizinde gazetecilerle doluydu.

Ben hep başımı dik tutmaya, canlı, dipdiri görünmeye çalışıyorum. Nasıl bitkinim oysa, ayaklarımı güçlükle sürüklüyorum. Ayakta duracak gücüm yok. Ama belli etmiyorum.

"Geçmiş olsun," dedi İçişleri Bakanı, gülerek.

Suratına baktım pis pis. Hiçbir karşılık vermedim.

Bakan, gazetecilere döndü:

"Şu pejmürde kılıklı adam, Halk Kurtuluş Ordusu'nun kahramanıymış," dedi.

"Beğenemedin mi," dedim. "Tabii kahramanıyım. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun savaşçısıyım. Ne olduklarını gösterdiler. Bundan sonra da gösterecekler," dedim.

"Nereye gidiyordun?" dedi.

"Devrime," dedim.

Duvardaki haritayı gösterdi, haritada Sivas'ı gösterdi.

"Buradan mı gidiliyor devrime?" dedi.

"Senin kafan almaz böyle şeyleri," dedim. "Karşınıza bir gün dikildiğimiz zaman anlarsın," dedim.

"Türkiye'de bir tek ordu vardır, o da Türkiye Cumhuriyeti Ordusu'dur," dedi.

GÜNAYDIN

«Diğer arkadaşlarımın hiç bir suçu yok» diyen Deniz Gezmiş itiraf etti:

"Her şeyi ben yaptım,,

Kayseri'den Ankara'ya getirilen Deniz Gezmiş, kendisinin Türk Halk Kurtuluş Ordusu Başkomutanı olduğunu söyledi

Deniz Gezmiş'in bir sözü Bakan'ı çileden çıkardı

Bitkin bir haldeydi

"Öldürülen şoförle hiç bir ilgim yok,

30 otomobillik bir konvoy

Yusuf Aslan iyileşiyor

18 Mart 1971, Günaydın.

"Onun için Demirel ve senin gibi uşakları, hemen istifayı bastınız," dedim.

Sinirlendi.

Üzerine yürür gibi yaptım, bir adım attım. Geriledi. Şaşırdı. Dehşetli bir panik havası içinde, elini kolunu sallayarak kekeleyerek, "Gö-gö-götürün bunu," dedi.

Sürükleyerek çıkardılar beni odadan.

"Göstereceğiz sana da, senin gibilere de, Amerika'nın güvenilir uşakları!" diye bağırdım kapıdan çıkarılırken.

Gördüm: Gazetecilerin yüzlerinde büyük bir şaşkınlık vardı.

88

İLHAN SELÇUK

Tarihte Yıldırım Beyazıt ve Aksak Timur'un Ankara Meydan Muharebesi'nden sonra karşılaşması meşhurdur. Beyazıt esir düşünce Timurlenk:

"Getirin göreyim," demiş.

Menteşeoğlu buna özenmiş olacak, 66 günlük mücadeleden sonra Deniz Gezmiş'in tutulduğunu haber alınca;

"Getirin," diye emir vermiş.

Deniz'i İçişleri Bakanlığı makam odasına sokmuşlar.

"Kelepçelerini çözün!"

Çözmüşler. (..)

Gazetelerde sakıt içişleri bakanı ile Deniz Gezmiş'in yan yana çekilmiş tarihi fotoğrafları da yayınlandı. Doğrusu ileride bu fotoğraflar güzel bir hatıra olur. Haldun Menteşeoğlu, muhtırasal darbeyle sükût ederken giderayak kendine göre bir zafer kazandı.

Başkentin göbeğinde altmış altı günden beri dolaşıp duran Deniz ve arkadaşlarının durumuna gelince...

Dünyanın her yanında, yürürlükteki bozuk düzenlere başkaldıran ülkücüler görülür. Bunları adi suçlularla bir tutmak mümkün değildir. Deniz Gezmiş ve arkadaşları, tuttukları yolu kendileri icat etmediler. Güney Amerika'da daha önce uygulanmış yöntemleri uyguladılar. Bunlar genç insanlardır. Onların çağındaki çoğu delikanlı, genç kız, el ele dans salonlarında dolaşıp sinemaya gidiyorlar, hayatın ve gençliklerinin tadını çıkarıyorlar. Deniz ve arkadaşları da böyle yapabilirlerdi. Hangi nedenle ölümü göze alıp kanundışı bir mücadelenin tehlikesine atılmışlardır? Nasıl bir tılsıma kapılmışlardır ki, ölüm pahasına bir eyleme sarılmışlardır?

Deli midirler?

Çoğu kimse bunu anlamaz. Gerçekte Deniz'in tuttuğu yol, daha başından tıkalı idi. Herhalde kendisi de biliyordu bunu... Sonu çıkmaz bir tehlikeli patikaya sapmanın akılla pek ilgisi

yoktur. Ülkücülük, gerçekçiliği aşan bir düzeye ulaştı mı, bu tür davranışlara sarılır insan.

Hiç kuşkusuz Deniz istese üniversiteyi uslu akıllı bitirirdi. "Evet efendimcilik" ve "çıkarcılık" politikasını meslek edinerek bozuk düzenin en yağlı ballı yerlerine tırmanabilirdi. Yetenekleri üstündü. Çalışkandı. Üniversitenin mezunlar kapısından çıktığı saat, mutlu azınlığa katılmak için önünde bir engel kalmıyordu. Yoksul köylülerin, mazlum emekçilerin, fakir insanların az gelişmiş Türkiye'sinde Deniz ve arkadaşları bir yağlı kemik kapmak isteseler, elbette muratlarına ererlerdi.

Ülkücülük yoluna baş koydular.

Ve inançları uğruna ölümü göze aldılar. Yalnız kendilerine değil, belki de çok şeye zararları dokundu. Çıkmaz yolları zorlamakla kendilerine yazık ettiler, gerici ve tutucu siyasi iktidara, devrimciler aleyhine büyük propaganda fırsatı yarattılar.

Deniz ve arkadaşları suç işlemişlerdir.

Ve bunun cezasını göze almışlardır.

Ne var ki, asıl suç onlarda değil, onları bu yollara iten namussuzlar koalisyonundadır. Üniversiteli gençlerin devrimci dinamizmini, Türkiye'nin yükselişi için itici güç olarak değerlendiremeyen her siyasi iktidar, suçlu olacaktır.

Öyle bir düzen kuralım ki, çağdaş uygarlığa hasret Türkiye'nin devrimci gençleri, bu düzenin en taze itici gücü olsun. Bu düzeni kuramayan yaşlılar, menfaat şebekelerinin siyaset sahnesindeki kuklaları olmaya devam ettikçe, gerçek suçlu olmaktan kurtulamayacaklardır.

Cumhuriyet, *19 Mart 1971*

89
MEKTUP

Baba

Bildiğin gibi şimdi ankara cezaevindeyim. Beni anlıyacağını ümit ediyorum. Yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık duymuyorum. Sıhhatım ve moralim iyi. Hamdi benim parkamı, kalın askeri gömleğimi; kalın askeri pantolonumu, iç çamaşırlarımı ve gömleklerimi, kazaklarımı acele getirsin. Ayrıca 43 numara bir ayakkabı ve yün çorap ta getirsin.
Annemin ve senin ellerinizden öper, Borayı, Hamdiyi hasretle kucaklarım.

Not: Unutmaki ne yaptıysam
inandığım dava için yaptım.

Deniz

Baba

Bildiğin gibi şimdi onlara cezaevindeyim.
Beni anlıyacağını ümit ediyorum. Yaptıklarımdan
en ufak bir pişmanlık duymuyorum. Sıhhatim
ve moralim iyi. Hemdi benim parkam, kalın
ceketi, pöntiyemi; kalın ceket pantolonumu, işça-
maşırlarımı ve pöntiyelerimi kardeşlerim
acele getirsin.
ayrıca 43 numara bir ayakkabı ve yün çorap
da getirsin.

Annemin ve senin ellerinizden öper Baroyi.
Hamdiği hasretle kucaklarım.

Not: Vurtmaki ne yaptıysam inandığım dava için yaptım.

Deniz
D. Yurtsev

90

HAMDİ GEZMİŞ

Deniz abim, 17 Mart'ta tutuklanıp Ankara Merkez Cezaevi'ne konulunca hemen ihtiyacı olan eşyaları hazırladık.
Teyzemin oğlu rahmetli Erden Abi'nin, Sultanhamam civarında bir trikotaj atölyesi vardı. O dönem abimin fotoğraflarında, üzerinde görünen yün kazak ve hırkalar, orada Erden Abi tarafından ördürülmüş giysilerdi.
Annem giysilerini toparladı, hırkasını, kazağını, pantolonunu, uzun parkasını bavula koydu.
Babamla ikimiz, halamın oğlu Fuat Işık'ın arabasıyla Ankara'ya gittik. Yol boyu abimden, kendisiyle alay etmeye kalkışan bakanı nasıl benzettiğinden söz ettik. O kafa tutuşu, toplumda büyük etki yaratmıştı. Doğrusu bu dik duruş, bizi de onore etmişti. Büyük dava adamları böyle oluyor işte...
Gece, Kızılay'da, Fuat Abi'nin bulduğu bir otelde kaldık. Ertesi sabah, doğruca Ulucanlar'daki Merkez Cezaevi'ne gittik.
Cezaevi müdürünün odasına çıktık. Müdür, iyi bir adamdı, "Bütün ihtiyaçlarını temin ediyorum. Çaya çok düşkün. Boyuna çay içiyorlar. Çayını, şekerini muntazam aldırıyorum," dedi.
Sonra abim geldi. Morali iyiydi. Gazetede gördüğümüz fotoğraflardaki hali yoktu. Saçlarını kesmişlerdi. Dinlenmiş, yorgunluğunu üzerinden atmıştı biraz... Babam olup biteni sormadı hiç...
"Nasılsın oğlum, iyi misin?" diye sordu.
"İyiyim. Çok iyiyim," dedi abim... İhtiyaçlarını söyledi. Not ettik. Babam, avukat konusunu sordu; abim, "Ben hallediyorum, merak etmeyin. Duruşmalar başlayacak

Deniz Gezmiş tutuklandı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

Olağanüstü güvenlik tedbirleri arasında dün saat 16.30'da Adliye'ye getirilirken gazetecilere, «Yaptıklarımdan pişman değilim» diyen Deniz Gezmiş, tutuklanarak Ankara Merkez Cezaevine konulmuştur.

Tutuklama

Savcılıkça yapılan sorgudan sonra, Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesi Yargıcı Ahmet Erk, Deniz Gezmiş'in bulunduğu «Hakimler Odası»na gelerek, sanığın kimlik tespitini yaptırmış ve hakkındaki gıyabi tutuklama kararını vicahiye çevirmiştir.

Cezaevine götürülüyor

Saat 16.30'da Ankara Adliyesine getirilen ve 20.20'de Sulh Ceza Yargıcının yanından çıkarılan Gezmiş, Adliye koridorlarını dol-

(Arkası Sa. 7, Sü. 7 de)

Bir nokta u

rdu içindeki son emekliye

19 Mart 1971, *Cumhuriyet*.

artık. Bundan sonra adaletin vereceği kararı bekleyelim," dedi.

Uzun görüşemedik.

Tam çıkacakken babama dedi ki:

"MİT'te sorguladılar beni... Soyunu sopunu merak ediyorsan onlara sor. Bizim Ermeni olduğumuzu ispat etmek için çok araştırma yapmışlar. Boyum kadar evrak toplamışlar ama bir şey bulamamışlar."

91
CAN DÜNDAR

İktidar, Deniz Gezmiş ismini itibarsızlaştırma peşindeydi.

Bakan fırçasından, soy tahkikatından sonuç alınamayınca başka bir yol denendi:

Bir "Kazanova Deniz" portresi çizmek için haberler sipariş edildi. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının, evinde saklandıkları kadınlarla aralarında aşk hikâyeleri yazıldı. Kaçakken her gece bir kadının evinde kaldıkları, onlarla birlikte oldukları efsanesi manşete çıkarıldı.

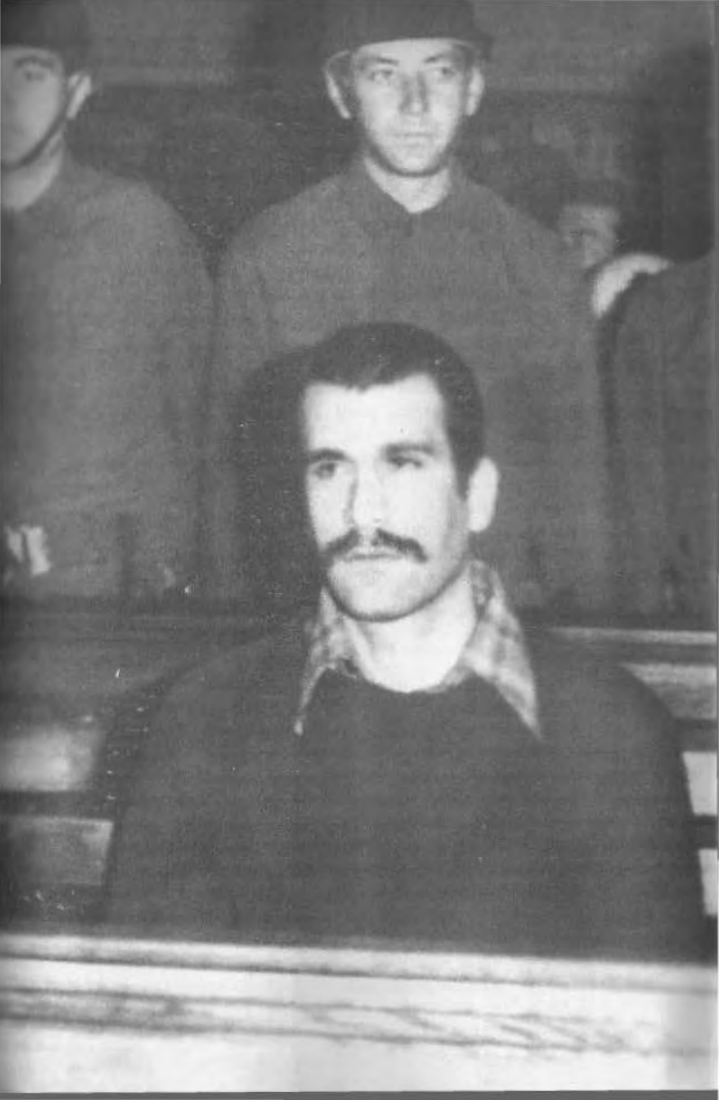
Yetmedi, ODTÜ yurtlarında karargâh olarak kullandıkları 201 No'lu odanın bir "aşk yuvası" olduğu yalanı uyduruldu.

Ama tutmadı.

Bunlar da kamuoyunda Deniz lehine oluşan havanın dağılmasını sağlamadı. Tersine, o günlerde Danıştay, okuldan atılma kararını bozup öğrenciliğe iade edilmesi gerektiğine hükmetti.

Deniz 12 Nisan Pazartesi günü ilk duruşmasına çıktı.

O sırada Deniz Gezmiş, Ulucanlar'daydı. Kendisi hücrede, Yusuf hastanede iken, "Dede" Hüseyin de dayısının ihbarı üzerine evde yakalanmış, böylece Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun beyin kadrosunun önemli bölümü hapsedilmişti.

Şimdi kavgalarını mahkemede sürdüreceklerdi.

Nihat Erim'in başbakan olarak yeni hükümeti kurduğu gün, Deniz Gezmiş için dava açıldı. Dört suçtan, idamla yargılanacaktı.

İddianameyi yazan isim, sonradan ünlenecek bir savcıydı: Nusret Demiral...

Suçlama ise; "gizli örgüt kurarak devlet topraklarını yabancı bir devletin hâkimiyeti altına sokmaya kalkışmak"tı.

Oysa kısa hayatları boyunca hep buna karşı, bağımsızlık için savaşmışlardı.

Neyse ki yanlarında, onları son nefeslerine kadar savunacak iki isim vardı: Niyazi Ağırnaslı ve Halit Çelenk...

Deniz, 12 Nisan Pazartesi günü ilk duruşmasına çıktı.

Hâkim kimlik tespiti yaparken, "Ne iş yaparsın?" diye sordu.

Deniz tek bir sözcükle yanıtladı: "Devrimciyim!"

Ertesi gün Valilik, güvenlik gerekçesiyle Deniz'i de Kayseri'ye taşımaya karar verdi.

Deniz, Cumhurbaşkanı Bayar ve DP'lilerin hapsedildiği cezaevinde yatacak ve orada yargılanacaktı.

T. C.
ADALET BAKANLIĞI
.....Cezaİş.G.... Müdürlüğü

Sayı : 1 91.1.2.....
Konu : .....

Ankara
1/.../197...

Cemil Gezmiş
Hürrem İskele sokak Kerlık
Ap.84/9
Selimiye-İstanbul

8.4.1971 günlü dilekçenizde söz konusu ettiğiniz hususlar tetkik ettirilmiş olup, Deniz Gezmiş hakkında Ankara mahkeme ve hâkimliklerinde görülmekte olan kamu davalarının C.M.U.K.nun 14/son maddesi gereğince Kayseri mahkeme ve hâkimliklerinde nakledildiği Cumhuriyet Başsavcılığının işlerinden anlaşılmıştır.
Bilgi edinilmesi rica olunur.

Melih Özgü.
Adalet Bakanı Y.
Ceza İşleri Genel Müdürü

K.
M.

Cemil Bey'in naki̇l dilekçesine, Adalet Bakanlığı'nın cevabı.

93
CEMİL GEZMİŞ

Sayın Bakan,

Şu anda mali durumum yeterli olsa idi, huzurunuzda olur ve sizi bu mektubu okuma zahmetine sokmazdım. Arzı itizar eylerim.

Ankara Cezaevi'nde tutuklu bulunan oğlum Deniz'in Ankara dışında bir yere gönderilme teklifinin Bakanlığınıza sunulduğunu gazetelerde okudum. Mesnet, ister idari, ister politik olsun veya öyle gösterilmiş bulunsun, bir tarafta kamu düzeni ve yararını, diğer yanda kamuyu meydana getiren ferdin hukukunu korunmak hususu da yüksek Bakanlığınızın teminatı altında olduğundan, yeteri kadar mağdur ve perişan olmuş aile fertlerimin de düşünülmesini, bir yandan görüşme hakkımızın maddi imkânsızlık yüzünden kullanılmaz hale gelmesi, diğer yandan savunma imkânlarının daraltılmış olması, beni sizi şahsen rahatsız etmek endişesi içinde bıraktı.

Sayın Bakan,

Deniz bu hale nasıl getirilmiştir, kimler suçludur; bunlar üzerinde durmayacağım. Şu anda tabi bulunduğum statü, politik konuşmama engeldir. Otuz beş yıl politikanın dışında kaldım, bunu bozmayacağım. Ancak şu kadarını arz edeyim:

Bizde aşağıdan yukarı istihsali arzu edilen kararların gerekçeleri çok defa istenilen karar istikametinde hazırlanır. Bunu benden çok iyi bilirsiniz. Bu nedenle alacağınız adil kararı gönül rahatlığı içinde bekleyeceğim. Savunma avukatlarının Ankara ve İstanbul'da oturmaları, bunlara en ufak masraf ödeyecek durumda olmayışım ve İstanbul'da görevli oluşum, size alacağınız karar için bir kıstas olursa minnettar kalırım.

Derin saygılarımla Sayın Bakan
Cemil Gezmiş

Sayın

Bakan..

Şu anda mali durumum yeterli olsa idi huzurunuzda olur ve sizi bu mektubu okuma zahmetine sokmazdım.Arzı itibar eylerim.

Ankara cezaevinde tutuklu bulunan oğlum Deniz,in Ankara dışında bir yere gönderilme teklifinin Bakanlığınıza sunulduğunu gazetelerde okudum.Mesnet ister idarîister politik olsun veya öyle gösterilmiş bulunsun,bir tarafta kamu düzeni ve yararı,diğer yanda kamuyu meydana getiren ferdin hukuku da eşitlik korunmak hususunda yüksek Bakanlığınızın teminatı altında olduğundan,yeteri kadar mağdur ve perişan olmuş aile fertlerinin de düşünülmesini,bir yandan görüşme hakkımızın maddi imkânsızlık yüzün kullanılmaz hale gelmesi,diğer yandan savunma imkânlarının daraltılmış olması endişesi beni sizi şahsan rahatsız etmek endişesi içinde bıraktı.

Sayın Bakan Deniz buhale nasıl getirilmiştir,kimler suçludur bunlar üzerinde durmıyacağım.Şu anda tabi bulunduğum statü politik konuşmama engeldir.Otuzbeş yıl politikanın dışında kaldım bunu beğmiyacağım.Ancak şukadarını arzedeyim..Bizde aşağıdan yukarı istihsali arzu edilen kararların gerekçeleri çok defa istenilen karar istikametin de hazırlanır. Bunu benden çok iyi bilirsiniz,Bu nedenle alacağınız adil kararı gönül rahatlığı içinde bekliyeceğim.Savunma Avukatlarının Ankara ve Istanbulda oturmaları,Bunlara en ufak masraf ödiyecek durumda olmayışım,ve istanbulda görevli oluşum size alacağınız karar için bir kısıtlama olursa minnettar kalırım.

Derin saygılarımla sayın Bakan???

Cemil Gesmiş
Harem İskele sokak Karlık Ap
84-9, Selimiye

94
MEKTUP

Baba

Ben şimdi Kayserideyim. Buraya yedi kişi geldik. rahatımız yerinde. sıhhatim iyi, endişe verecek bir durum yok. Ankaradan gelirken kitaplarımıda getirdim ama henüz vermediler. Kitaplarda gelince hemen çalışmaya başlıyacağım. Uzun bir savunma hazırlıyacağım. Hele birde çalışma masası bulabilirsem işlerim gayet iyi gidecek.
Sen mektubumu alır almaz bana biraz para yolla. Ayrıca benim kitapların arasında Kubalının anayasa hukuku isimli kitabı var. onuda postayla bana yolla.
Anneme, Boraya ve Hamdiye selâmlar.

Baba

Ben şimdi Kayserideyim. Buraya yedi kişi geldik. rahatsızlık yerinde. sıkıntım iyi, endişe verecek bir durum yok. Ankaradan getirdiğim kitaplarımda getirdim ama hâlâ veremediler. Kitaplarda gelince hemen çalışmaya başlıyacağım. Varın bir sınavınma hazırlıyacağım. Hele bir de çalışma masası bulabilirsem işlerim gayet iyi gidecek.

Son mektubumu alır almaz bana biraz para yolla. Ayrıca benim kitaplarım arasında Kubalının arayışa bukuklu isimli kitabı var. onuda postayla bana yolla

Anneme, Bavarya ve Hamdiye selâmlar

D. Yaşar

95

HAMDİ GEZMİŞ

Bir 23 Nisan günüydü; hiç unutmuyorum; çünkü otobüsle giderken yolda bayrak sallayarak bayram törenine giden çocukları gördük.
Babamla ikimiz, İstanbul'dan Kayseri'ye otobüsle gittik. Tabii, uzun bir seyahat oldu. İstanbul'dan akşamüzeri bindik, Ankara'dan çıktıktan sonra sabah oldu. Yol üstünde, küçük bir lokantada mola verdik, orada çorba içtik. Hava çok soğuktu, kar yağıyordu. Benim tuhafıma gitti, 23 Nisan'da kar yağması... O tarafa uzun süredir gitmemiştim.
Otobüs bir ara karlı yolda tekerlekler yerden kesilircesine hızlı gitmeye başladı. Muavine neden hızlı gittiğini sorduğumuzda, şoförün lakabının "Karayılan" olduğunu ve sürat yapmayı sevdiğini söylemişti.
Kayseri'ye vardığımızda çok yorgun bir şekilde otele girdik. Babam, "Öğleye kadar dinlenip toparlanalım, kendimize gelince cezaevine gidelim," dedi.
Yeni uykuya dalmıştık ki kapı vurulmaya başladı.
Açtık; Kayseri Emniyeti'nden sivil polisler karşımızdaydı.
Babam, "Ne oldu?" dedi.
"Efendim, sizi Emniyet Müdürlüğü'ne götüreceğiz, müdürümüz davet ediyor," dediler.
Herhalde otelden Emniyet'e bildirmişler.
"Gidelim," dedi babam. Yarı uykulu vaziyette giyindik, Kayseri Emniyet Müdürlüğü'ne gittik. Müdür bizi odasına aldı; çay, kahve ikram etti. Kendisinin reklamını yapmaya başladı: Deniz abime yakalandığında nasıl iyi muamele ettiğini, kahve ısmarladığını, her ihtiyacını karşıladığını anlatıyordu. Cezaevinde abimle rahat görüşebilmemiz için savcıya haber gönderdiğini de

Hamdi Gezmiş molada. 1971.

söyledi. Yorulmayalım diye bizi polis arabasıyla cezaevine gönderdi. Kendince bize jest yapıyordu.
Babam çok ilgilenmedi. Yolda, "Kim bilir aklından ne geçiyor ki bize yağ çekiyor," dedi.
"Belki de, 'Bir gün bunlar iktidara gelirse gözlerine gireyim,' diye düşünüyor."
Kayseri Cezaevi şehrin dışındaydı. Deniz abimle yüz yüze görüşememekle birlikte rahat bir görüşmemiz oldu orada... Yanımıza getirdiğimiz giyecek ve yiyecekleri kendisine verdik.
Daha önce kaldığı koğuşta, eski Demokrat Partililerin kaldığını söyledi. "Havalandırmaya da çıkarıyorlar. Bir şikâyetim yok. Buranın yolu uzun, gelmenize gerek yok. Yorulmayın," dedi. Gene ihtiyaçlarını söyledi.
Biraz daha rahatlamış olarak ayrıldık oradan... Daha sıkıyönetim ilan edilmemişti. Biz uzun süre orada kalacağını düşünüyorduk.
Aynı gün gece İstanbul otobüsüne bindik. Otobüsün yarısı boştu. Gece Ankara'da Numune Hastanesi'ne yanaştı. Buradan Bakırköy'e sevk edilecek 10-15 akıl hastası varmış. Onları yanlarında sivil polislerle aralardaki boş koltuklara oturttular.
Akıl hastaları ve polislerle birlikte, uykusuz bir yolculuktan sonra evimize döndük.

96
MEKTUP

25-4-971
Kayseri

Baba

O gün getirdiğin giyecek ve yiyecekleri aldım. Bana bir daha ziyarete gelmeyin. Ben size sık sık mektup yazacağım. Yol çok uzun siz geldikçe ben huzursuz oluyorum. Üstelik doğru dürüst birbirimizi göremiyoruz bile. Ne zaman serbestçe görüşmek imkânı doğar ozaman ben size yazarım.
Benim kaldığım odada daha evvel yassıada mahkumlarından Osman Kavrakoğlu kalıyormuş. Yanımdakinde ise Medeni Berk kalmış. Odalarımız güneş alıyor. Üst katta. Tek sıkıntımız dışarı çıkıp dolaşamamak. Bunun dışında bütün ihtiyaçlarımız karşılanmakta.
Daha evvelki mektuplarımdada yazmıştım. Bu devrim savaşıdır fedakârlık ister. Herkez bana ne derse ülkemiz nasıl bağımsızlığına ve özgürlüğüne kavuşur? Sonra gelecek kuşaklara nasıl hesap veririz? Sormazlarmı bize bağımsızlık için ne yaptınız diye?
Bizler bugün suçlanıyoruz ama yarın Tarih bizi beraat ettirecektir. Benim doğru yolda olduğumuzdan en ufak bir şüphem yok. Bu nedenden içim rahat.
Sen eskiden şiirden hoşlanırdın bilmiyorum şimdide hoşlanıyormusun. Ahmet Arif adlı bir şair var. "Hasretinden prangalar eskittim" diyede bir kitap çıkardı bilgi yayınevinden. Onu alıp oku çok hoşuna gidecek. Bak sana ondan bir parça yazıyım.
Akşam erken iner mahpushâneye / Ejderha olsan kâretmez ne kavgada ustalığın / Nede çatal yürek civan oluşun / Kâretmez, inceden içine dolan / Alıp götüren hasrete

25-4-971
Kayseri

Baba

Oğlum gittiğin giyecek ve giyecekleri aldım. Bana bir daha ziyarete gelmeyin. Ben size sık sık mektup yazacağım. Yol için sizin gelmeğe hiç huzurum olmuyor. Fakat düşünüyorum ki bir misafir görmüyorsa bir gün sevdiğini görünce inşallah daha rahat olacaktır. Benim kaldığım odada daha evvel yazarlarımdan Osman Kavrakoğlu kalıyordu. Yanımdaki odada ise Mederi Berk kalıyor. Odalarımız üstü kapalı bir koridorla birbirine bağlı. Üst katta 70 civarında talebe kalıyor. Onların hepsinin de bütün ihtiyaçlarını karşılamaktayım.

Daha evvelki mektuplarımda yazmıştım. Bu devrim zamanıdır. Fedakârlık ister. Herkes bana ne derse desin Allah'ımız nasıl bağımsızlığına ve özgürlüğüne kavuşmuş? Sonra gelecek kuşaklara nasıl hizmet verdiler? Sonrasını biz bağımsızlık için ne yaptık diye?

Bizler bugün suçlanıyoruz ama yarın Tarih bizi beraat ettirecektir. Benim doğru bildiğim yolda aldığımızdan en ufak bir şüphem yok. Bu nedenden ötürü rahat

Sen artık üzülme hoşlanırsın bilmiyorum ama ben hoşlanıyorum. Ahmet Arif adlı bir şair var "Hasretinden prangalar eskittim" diyerek bir kitap çıkardı. Bu yazımın sonunda onu alıp oku çok hoşuna gidecek. Bakalım sonra bir parça yazıyım.

Akşam oldu inen sisler ahşap hânelere / Ejderha oldu kâbus'tan Ne kavgada usta değilim / Veda çoğul yürek cinsen olmuşum
Kâbus'tan, inceden içine dolan / Hâlâ gözlüm hasrete

Bayağı önemli bir sanatçı görüşünün gibi. Sen evlidden sonra şiiri değil bütün güzel sanatları severdim. Fakat ne yazıkki bende sanatçı olacak kabiliyet yok. Oysaki sanatçılık politikacılıktan çok üstün bir meziyet. Yüzyıllar boyu yaşayacak bir şey. Eski yunan mitolojisinden nasıl vazgeçemiyorsak onun gibi bir şey.
Vakti bim Devrimci Liyorki "hersey değişecek fakat Beto fenin 9. senfonisi çalınmak devam edecek".
Baba neyse şimdi daha fazla yazmıyorum.
Annemle, Berrayla ve Hamdiye selâtlar. Hoşçakal.

P. Yücel

Deniz'in terekesiyle ailesine teslim edilen ve alıntı yaptığı Ahmed Arif kitabı.

Bayağı önemli bir sanatçı gördüğün gibi. Sen eskiden sadece şiiri değil bütün güzel sanatları severdin. Fakat ne yazıkki bende sanatçı olacak kabiliyet yok. Oysaki sanatçılık politikacılıktan çok üstün bir meziyet. Yüzyıllar boyu yaşayacak bir şey. Eski yunan ustalarından nasıl vazgeçemiyorsak onun gibi bir şey. Ünlü bir devrimci diyor ki "herşey değişecek fakat Betofenin 9. senfonisi çalınmaya devam edecek"
Baba neyse seni daha fazla sıkmayayım. Anneme, Boraya ve Hamdiye selâlar.
Hoşçakal

97

CAN DÜNDAR

1968 Baharı'nda özgürlükten, değişimden yana esen rüzgârlar, 3 yıl sonra, 1971 baharında yön değiştirdi ve baskıdan, sindirmeden yana esmeye başladı.

Cemil Gezmiş'in Hamdi Gezmiş'le birlikte Deniz Gezmiş'i ziyaret ettiği 23 Nisan günü, gazetelerin manşetinde Başbakan Nihat Erim'in son derece sert bir demeci vardı:

Erim, son dönemde artan banka soygunlarına, adam kaçırmalara, çatışmalara, patlamalara dikkat çekiyordu:

"Bu anarşistleri, olağanüstü tedbirlerle yok edeceğiz. Alınacak tedbirler balyoz gibi kafalarına inecektir."

Yaklaşan fırtınanın ilk işareti buydu.

3 gün sonra 11 ilde sıkıyönetim ilan edildi. Askerî rejim, idareye tamamen hâkim olmaya başlamıştı.

Gözaltı süresi uzatıldı. Cezalar artırıldı.

Dev-Genç ve Ülkü Ocakları, *Cumhuriyet* ve *Akşam* gazeteleri kapatıldı.

Gösteriler, grevler yasaklandı.

Gece sokağa çıkma yasağı konup aramalar sıklaştırıldı.

İlhan Selçuk ve Çetin Altan tutuklandı.

Sıkıyönetim mahkemelerinin kurulacağı açıklandı.

Erim, "Bugünkü anayasa Türkiye için lükstür," diyerek anayasayı budama hazırlığını başlattı.

Adalet bakanına göre alınan tedbirlerin nedeni, "aşırı solun, kır gerillası için talimat alması"ydı.

Bunu önlemek için ne gerekiyorsa yapacaklardı.

Dışarıdakiler için sürek avı başlatıldı.

İçeridekiler için ise sıkıyönetim mahkemelerinin yolu açıldı.

Bu, yargılamada olağanüstü hukuk uygulanacak ve askerî yönetimin dediği olacak demekti.

Erim, Radyo ve TV'de "Hükûmeti güçlendirecek Anayasa değişikliği hemen gerçekleşecek,, dedi

TEDBİRLER BALYOZ GİBİ KAFALARINA İNECEKTİR...,,

oçaş: Yurtta asayişsizliğe karşı savaş açılmıştır

Erim:«Türkiye parçalansın, diye gayret sarfedenlere karşı almayacağımız tedbir yoktur» dedi

İNÖNÜ ve BAYAR DÜN TEKRAR GÖRÜŞTÜ

23 Nisan 1971, *Milliyet*.

98
MEKTUP

6-5-972
Kayseri

Baba

Mektubunu aldım. Senden sonra avukat geldi, görüştük. Onlarda aynı düşüncedeler yani yakında bizi Ankaraya gönderecekler. Bizim için ankaraya gitmek daha iyi olur kanısındayım. Şimdi hava almak için günde 2 saat bahçeye çıkmaya başladık. Senin anlıyacağın rahatımız yerinde. Hatta kilo bile almaya başladım. Hiç bir ihtiyacım yok.
Anama Boraya Hamdiye ve tüm akrabalara selamlar.

6-5-971
Kayseri

Baba

Mektubunu aldım. Senden sonra annat gel-di çocuklar. Onlarda aynı düşüncedeler yarın yakında Bizi Ankaraya göndereceklerler. Rizim için ankaraya gitmek daha iyi olur kanaatindayım. Şimdi hakkı almak için günde 2 saat dahçeye çıkmaya başladık. Sinirlerim onlara rahatlıkla yenildi. Hatta kilo bile almaya başladım. Hiç bir şikâyetim yok.

Anama Babaya Hamdiye ve tüm akrabalara selamlar.

D. Yasemin

99

HAMDİ GEZMİŞ

Abimin mektupları postayla gelirdi. Çoğunlukla üzerinde "Görülmüştür" damgası olurdu. Nadiren eve, daha çok babamın Cağaloğlu'ndaki dairesine, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderiliyordu.
Babam mektubu alır, sonra eve getirip bizimle paylaşırdı. Bazen de abim ziyaret sırasında kapıdan, elden verirdi yazdıklarını; pusula ya da not şeklinde... Bu notların da mektupların da hepsi babama hitaben yazılmıştır.
Fazla uzun değildir mektupları... Söylenmesi gerekenler, ihtiyaçlar, okuduğu kitaplar vs... Bir de vermek istediği mesajlar...
İstediği kitapları ve eşyaları da bize bildirirdi; ziyarete gittiğimiz zaman yetkililere teslim ederdik. Kontrol ettikten sonra abime verirlerdi. Mesela abimin bir mektubundan sonra babamın Ahmet Arif'in *Hasretinden Prangalar Eskittim* kitabını alıp okuduğunu, sonra abime götürdüğünü biliyorum.
Hapislik sürecinin başında, Ankara'dan, Kayseri'den yazdığı mektuplar, daha iyimser içerik taşır. Mamak'tan itibaren, özellikle idam cezasının kesinleşmesinden sonra bu iyimserlik havasının dağıldığını görürüz.
Sonrakiler, bizi gidilen finale hazırlamaya dönük mektuplardır.
Başkalarıyla yazışmalarında da aynı şeyi gözlemek mümkün...

D. Gezmiş
Ankara Maltepesi

Cemil Gezmiş
Milli Eğitim Müdürlüğü

GÖNÜL MÜŞTÜR
Ceza Evi

Çağaloğlu
İSTANBUL

Gön'ül D. Gezmiş
mamaklı Ankara

Cemil Gezmiş
Milli Eğitim Müdürlüğü"

GÖNÜL MÜŞTÜR
Ceza Evi

Çağaloğlu
İSTANBUL

Milliyet

Konsolos öldürüldüğü takdirde, gizli örgütle uzak-yakın ilişkisi olanlar idam isteğiyle yargılanacak

4 SILAHLI, ISRAIL KONSOLOSUNU KAÇIRDI

"Konsolosu serbest bırakın ve sakın silâha sarılmayın,,

DOĞU'da DURUM

Güney-Doğu şimdi toprak reformunu bekliyor

İlgi her gün daha da artıyor

18 Mayıs 1971, *Milliyet*.

Tam bu aşamada, 17 Mayıs 1971 günü, İsrail'in İstanbul Başkonsolosu Ephraim Elrom'un Mahir Çayan ve arkadaşları tarafından kaçırıldığı haberi geldi.

Bu, hükümetin havaya kaldırdığı balyoza karşı çekilmiş bir kılıçtı adeta... İktidarın tepkisi çok sert oldu:

"Konsolos öldürülürse, kaçıranlar, onları saklayanlar ve onlarla uzak yakın ilişkisi olanlar idam edilir."

Türkiye dönüşü olmayan bir çıkmaz yola girmişti. Bütün muhaliflerin tutuklanacağı büyük cadı avı başlamak üzereydi.

İşte Deniz Gezmiş, bu ortamda 35 gün tutuklu kaldığı Kayseri'den bir gece yarısı Ankara'ya nakledildi ve Mamak 1 No'lu Askerî Cezaevi'ne konuldu.

Burası onun, son durağıydı.

101
HAMDİ GEZMİŞ

İsrail Başkonsolosu Elrom'un öldürülmesinden hemen sonra, Türkiye'nin tarihine geçecek Balyoz Harekâtı başladı.
İstanbul'da sokağa çıkma yasağı ilan edildi. 25 bin polis, evleri tek tek, didik didik aradı. Yüzlerce aydın, demokrat insan gözaltına alındı, tutuklandı, hapsedildi.
Tabii arama sırasının bizim eve geleceğini tahmin ediyorduk. Evdeki kütüphanede, roman, hikâye ve diğer kitapların yanı sıra Lenin, Marx, Engels gibi sosyalist düşünürlerin kitapları da bulunuyordu. Bunlar yasak yayın sayılıyordu.
Politik kitapları ne yapacağımız evde konuşuldu. Babam, bir oğlu içeri düşmüş iken, polisin gelip o kitaplar yüzünden diğer çocuklarını da tutuklayacağından endişe ediyordu. Gerçekten sonucun böyle olacağı da belliydi. Bu riske girilmeyip kitapların acilen ortadan kaldırılmasına karar verildi.

KONSOLOS 3 KURŞUNLA
ŞAKAĞINDAN
ÖLDÜRÜLDÜ
CENAZE, TÜRK UÇAĞI
İLE İSRAİL'E GİTTİ
Sabah 5.30'da
ofis binasının
önünde...
KONSOLOS BÖYLE BULUNMUŞTU
SORUMLULARA SİYASİ CEZA VERİLMESİ İÇİN:
Erim: "Kanunlar göz

24 Mayıs 1971, *Milliyet*.

Bizim ev kaloriferliydi. Bora abimle nişanlısı, kitapları nişanlısının annesinin evine taşıdılar ve oradaki banyo sobasında yaktılar.
Ertesi gün, tahmin ettiğimiz gibi, sekiz-on asker ve bir grup polisten oluşan bir arama ekibi, otomatik silahlarıyla bizim eve geldi. Başlarında bir üsteğmen vardı. Muhtar evi göstermişti; o da yanlarındaydı, bizi tanıdığı için gayet mahcup bir şekilde boynu eğikti. Babam, annem, Bora abim ve ben evdeydik.
Üsteğmen nazik davrandı. "Efendim, arama kararı var, evinizi arayacağız," dedi.
Babam, "Tamam, buyrun," diye buyur etti. Bütün odalara dağıldılar, yatakların altında silah aradılar; tek tek bütün kitaplara baktılar. Kalanlar sadece romanlar, şiirler, hikâyeler ve diğer kitaplardı. Sanıyorum siyasi kitaplar götürülmeseydi, bunları bahane edip orada hepimizi toplayacaklardı.
Ama kısa bir süre sonra bu da oldu.
Yine o mayıs içinde, benim okulda olduğum bir gün eve bir cemse gelmiş, içinden otomatik silahlı askerler inmiş. "Hakkınızda ihbar var," demişler.

Bora Gezmiş ve Celal Ülgen.

Mukaddes Gezmiş, Kadıköy İhsan Sungu İlkokulu öğrencileriyle...

O günlerde muhbir vatandaşlık pek yaygındı; herkes konu komşusunu ihbar etmeye teşvik ediliyordu. Babamın sonradan öğrendiğine göre bizi de evimizin sahibi olan emekli albay, Sıkıyönetim Komutanlığı'na, "Anarşistin ailesi benim dairemde oturuyor," diye ihbar etmiş.

Askerler annemle babamı cemseye bindirip Sıkıyönetim Komutanlığı'nın olduğu Selimiye Kışlası'na götürmüş. Orada adli müşavirin karşısına çıkarılmışlar. Adli müşavir, "Neden getirdiniz bu insanları?" diye haşlamış onları... Bunun üzerine hemen bırakmışlar bizimkileri...

Belki de amaçları sadece rahatsız etmek ya da göz korkutmaktı.

Ben, olup biteni akşam eve geldiğimde öğrendim.

"Ne yapacağız baba?" dedim.

"Hemen taşınacağız. Burada artık bir an bile duramayız," dedi.

Onun üzerine, dokuz senedir oturduğumuz mahalleden Yıldızbakkal, Acıbadem'de kiralık bir daireye taşındık. Annem de tayinini istedi, Selimiye İlkokulu'ndan, Kadıköy İhsan Sungu İlkokulu'na tayin oldu.

102
CAN DÜNDAR

Belalı mayıs, berbat bir finalle son buldu.

Aynı amaç uğruna, aynı dönemde, aynı yaşlarda, aynı mücadeleye girişenlerin yolları, adeta aynı gün içinde kesişti.

31 Mayıs gününe ait gazete haberleri, sürmanşetten bir binbaşının kızını rehin alan Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir'in bir binada çatışmaya girdiklerini duyuruyordu. O çatışma Cevahir'in ölümü, Çayan'ın ağır yaralı olarak yakalanmasıyla sonuçlanacaktı.

Hemen alttaki haber, Cihan Alptekin ve Tayfun Cinemre'nin Tekirdağ'da yakalandıklarını haber veriyordu.

Fotoğrafta yerde, saçlarından tutulmuş halde, ağzı yüzü kan içinde görülen adam, Deniz'in yediği içtiği ayrı gitmeyen, en yakın arkadaşı, hapishane yoldaşıydı.

Ama bitmemişti:

Daha acı bir haber hemen alttaydı:

Haber, Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan ve Kadir Manga'nın, Nurhak'taki çatışmada öldürüldüklerini duyuruyordu.

Mustafa Yalçıner ve Hacı Tonak yaralı yakalanmışlardı.

Sinan'ın delik deşik olmuş çıplak cesedi, bir dönemin final resmi gibiydi.

Oysa daha bitmemişti.

Hürriyet
GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE
Bütün Türkiye onu düşünüyor
SİBEL NASIL KURTULUR?
"Yaptığınız Türklüğe ve erkekliğe yakışmaz, arkadaşımızı bırakın„
Pencereden halka küfreden şehir eşkıyaları yuhalandı
14 yaşındaki Sibel'in sınıf arkadaşları şehir eşkıyalarına çağında bulundu
Kıvılcımlı'nın geri verilmesini istedik
Banka soygunu sanıklarından
C. Alptekin kıskıvrak yakalandı
Sinan Cemgil ve iki arkadaşı öldürüldü
PULU
No:

1 Haziran 1971, *Hürriyet*.

103

GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAMDAN

Sinan'ın ölümünde, burada, arka hücrelerdeydim.

Ne gazete ne radyo, hiçbir şey verilmiyordu.

Sinan'ın ölümünü ancak on beş-yirmi gün sonra öğrendim. Mücadeledeyken, kavgadayken, savaşırken, arkadaşının vuruluşu, ölüşü pek koymuyor insana ama eylemin dışına itilmişken, arkadaşının ölümü çok değişik oluyor.

Sinan'ın ölümünü duyunca içim kinle doldu. Demir parmaklıklara sarıldım. O parmaklıkları parçalayıp dışarı fırlamak isteğiyle doluverdi içim.

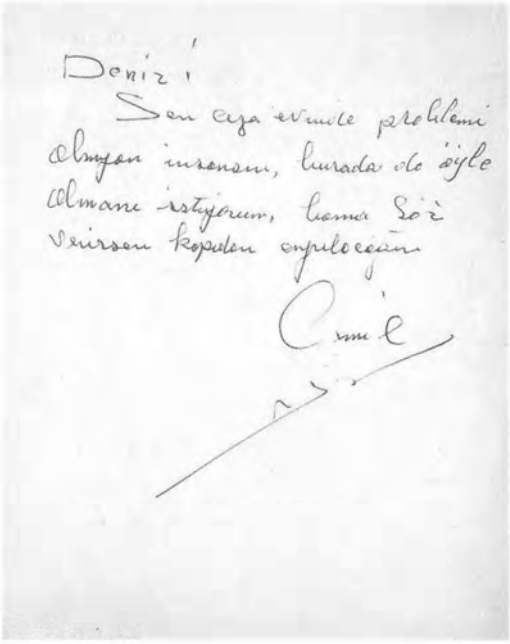
Ama ağlamıyor insan yine de. Hiç ağlamadım ben. Ağlayamıyorsun.

İki erkek kardeşim var. Küçüğü sempatizan. Büyüğünün bu işlerle ilgisi yok. Babam iyidir bak. Onun gazetelerde çıkan demeçlerinin çoğu yalandır. Dostuzdur onunla. Üzülüyor tabii. Ama biliyor musun, onları pek düşünmüyorum. Dünya görüşümüz böyle yapıyor bizi herhalde. Öylesi duygulara pek yer kalmıyor.

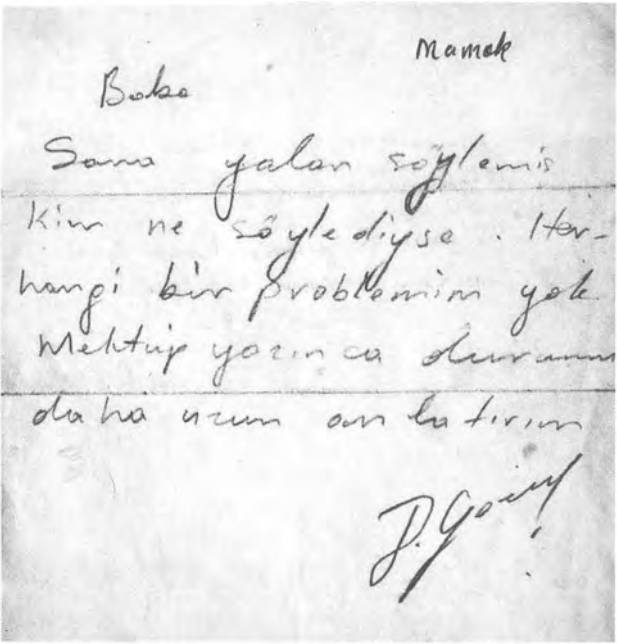

Sinan Cemgil, Göztepe'deki evinin önünde, 1969.

104
MEKTUP

Deniz!
Sen ceza evinde problemi
olmayan insansın, burada da öyle
olmanı istiyorum, bana Söz
Verirsen kapıdan ayrılacağım
Cemil

Deniz!
Sen ceza evinde problemi olmayan insansın, burada da öyle olmanı istiyorum, bana söz verirsen kapıdan ayrılacağım.
Cemil.

Mamak

Baba

Sana yalan söylemiş
kim ne söylediyse. Her-
hangi bir problemim yok.
Mektup yazınca durumu
daha uzun anlatırım

P. Gönül

Mamak

Baba

Sana yalan söylemiş kim ne söylediyse. Herhangi bir problemim yok. Mektup yazınca durumu daha uzun anlatırım.

105
MEKTUP

28 Haziran 971
Mamak-Ankara

Baba

O gün senin nizamiyeden yolladığın pusulayı aldım. Aslında endişelenmen için bir sebep yok. Burada tahmin edemiyeceğin kadar rahatız. Şimdi güneşede çıkıyoruz. 8 arkadaş bir arada kalıyoruz. Yemekler ise çok iyi. Bu nedenden masrafımız çok az oluyor.
Yakında mahkemeye çıkacağız. Ben durumu iyi görüyorum. Gazetelerde falan yazıldığı gibi değil. İdam falan verecekleri yok.
Ziyaret serbest olunca sana haber vereceğim. Anama, ağabeyime ve Hamdiye selâm.

28 Haziran 971

Mamak - Ankara

Baba

Oğlum senin nişanlından yolladığın paraları aldım. Aslında evdeki ihtiyacımızı için bir sebep yok. Burada tahmin edeniyorsun kendi rahatım. Şimdi şimdiye çalışıyorum. Bankada bir miktar birikmiş. Yemekler ise çok iyi. Bu nedenden maaşımız çok az kalıyor.

Yakında mutluluğa çıkacağız.

Ben iyi durumum iyi çalışıyorum. Gazetelerde falan yazdıkları gibi değil. İslam falan mevzubahis yok.

Ziyaret serbest olunca sana haber vereceğim. Anama ayrıntılarıma Hanıdiye selam

D. Yusuf

106
HAMDİ GEZMİŞ

3o Haziran'da Mamak'ta ilk görüşe gittik.
Babam, annem ve ben...
Nurhak Dağları'nda Sinanların ölümünden hemen sonraydı.
Mamak Cezaevi, bir tepenin yamacındaki askerî birlik içerisindeydi. Cezaevinin yöneticileri de özel seçilmiş kişilerden oluşuyordu:
Cezaevi Komutanı Albay Kemal Saldıraner'di. Baskılarıyla meşhur Burhan Poturna isimli bir üsteğmen vardı. Cezaevinin doktoru, tutuklulara işkence yapmasıyla meşhur Metin Denli'ydi. Erata varıncaya kadar özel seçilmiş görevlilerdi.
Dış kapıdan içerideki cezaevi binalarına gidinceye kadar çok katı güvenlik önlemleri vardı.
Dış kapıda, diğer tutukluların aileleriyle birlikte bir müddet bekledik.
Giriş izni çıktıktan sonra çok sıkı bir arama yaptılar. Her şeyimize baktılar. Sonra her birimize bir giriş kartı verdiler. Bir askerî otobüs yanaştı. Birliğe girdik.
Görüşme bölümü, yan yana, daracık, küçük odalar şeklindeydi, mahkûmla ziyaretçisi arasında bir cam bölme vardı; orada zor koşullarda görüşebildik.

Görüşmeleri muhtemelen kaydediyorlardı. Ayrıca hiç yalnız bırakmıyorlardı.
Abim iyiydi, moralli görünmeye çalışıyordu; ama Sinanlar için çok üzgündü.
Sinan'ın parkasını giydiğini söyledi bize...
Yine de umutları erimemişti henüz...
İddianamesi yeni açıklanmıştı. Hep savunageldikleri "anayasayı ortadan kaldırmaya teşebbüs"ten idamla yargılanacaktı.
Ama inanmıyordu bunu yapabileceklerine...
Ya da inanıyorsa, bizi olmayacağına inandırmaya, moralimizi dik tutmaya çalışıyordu.

107
CAN DÜNDAR

Gezmiş ve arkadaşları yargılandı

Mahkemenin kuruluş tarzına yapılan itiraz reddedildi

İddianamede olayların tarihî seyri belirtildi

17 Temmuz 1971, *Cumhuriyet*.

Deniz ve onunla birlikte yargılanacak 27 arkadaşı ilk duruşmaya hazırlıklı geldi.

Haftalardır Mamak'ta okuyor, yazıyor, savunma hazırlıyorlardı.

Savunma stratejilerini belirlemişlerdi.

Mahkemeyi tanımadıklarını, bu yargıya inanmadıklarını, hâlâ ilk günkü kadar kararlı ve cesur olduklarını göstereceklerdi.

Sıkıyönetim mahkemesini, kendi eylemlerini savunup gerekçelendirecek bir propaganda zeminine çevireceklerdi.

Dosta düşmana yenilmediklerini ispat edeceklerdi.

Yargılanmayacak, yargılayacaklardı.

Bu kararlılıkla ve ikişer ikişer birbirlerine kelepçeli halde geldiler, Altındağ'da 1 No'lu sıkıyönetim mahkemesine çevrilen Askerî Veteriner Okulu binasına...

Daha binaya girer girmez hep bir ağızdan ve en gür sesle "Gündoğdu Marşı"nı söylemeye başladılar:

Gün doğdu, hep uyandık
siperlere dayandık.
Bağımsızlık uğruna da
al kanlara boyandık
Yolumuz devrim yolu
gelin kardaşlar gelin
Yurdumuza faşist dolmuş
vurun kardaşlar vurun

Ankara'daki ilk duruşmaya sloganlarla giriyorlar.

Deniz Gezmiş ve yirmi arkadaşının idamları istendi

17 Temmuz 1971, *Günaydın*.

Fakat vuran, devrim yoluna çıkanlar değil, onların yolunu kesenler oldu. Görevli askerler, kelepçeli tutsakları emirle susturamayınca yumruklayıp dipçiklemeye başladı. Daha kapıda büyük bir arbede yaşandı.

O arbede sırasında Deniz, yüzünden yumruklandı; sanıklardan Metin Yıldırımtürk'ün başında dipçik darbesinden dolayı bir yarık açıldı. Bu şiddet, onları daha da öfkelendirdi. Sol yumruklarını havada, daha yüksek sesle marş söyleyip slogan atmaya başladılar: "Bağımsız Türkiye!"

Yakınları, aileleri, avukatları oradaydı.

Yeni tanıyacakları hasımları da:

Mahkeme Başkanı Tuğgeneral Ali Elverdi...

Duruşma Yargıcı Yarbay Ahmet Tetik...

Hâkim Yarbay Mehmet Turan...

Ve iddia makamında Savcı Hâkim Yüzbaşı Baki Tuğ...

Hükmü verecek ya da askerî yönetimin emrine itaat edecek olan onlardı.

Ve, "Susturun şunları!" diye haykıran Mahkeme Başkanı Elverdi, hukuk mezunu bile değildi.

Daha ilk duruşmaya girerken çocukları dövdüler. Dışarıda slogan atıyorlar. Dipçiği vurdu bir asteğmen... Çocuklardan birisinin başı yarıldı orada...

Sonra içeri girdiler, duruşma başladı. Usulen, "Mahkemeye itimadınız var mı?" diye soruluyor ya...

Deniz kalktı.

"Kapısında dipçikle kafa yarılan bir mahkemenin adaletine nasıl itimat edelim," dedi.

Hiçbirisi de, "İtimat ediyoruz," demedi. Ama onlar ne derse desin yargılama başladı.

Karşıda mahkemeye heyeti, onların karşısında sanıklar; arkada biz oturuyoruz. Etrafımız stenli askerlerle çevrili... Silahları hep bize döndürülmüş.

Daha o gün anladık biz, mahkemenin ne olacağını ama gene de umudumuzu kırmadık.

Ama dava ilerledikçe mahkemenin tutumu da ortaya çıktı. Bizimkiler iddianameye itiraz ederken, o zamanın askerî savcısı, sonradan Adalet Partisi milletvekili olan Abdülbaki Tuğ söz aldı.

"Ben bu memlekette milliyetçi toplumcu bir adamım," dedi.

Bizim avukatlardan biri söz istedi.

"Sayın Başkan," dedi, "'milliyetçi toplumcu", 'nasyonal sosyalistin Türkçesi'dir," dedi. "Bir savcı, savcılık kürsüsünde nasıl olur da, 'Ben nasyonal sosyalistim' der? Ve bu nasyonal sosyalist mahkeme, nasıl hüküm verecek? Lütfen zapta geçin," dedi ve zapta da geçmediler. Duruşma böyle devam etti.

109
DENİZ GEZMİŞ

Mahkeme Sorgusundan:

Bu iddianamede üç tane suç unsuru ileri sürülüyor:

Birincisi varlığımızı Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmiş olmak.

İkincisi kanunî ve legal bir örgütün üyesi olmak.

Üçüncüsü Marksist Leninist düzen kurmak istemekle itham ediliyoruz.

Ayrıca iddianamede Türkiye halkının bir takım etnik gruplardan teşekkül ettiği iddialarını bunu bizim ortaya attığımız ithamları mevcuttur.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi kararında ve Misak-ı Milli'de şu vardır:

Misak-ı Milli sınırları içinde iki kardeş kavim, Türk ve Kürt kavmi yaşamaktadır. Birinci TBMM kararı böyledir. Bölücülük olarak kabul edildiği takdirde, Birinci TBMM ve Mustafa Kemal'i de bölücü olarak kabul etmek gerekir. Bu iki kardeş unsur, Birinci kurtuluş savaşını müştereken başarmışlardır. Güney Cephesi'nde omuz omuza savaşmışlardır. Bu ikisine birden biz "Türkiye halkı" diyoruz ve bu iki kardeş unsur, ikinci bağımsızlık savaşını da müştereken başaracaklardır. Asıl bölücüler, bu gerçeği kabul etmeyenlerdir.

Ayrıca memleketin huzurunu bizim bozduğumuz iddia ediliyor. Memleketin huzurunu kimlerin bozduğu ortadadır. Ve kimler 30 milyon çalmıştır. Kimler devlet hazinesini kardeşlerine peşkeş çekmiştir. Anayasayı uygulamamıştır. Bunlar ortada iken, bilinirken, bunlardan bahsetmeyip memleketin huzurunu bozduğumuz iddiaları değersiz ve mesnetsizdir.

Bizim kişi güvenliğini, mülkiyet hakkını, egemenlik ilkelerini, milli bütünlüğü bozmak için harekete geçtiğimiz iddiaları vardır.

Kişi güvenliğini ihlal edenler kimlerdir. Bunu evvela tespit etmek gerekir. Karakollarda işkence gören bizler olduk, meydanlarda kurşunlanan gene bizler olduk. Bakanların emri ile hapishanelere atılan bizler olduk. Buna rağmen kişi güvenliğini bozan olmakla itham ediliyoruz. Asıl kişi güvenliğini bozanlar ise serbestçe meydanlarda dolaşmaktadır.

Mülkiyet hakkını ortadan kaldıracağımız iddia ediliyor. Bizatihi anayasa, mülkiyet hakkını toplum yararına kısıtlamıştır. Mutlak mülkiyet hakkı tanımamıştır. Elli köye sahip bir toprak ağasını anayasamız kabul etmemiştir.

Egemenlik ilkelerine karşı çıkmakla itham edilmekteyiz. Asıl egemenlik ilkelerine karşı çıkanlar, halkın sırtından geçinenlerdir.

Ayrıca milli bütünlüğe karşı çıkmakla da suçlanıyoruz. 101 tane Amerikan üssünün bulunduğu ülkede, 35 milyon metrekare vatan toprağı işgal altında iken bizim milli bütünlüğü bozmak istemekle itham edilmemiz, gülünç olmaktadır. Mustafa Kemal sağ olsaydı bugün çok şaşırırdı.

İddianame baştan beri arz ettiğim gibi sırf kelle istemek maksadıyla hazırlanmıştır. Şeklen de hukuk mantığından, hukuki kıymetten mahrumdur. 21 yılın hesabını, 21 gençten sormak maksadıyla ve suçluların telaşı içerisinde hazırlanmıştır.

Ben şunu iddia ediyorum ki, hareketimiz tamamen anayasal bir harekettir. Anayasanın başlangıç ilkesinde belirtilen "ulusun zulme karşı direnme hakkı"nı kullanmaktadır.

Bu sebeple haklı olduğumuza inanıyorum.

Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim.

Ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik.

Varlığımızı hiçbir karşılık beklemeden Türkiye halklarına armağan ettik.

Bu sebeple ölümden korkmuyor, çekinmiyoruz.

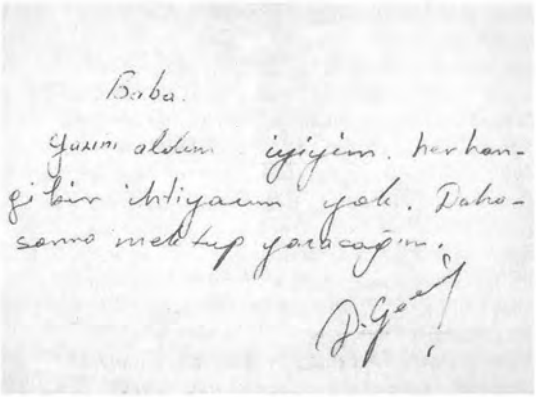
Onu ancak işbirlikçiler düşünsün.

Ve ancak onlar, kendi canlarının telaşına düşsün.

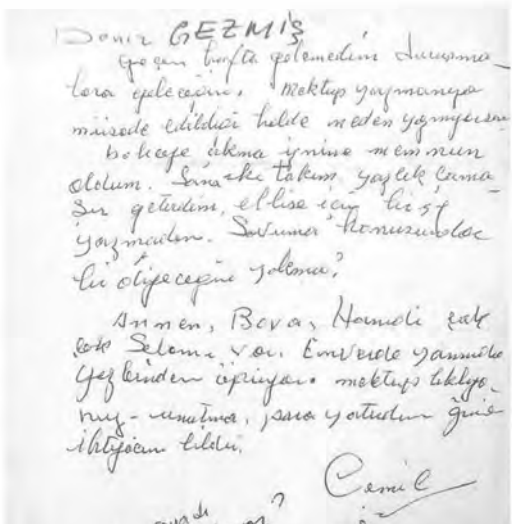
Ve ben, 24 yaşımdayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum.

Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götüreceğiz.

110
MEKTUP

Baba.
Yazını aldım iyiyim. herhangi bir ihtiyacım yok. Daha sonra mektup yazacağım.
D. Gönül

Baba,
Yazını aldım. iyiyim. herhangi bir ihtiyacım yok. Daha sonra mektup yazacağım.

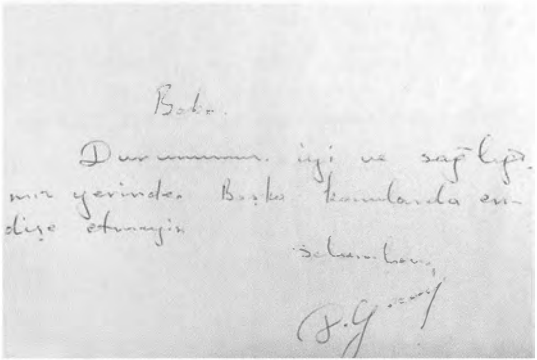

Deniz GEZMİŞ
Geçen hafta gelemedim duruşma-
lara geleceğim, mektup yazmaya
müsaade edildiği halde neden yazmıyorsun
bahçeye çıkma işine memnun
oldum. Sana iki takım yazlık
çamaşır getirdim, elbise için bir şey
yazmadın. Savunma konusunda
bir diyeceğin yokmu?
Annen, Bora, Hamdi çok çok
selamı var. Enverde yanımda
gözlerinden öpüyor. Mektup
bekliyoruz-unutma, para yatırdım
gine ihtiyacını bildir.
Cemil
Niye soyadı yazılmıyor?

*Deniz**
Geçen hafta gelemedim duruşmalara geleceğim, mektup yazmaya müsaade edildiği halde neden yazmıyorsun. bahçeye çıkma işine memnun oldum. Sana iki takım yazlık çamaşır getirdim, elbise için bir şey yazmadın. Savunma konusunda bir diyeceğin yokmu?
Annen, Bora, Hamdi çok çok selamı var. Enverde yanımda, gözlerinden öpüyor. Mektup bekliyoruz-unutma, para yatırdım gine ihtiyacını bildir.

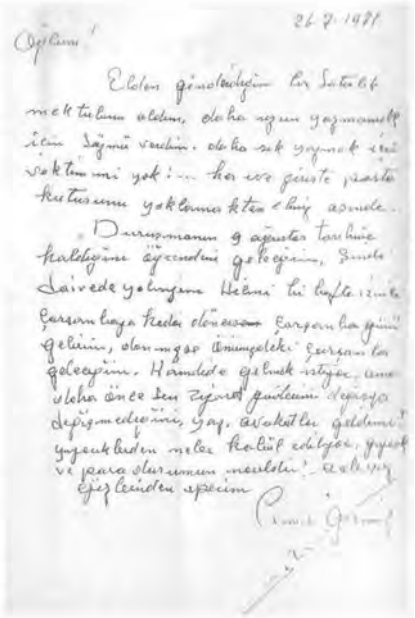
Cemil

---

* Pusulanın altındaki elyazısı, muhtemelen mektupları okuyan askerî görevliye ait. Kalemini öfkeyle basturarak, "Niye soyadı yazılmıyor?" diye sormuş ve kendi elyazısıyla "Deniz" hitabının yanına "GEZMİŞ" ilavesini yapmış.

Baba,
Durumumuz iyi ve sağlığımız yerinde. Başka konularda endişe etmeyin.
Selamlar.

26.7.1971

Oğlum!
Elden gönderdiğin bir satırlık mektubunu aldım, daha uzun yazmamak için sözmü verdin. Daha sık yazmak için vaktin mi yok... her eve girişte posta kutusunu yoklamaktan elimiz aşındı. Duruşmanın 9 ağustos tarihine kaldığını öğrendim geleceğim, Şimdi dairede yalnızım. Hilmi bi hafta izinli çarşambaya kadar dönerse Çarşamba günü gelirim, olmazsa önümüzdeki Çarşamba geleceğim. Hamdide gelmek istiyor, ama daha önce sen ziyaret günlerinin değişip değişmediğini yaz, avukatlar geldimi? Yiyeceklerden neler kabul ediliyor, giyecek ve para durumun nasıldır? acele yaz.
Gözlerinden öperim

Cemil Gezmiş

Baba
Mektubunu aldım. Burada rahatım çok iyi.
Her hangi bir sıkıntım yok. sağlığımda yerinde.
Çarşambaya gelmene sebep yok. 9 ağustosta mahkemeye gelirsin. Öyle zannediyorumki duruşmalar yakında bitecek. Fakat verilecek cezaya aldırdığım yok. Görevini yapmış insanların rahatlığı içindeyim.
Yetkililerinin ve etraftakilerin hakkımdaki suçlamalarına aldırma. Oğlun vatanın kurtulmasından başka bir amaç için çalışmadı şimdiye kadar ve dürüstlükten hiç ayrılmadı.
Anneme, Boraya, Hamdiye selâmlar.

Baba

Mektubunu aldım. Buradaki rahatım çok iyi. Her hangi bir sıkıntım yok. Sağlığımda yerindeyim.

Yanıp yanmaya cezaevine asla yok. 8 ağustosta mahkemeye çıkıyım. Öyle zannediyorum ki duruşmaları yakında bitirecek. Fakat nasıl olacağı hakkında bir şey diyemiyorum. Görüşmü yapmış insanların rahat bir şey diyemiyorum.

Yetkililerimiz ve etraftakilerin hakkımdaki soruşturmaları aldınız. Öğrenin. Vatanım kurtulmasından başka bir amaç için çalışmadı şimdiye kadar ve dünyada bir şey değişmedi.

Anneme, Bereye Hamdiye Selâmlar

D. Gürel

111

HAMDİ GEZMİŞ

Babam için hayatının en zor dönemiydi.
Deniz abimin davası yetmezmiş gibi, o günlerde benim davam da sürüyordu. 1970 Mayıs'ında tutuklanmama neden olan dava, şikâyetçi olanların mahkemeye gelmemesinden dolayı uzamıştı. Abimin Mamak'ta hapis yattığı süreçte ben de, kendi davamın duruşmalarına gitmek durumunda kaldım. Babamla bir yandan da benim Eyüp Adliyesi'ndeki duruşmalara gidiyorduk. Babam o süreçte bizi hiç yalnız bırakmadı.
Sıkıyönetim dönemiydi. Türkiye'nin her tarafında olduğu gibi İstanbul'da da yoğun bir baskı söz konusuydu. Bir oğlundan dolayı canı çok yanan babam, başına bir iş gelebileceği endişesiyle hep yanımda oldu.
Avukatım rahmetli Osman Fuat Amca, yaşça babamdan büyük ve bilgili bir insandı. Duruşmalara gönüllü girerdi. Mahkemeye gidip gelirken babamla Deniz abimin durumunu konuşurlardı; Osman Fuat Amca, iktidarın abimi idam edemeyeceğini savunurdu:
"Hükümet böyle bir yola girerse Türkiye, Avrupa Konseyi'nden ihraç edilir. Ortak Pazar'la ilişkileri bozulur," derdi.
Babam ise, daha gerçekçi bir ifadeyle, "Osman Bey, bunların gözü dönmüş, bunlar her haltı yiyebilirler," görüşünü savunurdu.
Sonunda maalesef babam haklı çıktı.

Değişikliğin tümü dün kabul edildi

28 Ağustos 1971, *Milliyet*.

27 Ağustos 1971'de Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1961 Anayasası'nı kökünden budayan bir değişikliğe imza attı.

377 milletvekilinin 373'ü kabul oyu verdi.

27 Mayıs'la getirilen özgürlükler kısıtlandı, kayda, koşula bağlandı, sınırlandı. Yürütme gücünün yetkileri artırıldı. Parti kapatma kolaylaştırıldı. Sendikal haklar geriletildi. TRT'nin özerkliği kaldırıldı.

Ara rejim, balyozu kalıcılaştıracak bir yasal düzen getirdi.

İronik olan şuydu ki, hükümet, Türkiye tarihinin en özgürlükçü anayasasını ilga ederken, aynı tarihlerde Deniz ve arkadaşlarını anayasayı ilgaya teşebbüs etmekten idamla yargılıyordu.

THKO tutukluları, bu duruma dikkat çekmek, 1961 Anayasası'nı savunmak ve değişikliği protesto etmek için üç gün süren bir açlık grevi yaptı.

Ancak mahkemenin tavrı giderek sertleşiyordu. Artık sanıklara askerî cezaevinin kuralları uygulanıyor; saç, sakal ve bıyıkları kesiliyor, davet ettikleri tanıklar çağırılmıyor, söz hakları kısıtlanıyordu.

Savcı, Deniz Gezmiş ve 17 arkadaşının idamını istedi

● «Atatürkçülüğe ihanet edenleri onun manevî varlığı boğacaktır»

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

Deniz Gezmiş ve 26 arkadaşının duruşmalarını dün 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinde devam edilmiş, esas hakkındaki mütalâalarını okuyan Savcı Yarbay Kezmettin Çelebi ve Yüzbaşı Baki Tuğ, sanıklardan Gezmiş dahil, 18'inin idamlarını istemişlerdir. İddianame okunurken ayağa kalkarak yüksek sesle vargı kurultuna bir şey söylemek isteyen Deniz Gezmiş, salonda güvenlikle görevli askerler tarafından yerine oturtulmuştur.

10 Eylül 1971, *Cumhuriyet*.

Savunma için istedikleri bir aylık süre de 18 güne indirildi.

30 Ağustos'ta mahkeme heyetinde yer alan askerlerin terfi kararları geldi.

Gidişat artık belliydi.

Anayasa, bütün partilerin oybirliğiyle rafa kaldırılırken, anayasayı savunanlar, ortadan kaldırılacaktı.

9 Eylül günü Savcı Baki Tuğ, esas hakkındaki mütalaasını okudu ve Deniz Gezmiş ile 16 arkadaşının idamlarını istedi.

Hapiste savunma hazırlığı, mecliste derin bir suskunluk vardı.

Buna karşın halk, hissini, fikrini, acısını, yıllar yılı dilden dile gezecek türkülere, şiirlere, destanlara yazıyordu.

Deniz Gezmiş için Şarkıcıla Hanımları tarafından yazılan Ağıt

Hükümete düşürmesin
Allah sevdiği kulunu
Gemerekte çevirmişler
Deniz Gezmişin yolunu

Nolaydım,nolaydım
Okur yazar olaydım
Deniz Gezmişi savunan
Avukatı olaydım

Kalçasından değmiş kurşun
Harıl,harıl akar kanı
Gelen giden tekmeliyor
Aslan senin aslan hanı

Yurdun düzeni bozuldu
Yolunuz uğradı kışa
Tarihlere kayıt olsun
Nihat Kriz geçti başa

Gece Silivride kalmış
Hammoı Aliyi ezmiş
Usatmalı itin biri
Aslanı gafleten vurmuş

Yaşa Türk ordusu yaşa
Sende şaştım böyle işe
Ordu emdalya göndermiş
Yusufu vuran çavuşa

Yıllardır Almanyada binlerce kişi
Kimisinin kardeşi kiminin eşi
Kendi derdimize yanıp duruyoruz
Sizi dahi yaktı Sivas,ın kışı

113
CAN DÜNDAR

Deniz, Yusuf, Hüseyin...

Mamak'ta harıl harıl savunma hazırlığı başladı.

Kararlılardı; kişisel değil, ortak savunma yapacak, tek tek olayları değil, amaçlarını anlatacak, hukuki değil, siyasi bir metin yazacak, kendilerini değil, kavgalarını, ülkelerini savunacak, tarihe bir belge bırakacaklardı.

Yoksa mahkemenin adaletinden umutları yoktu pek...

Yazacakları savunmanın, ailelerinin şeref defterine yazılacağını, bu ülkenin gelecek kuşaklarına kalacağını, bu acıları boşuna çekmediklerini kanıtlayacağını biliyorlardı. Bunlar bilinsin diye yazıyorlardı.

Savunmayı ağırlıkla Hüseyin İnan yazıyor, yazdıkça arkadaşlarına danışıyordu. Tartışıyor, çalışıyor, yeniden yazıyorlardı.

Deniz, pek onlara karışmıyordu.

O günlerde hapishanenin çay ocağında Erdal Öz'le karşılaştı. Onu bir kenara çekip dedi ki:

"Bu iş idama gidiyor reis... Asacaklar herhalde... Bu, o günkü politik ortama bağlı. Faşizm güçlüyse asar. Politik mücadele veriyoruz. Sınıf mücadelelerinin arttığı dönemlerde yasa masa kalmaz. Bizi sen yazacaksın. Şu anda tek görgü tanığımız sensin. Bizlerden sen sorumlusun. Yaz bizi..."

O günden sonra Hüseyin, mahkeme huzurundaki savunmalarını kaleme alırken, Deniz de Erdal Öz'e tarih huzurundaki tanıklıklarını yazdırmaya başladı.

Hüseyin, Deniz, Yusuf arkadaşlarıyla Mamak Cezaevi'nde.

114

GÜLÜNÜN SOLDUĞU AKŞAM

Yakalandığın andan sonra hep biliyorsun:

Sonu idama gidiyor bu işin...

Hele hücreye kapatılıp da düşünme rahatlığına erince... Bildiğin tek şey var:

İdam, ölüm.

Ama biliyor musun, pek de korkunç gelmiyor bu sana...

Umut mu? Umut her zaman var. Umutsuzluk diye bir şey yok. En azından, "Kaçabilirim, kurtulabilirim belki," diye düşünüyorsun.

Ama bir şey söyleyeyim mi, çıkarılacak bir affı düşünmüyorsun. O yok işte...

Ve bir devrimcinin idama nasıl gideceğini, bir mitinge, bir eyleme gider gibi gideceğini, karşı devrimcilere ve herkese göstermek gerektiğini düşünüyorsun.

İnan bunda hiçbir çekincem yok.

O sahneyi çok iyi somutladım:

Asılma günü gelip çatınca, o sevdiğim giysilerimi giyeceğim. Postallarımı, parkamı...

Beyaz ölüm gömleğini giydirmek isteyecekler, giymeyeceğim. Kesin direneceğim ve giymeyeceğim.

Deniz'in ailesine teslim edilen parkası ve idama ayağında gittiği botları.

Öyle her zamanki gibi, eyleme gidiş tavrımla gideceğim darağacına...

Yok, tıraş falan da olmayacağım.

Önce gidip orada oturacak, bir sigara yakacağım.

Sonra demli, güzel bir çay içeceğim.

Ha bak, Rodrigo'nun o ünlü gitar konçertosunu dinlemek isterim orada... Bak bunu çok isterim. Sanırım asılacak bir insanın son isteklerini geri çevirmezler.

115
CAN DÜNDAR

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yargılandığı davada savunmalar, 27 Eylül Pazartesi günü başladı.

11 kişilik avukat grubuna 26 sanığın savunması için sadece 15 gün süre verilmişti.

O gün Halit Çelenk 136 sayfalık ortak yazılı savunmayı okudu.

Ancak günün asıl önemli gelişmesi, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bildirisi oldu. Orgeneral Semih Sancar imzalı bildiride, doğrudan Denizlerin mahkemesine atıf yapılıyor ve şöyle deniliyordu:

"Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının davası, savunma safhasına gelmiş, sanık ve müdafiler savunmalarını hazırlayabilmeleri için bir aydan az olmamak üzere mehil talebinde bulunmuşlarsa da, mahkeme bu talebi 18 güne indirerek, duruşma 27 Eylül 1971 gününe talik edilmiş ve bugün de savunmalara başlanılmıştır.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın anayasal düzeni ortadan kaldırıp Marksist, Leninist ve Maoist bir düzen kurmak için örgütlenen macera heveslisi bu suçluların bir an evvel kanunlarımızın tayin ettikleri cezalarla cezalandırılabilmeleri gayreti içinde bulunduğunu sayın Ankaralıların ve yüce ulusumuzun bilgilerine arz ederim."

Bu inanılmaz bir deklarasyondu. Komutanlık davaya açıkça müdahil oluyor, sanıkları "suçlu" ilan ediyor, bir an evvel cezalandırılmaları için gayret etmeyi vaat ediyordu.

Sıkıyönetim mahkemelerinin, askerî yönetime doğrudan bağlı olarak emir komuta zinciri altında çalıştığına, sanıkların peşinen suçlu sayıldığına, hukuki değil, siyasi bir yargılama yapıldığına bundan iyi kanıt olamazdı. Ancak kimse üzerinde durmadı bile...

İlahlar kurban istiyordu.

Mahkeme, sadece göstermelik bir tiyatroydu.

Hüseyin, Yusuf, Deniz arkadaşlarıyla Mamak Cezaevi'nde.

116
HAMDİ GEZMİŞ

28 Eylül günkü duruşmayı ben de seyirci sıralarından izledim. Salon küçük olduğundan izleyenler için sayı kısıtlaması getiriliyordu. O yüzden bazen ya babam ya ben girebiliyorduk içeri...
Benim girdiğim gün, müdafi avukatlarının ortak savunması okunuyordu. Avukatlar adına Halit Çelenk konuşuyordu.
Mahkeme heyetinin tavrı soğuktu. Ama başlangıç duruşmalarındaki kadar gergin bir hava yoktu. Halit Bey Türkiye'deki gelişmelerin analizini yapıyor, Amerika'yla ilişkilerden, emperyalizmden bahsediyor, yargılanan gençlerin Mustafa Kemal'i nasıl savunduklarını anlatıyordu.
"Yurduna ve halkına bağlı ve onlar için hayatını fedaya hazır bu gençleri bertaraf etmek, yurdumuza hiçbir şey kazandırmayacaktır," diyordu.
Sözlerini tamamlarken, "Yüksek kurulunuzun olaya bu açıdan bakarak bir karara varacağı inancı içindeyiz. Vereceğiniz kararın, ağır sorumluluk doğurucu tarihsel bir karar olacağına ve bağımsız Türk hâkiminin yurtseverliğinin bir ölçüsü olacağına inanıyoruz," dedi.
Arada Deniz abimle göz göze geldik. Şaşırdı beni gördüğüne... Selamlaştık ama önümüzdeki asker barikatı yüzünden konuşamadık. Uzaktan tebessüm ettik birbirimize...
Babama o günlerde yolladığı mektupta, boyumun uzadığını yazmış.

29 Eylül Çarşamba günü Cemil ve Bora Gezmiş, Deniz'i ziyarete gittiler.

Cemil Gezmiş, oğluna gidişatı engellemek için yaptığı girişimlerden söz etti. Deniz önemsemedi:

"Baba, boşuna uğraşıyorsun. Bunlar bizi asacak. Kendini hazırla," dedi.

Soğuk bir hava esti. Bora, "Ben sana dememiş miydim böyle olacağını," demeye kalktı; Deniz, "Ben vazifemi yaptım; sen onu vazifesini yapmayanlara söyle," diyerek susturdu abisini...

Sonra gündelik siyasetten bahsettiler. Deniz, 12 Mart'tan sonra askerî yönetime bakan verilmesini eleştirerek CHP Genel Sekreterliği'nden istifa eden Bülent Ecevit'i sordu.

"Baba, Ecevit partide bir şeyler yapabilecek mi sence?" dedi.

Cemil Gezmiş, gündelik politikadan ziyade kendi oğlunun derdindeydi.

Aslında o ziyaretin özel bir nedeni de vardı.

Bora, yanında bir davetiye getirmişti:

Nikâh davetiyesi...

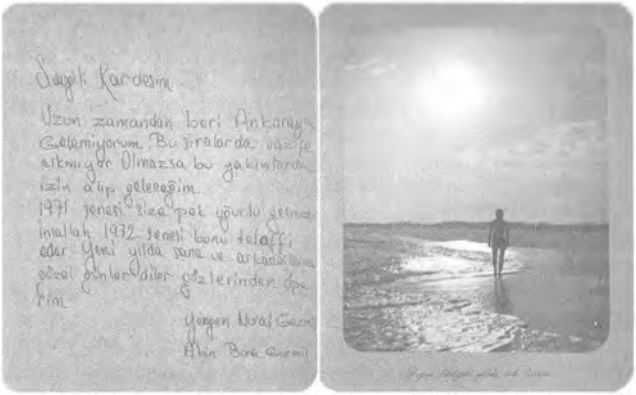

Bora ve Nuran

Bu mutlu gününüzde sizleri de aramızda görmekten bunuz duyacaklardır.

Babası
Cemil Gezmiş

Babası
İbrahim Çeliktaş

9 KASIM 1971 SAATI 11.45
KADIKÖY EVLENDİRME DAİRESİ

Bora Gezmiş'in evlendikten sonra eşiyle birlikte Deniz Gezmiş'e yolladığı kartpostal.

6 Kasım günü evleniyordu.

"Gelin", Deniz'i üniversiteden de tanıyan, "mahalleden" arkadaşları Nural'dı.

Tam iki yıldır nişanlılardı, "bu zor günler bitsin, evlenelim" diye bekliyorlardı. Bitmiyordu.

Üstelik Nural, Mamak'ta Deniz'i ziyaret etmek istiyor, ancak soyadı tutmadığından görüş izni alamıyordu. Evlenirlerse "Gezmiş" soyadıyla gelebilecekti.

Yani bu, sadece dünya evine giriş davetiyesi değil, aynı zamanda cezaevine giriş belgesiydi.

Sevindi Deniz...

Son günlerde aldığı en iyi, daha doğrusu tek iyi haberdi.

Tebrik etti abisini...

Hayat, Gezmişleri düğüne ve cenazeye aynı anda hazırlıyordu.

1 Ekim Cuma
mamak 971

Baba

Sana mektup yazmaya söz vermiştim. Aslında daha evvel yazamamam tembelliğimden oldu. Bugün savunmamız bitti. Mahkeme kararı 9 ekim günü açıklanacak. Benim için bu kararın fazla bir önemi yok. Önemli [olan] tarihin vereceği karar. Bundanda en ufak bir şüphem yok ki tarih bizi beraat ettirecektir. Ayrıca gelecek kuşaklar önünde temize çıktık. Buna da memnun oldum. Geçmiş olayları tekrar düşündüm ve şimdiye kadar görevimi yaptığıma iyice emin oldum. 1947'nin Şubat 28 inde başlıyan hayatım mutlaka sona erecek. Bu şimdi sona erse de fazla önemli değil. Önemli olan inandığım dava için yaşamak. Yoksa hiç bir şey yapmadan yaşamak, sadece yaşamak yosun

15 Ekim Cuma
marmara 71

Baba

Sana mektup yazmaya söz vermiştim. Şimdiye dahil emel yazamamam temelliğimden dolu. Bugün kararımı bildi. Mahkeme kararı 8 ekim günü açıklanacak. Benim için bu kararın fazla bir önemi yok. Önemli tarihin vereceği karar. Bundan da en ufak bir şüphem yok ki tarihsiz kararı ettirecektir. Ayrıca gelecek hayatlar önünde temiz olduk. Bunda memnun oldum. Geçmiş olayları, kahrolası olduğu için yeniliğe karşı görevimi yaptığına için mutlu oldum.

1947 yılı şubat 28'inde başlayan hayatım, mutlak sona erecek. Bu yıldızlı sona erse de farklı önemli değil önemli olan inandığım davası için yaşamak. Yoksa hiçbir şey yapmadan yaşamak sadece yaşamak yarım

solunan havaydı. İnandığım biçimde yaşadım şimdiye kadar. Elimden geldi. Tabiri caizse aynı biçimde yaparım. Neyse bundan felsefe yeter.

Sen nasılsın. Çarşamba günü sendan sonra ağabeyim geldi ziyaretime. 6 Kasımda ekilemeyecekmiş. Çok sevindim bu haberle. Hamdi ne yapıyor. Mahkemede onu görünce bayağı şaşırdım. Epeyce boy atmış. Bazıları okul durumunu sordum Hamdi'nin. Söyle ona mutlu olsun bütün. Ve bunu sene beyaz bet neden koparın. Bana benzemesin ben bitiremediğim sene sonunda bildiğin gibi ben belliliten değil. Nazarımı dikkat dersini göreceği başarmak için gerekli bu.

Annem gelince onun çok üzüldüğünü biliyorum. Canım Anne onu

solucan harcıdır. İnandığım biçimde yaşadım şimdiye kadar. Elimden gelse tekrar aynı biçimde yapardım.
Neyse bu kadar felsefe yeter.
Sen nasılsın. Çarşamba günü senden sonra ağabeyim geldi ziyaretime. 6 Kasımda evleniyormuş. Çok sevindim bu habere. Hamdi ne yapıyor. Mahkemede onu görünce bayağı şaşırdım. Epeyce boy atmış. Boradan okul durumunu sordum Hamdinin. Söyle ona mutlaka okulu bitirsin. Ve bunu sene kaybetmeden başarsın. Bana bakmasın ben bitiremediysem seninde bildiğin gibi tembellikten değil. Üzerime düşen devrimci görevi başarmak için gerekti bu.
Anneme gelince. onun çok üzüldüğünü biliyorum. Ama ona

özül nə sizinə söyləmək lə imkönə.
sən tərəlli et anə.

Sənə kəndini çox yaxın bil
və kardeşlərim üçün. Bəzim fəalı-
ləyi bitərəfi çox istədim. Amə bəyləri
bəzim üçün daha iyi idi. Hər vəlidən
bəri bir yaşa sən yetirdin amə anət-
mamən gərəkli vətənə karşı nəsə
borcum var. Onun üçün bir borcumu
ödədim və şimdi iş vətənləşmə şindəyi.

Nyce şimdilik başə bal.

D. Yaşar

üzülmemesini söylemekte imkânsız. sen teselli et onu. Sende kendini çok yıprattın ben ve kardeşlerim için. Benim fakülteyi bitirmemi çok isterdin. Ama böylesi benim için daha iyi oldu. Her nekadar beni bu yaşa sen getirdin ama unutmaman gerekki vatana karşıda namus borcum var. Onun için bu borcumu ödedim ve şimdi iç rahatlığı içindeyim. Neyse şimdilik hoşça kal.

3 YARGIÇ KALEMİNİ KIRDI

İstiklâl Mahkemesinden bu yana ilk defa bir davada 18 idam cezası Gazmiş ve arkadaşlarına verildi

NOTLAR

Uygulanan ceza maddesi

Aktüel Ansiklopedi

10 Ekim 1971, *Hürriyet*.

Karar günü geldiğinde sanıkları ikişer ikişer duruşma salonuna aldılar.

Deniz, salona, miting meydanına girer gibi girdi.

Yanında Yusuf olduğu halde hâkimin karşısına dikildi.

"Kararı biliyorum," der gibiydi.

Çevresi gazetecilerle, foto muhabirleriyle, kameramanlarla doluydu. Onlara gülümseyerek poz verdi.

Hâkim Albay Ahmet Tetik, kararı yüzlerine okudu:

> *Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan!*
> *Mahkememiz, Türkiye Cumhuriyeti anayasasının tamamını, bir kısmını tadil, tebdil veya ilgaya cebren teşebbüs suçunu işlediğinizi sabit gördü. Türk Ceza*

Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına tecziyenize karar verdi. Gerekçeli karar daha sonra açıklanacaktır. Kararımız kabili temyizdir. Duruşmanız bitmiştir.

Deniz ve Yusuf, kararı, "Kahrolsun faşizm!" sloganıyla karşıladılar.

Tıpkı kendilerinden sonra aynı kararla yüzleşen 16 arkadaşları gibi...

Askerî mahkeme o gün, 18 idamlık için kalem kırdı.

Bütün dava, toplam 2 ay 23 günde bitirilmişti.

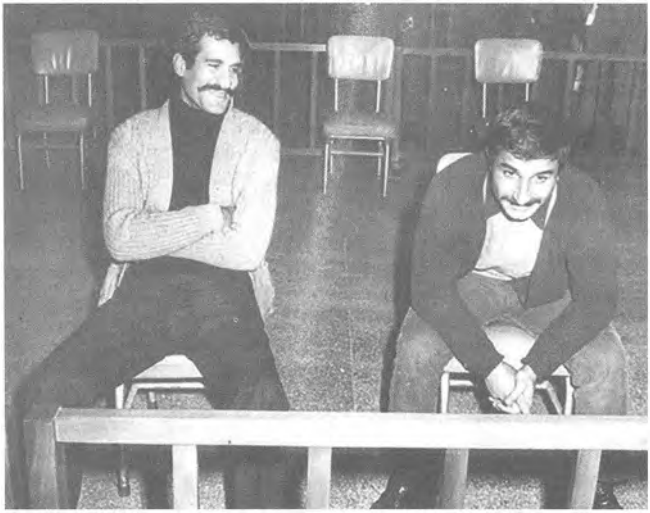
İdam kararının hemen ardından hücre cezası geldi.

Deniz ve idamlık arkadaşları birbirlerinden tecrit edildi, tek başına hücrelere yerleştirildi.

Peşinden, yargılanma sırası onları savunan avukatlara geldi. Onlar da savunma sırasındaki konuşmalarında "devletin manevi şahsiyetine hakaret ettikleri" gerekçesiyle sanık haline geldiler.

12 Mart'ın öfkesi dinmek bilmiyordu.

Deniz, idam kararı sonrası ilk mektubunu hücresinden yazdı.

Deniz ve Yusuf son duruşmada.

120
MEKTUP

15 Ekim-1971
Mamak- Ankara

Baba

Sana sık sık mektup yazacağıma sözvermiştim. Sözümü tutuyorum. Aslında sen mektup yazmada ne kadar tembel olduğumu iyi bilirsin. Ama buda soyaçekimle ilgili. Çünkü sende de var aynı tembellik.
Akşam radyoda avukatlarımızın hakkında dava açıldığını duydum ve güldüm. Baştakiler ne yapacaklarını şaşırdılar. Ellerinden gelse okuma yazma bilen herkesi tutukluyacaklar. Bildiğin gibi şimdi hücrede kalıyorum. Vakdimi bol bol kitap okumayla geçiriyorum. Okumaya doymak olmuyor. ölene kadar doymıyacağım. İdamı fazla düşündüğüm yok. Daha evvelde söylediğim gibi dünyaya kazık çakmadım ya. Fazla yaşamak değil önemli olan, ağaçlarda yaşıyor. Ben şimdiye kadar yaptıklarımdan pişman değilim. Elimde olsa tekrarlardım onları.
Buradaki arkadaşlarımın hepsinin morali yerinde. Aslında hiç bir za-

15 Ekim - 1971

Manavk - Ankara

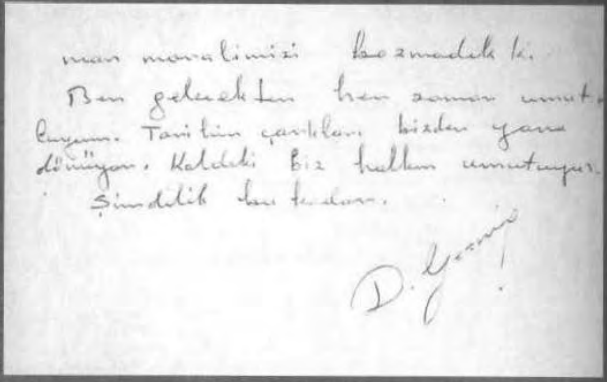
Baba.

Sana ilk mektup yazacağımı sanmıyordum. Sözümü tutuyorum. Aslında sen mektup yazmada nekadar tembel olduğumu iyi bilirsin. Ama burda zaman geçirmek için çıkardığı sonuçlar da aynı tembellik.

Akşam radyoda annemlerimizin hakkında dans ettiğini duydum ve güldüm. Bostancıların ne yapacaklarını şaşırdıkları. Elleriyle yüzü okumak yazmak bilen herkesi tutuklayacaklarmış.

Bildiğin gibi şimdi büroda çalışıyorum. Vakitlerimi bol bol kitap okumakla geçiriyorum. Okumaya doymak olmuyor. Bilmem neden doymuyorum. İdeal, fazla düşünüyorum galiba. Daha emekle öğrendiğim gibi dünyaya hazır gelmedim ya. Fazla yaşamak değil önemli olan, o ağaçlarda yaşıyor. Beni şimdiye kadar yaptıklarımdan pişman değilim. Elimde olsa tekrarlardım onları.

Bundaki arkadaşlarımın hepsinin manalı yüzünde. Aslında hiç kimse

man moralimizi bozmadık ki.
Ben gelecekten her zaman umutluyum. Tarihin çarkları bizden yana dönüyor. Kaldıki biz halkın umuduyuz.
Şimdilik bu kadar.

İdam kararı verildikten sonra görüşmeye gittim.

O görüşmede, "Baba," dedi, "akşam Moskova Radyosu'nu dinledim. Hiçbir tutar tarafımızı bırakmadı. Bizi yerden yere vurdu," dedi.

Halbuki burada adamlar bizimkileri Sovyetler'e hizmet etmekle suçluyorlardı.

"Neden sizi yerden yere vuruyorlar oğlum," diye sordum.

"Baba, ben sosyalistim. Sosyalizmi istiyorum. Ama onun bunun kuyruğundaki sosyalizmi değil... Bağımsız sosyalizm bizimkisi... Yalnız Türkiye'ye özgü... Bunlar onun için bana düşman," dedi.

Hâlbuki gazetelerde, mahkemelerde hep suçlama, "Bunlar dışarıdan para alıyor, destek, yardım alıyor."

Böyle adama Bulgaristan, Moskova para verir mi?

Kullanır mı?

Moskova'da rejim yıkıldı gitti. Bütün arşiv, evraklar ortaya çıktı.

Hani çıktı mı?

Var mı böyle bir yardım kanıtı?

Tutukluları kurtarmaya hazırlanıyorlardı

Adam kaçırmak isteyen bir örgüt ele geçti

22 Ekim 1971, *Cumhuriyet*.

21 Ekim Perşembe günü radyo ajansı, İzmir, Ankara ve Tekirdağ'da 15 üniversiteli gencin yakalandığını duyuran bir sıkıyönetim bildirisini yayınladı.

Bildiri, ertesi günkü gazetelerin de manşetinde yer aldı.

Habere göre yakalananlar, "Mahir Çayan hücresinin elemanları"ydı ve "hapisteki arkadaşlarını kurtarmak için, büyük çapta ilgi ve üzüntüye yol açacak çapta bir şahsı kaçırmaya hazırlanıyorlar"dı.

İzmir Sıkıyönetim Komutanı Koramiral Cemal Suer, operasyonu bir bildiriyle açıklamıştı. Ama onunla kalmayıp yurttaşları ihbar seferberliğine çağırmıştı:

> *Milli bütünlüğümüze kasteden, Türklüğünden şüphe edilip beyinleri sadece kötü yolda eğitilmiş bir grup anarşistin, memleketi karanlık bir uçuruma çekmek yolundaki niyet ve çabalarının halen devam etmekte olduğunu üzüntü ile söylemek isterim.*

Özellikle sıkıyönetim mahkemelerindeki davaların karar safhasına geldiği veya infaz işlemlerinin başlamak üzere olduğu bugünlerde, tüm halkımızı üzecek, devletlerarası hukuki ve siyasi durumumuzu sarsacak herhangi bir dahili eyleme fırsat bırakmamak hepimizin vatani yükü olduğuna göre eviniz, sokağınız, mahalle ve çevrenizde şüpheli tutumda bulunan kimselerin en yakın resmî makamlara duyurulması hususunun, bir milli görevin icabı olduğunu bir kez daha hatırlatırım.

Bildiride muhbir vatandaşlara yapılan çağrıdan daha vahim bir şey vardı:

"İnfaz işlemlerinin başlamak üzere olduğu" bilgisi...

Gerçi hâkimler 18 idam kararına imza atmıştı; ancak bunun daha temyizi, meclis, senato kararı, köşk onayı vardı.

Bu süreçlerin hiçbiri başlamadan, İzmir'de bir amiral, infazların başlamak üzere olduğunu açıklıyordu.

Cemil Gezmiş, açıklamayı okuyunca küplere bindi.

"Bir hukuk devletinde böyle bir açıklama nasıl yapılabilir"di?

"Devletlerarası hukuki durumunun sarsılmasından çekinen bir iktidar, böyle bir bildiriye nasıl izin verebilir"di?

Hemen Yusuf Aslan'ın babası Beşir Aslan'ı aradı. Buluştular. Ne yapabileceklerini konuştular.

Ortak bir dilekçe yazıp Başbakan Nihat Erim'e ve CHP lideri İsmet İnönü'ye yollamayı kararlaştırdılar. Dilekçe şöyleydi:

21 ve 22 Ekim 1971 günleri Türkiye radyolarında yayınlanan, İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 26 sayılı bildirisinde "verilmiş kararların infaz işlemine başlanacağı şu günlerde" diye bir deyim geçmektedir. Çocuklarımız hakkında verilmiş olan idam kararlarının gerekçesi dahi tebliğ edilmeden, daha üst hukuk mercii olan Yargıtay ve diğer tetkik mercilerinden beklediğimiz umut ışığında kaybetmiş durumdayız.
Komutanlığın bu bildirisi yargıtaya bir direktif mahiyetinde olup meclis, senato ve sayın devlet başkanının kararlarının bu istikamette verilmiş olduğunu kamuoyuna duyurmakta ve çocuklarımıza hücrelerinde ölüm gününü beklemeleri ima edilmektedir.

Uzun süre ölüm gününü bekleme işkencesine duyan ve düşünen insan olarak ne bizim ne çocuklarımızın hatta ne de izan ile düşünen herhangi bir kimsenin tahammül etmesi mümkün değildir. Hukuk kurallarına uygun olarak yapılan yargılama ile bu sonuç ve davranış arasındaki çelişkiye eğilmenizi saygılarımızla arz ederiz.

Yusuf Aslan babası
Beşir Aslan

Deniz Gezmiş babası
Cemil Gezmiş

Sayın

İsmet İnönü ANKARA

21 ve 22 Ekim 1971 günleri Türkiye radyolarında yayınlanan İzmir sıkıyönetim komutanlığının 26 sayılı bildirisinde" Verilmiş kararlara infaz işlemine başlanacağı ve günlerde" diye bir deyim geçmektedir.

Çocuklarımız hakkında verilmiş olan idam kararlarının gerekçesi dahi tebliğ edilmeden,daha üst hukuk merci'i olan yargıtay ve diğer tetkik mercilerinden beklediğimiz usul işlerinde kaybolmuş durmaktayız.

Kesinleşiçen bu bildirisel yargılama bir direktif mahiyetinde olup Meclis,Senato ve sayın Devlet başkanının kararlarının bu istikamette verilmiş olduğunu kamu oyuna duyurmakta ve çocuklarımıza hücrelerinde ölüm günlerini beklemeleri izah edilmektedir.

Uzun süre ölüm gününü bekleme işkencesine duyan ve düşünen insan olarak nebisinde,nede çocuklarımızın hatta nede izan ile düşünün herhangi bir kimsenin tahammül etmesi mümkün değildir.Hukuk kurallarına uygun olarak yapılan yargılama s ile bu sonuç ve davranış arasındaki çelişkiye eğilmenizi saygılarımızla arzederiz.

Yusuf Aslan Babası
Beşir Beşir Aslan

Deniz gezmiş Babası
Cemil Gezmiş

T. C.
BAŞBAKANLIK

Sayı : 564
Konu :

Ankara
(Kasım 1971

Sayın Cemil Gezmiş
Milli Eğitim Müdürlüğü
İlk Öğretim Müfettişi
İSTANBUL

Beşir Aslan'la birlikte İsmail meletebusunu aldım.

Sıkıyönetim Mahkemelerinin Kararları hakkında. Anayasa ve Kanunlar dışında bir şey yapılamıyacağı tabiîdir.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

Prof. Dr. Nihat Erim
Başbakan

Bir hafta sonra Başbakan Nihat Erim'den 3 satırlık bir cevap geldi.

"Mektubunuzu aldım," diyordu Erim, acılar içindeki iki babanın ruh haline zerrece merhamet duymayan bir üslupla:

> *Sıkıyönetim mahkemelerinin kararları hakkında, anayasa ve kanunlar dışında bir şey yapılamayacağı tabiidir.*
> *Bilgi edinilmesini rica ederim.*
> *Nihat Erim*

Öyleyse bu bildiri neyin nesiydi?

Nasıl olup da bir komutan, yargıyı hiçe sayan bir bildiri neşredebilmişti?

"Anayasa ve kanunlar" bunun neresindeydi?

Dışarıda çırpınan aileler, içeride hücreye tıkılan oğullarının, kendilerinden ve hâlâ hukuk arayan avukatlarından daha gerçekçi olduğunu kavramaya başlamıştı.

Devlet, infaz kararını çoktan almıştı.

Ötesi, oyalamacaydı.

Babam bütün bunlara rağmen son âna kadar iyimserliğini korudu. Deniz abim de ona başta, "Korkma, bir şey yapamazlar," diyor, teselli ediyordu. Biz de hep iyi düşünmeye çalışıyorduk.
Hatta şu var; babamın bir arkadaşı Deniz abimin yakalandığı dönemde, yurtdışından Johnny Walker marka bir viski hediye getirmişti babama...
"Bunu şimdi açmayacağız. Deniz serbest kaldığında açıp kutlayacağız," demişti.
O viski, babam ölene kadar evinin salonundaki büfede öylece durdu.
İnfazlardan sonra, arada diğer ailelerle mesela Hüseyin'in ailesiyle bir araya gelir, yemek yer, dertleşirdik; ama o viskiye hiç dokunulmadı.

Hüseyin İnan'ın ailesi, Gezmişlerin evinde.

124
MEKTUP

22 Ekim 1971
Mamak- Ankara

Baba

Bildiğin gibi burada yaşamamız yeknesak devam ediyor. Mamak cephesinde yeni bir şey yok. Ben kitap okumaya devam ediyorum. Şu anda elimde yalnız edebiyata ait kitaplar olduğundan onlarla yetiniyorum. Dostoyevskinin kitaplarını bitirdim. Şimdi balzaktan okumaya başlıyacağım. Çoğunu daha evvel okumuştum ama yine rahatça, canım sıkılmadan okuyorum. Hele Dostoyevski! yaşadığı toplumun kesitini vermiş romanlarında. Tolstoy'un mujikleri (köylüleri) varsa onunda bir türlü iki yakaları bir araya gelmiyen şehirli küçük burjuvaları var. Onları okadar canlı anlatmışki insan görür gibi oluyor.
Sana İngiliz, Alman, İtalyan, İspanyol edebiyatı desem aklına herbirinden bir isim gelecek. Örneğin Sheakaspeare, Goethe, Dante, Cervantes. Ama Fransız ve Rus edebiyatı olunca durum değişir. Bir sürü isim gelir aklına. Her biri bir birinden büyük.

22 Ekim 1971
Mamak - Ankara

Baba

Bildiğin gibi burada yaşamımız yeknesak devam ediyor. Mamak cephesinde yeni bir şey yok. Ben kitap okumaya devam ediyorum. Şu anda elimde yalnız edebiyata ait kitaplar olduğundan onlarla yetiniyorum. Dostoyevski'nin kitaplarını bitirdim. Şimdi kalan kitaplarını okumaya başlayacağım. Çoğunu daha evvel okumuştum ama yine, valla tam, canım sıkılmadan okuyorum. Hele Dostoyevski! yaradılışı toplumun kalıtını vermiş yazarlarında. Tolstoy'un mujikleri (köylüleri) nasıl anımda bir türlü iki yakalarını bir araya gelmiyen şehirli küçük burjuvalara nazaran. Onları o kadar canlı anlatmışki insan görür gibi oluyor.

Sonra İngiliz, Alman, İtalyan, İspanyol edebiyatı derken aklına herbirinden bir isim gelecek. Örneğin Shakespeare, Goethe, Dante cevaplar. Ama Fransız ve Rus edebiyatı olunca durum değişir. Bir sürü isim gelir aklına. Her biri bir birinden büyük

Aya dersem iran edebiyatı içinde geçer.
Ci. Ömer Hayyam, Gazali yahut Sirâzlı Sa-
di, hangisini ele alırsan al herbiride bü-
cuman'ın Hele Ö. Hayyam'ı yaratdığı cağda
ele alırsan ne edebiyatındaki avrupaya kıyas-
larsan ayrı bir durum ortaya çıkıyor.
Hayyam'a göstəriləsən tolerans'ın əksinə
avrupadaki engisizyon işkencələri olacak
şəxsiyyətdi. Onun yazdıklarının yüz-
de birini söyləseydi o cağda bir avrupa-
lı, sonu ölüm olardı, hemde işkencəyle.
Bunları neden söylüyorum? Batıl tahlilat-
si sözde aydınların aklına Hayyamı olmala-
tan onun duyduğum için.
Heyce şimdilik hoşca kal.

B. Yaşar.

Aynı durum İran edebiyatı içinde geçerli. Ömer Hayyam, Gazali yahut Şirazlı Sadi. hangisini ele alırsan al herbiride büyük sanatcı. Hele Ö.Hayyam'ı yaşadığı çağda ele alırsan ve o dönemdeki avrupaya kıyaslarsan ayrı bir durum ortaya çıkıyor.

Hayyam'a gösterilen toleransın aksine avrupadaki engizisyon işkenceleri okadar şaşırtıcı ki. Onun yazdıklarının yüzde birini söyleseydi o çağda bir avrupalı, sonu ölüm olurdu, hemde işkenceyle.

Bunları neden söylüyorum? Batı taklitçisi sözde aydınların aksine Asyalı olmaktan onur duyduğum için.

Neyse şimdilik hoşça kal.

125
CAN DÜNDAR

Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi'nin verdiği idam kararlarının gerekçesi 27 Ekim 1971 Çarşamba günü açıklandı ve hücrelerinde tutuklulara tebliğ edildi.

Gerekçeli kararın siyasi teşhisleri, onlar için iltifat sayılabilirdi; hukuki bölümleri ise, zorlama yorumlardan ibaretti:

> *Kır gerillası harekâtı, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu örgütünün eylemler zincirinin son halkasını teşkil etmektedir. Örgüte mensup olan militanların bilaistisna hepsi silahlı mücadeleye taraftar ve bu yolda şuurlu ve bilinçli kimselerdir. Marksist ve Leninist fikir yapısına sahiptirler. Örgütsel faaliyete, tesadüfen değil, bilerek ve şuurla iştirak etmişlerdir. Bu sebeple mahkememiz, hadisenin özelliğini de nazara alarak, icra başlangıcını, silahlı ilk eylemin vukua geldiği olay olarak ele almıştır. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu gizli örgütüne mensup failler, kastettikleri cürmün icrasına elverişli vasıtalarla başlamış, bu maksada yönelen bankalar soyulmuş, adamlar kaçırılmış, polisler kurşunlanmış, birtakım tesisler basılmış ve arzu ettikleri anarşik ortam yaratılmış, ancak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 12 Mart Muhtırası'nı vererek idareye müessir bulunması, hükümetin değişmesi, asayişin teminine yönelen tedbirlerin artırılması, ancak bütün bunlara rağmen örgüt faaliyetinin durmaması üzerine sıkıyönetim ilan edilmesi ve 11 ilde emniyet ve asayişin sıkıyönetim idaresine devredilmesi, bunların neticesi olarak da sanıkların birçoğunun yakalanması, faillerin işçi ve köylü kesiminden olduğu kadar, Silahlı Kuvvetler mensuplarından da ümit ettikleri desteği bulamaması*

sebepleri ile gayelerine yönelen fiillerinde başarıya ulaşamamışlardır.
Sanıkların savunmalarında eylemlerinin anayasanın ilgasına yönelmediği yolundaki savunmaları, izah edilen durum karşısında mahkememizce kabule şayan görülememiştir.

Deniz ile babası duruşma salonunda...

126
MEKTUP

30 Ekim 1972
Mamak- Ankara

Baba

Sana dün mektup yazmıya başlıyacaktım ama elime geçirdiğim bir kitabı bırakamadım. Ekonomi-politike ait bir kitap. Bugünlerde kitaplardan başımı kaldıramıyorum. Edebiyatı falan bir kenara bıraktım. Ancak çok yorulduğum zaman dinlenmek için şöyle bir göz atıyorum. Onun dışında zamanımı bütünüyle ekonomi-politike verdim. Ziyaret gününden beri okuyorum. Ayrıca hücredeki yaşantımıda bir düzene koydum. Sabah 8 de kalkıyor gece 24 de yatıyorum. Günde bir saat havalandırmaya çıkıyorum. Tek sıkıntım fazla sigara içişim. Bazen günde 3 pakete çıkıyor. Azaltmaya uğraşıyorum.
Bu seferki tutukluluğumu saymazsak 2 yıl ediyor cezaevlerindeki yaşantım. Her nekadar en değerli zamanları isede hayatımın bunlar, yinede faydası oldu bana. Bol bol kitap okuma fırsatı buldum. Hukuk öğrenimimi cezaevinde tamam-

30 Ekim 1971

Manisa – Ankara

Baba

Sana dün mektup yazmaya başlayacaktım sonra niçin geciktiğim bir kitabı bırakamadım. Ekonomi-politik'e ait bir kitap. Bugünlerde kitaplardan başımı kaldıramıyorum. Edebiyatı falan bir kenara bıraktım. Ancak çok yorulduğum zaman dinlenmek için böyle bir şey alıyorum. Onun dışında zamanımın hepsini ekonomi-politik'e veriyorum. Ziyaret günlerinden başka dışarıya çıkmıyorum. Ayrıca hücrelerde yaşantımda bir düzene koydum. Sabah saat 8 de kalkıyorum gece 24 de yatıyorum. Günde bir saat havalandırmaya çıkıyorum. Tek sıkıntım fazla sigara içişim. Bazen günde 3 paketi çekiyorum. Azaltmaya uğraşıyorum.

Bu sefer bu tutukluluğumu saymazsak 2 yıl diğer cezaevlerindeki yaşantım. Hemşehrilerden en değerli zamanlarımı orda hayatımın kurallarını, içinde faydası olduğunu öğrendim. Bol bol kitap okuma fırsatı bulduğum. Hukuk öğrenimimi cezaevinde tamam

ladım. Diğer toplum bilimlerini bol bol incelemek fırsatı bulduum. Ama içinde çok şey var üzerinde inceleyecek, incelemeler yapılacak. Bu sefer, ölümüne mahkum olmasaydım fizik ve matematik üzerine çalışmaya düşünüyordum. Ama olmadı neyse şimdilik elimdeki kitaplarla yetiniyorum. Sonra başka bir kalemde öğrenmeye devam edeceğim.

Cezaevi hükümü olmayacaktım herhalde. Bana çok kötü davrandı. Cezaevi politik cezaevi değil, hatırlı bakımdan büyük yankılanmalara sebep oldu.

Az daha unutuyordum. Borcumu nikahı için hem Borag'a hem de yengeye benim adıma kutlamayı unutmazsınız herhalde.

Neyse şimdilik hoşça kal.

B. Yaşar

ladım. Diğer toplum bilimlerini bol bol inceleme fırsatı buldum. Ama yinede çok şey var üzerinde [incelenecek] inceleme yapılacak. Bu sefer, ölüme mahkum olmasaydım fizik ve matematik üzerine çalışmayı düşünüyordum. Ama olmadı neyse şimdilik elimdekilerle yetiniyorum. Son ana kadar öğrenmeye devam edeceğim.

Gerekçeli hükümü okumuşsundur herhalde. Bana çok tutarsız geldi. Gerek politik gerekse hukuki bakımdan büyük yanlışlıklarla dolu.

Az daha unutuyordum. Boranın nikâhı için hem Borayı hemde yengeyi benim adıma kutlamayı unutmassın herhalde.

Neyse şimdilik hoşça kal.

127
MEKTUP

4-11-1971

Oğlum!..

Bu hafta gelemedim. Sana daha önce de söylemiştim Cumartesi günü Bora'nın nikâhını yapacağız. Biliyorsun iki ay önceden gün almışlar. Onunla uğraşmak haftayı doldurdu, evinin noksanlarını tamamladım. bu işte bitsin.
Önümüzdeki hafta bir gün önceden geleceğim, birtakım belgeleri yargıtaya vereceğim, ümitlerimiz çok kuvvetli. İçini rahat tut.
Annen de gelmek istiyor, ne dersin Geçenlerde Seval gelmişti onunda çok selamı var.
Bora, annen, Ben gözlerinden, hamdi ellerinden öper mektup bekleriz.

Cemil

4.11.1971

Öğlen!..

Bu hafta gelemeden Sonra olacka önce Söylemiştim Cumartesi günü Baramın mekânına yapacağız. Bilgisayarın iki üç önceden gün almışlar. Onunla uğraşmak haftayı olabilinden, evrakı nasıl sıralarına tamamlarım. Şu işte bitsin.

Önümüzdeki hafta bir gün önceden gelecegim bütün belgeleri yanıma alacağım, imzalanmış çok kuvvetli: içini rahat tut.

Annem ole gelmek istiyor nedenini geçenlerde Sana gelmiştir. Onda çok sıkıldım Baran, annem, Bon gülünden, hemşiri ellerden öpüp mektup bekliyor!

Cemil

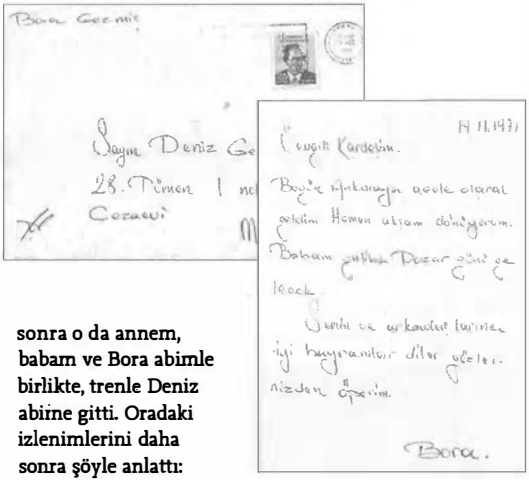
Vedat

128
HAMDİ GEZMİŞ

Bora Gezmiş'in nikâhı sonrası Gezmişlerin evinde.

Bora abimle Nural Yengem, 6 Kasım 1971 günü, Kadıköy Nikâh Dairesi'nde sade bir törenle evlendi. Hepimizin içinde, Deniz abimin idam kararının acısı ve burukluğu vardı.
Nikâhtan sonra bizim Acıbadem'deki evimizde aileler ve akrabalarla bir araya geldik ve gündüz bir yemek yedik. Orada da hüzün ve mutluluk bir aradaydı.
Daha sonra, Bora abimlerin Üsküdar-Tunusbağı'nda kiraladığı dairede onların arkadaşları ve ailedeki gençler toplandık. Yengemin abisinin getirdiği, üzerinde gemi şekli bulunan, ufak bir pastayı keserek evliliklerini kutladık.
"Gezmiş" soyadını aldığı için, artık yengeme de Deniz abimi ziyaret hakkı doğmuştu. Evlendikten 3-4 gün

sonra o da annem, babam ve Bora abimle birlikte, trenle Deniz abiine gitti. Oradaki izlenimlerini daha sonra şöyle anlattı:

"Ankara'ya gidip Deniz'i ziyaret etmek, bizim için balayından daha önemliydi. Mamak'ta birçok yerden kontrolden geçtikten sonra, hapishanenin bir görüşme hücresinin önünde durduk. Bir süre bekledikten sonra Deniz göründü. O kadar uzun boyluydu ki, hücrenin içinde başı eğik duruyordu. Küçük bir bölmeden konuşuyorduk.

Bora, 'Deniz, biz evlendik, seni ziyarete geldik,' dedi.

Deniz de, 'Biz de bulunmak istedik ama olmadı,' diye espri yaptı:

'Aslında nikâha çiçek yollamayı da düşündük, ama size bir terslik olur diye vazgeçtik.'

Deniz'le son kez bir araya gelmiştik. Yine her zamanki esprili tavrıyla şakalar yapıyordu.

Annesi, halasının ördüğü bir kazağı getirdiğini söyledi. Verdiği cevap hâlâ aklımda:

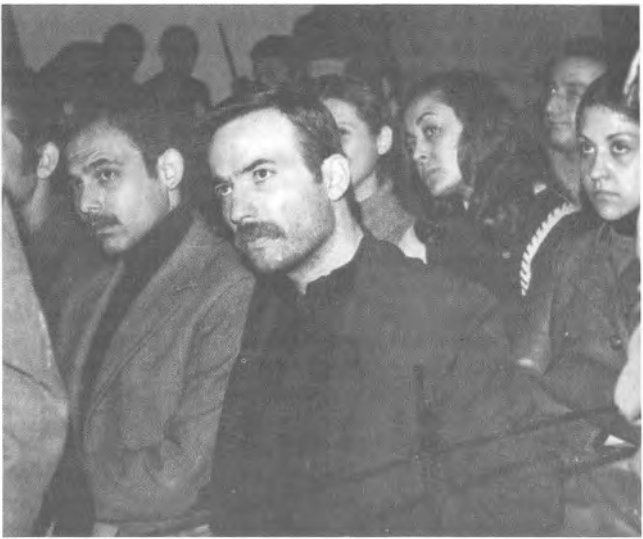
'Anne kısmet, bakalım kışa çıkar mıyız?'"

129
CAN DÜNDAR

Deniz Gezmiş ve THKO'lu arkadaşlarının Ankara Mamak'taki hücrelerinde idam kararını bekledikleri son birkaç ayda, İstanbul'da Maltepe Cezaevi'nde bir grup tutsak, hummalı bir şekilde tünel kazıyordu.

Temizlik gerekçesiyle getirttikleri tuz ruhuyla betonu delmiş, sapını ayrı, ucunu ayrı içeri soktukları bir çekiçle 4 ay zemini kazarak 15 metrelik bir tünel açmışlardı.

Kasım sonunda tünelin de sonuna gelmişler ve 30 Kasım

Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı ve diğer sanıklar.

Arananlar: Çayan, Alptekin, Ayna, Bardakçı ve Yılmaz

Sıkıyönetim, tünel açarak cezaevinden kaçanların yakalanmaları için halkı da yardıma çağırdı

MAHİR ÇAYAN İLE 4 ARKADAŞI KAÇTI

5 sanık içinde

1 Aralık 1971, *Cumhuriyet*.

günü içeride bir isyan çıkararak kaçacak arkadaşlarının yakalanmasını engellemişlerdi.

O gün sıkıyönetim mahkemesinde Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi'nin (THKP-C) duruşması vardı. Sabah mahkemeye giden gazeteciler, önce duruşmanın öğleden sonraya bırakıldığını öğrendi, öğleden sonra da salondaki üç sandalyenin boş olduğunu fark etti. Ve yargılanan diğer sanıklar THKP-C'den üç, THKO'dan iki sanığın firarını, müjde verir gibi açıkladı.

Kaçmayı başaranlar, Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ulaş Bardakçı, Ömer Ayna ve Ziya Yılmaz'dı.

Haber, derhal dalga dalga yayıldı. İstanbul'un çıkışları tutuldu. Güvenlik kuvvetlerine alarm verildi. Ev baskınları ve aramalar başladı. Sıkıyönetim Komutanlığı, firarilerin fotoğraflarını dağıtarak ihbar çağrısı yaptı. "Cömert ödüller" vaat etti.

Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün, firarın gerçekleştiği tüneli görünce, "Adamlar tünel değil, metro kazmış!" diye tepki gösterdi. Sonra da, "Çayanların ölü veya diri mutlaka ele geçirileceğini," söyledi.

Bütün güvenlik güçleri onları ararken, firari beş devrimci, dolmuşla geldikleri Üsküdar'dan motorla Beşiktaş'a geçmiş, kendilerini karşılayacak olanlarla buluşamayınca Kabataş'taki Sebil Çay Bahçesi'nde çay içmişlerdi.

Haber, Mamak'a ulaşmakta gecikmedi.

Sıkıyönetimin öfkesi, Denizlerin neşesi demekti.

Adeta Kartal'daki o tünel, Mamak'ta onlar için de bir çıkış kapısı açmıştı.

130
MEKTUP

7-12-1971

Deniz!

Senin kitabı bugün gönderdim. Senden mektup bekledim alamadım. Ziyaret konusunda bir haber çıkmadı, önümüzdeki hafta zaten mufaaada bulunmak için geleceğim. Yarın benim mahkemem var bakalım ne yaparız, birkaç gazeteyi daha dava edeceğim.
Sen nasılsın O gün bana bir şey söylemedin. Niyazi Beyi ziyaret ettiğimde Senin rahatsız olduğunu söyledi. iyileştin mi? Ziyaret ve yiyecek kabülü hakkında bana bilgi ver, annen, Hamdi, Bora ve gelin hepsi selâmlarını yollar. Ben de gözlerinden öper mektup beklerim.

7-12-1971

Deniz!

Senin kitabı bugün görmedeydim. Sonden mektup bekledim alamadım. Ziyaret konusunda bir haber etmedi, önümüzdeki hafta zaten muayeneye kontrolüne için, geleceğim yanına benim mektubum var bekleme me yapsın, bildiğ gözdeyi olabilir dava edeceğim.

Sen nasılsın o güne kadar, bizi söylemedin. Yaşayı bazı ziyaret ettiğinde Senin rahatsız olduğunu söyledi. iyileştin mi? Ziyaret ve yüzeik kalabilir hastaneden kadar bilgi ver, annen Hamdi, Baran egelin hepsi Selam sana yollar. Sende gözlerden öpen mektup bekleme

x 32 -

131
CAN DÜNDAR

Cemil Gezmiş'in bahsettiği "murafaa", yani Askerî Yargıtay'daki temyiz duruşması 15 Aralık 1971 günü başladı.

Şimdi askerlerin verdiği idam kararını, başka askerler inceleyecek ve karar verecekti.

Ancak o Askerî Yargıtay, daha beş ay önce Genelkurmay Başkanlığı'na bir yazı yazarak, "Marksist felsefe ışığındaki silahlı eylemlere" Ceza Yasası'nın 146. maddesinin uygulanması gerektiğini bildirmiş, sıkıyönetim komutanlıklarına ve askerî savcılıklara bu yolda emir verilmesini talep etmişti.

Yani Askerî Yargıtay, "İdamla yargılayın!" emrini vermişti.

Şimdi o hâkimler, "Bu davaya 146. madde uygulanamaz," diyen savunmayı değerlendirecekti.

Başsavcı, ilk duruşmada dokuz sanığın idam kararının bozulmasını, dokuz sanık hakkındaki idam kararının ise onanmasını talep etti.

Deniz Gezmiş'in adı, idamlıklar arasındaydı.

Son karar, yılbaşından sonraya kalmıştı.

Deniz, o son yılbaşını hücresinde kitaplarıyla geçirecekti.

132
MEKTUP

24 Aralık - 971
Mamak - Ankara

Baba

Yine mektup yazmada tembelliğim üzerimde. Ha bugün, ha yarın derken bugüne kadar yazamadım.
Burda yeni bir şey yok. Eskisi gibi yaşayıp gidiyorum. Sağlığım yerinde. Hapishaneden başka ne yazılır ki.
Sen bana postayla Tolstoy'un "Savaş ve Barış"ı yolla.
Herkese selam Hoşçakal.

24 Aralık 971
Mamak – Ankara

Baba

Yine mektup yazmada tembelliğim üzerimde. Ha bugün, ha yarın derken bugüne kadar yazamadım.

Burda yeni bir şey yok. Eskisi gibi yaşayıp gidiyorum. Sağlığım yerinde. Hapishaneden başka neyozbek

Sen bana postayla Tolstoy'un "Savaş ve Barış", yolla.

Herkese Selam Hoşçakal.

8. Yaşar

133
CAN DÜNDAR

10 Ocak 1972 Pazartesi günü, Mamak Cezaevi'nin radyosundan, Askerî Yargıtay'ın nihai kararı duyuldu:

Askerî Yargıtay İkinci Dairesi, (Hâkim Tümgeneral Kemal Gökçen ve Hâkim Albay Nahit Saçlıoğlu'nun karşı oy yazılarına karşı oy çokluğuyla) 18 idam kararından 15'ini bozmuş, 3'ünü onaylamıştı.

İdamı onaylanan üç isim, Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'dı.

Anlaşılan, ibret için 3 isim seçilmişti.

Zaten aylar önce, askerî mahkemede savunmalar yapılırken de Ordu Foto Film Merkezi'nden gelen görevli, diğer idamlık sanıkların değil, sadece bu üç ismin fotoğraflarını çekmişti. Buna tanık olan Halit Çelenk'in eşi Şekibe Çelenk, "Gitti bu üç çocuk," diye geçirmişti içinden...

O tahmin doğrulanıyordu işte...

Mahkeme bu üç ismin, "mevcut sosyal, politik ve ekonomik düzeni, zor yoluyla yıkmayı gaye edindiği" hükmüne varmıştı.

Karar, hücrelerden yükselen, "Kahrolsun faşizm!" sloganlarıyla karşılandı.

Deniz, karardan sonra ziyaretine gelen avukatı Halit Çelenk'e, konuyu şöyle özetledi:

"Faşizmin eline bir kere düşmeyeceksin abi..."

Onlar, bu finale hazırlıklıydı; ancak aileleri için kabullenmek imkânsızdı.

Cemil Gezmiş, bir yandan oğlunun, "Kimseden bizim için af istemeyin," sözüne uyuyor, bir yandan da gidişatı görerek hangi yol varsa denemek istiyordu.

Yargıtay'ın kararını verdiği o gün, son bir umutla, CHP liderine bir mektup yazmaya karar verdi.

Bu, aileden CHP'li bir babanın, son umutla haykırışıydı.

15 yıl önce, ilkokulu yeni bitirmişken, Sivas'a gelen İsmet Paşa'nın elini öpebilmek için polisi atlatıp arkadaşının evine dalan o körpe fidanı, Deniz'ini, şimdi o Paşa'nın girişimi kurtarabilirdi.

Cemil Gezmiş, daha sonra İnönü'nün çok duygulandığını öğrendiği mektubunda o eski anıyı anlatmadı; başka bir fotoğrafı hatırlattı:

134
CEMİL GEZMİŞ

İstanbul, 10 Ocak 1972

Sayın Paşam,

Ödeme vakti gelmiş bir açık bononuz için sizi rahatsız etmek zorunda kaldım. İtizar beyan ederim.

Hatırlarsanız bir açık bononuz şu idi:

"Sakın öldürmeyin her şeyin çaresi bulunur.."

Bu, Amerikalı dört çavuşun oğlum Deniz Gezmiş tarafından Ankara'da kaçırıldığı günlerde basın ve radyo ile yayınlanan beyanınız idi.

Şimdi her şeye bulunan çare, sonuç olarak belli oldu:

Yani oğlumun hayatının izalesi...

O zaman ne lüzum vardı Sayın Paşam? Öldürse, işkence yapsa, ölümden öteye bir ceza verecek miydiniz?

Elli yıldan beri hukukun üstünlüğü uğruna alınan mesafenin bugün ne kadar geri kaldığını, herhalde siz de benim kadar esefle müşahede etmektesiniz. Bu nedenle dünya hukuk âleminde bu sonucun tartışmasını geleceğe bırakıp davamızın politik yönüne dönüyorum.

Yine sizin bir açık bononuz daha vardı. Bunun birinci safhası olaylar sırasında idi: "Öldürme olmasın gereği kolay" buyurmuştunuz. Oğlum bir taraftan yaradılış gereği, diğer yandan sizin teminatınıza uyarak Amerikalıları serbest bıraktı. İkinci safhasında, "Biz de gereğinde yerimizi alırız," buyurdunuz. Bu gerek, zannediyorum ki içinde bulunduğumuz dönemdir.

Sayın Paşam, oğlumun hayatının izalesi ile bu ülkede özlenen ve beklenen huzur, sükûn ve ülke insanının problemlerinin çözüleceğine kâni bulunsaydım, şu anda oğlumun genç kanını yüce milletime helâl ederdim. Ama ne yazık ki şu

İnönü'ye hatırlatılan fotoğraf. Tevfik Gezmiş, Pembe Köşk'te en solda ayakta.

sırada böyle bir sonuca kendimi inandırmak için hiçbir sebep göremiyorum.

İktidara sahip olanların devlet radyoları, güdümlü basın ve diğer yollarla oğlum hakkında neşriyatı, sadece kendilerini tatmin etmekten ileri gidememektedir. Gerçek odur ki: Oğlum 20 yaşında hayatın bütün nimetlerini ayaklar altına alarak, külfetlerini omuzlamış ve bunu yalnız bu ülkenin ezilmiş insanları için ve bu vatanın sizin mücadelelerinizle koparılmış olan kapitülasyon belasına bir daha düşmemesi uğruna yapmıştır.

Hal böyle iken onu bu ülkeye zararlı bir insan olarak gösterme gayretleri, bugün olmasa bile yarın ne kadar gülünç bir çaba olduğunu meydana çıkaracaktır.

Nasıl düşünebilirsiniz? Soyunda 16 şehit vermiş, 20 yaşında bir delikanlının, en az onu vatana ihanetle suçlayan insanlar kadar vatansever olmadığını?

Evde onun odasında 18x24 büyütülmüş bir fotoğraf var: Çankaya'da Pembe Köşk'ünüzün bahçesinde çekilmiş. Sağınızda ak saçlı birisi var. 1950'lerde, en güvendiklerinizin sizi terk ettikleri günlerde, kış kıyamette Erzurum'dan kalkıp sizi ziyarete gelmiş; işte o, bugün "şehir eşkıyası" olarak nitelendirdiğiniz ve bu işaretinizle ölüme mahkûm edilen Deniz Gezmiş'in dedesi... Ak saçlı ihtiyar...

Bu mu idi vefa Sayın Paşam?

135
MEKTUP

10 Ocak - 1972
Mamak- Ankara

Baba

Geçen hafta görüşmede söylediğim gibi gönderdiğin Tolstoy'un "Savaş ve Barış" elime geçti. Hemen o gece sabahlayıp bitirdim. Diğer bölümleride elime geçince çok iyi olacak. Olağanüstü bir yapıt.
Bugün radyodan askeri yargıtayın benim, yusufun ve Hüseyin'in ölümümüz hakkındaki kararı öğrendim. Aşağı yukarı bu kararı bekliyordum. Bu nedenden bir değişiklik olmadı. Karara senin de fazla hayret ettiğini zannetmem. Çünkü belliydi durum. Senin metanetini bozmayacağını umut ederim.
Benim sağlığım ve moralim yerinde. Bundan hiçbir endişen olmasın. Nasıl benim Türkiye'nin bağımsızlığını tekrar kazanacağından en ufak bir şüphem yoksa. Ayrıca sen Mustafa Kemal döneminde yaşayıp bağımsızlığın ne olduğunu gördün. Dolayısıyla

10 Ocak – 1938

Manisa – Ankara

Baba

Geçen hafta görüşmede söylediğim gibi gönderdiğim Tolstoy'un "savaş ve Barış" elime geçti. Hemen o gece okumaya başlayıp bitirdim. Diğer bölümlerinde elimi çabuk alacak. Olağanüstü bir yapıt.

Bugün radyodan asrın yargıcının benim yurttaşım ve Hocaşinin ölümünden hakkında bir karar öğrendim. Aşağı yukarı bu kararı bekliyordum. Bu nedenden bir değişiklik olmadı. Kararda zanıkda fazla hayret ettiğini zannetmem. Çünkü belliydi durum. Benim metanetimi bozmayacağımı umut ederim.

Benim sağlığım ne mevkiim yerinde. Bundan hiçbir endişen olmasın. Nasıl benim Türkiyeme bağımsızlığım tehdit karşısında bağımsızlığımdan en ufak bir şüphem yoksa, Ayrıca sen Mustafa Kemal döneminde yaşayıp bağımsızlığın ne olduğunu gördün. Dolayısıyla

bağımsızlık uğrunda ölmenin anlamını kavrayamış olmanızı anlayamıyorum.

Anam teselli etmeyi unutmuyorum bilirsiniz. Sende kendinize iyi bakın. Anneme kardeşlerime selamlar.

Oğlum

D. Gürsel

bağımsızlık uğruna ölmenin anlamını kavrayacağına inanıyorum.
Anamı teselli etmeyi unutmayacağını biliyorum. Sende kendine iyi bak. Anama ve kardeşlerime selamlar.

Oğlun

136
MEKTUP

19 Ocak 1972
Mamak-Ankara

Kardeşim Gürkan,*

Gönderdiğin kartı ve telgrafı aldım. Benim durumum bildiğin gibi. Yargıtay onayladı. Sıra şimdi Meclis'te, öyle zannediyorum ki o da onaylayacak.
Ben, Yusuf ve Hüseyin yan yana kalıyoruz. Keyfimiz ve sağlığımız yerinde. Gerisi vız geliyor bize. Senin anlayacağın moralimiz sağlam.
Yusuf ve Hüseyin'in selamı var. Oradaki bütün arkadaşlara selam.
Hoşça kal.

* Deniz Gezmiş'in Ankara Cezaevi'ndeki yakın arkadaşı Mustafa İlker Gürkan'a yazdığı mektup.

Askerî Yargıtay'ın kararından sonra sıkıyönetim mahkemesinin 15 idam kararında ısrar etmesiyle yargı, son sözünü söylemiş oldu. Şimdi sivil süreçler başlıyordu:

Meclis, senato ve köşk...

Ancak ülkede Balyoz Harekâtı'ndan beri yoğun bir baskı havası vardı. Anayasa budanıyor, özgürlükler daraltılıyor, sıkıyönetim, her yerde olduğu gibi mecliste de hissediliyordu.

Bu iklimde de idamlara engel olabilmek için çabalar cılız kalıyordu. CHP'nin genç kanadından Bülent Ecevit ve arkadaşlarının idam cezasının kaldırılması talebiyle verdikleri kanun teklifi, o cılız çabalardan biriydi; dikkate bile alınmadı.

İdam cezasına karşı bir imza kampanyası açıldı; ağırlıkla sanatçı ve yazarlarla avukatlar imzaladı, siyasetçiler uzak durdu. Altan Öymen'in, basın toplantısıyla açıkladığı dilekçenin imzacıları arasında, Yaşar Kemal, Prof. Erdal İnönü, Nadir Nadi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Erdal Öz, Onat Kutlar, Prof. Ruşen Keleş gibi ağırlıklı isimler vardı. Ancak meclisten, bağımsız Mehmet Ali Aybar, senatörler Fatma Hikmet İşmen ve Fakih Özlen ile 27 Mayısçı dokuz tabii senatör dışında imzalayan olmamıştı.

Aybar'ın Meclis Başkanlığı'na, "İdamlar infaz edilmemelidir!" diye verdiği dilekçe de, Uluslararası Af Örgütü'nün başbakana "İnfazları durdurun!" diye yaptığı çağrı da yankı yaratmadı.

CHP lideri İsmet İnönü'nün, "Siyasi suçlar için idam olmamalı!" çıkışını ise AP lideri Süleyman Demirel, "Rejimi yıkma eylemi, siyasi suç değildir," diyerek bastırdı.

Tartışma uzayınca MİT, İnönü dahil parti liderlerine bir brifing vererek sıkıyönetimin ve idamların zaruretini anlattı.

İktidar, gözünü karartmış, daha idamlar meclise gelmeden darağaçlarını kurmaya başlamıştı. "İdamlıklar" ise, bu tartışmaları hücrelerinde kitap okuyarak izliyorlardı.

138
MEKTUP

19 Ocak 1972
Mamak- Ankara

Baba

Daha evvel yazdığım mektup eline geçmiştir herhalde. Buradaki durum bildiğin gibi. Ben kitap okumaya devam ediyorum. Gönderdiklerini okudum. Savaş ve Barış'ın diğer ciltlerini sabırsızlıkla bekliyorum. Şimdi Hügo'nun "93 ihtilalini" yeni bitirdim. Ayrıca yanımda Neruda ile Brecht'in şiirleri var, tekrar tekrar okuyorum onları.
Hani Eflatun ile ilgili bir olay var. 84 yaşında kitap okurken ölmüş. Kendimi Eflatunla ölçmek diye bir şey yok kafamda, ama aslında çok iyi bir örnek olay bu.
Her nekadar okuduklarımın çoğunluğu [hepsi]

19 Ocak 1972

Mamak – Ankara

Baba

Daha önce yazdığım mektup elime geçmiştir herhalde. Buradaki durum tıkır tıkır gidiyor. Ben kitap okumaya devam ediyorum. Gönderdiklerini okudum. Sanayi ve Barış'ın diğer cilt lerini sabırsızlıkla bekliyorum.

Şimdi Hüpp'un "93 ihtilalcisi" yeni bitirdim. Hyrcus yanında Neruda ile Brecht'in şiirleri nasıl tekrar tekrar okuyorum onları.

Hani Eflatun'la ilgili bir olay var. 84 yaşında kitap okurken ölmüş. Kendini Eflatun'la ölmek diye bir şey yok kafamda ama aslında çok iyi bir örnek olay bu.

Her nekadar okuduklarımın çoğunluğu ~~Hepsi~~

bilimsel değil de sanat yapıt-
ları olarak günde onların önemi
ni küçültmüyor. İnsan aradığı bir şeyi
çeşi burda bulabiliyor Tolstoy'da.

Milli Savunma bakanlığından
kardeşler için izin çıktı. Onlar da
2i yarıda gelebilecekler.

Şimdilik hoşça kal. Herkese selâm

D. Yaşar

bilimsel değil de sanat yapıtları olsada yinede onların önemini küçültmüyor. İnsan aradığı bir sürü şeyi bulabiliyor Tolstoy'da. Milli Savunma bakanlığından kardeşler için izin çıktı. Onlar da ziyarete gelebilecekler.
Şimdilik hoşça kal. Herkese selâm.

139
CAN DÜNDAR

Cumhuriyet

Bardakçı ölü, Yılmaz yaralı ele geçti

Arama ve baskınlar gece-gündüz sürüyor

20 Şubat 1972, *Cumhuriyet*.

19 Şubat sabahı saat 07.00'de polis ve istihbaratçılardan oluşan bir tim, Ulaş Bardakçı'nın gizlendiği söylenen Arnavutköy Üvez Sokak 8 numaralı evin bodrum katını bastı. Çıkan çatışmada Ulaş Bardakçı öldürüldü.

Ulaş, yaralı olarak apartmanın dışına çıkmış, 5-6 metre gidebildikten sonra ölmüştü.

25 yaşındaydı.

Aynı gün, Ziya Yılmaz da yaralı olarak yakalandı.

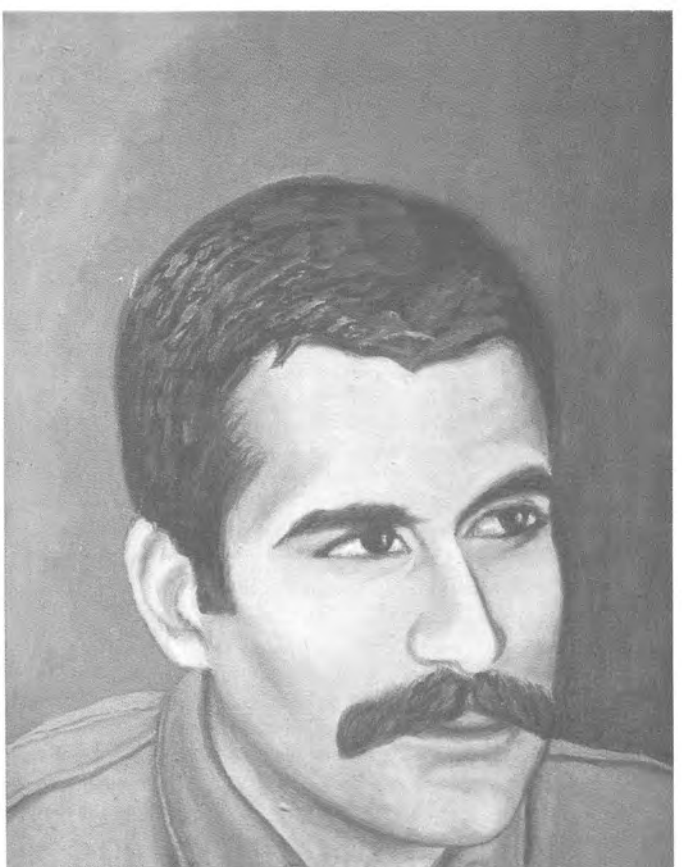
Gazeteler, "Anarşist Çayan'ın izinin de tespit edildiğini" yazıyordu.

Durum ağırlaşıyordu.

O gün, Denizlerin idam dosyası da Meclis Adalet Komisyonu'na sunulmuştu. İlişiğinde Başbakanlığın "ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin tezkere"si vardı.

Hükümet, "Asalım!" diyordu.

Deniz, babasına hücreden son mektubunu o günlerde yazdı.

Mamak'ta arkadaşı Mete Ertekin'in Deniz'le aynı hücreyi paylaşırken yaptığı ve Deniz'in bir ziyaretinde Cemil Bey'e emanet ettiği portre.

140
MEKTUP

Deniz'in Ahmed Arif'ten altını çizdiği mısralar.

22 Şubat- 1972
Mamak- Ankara

Baba
Bugünlerde mektup yazmak gerçekten zor geliyor bana. Ayrıca yazacak fazla bir şeyde gelmiyor aklıma. Belkide bunun nedeni dışarıdaki olaylar.
Buradaki yaşayışım aynı tempoda devam ediyor. Yani Mamak cephesinde yeni bir şey yok.
Geçenlerde Erden ağabeyden mektup aldım. Teyzeminde selâmı var. Herhalde ziyaret günümün cumartesine alındığından haberin vardır.
Şimdilik hoşçakal. Anneme ve kardeşlerime selâmlar.
Not: Sana Ahmet Arif'den bir şiir yazıyorum.

"Biz ki, yarınıyız halkın
Umudu, yüz akıyız,
Hıncı, namusu.
Şafakları,
Taaa şafakları
hey canım
Kalbim, dinamit kuyusu"

22 Şubat - 1972
Mamak - Ankara

Baba

Bugünlerde mektup yazmak pek içimden gelmiyor hâlâ. Ayrıca yazacak taze bir şeyde bulunmuyor olmam. Belki de bunun nedeni dışarıdaki olaylar. Buradaki yaşayışım aynı tempoda devam ediyor. Yani maddî cephesinde yeni bir şey yok.

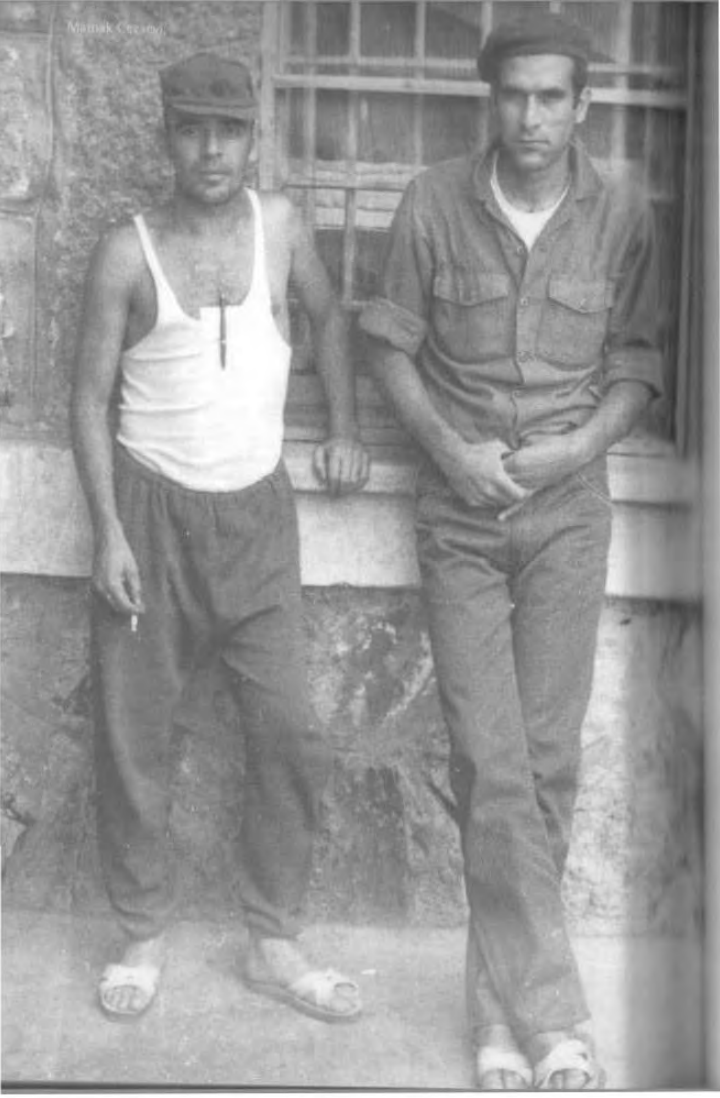
Geçenlerde Erden apâbeydem mektup aldım. Teyzemlerde selâm var. Her hâlde ziyaret günümün cuma'ya alındığından haberin vardır.

Şimdilik hoşçakal Anneme ve kardeşlerime selâmlar.

D-Gönül

Not: Sana Ahmet Arif'ten bir şiir yazıyorum.

" Biz ki yoruluşa bakmadık
Hasada, yüz akıyla,
Hiçe, pamuğa.
Şafak'lara,
Taa Şafak'lara
kaç canım
Kaçkın, dinamit kuşağı "

Şiirin, bu mısralardan hemen önceki, yazmadığı bölümü şuydu:

Nicedir,
Kahpe ağzında
Bir salgın,
Bir deprem gibi künyemiz.
Nicedir,
Başımıza zindan dünyamız.

Bir hafta sonra yaş günüydü. 25'ini dolduracaktı Deniz...

Zindanda yapayalnız.

O günlerde, Mamak'a görüşe giden ailelere, hükümet tarafından geldiği söylenen bir teklif iletildi:

"Çocuklarınıza söyleyin, 'Pişmanız, bağışlanmamızı istiyoruz,' diye bir dilekçe versinler, düşünelim," denildi.

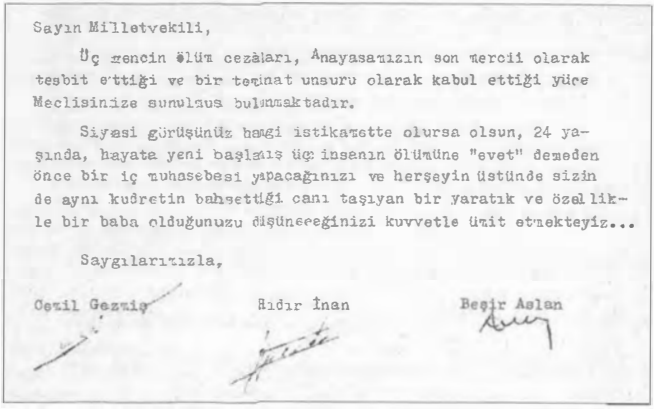
Aileler, bu teklifi içerde çocuklarına iletti.

Hepsi aynı karşılığı aldı:

"Sakın ha!"

142
HAMDİ GEZMİŞ

Deniz abim, "Kesinlikle kimseye gidip bizim için af dilemeyin!" dedi.
Bunu idam kararları verildiğinden beri hep söylüyordu. "Biz asla pişman değiliz, af dilenecek bir iş yapmadık, gidip bir yerlere başvurup bizi küçük düşürmeyin!" diyordu.
Babamsa buna karşılık, "Oğlum, benim bugüne kadar kimseye yalvardığımı görmedin, bundan sonra da görmeyeceksin. Kimseye yalvarmam. Yasal yolları zorlayacağız," cevabını veriyordu.
Ama babamdan öğrendiğime göre, Yusuf Aslan'ın babası Beşir Amca, İsmet İnönü'nün evine gitmiş.
Hatta İnönü'nün torunu bir yerde anlatıyordu, "İdamların önlenmesi için Deniz Gezmiş'in kız kardeşi eve geldi," diye... Halbuki malum, bizim kız kardeşimiz yok. Herhalde Beşir Amca'nın ailesi olmalı... Hatta bildiğim kadarıyla, yine rahmetli Beşir Amca, babalık duygusuyla Cumhurbaşkanlığına da gitmiş ama onlar da çok ilgilenmemişler.
Bunlar bir konuşmayla yumuşayacak insanlar değildi. Sistemin parçalarıydı. Hatta anlatılanlara göre, Sunay'ın karısına birisi idamlar konusunda eşiyle konuşmasını rica ettiğinde, "Onlar iktidara gelse hepimizi öldürecekti, onun için asılmaları normaldir," gibi laflar etmiş.
Babamlar, ona buna yakarmak yerine milletvekillerine hitaben kısa bir mektup yazıp meclisteki sıralarına bırakmayı, devlet başkanına da bir dilekçeyle başvurmayı düşündüler.

Sayın Milletvekili,

Üç gencin ölüm cezaları, Anayasamızın son mercii olarak tesbit ettiği ve bir teminat unsuru olarak kabul ettiği yüce Meclisinize sunulmuş bulunmaktadır.

Siyasi görüşünüz hangi istikamette olursa olsun, 24 yaşında, hayata yeni başlamış üç insanın ölümüne "evet" demeden önce bir iç muhasebesi yapacağınızı ve herşeyin üstünde sizin de aynı kudretin bahsettiği canlı taşıyan bir yaratık ve özellikle bir baba olduğunuzu düşüneceğinizi kuvvetle ümit etmekteyiz...

Saygılarımızla,

Cemil Gezmiş Hıdır İnan Beşir Aslan

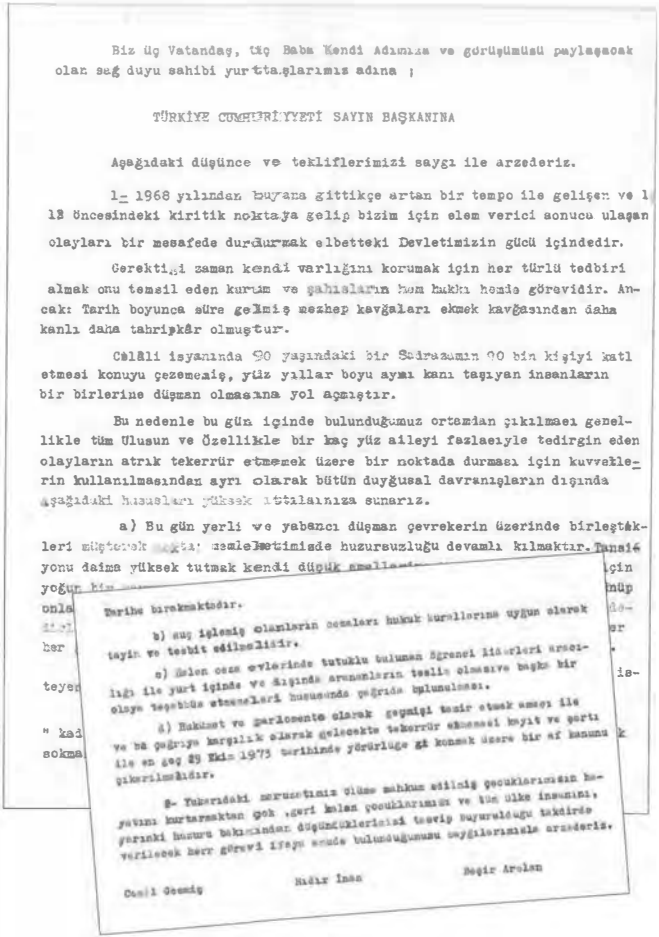
Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in babalarının milletvekillerine yazdığı ortak mektup.

Bütün milletvekillerine bir mektup yazdık. Karar vermeden evvel bir vicdan muhasebesi yapmalarını istedik. Üçümüz de imza ettik.

Mektubu, bizim milletvekili arkadaşımız Altan (Öymen) meclis postanesine verdi.

Sonradan öğrendik ki bu mektup meclis postanesinde hemen yok edilmiş. Hiçbir milletvekiline gitmemiş. Artık kimin emriyle kimlerle yok edildiyse, mektup kayboldu.

Devlet başkanına yazdığımız mektuba ise cevap bile verilmedi.

Biz üç Vatandaş, üç Baba Kendi Adımıza ve görüşümüzü paylaşacak olan sağ duyu sahibi yurttaşlarımız adına ;

TÜRKİYE CUMHURİYYETİ SAYIN BAŞKANINA

Aşağıdaki düşünce ve tekliflerimizi saygı ile arzederiz.

1- 1968 yılından buyana gittikçe artan bir tempo ile gelişen ve 1 12 öncesindeki kiritik noktaya gelip bizim için elem verici sonuca ulaşan olayları bir mesafede durdurmak elbetteki Devletimizin gücü içindedir.

Gerektiği zaman kendi varlığını korumak için her türlü tedbiri almak onu temsil eden kurum ve şahısların hem hakkı hemde görevidir. Ancak: Tarih boyunca süre gelmiş mezhep kavgaları ekmek kavgasından daha kanlı daha tahripkâr olmuştur.

Celâli isyanında 20 yaşındaki bir Sadrazamın 90 bin kişiyi katl etmesi konuyu çözemediği, yüz yıllar boyu aynı kanı taşıyan insanların bir birlerine düşman olmasına yol açmıştır.

Bu nedenle bu gün içinde bulunduğumuz ortamdan çıkılması genellikle tüm Ulusun ve özellikle bir kaç yüz aileyi fazlasıyle tedirgin eden olayların artık tekerrür etmemek üzere bir noktada durması için kuvvetlerin kullanılmasından ayrı olarak bütün duygusal davranışların dışında aşağıdaki hususları yüksek ittilanıza sunarız.

a) Bu gün yerli ve yabancı düşman çevrekerin üzerinde birleştikleri müşterek nokta; memleketimizde huzursuzluğu devamlı kılmaktır. Tansiyonu daima yüksek tutmak kendi düşük amaçları için yoğun bir

Tarihe bırakmaktadır.

b) suç işlemiş olanların cezaları hukuk kurallarına uygun olarak tayin ve tesbit edilmelidir.

c) Halen ceza evlerinde tutuklu bulunan öğrenci kitlelerı arasında ve yurt içinde ve dışında aranmaların teslim olmasıve başka bir olaya teşebbüs etmemeleri hususunda çağrıda bulunulması.

ç) Hükümet ve parlamento olarak geçmişi tamir etmek amacı ile ve bu çağrıya karşılık olarak gelecekte tekrarlar olmaması kayıt ve şartı ile en geç 29 Ekim 1973 tarihinde yürürlüğe girmek üzere bir af kanunu çıkarılmalıdır.

8- Tutuklanan mahkum edilmiş çocuklarımızın hepsini kurtarmaktan çok ,geri kalan çocuklarımızın ve tüm ülke insanının, yarınki huzuru bakımından düşündüklerimizi tasvip buyurulduğu takdirde verilecek her görevi ifaya emrde bulunduğumuzu saygılarımızla arzederiz.

Cemil Demiş Nadir İnan Beşir Arslan

Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in babalarının cumhurbaşkanına yazdığı dilekçe.

Yasal süreç gibi, yasama süreci de büyük hızla işledi.

İdam kararları, 6 Mart'ta Meclis Adalet Komisyonu'nda 1'e karşı 13 oyla kabul edildi. Tek karşı oy, CHP'li Mevlüt Ocakçıoğlu'ndan geldi. CHP'li 5 üye oy kullanmadı, 1 üye, "Kabul," dedi.

10 Mart'ta sıra Meclis Genel Kurulu'ndaydı.

Oturuma saat 15.00'te başlandı.

Üç mahkûmun babası da dinleyici sırasındaydı.

İdam dosyaları aciliyeti bahanesiyle öne çekildi. Görüşmeler sona erene dek oturum kararı alındı.

Meclisin acelesi vardı.

Başbakan Nihat Erim ve bakanları, "Memleketin şartları malum," diyerek idamları cansiperane savundu.

Bülent Ecevit ise, önergenin aleyhindekilerin sözcüsü durumundaydı:

"Önce idamın kaldırılması hakkındaki kanun teklifini görüşelim," önerisini ortaya attı; kabul ettiremedi.

Komisyonda, "Hayır," diyen CHP'li Ocakçıoğlu, "Bunları asmakla mesele bitmez, bu dava daha da büyür, genişler," dedi; dinletemedi.

DP adına konuşan Nuri Eroğan, vatandaşın, ölüm cezalarının bağışlanması için el kaldıranları asla affetmeyeceğini söyledi.

Sonra kürsüye Mehmet Ali Aybar geldi. Şimdi, Deniz'in 18 yaşındayken kaydolduğu partinin eski genel başkanı o genç üyeyi, bu idam mahkûmunu savunacaktı. O, idam cezası aleyhine konuşurken Genel Kurul salonundan yükselen, "Asalım, asalım!" sesleri tutanaklara şöyle geçti:

> MEHMET ALİ AYBAR: *Ölüm cezalarına çarptırılan gençlerin bu noktaya nasıl geldiklerini tespit ederken iki amilin bulunduğunu söyledim. (AP ve DP sıralarından:*

"Sen getirdin, sen!" sesleri) Uzak amilin, Türkiye'nin geri kalmışlığında olduğunu ifade ettim.
MEHMET DOĞAN (Kars): *Senin kafan sakat, kafan!..*
MEHMET ALİ AYBAR: *Yakın amilin ise, sola hayat hakkı tanınmaması olduğunu ifade ettim. Bu itibarla Türkiye İşçi Partisi'nin, Türkiye'nin biricik, legal, demokratik sol partisinin başına gelenleri burada belirtmek suretiyle, sola karşı yapılan saldırıların neler olduğunu ve bunun devam ettiğini dile getirmek istiyorum. Durumun böyle olduğunu bile bile üç gencin ipe çekilmesine "evet" diyebilecek misiniz? Kanlı Pazar, Konya, Kayseri ayaklanmalarının ve daha nice cinayetlerin meçhul bırakılmış failleri ellerini kollarını sallayarak gezerken, Deniz Gezmiş ile iki arkadaşını ipe gönderebilecek misiniz? (AP sıralarından: "Göndereceğiz!" "Onun bir ismi de Aybarof!" sesleri) Siyasi idamlar toplumlarda derin yaralar açıyor. Zira halk biliyor ki, siyasi idam, son tahlilde vahşi bir tasfiye hareketidir.*
FUAT AZMİOĞLU (Kütahya): *Halt etmişsin sen!..*
HASAN TOSYALI (Kastamonu): *Konuşturmayın bu şekilde!*
İLHAN DARENDELİOĞLU (İstanbul): *Bir de kızıl bayrak getirsin oraya, öyle konuşsun!*

Aybar'ın konuşması, sağcı milletvekillerince sıra kapaklarına vurularak protesto edildi. Üzerine yürüyenler oldu.

CHP grubu adına konuşan Necdet Uğur ise, "Meclisin mahkeme gibi karar veremeyeceğini," söyleyerek karara itiraz etti.

AP grubu ise tamamen idamların lehindeydi. Seyfi Öztürk, "CHP'nin Talat Aydemirlerin idam cezasının onaylanması yönünde çalıştığını" hatırlattı.

Eski defterlerin intikam pazarlığının yapıldığı açıktı.

Tartışmalar bu üslupla 9 saat 25 dakika sürdü. Oylamaya geçildiğinde vakit gece yarısına yaklaşıyordu.

İsmet İnönü, 23.20'da, "Artık tahammülüm kalmadı!" diyerek Genel Kurul'u terk etmişti.

Yapılan açık oylamada, Bülent Ecevit, "hayır" oyu verdi.

Süleyman Demirel ve Ferruh Bozbeyli ise "evet" dedi.

Sonuçlar açıklandığında, 53 ret, 6 çekimsere karşılık

238 kabul oyu vardı. Kabul diyenlerin bir kısmı, "çekimser" kalanların hepsi CHP'liydi. 85 CHP'li ise oturuma katılmamıştı.

CHP lider seviyesinde idamlara karşı durduysa da milletvekillerini bağlamamış, onlar da idamdan yana tavır almıştı.

Başbakan Nihat Erim son noktayı koydu:

"Kamuoyunda nasıl bir etki yapar?" sorusuna, "Hiçbir olumsuz etki yapmaz. Kimsenin kılı kıpırdamaz," cevabını verdi.

Bu cevap, en çok dinleyici locasındaki üç babanın yüreğini yaktı.

Tartışılan, oylanan, istenen, onların oğullarının canıydı.

145
HAMDİ GEZMİŞ

Aramızdan sadece babam gidebilmişti meclisteki oturumu izlemeye... Fazlaca bir gelirimiz yoktu. Hepimiz toplanıp gidemezdik. Annem zaten öğretmenliğe devam ediyordu. Babam memurdu. Ben öğrenciydim, çalışmıyordum. Kirada oturuyorduk. İmkânlarımız kısıtlıydı. İstanbul'dan Ankara'ya gitmek, otelde kalmak, kolay iş değildi. Babam da çoğu zaman geceden otobüsle yola çıkıyor, bütün gece yol gidiyor, gündüz mahkemeleri ya da oturumları izleyip kalmadan, öbür gece dönüyordu. Ancak o gece, meclis karar verene kadar beklemişti. Tanıdığı milletvekilleriyle, avukatlarımızla görüşüyor, hep iyi düşünmeye çalışıyordu ama işlerin hızla kötüye gittiğini de görüyordu.
Bir yandan elinden geleni yapmaya çalışırken, öte yandan da kendini, ailesini kötü sonuca hazırlamaya çalışıyordu. Meclisin idam cezalarını kabul etmesinin ardından avukatımız Halit Çelenk, abimleri ziyarete gitmişti. Abimin mesajlarını ondan alabildik.

13 Mart 1972 Pazartesi.

Ölüm cezasına hükümlü Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ı görmek üzere üç avukat arkadaşla birlikte Mamak 1 No'lu Askerî Cezaevi'ne gidiyoruz. Cezaevi Müdürü Albay Kemal Saldıraner ile telefon konuşması yapan nöbetçi astsubay, görüşmemize izin verilmediğini bildiriyor. (..)

Albay Saldıraner:

"Artık dava bitti. Karar Yargıtay'ca onandı ve Büyük Millet Meclisi'nce karara bağlandı. Avukatlık bir konu kalmadı. Komutanın bana verdiği talimata göre, görüşmeniz mümkün değildir," diyor.

"İdam kararları kesinleşmiş olsa da bu durum görüşmemize engel olamaz. Böyle bir engelleme yasaya aykırı düşer," diyoruz.

(..)

Sonuçta yalnız bir avukatın görüşmesine izin veriliyor.

Avukat arkadaşlarım bekliyor, ben görüşme yerine gidiyorum.

Önce Deniz'le, sonra Yusuf'la ve daha sonra da Hüseyin'le ayrı ayrı görüşüyorum. Bu görüşme, benim için güç oluyor. Ölüme mahkûm edilmiş, kendisine yükletilen suçu işlemediğine inandığım, belki birkaç gün, belki birkaç hafta sonra idam edilecek insanlarla dava ve yasa yolları üzerine konuşmanın anlamsızlığı beni sarsıyor. Bir gece öncesinden beri tasarladığım sözleri düşünerek ve her kelimeyi ayrı ayrı seçip tartarak Deniz'le konuşmaya başlıyorum:

"Size söylemek ve anlatmak istediğim çok şey var. Ama bunları bu kadar kısa bir süre içinde (konuşma süresi 10 dakikadır) anlatmak olanaksız.

Gelişmeleri biliyorsunuz. Yasal haklarımızı sonuna kadar kullanıyoruz ve kullanacağız. İnfazların önlenmesi olanaksız değildir. Bu, birçok etkenin oluşmasına bağlı... Bana kendi

açınızdan söylemek istediğiniz ve yapılmasını önerdiğiniz şeyler varsa söyleyin, gerekeni yapmaya çalışayım."

"Biz gelişmeleri bekliyoruz. Mesele hukuk ve yasa meselesi değildir. Mesele tamamen siyasi bir meseledir. İnfazlar yapılacaktır. Bizler ölüme, hiç korkmadan, en küçük bir endişe duymadan, seve seve gidiyoruz. Ancak sizden bazı isteklerimiz vardır. Siz bugün gelmeseydiniz biz, sizi zaten haber göndererek çağıracaktık. İsteklerimiz şunlardır:

1-Taylan Özgür'ün babası, Cebeci Mezarlığı'nda kendi ailesi için üç mezar satın almıştı. Bunu öğrenmiştik. Taylan'ın babasına haber gönderin, babalarımıza da söyleyin, o mezarları bize versinler, üçümüzü bu mezarlara yan yana gömsünler.

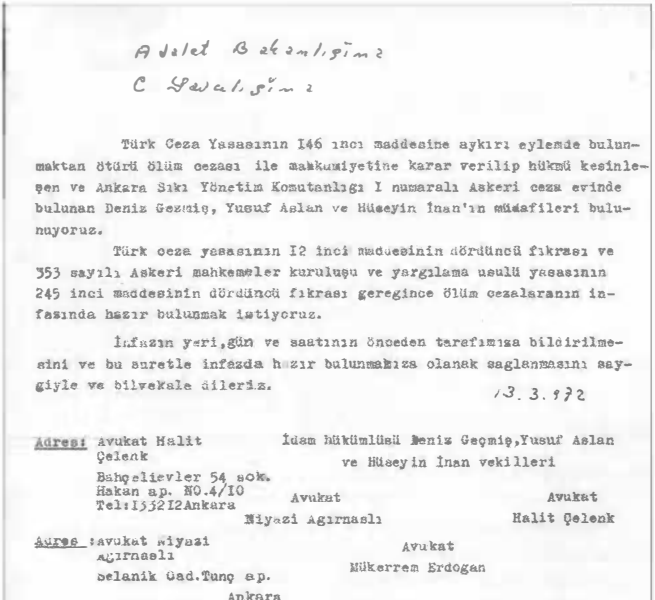
2-İnfazlarda en azından bir avukatımız ve olanak varsa, özellikle siz bulunun. İnfazlar hakkında ileride maksatlı çevreler tarafından spekülasyonlar yapılabilir. İnfazda bulunacak avukatlarımız ya da avukatımız tanık olsunlar, durumu görsünler, bu tür olası yayınlar hakkında açıklama yapsınlar.

3-Başbakan Nihat Erim dün bir konuşma yaptı, dinledik ve gazetelerde okuduk. Bu konuşmayla bizlerin kendilerinden af dilememiz, eylemlerimizden pişmanlık duyduğumuzu açıklamamız istenmektedir. Bizler böyle bir şey düşünmüyoruz. Af dilemeyi hatırımızdan geçirmiyoruz, ölüme seve seve gideceğiz. Yurdumuzun ve halkımızın yararına olduğuna inandığımız bir eyleme girdik. Af isteme söz konusu değildir. Böyle bir şey yapmayacağız. Sizden rica ediyoruz, annelerimize ve babalarımıza söyleyin, bizler için kimseden af dilemesinler. Bu, küçüklüktür. Bunu yapmasınlar. Bizi küçük düşürmesinler.

4-Emniyette alınan ifademize, söylemediğimiz ve düşünmediğimiz şeyler eklenmiştir. Bunun sonradan farkına vardık. Ne maksatla yapıldığını bilmiyoruz. İfademize eklenen bu cümlelere göre güya biz Sovyetler Birliği büyükelçisini de kaçırmak istediğimizi ve bunu planladığımızı söylemiştik. Biz kardeş sosyalist bir ülkenin elçisini kaçırmayız. Bunu reddediyoruz. Bu yalan sözler bizi bağlamaz, bunu da biliniz ve gerektiği zaman açıklayınız.

Vasiyet niteliğinde söylenen bu sözlerden sonra Deniz Gezmiş'e şunları söylüyorum.

"Cebeci'deki mezarlar konusunda isteklerinizi babalarınıza ileteceğim, bunu sağlamalarını söyleyeceğim. Bütün çabalara rağmen infazlar yapılırsa biz de bulunmayı istiyoruz. Bu

Adalet Bakanlığına

Cezaevi Savcılığına

Türk Ceza Yasasının 146 ıncı maddesine aykırı eylemde bulunmaktan ötürü ölüm cezası ile mahkumiyetine karar verilip hükmü kesinleşen ve Ankara Sıkı Yönetim Komutanlığı I numaralı Askeri ceza evinde bulunan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın müdafileri bulunuyoruz.

Türk ceza yasasının 12 inci maddesinin dördüncü fıkrası ve 353 sayılı Askeri mahkemeler kuruluşu ve yargılama usulü yasasının 245 inci maddesinin dördüncü fıkrası gereğince ölüm cezalarının infazında hazır bulunmak istiyoruz.

İnfazın yeri, gün ve saatının önceden tarafımıza bildirilmesini ve bu suretle infazda hazır bulunmamıza olanak sağlanmasını saygiyle ve bilvekale dileriz.

13.3.72

Adresi Avukat Halit Çelenk
Bahçelievler 54 sok.
Hakan ap. NO.4/10
Tel:13521 2Ankara

İdam hükümlüsü Deniz Geçmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan vekilleri

Avukat Niyazi Ağırnaslı

Avukat Halit Çelenk

Adres :avukat Niyazi Ağırnaslı
Çelanik Cad.Tunç ap.
Ankara
Tel:123440

Avukat Mükerrem Erdoğan

Adres:Avukat Mükerrem Erdoğan

Avukatların infaz durdurma dilekçesi.

konuda Ankara İnfaz Savcılığı'na, Adalet Bakanlığı'na ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na dilekçe ile başvurduk. Yasa bize bu hakkı tanımaktadır. Sıkıyönetim Komutanlığı'na verdiğimiz dilekçede, gece dışarı çıkma yasağı olduğu için infaz yerinde hazır bulundurulmamızın sağlanmasını istedik."

Beni dikkatle dinliyor. Daha sonra sözlerime şunları ekliyorum:

"Giriştiğiniz eylemler, ileride Türkiye'de devrimci hareket açısından incelenecek, tartışılacak ve değerlendirilecektir. Bunlardan gerekli dersler çıkarılacaktır. Bundan kuşkunuz olmasın. Bunu size söylemekte yarar görüyorum."

Cemil Gezmiş'in oğluna gönderdiği paranın makbuzu.

Görüşme süresi doluyor. Ayrılmadan önce kendilerine bir miktar para getirdiğimi, harçlık olarak ihtiyaçları olabileceğini söylüyorum. Bana şu yanıtı veriyor:

"Şurada üç-beş günümüz kaldı. Burada paraya ihtiyacımız yoktur. Sivil cezaevinde de ihtiyacımız olmayacaktır. Çünkü oraya bizleri infaz için götürecekler. Orada kalmayacağız. Öğrendiğimize göre Fethi Gürcan'ı da Merkez Cezaevi'ne infaz için gece götürmüşler. Bu nedenle paraya gerek yoktur."

Buna rağmen her olasılığa karşı yine de parayı emanete yatıracağımı söylüyorum.

Deniz'i götürüyorlar.

Avukatlarımın idamda bulunma hakları var. Onların orada olmalarını isteyeceğim; kesin isteyeceğim. Gelecekler. Gelmeleri gerek. Çünkü bizden sonrakilere umut verecek bu sahne. Asılışımız gürültüye gitmemeli. İpe nasıl gittiğimizi, gelecek kuşaklara anlatacak doğru dürüst, güvenilir görgü tanıkları bulunmalı orada.

Bir devrimcinin ölümü bile, normal eyleminden, normal mücadelesinden soyutlanamaz.

Bir de kendim çıkıp urganı kendim geçireceğim boynuma. Bunu çok istiyorum. Cellat falan sokmayacağım yanıma. İğrenç bir şey.

Ve dönüp oradaki heriflere diyeceğim ki, "Burada ölen yalnızca benim bedenimdir, ki zaten ölümlüydü, ölecekti. Ama düşüncemi öldüremeyeceksiniz, ölmeyecek, yaşayacak," diyeceğim.

Sonra avukatlarıma döneceğim, "Sizler de, gelecek kuşaklara bizler adına tanıklık edin," diyeceğim. "Görün ve tanık olun: Bir devrimci ölüme böyle gider işte; bayram yerine gider gibi."

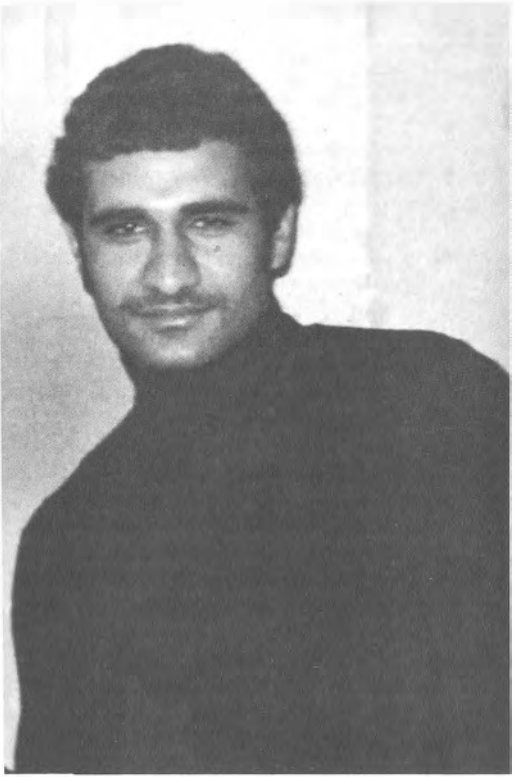
Şunu da söyleyeceğim: "Herhangi bir trafik kazasında ölmekten falan da güzeldir bu."

148
HAMDİ GEZMİŞ

Kızılay'da, gökdelende ANKA Ajansı vardı. Zaman zaman babamla, gelişmeleri takip etmek için oraya gider, haber beklerdik. Hüseyin ve Yusuf'un babaları da orada olurdu. Orada Örsan Öymen, Altan Öymen, Ahmet Kahraman'la sohbet ederdik.
Bir keresinde, infazdan birkaç ay önce, ANKA Ajansı'nda otururken Altan Abi koluma girip koridora çıkardı beni... Elini omzuma attı, babamların duymayacağı bir ses tonuyla, "Hamdi bir şey söyleyeceğim," dedi.
"Bu iş, dönüşü olmayan bir yola gidiyor, biraz hazırlıklı olmanızda fayda var."
Altan Abi'nin o sözleri bende şok etkisi yapmıştı.

Cemil Gezmiş (solda), Hıdır İnan.

Hamdi Gezmiş.

Abimlerin kurtulacağına dair ümitlerim sarsılmıştı. Altan Abi, görüşlerine itimat edilecek tecrübeli bir gazeteciydi; bu nedenle, bizim bilemediğimiz bazı tespitleri olduğunu düşünmüştüm o an...
Bu durumdan, babama ve diğer aile büyüklerime hiç bahsetmedim.
Tabii etrafımızdaki insanlar o havayı görüyorlardı. Bizler de tedirgindik ama gidişatın yönü belli olmasına rağmen hâlâ, umutla, iyi düşünmeye çalışıyorduk.

149
MEKTUP

Kardeşim Deniz,
Deniz
Cezaevi
Memleket/ANKARA

Ankara Cezaevi, 1 Mart 1972.

Kardeşim Deniz

Tarihsiz mektubunu 28. inde Şubat'ın aldım. Zarftaki tarihe bakarsan 4 gün sonra aldım sayılır... Yani benimki gibi değil erken ulaştı mektubun...
Harbicesi... Üzülerek söyleyeyim, ikinci mektubunda aradıklarımı bulamadım. Halbuki sana mektubumda cevap isteyen öyle çok şeyler yazmıştımki... Cümle mektup 1.5 sayfada olsa. Bu bakımdan ne kadar erken cevap yazarsan, cevabında ne denli anlatırsan kardeşin o kadar memnun olacaktır. Bunu bilhassa bilmeni isterim. Yoksa "iyiyiz hasız" vs. bu da başka şey demek olacaktır.

Çok... Çok şeyler yazmak... Yürekten yazmak... Ama çağ başka çağ... zorlu... Duyguları boşlamak gerek... "Bu bahiste geri gelmesi mümkün olmayan şeyler" konuşulmamalı... Kafamdan yazmak... En çok seninle... En çok sana yazmak istiyorum. Yanlışsam ikna edilmek. Ama içten ama bilerek... Esas mesele yola ortak olmak... Ne yazık şartlar namüsait. Özlemişim seni Deniz... Tarifsiz... "Duyguları boşlamak gerek," dedik lakin dostlukları değil... Zaman oldu kaçacaktık... Şimdi mapus damında... Hasretliğimiz... resimlerin oldu hep başucumda... Bütün bunlar geride daha niceleri ilerde... Maalesef, yazdığın gibi, herkes için üzücü nerden bakarsan bak kötü ve bence doğal (ama her şeye rağmen böyle doğallığa razı olmadığımı söyliyeyim) olaylar yoğundu son günler.
Yakında buraya gelebileceğinizi yazmışsın. Gerek sizlerin durumunuz gerek bizler için çok iyi belirti ve olay kabul etmek gerek... dilerim öyle olur...
Şimdilik hoşçakal... Aydınlık günlere... Oradaki arkadaşların cümlesine selamlar

M.Gürkan
Bütün arkadaşların selam ve sevgilerini iletirim.

16 Mart 1972 Mamak-Ankara

Kardeşim Gürkan,
Cevap yazmakta geciktim. Artık bir daha mektup yazmayada vaktim olmayacak. Belki bu mektup eline geçtiği zaman mezarı boylamış olacağım.
Geçmişi unutmuş değilim. Gelecek konusunda umutluyum. Yarınların daha aydınlık olacağına inanıyorum.
Sana ve diğer arkadaşlara devrimci selamlar.

Deniz Gezmiş

Milliyet
Halk Gazetesi
12 SAAT SÜREN GÖRÜŞMEDEN SONRA
SENATO İDAMLARI ONAYLADI. CHP ANAYASA MAHKEMESİNE GİDİYOR
ARAF'ın FRANSA'daki TEMASLARI ÖLÜMLÜ
Amerika Kormuy Başkanı: "Türkiye'ye yardım şart..."

17 Mart 1972, *Milliyet*.

16 Mart günü idam dosyaları bu kez senatonun gündemine geldi. Orada da öncelikle görüşülmesine karar verildi. Görüşmeler 12 saat sürdü.

Zaman zaman gerginleşen görüşmelerde AP'li Samsun Senatörü Fethi Tevetoğlu, CHP'li senatörlere şöyle sordu:

"Yassıada'da üç vatan evladı asıldığı zaman neredeydiniz?"

İşte yıllarca zihinlere kazınacak intikam hırsı bu soruda gizliydi: "Üçe üç!"

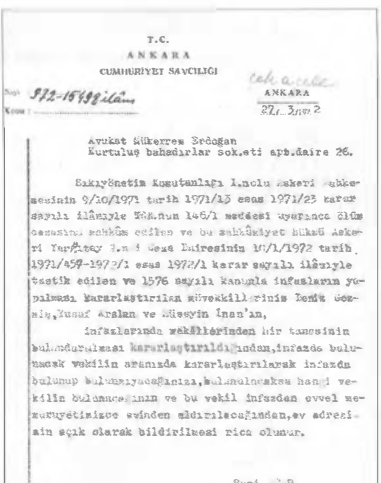
"Üç sizden, üç bizden!"

O günlerin kulislerinde en çok yankılanan sözdü bu...

Senatodaki oylama sonucunda katılan 141 senatörden 105'i "evet", 36'sı "hayır" dedi.

CHP'li senatörlerin yarısı oylamaya katılmamayı tercih etmiş, biri de (Mukadder Öztekin) "evet" oyu vermişti. Dosya, "son onay" için, Çankaya'ya gönderildi.

CHP lideri İnönü, cumhurbaşkanına çıktı. Köşk tutanaklarına göre Sunay'a, "Size yalvarmaya geldim. Anlayış gösterin," dedi.

T.C.
ANKARA
CUMHURİYET SAVCILIĞI

Sayı: 972-1598 ilâm
Konu:

ANKARA
22.. 3.1971

Avukat Mükerrem Erdoğan
Kurtuluş Bahadırlar Sok.eti apb.daire 26.

Başbakanlığın Komutanlığın 1.nolu Askeri Mahkemesinin 9/10/1971 tarih 1971/13 esas 1971/23 karar sayılı ilâmiyle Yük.Num 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkûm edilen ve bu mahkûmiyet hükmü Askeri Yargıtay 3.nci Dava Dairesinin 10/1/1972 tarih 1971/459-1972/1 esas 1972/1 karar sayılı ilâmiyle tasdik edilen ve 1576 sayılı Kanunla infazların yapılması kararlaştırılan müvekkillerinin Deniz Gezmiş,Yusuf Aralan ve Hüseyin İnan'ın,

infazlarında vekillerinden bir temsilcinin bulundurulması kararlaştırıldığından,infazda bulunmak vekilin arzusunda kararlaştırılarak infazda bulunup bulunmayacağınız,bulunulmak hakkı vekilin bulunmaçağının ve bu vekil infazdan evvel mevkuufiyetinize evinden aldırılacağından,ev adresinin açık olarak bildirilmesi rica olunur.

Rami C.M.R
C.Savcı Yardımcısı

Savcılıktan Mükerrem Erdoğan'a yollanan belge.

O arada Denizleri kurtarma seferberliği de hızlanmıştı. Olağanüstü koşullara rağmen, ülkenin değişik köşelerinde insanlar idam cezasına karşı imza topluyor, cezaevlerinde veya yurtdışında devrimciler açlık grevine yatıyor, Uluslararası Af Örgütü, Başbakan'a "İnfazları durdurun," diye başvuruyor, Ankara'daki yabancı büyükelçiler, merkezlerinin talimatıyla Dışişleri'ne başvurarak idama mâni olmaya çalışıyorlardı.

Tam o günlerde Sunay'a dünyanın seçkin sanatçı ve aydınlarından, "İnfazların yapılmaması için tüm yasal imkânları kullanmasını" isteyen bir mektup geldi.

Mektubun altındaki imzalardan bazıları şunlardı:

Pablo Picasso, Louis Aragon, Pablo Neruda, Samuel Beckett, André Malraux.

Sunay toplanan 22 bin imzaya da, İnönü'nün yalvarmasına da, babaların çığlığına da, kendi genel sekreterinin mütalaasına da, Batılı ülkelerin uyarısına da aldırmadı.

İnfaz emrini, hiç bekletmeden imzaladı.

Ancak kararın *Resmî Gazete*'de yayımlandığı gün, CHP lideri İsmet İnönü, infaz kanununun iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Bu başvuruyla süreç durdu.

Bütün gözler Anayasa Mahkemesi'ne döndü.

Buna rağmen, Ankara Cumhuriyet Savcılığı, infazlarda hangi avukatın bulunacağını araştırmaya başlamıştı bile...

Ancak yüksek mahkemeden haber beklenirken, Ünye'den beklenmedik bir haber geldi.

Maltepe Cezaevi'nden firar eden ekipten Mahir Çayan, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, 26 Mart günü, dışarıdaki arkadaşlarıyla birlikte Ünye'deki NATO Radar Üssü'nde görevli iki İngiliz bir Kanadalı teknisyeni kaçırmışlardı.

Rehinelere karşılık üç şey istiyorlardı: İnfazların derhal durmasını... Hiçbir devrimcinin asılmamasını... İnfazların durdurulduğunun en çok 48 saat içinde açıklanmasını...

Çayanların bildirisinde, bunlar yapılmazsa İngilizlerin kurşuna dizileceği de yazılıydı.

Ankara'da bir mahkemeden beklenen umut, Karadeniz'de bir üsten çıkagelmişti.

Ünye'de Çayan ve arkadaşları tarafından
3 İNGİLİZ KAÇIRILDI
Hürriyet
Aralarında Aktolga, Aral, Köpeli ve Etiman'ın da bulunduğu 24 anarşist ile
Çayan'a yardım eden
Yılmaz Güney yakalandı
"Hocam benim cümerçe pez vermeme aldırış etmez.."

29 Mart 1972, *Hürriyet*.

Ancak o da çok sürmedi.

Devlet, bu meydan okuma karşısında bütün gücünü seferber etti.

Üstekileri kaçıran "10'lar", Kızıldere'de kuşatıldı.

Ve katledildiler.

Milliyet
Halk Gazetesi
31 MART
Niksarda kuşatıldıktan 12 saat sonra
Anarşistler üç İngilizi öldürdüler
ve ÖLDÜRÜLDÜLER...
ÖLDURULEN ANARŞISTLER
İLEN İNGILIZLER
TANRIM, BU SON ÇILGINLIK
Güvenlik Kuvvetleri gaz bombalarıyla saat 17'de eve girdi ve anarşistleri ölü olarak ele geçirdi. Anarşistler ise İngilizleri saat 14'de öldürmüştü.
Erim, İngiltere ve Kanadaya taziyet mesajı yolladı

31 Mart 1972, *Milliyet*.

151
MUSTAFA YALÇINER

Cemil Gezmiş, Cihan'ın babasıyla Cihan'ın mezarında.

O haberi aldığımız sabah, ağzımızı bıçak açmadı. Kendi aramızda bile sohbet yapmadık. Söyleyecek bir şey yoktu. Çok, çok etkilendik.

Adeta öleceklerini bile bile gittiler oraya... Denizlerle birlikte ölmeyi kabullenme tutumuydu.

Ve ben Deniz'in gördüğüm en hüzünlü ânının, o an olduğunu hatırlıyorum; Kızıldere'yi duyduğumuz an...

Kendisini kurtarmak için ölümü göğüsleyenler, kendisi için ölenler... O, müthiş etkiler insanı...

Mahir'le Deniz tanışıyorlardı tabii; ama nispeten az tanışırlardı. Buna karşın Cihan'la Deniz'in ilişkisi, müthiş bir ilişkiydi. İstanbul'da yedikleri ekmek, içtikleri su ayrı gitmezdi. Ayrılmaz ikiliydiler. Kardeş gibiydiler. Her yerde, her şeyde beraberlerdi. Cihan'ı kaybetmenin acısı, Deniz'in çok canını yaktı.

Ama tabii sadece Cihan'a yanmakla kalmadı. Mahir de onun için çok önemliydi. Ve kendisi için eyleme giden diğer yoldaşları...

Dedim ya; Deniz'i en hüzünlü o an gördüm.

Anayasa Mahkemesi, Deniz, Hüseyin ve Yusuf hakkındaki idam kararlarını, 5'e karşı 10 oyla iptal etti.

Yüksek Mahkeme, kararın özüne değil, usulüne itiraz ediyor, meclis içtüzüğüne aykırı hareket edildiğini söylüyordu.

Meclis, kararları yeniden usulüne uygun oylamak zorundaydı.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı, infazların bir an önce gerçekleşmesini sabırsızlıkla bekleyen sağcı çevrelerde hayal kırıklığı yarattı. Bu hayal kırıklığının tarihe geçecek örneklerinden birini 8 Nisan 1972 tarihli *Tercüman*'da Rauf Tamer verdi.

"İptal" başlıklı yazısı şöyleydi:

İdamlara dair kanun iptal edildi.
Ne demek iptal?
Menşeini araştıralım:
İptal
İpta
İpt
İp.
Gördünüz mü, sonunda yine ip çıkıyor.

İdamlara ilişkin bir başka teşvik, yine o günlerde Amerika'dan yollanan bir mektupla geldi ve yine *Tercüman*'ın 7 Nisan 1972 tarihli nüshasında Ahmet Kabaklı'nın köşesinde yer aldı.

Mektubun sahibi Turgut Özal'dı. O dönem DPT Müsteşarlığı'ndan ayrılmış, Dünya Bankası'nda danışman olarak çalışıyordu. İdam kararının uygulanmama ihtimali üzerine endişelenmiş ve Ahmet Kabaklı'ya "acımamak lazım" diye özetlenebilecek bir mektup göndermişti. Şöyle diyordu Turgut Özal:

> *Muhterem Ahmet Beyefendi,*
> *Teknik Üniversite duvarlarına, bir tarafa köprü karikatürü, diğer tarafa da 6. Filo'yu koyarak "Köprü ve bekçisi" diyen komünistlerin, aslında neyin peşinde oldukları bugün daha iyi anlaşılmıyor mu?*
> *Bir senelik bir Örfî İdare, bütün melanet ve hıyanetlerini meydana çıkardığı gibi, Türkiye'nin kalkınması için sarf edilen insanüstü gayretlere yapılan insafsız hücumların kasti hüviyetlerini de ortaya çıkarmıştır. Zaman, muhakkak durumu daha iyi gösterecektir.*
> *Fakat bir endişem var:*
> *Tarihten, tecrübeden ders alacak mıyız, yoksa sözde bir acıma duygusu ile karıştırılan, aslında maksatlı birtakım oyunlara alet olarak Türkiye'yi yıkmak isteyenlere bir şans daha mı vereceğiz?*
> *Türkiye hiçbir zaman komünist olmayacaktır ama kalkınma yolunda kaybettiğimiz zamanları geri getirmenin mümkün olmamasından korkuyorum.*

Özal'ın korkusu yersizdi.

İktidar da en az kendisi kadar acele ediyor, bütün süreci en baştan başlatırken "acıyıp da bir şans daha vermemek" için, bu kez hiçbir açık kapı bırakmamaya çalışıyordu.

Abimler, 18 Nisan 1972 günü, Mamak 1 No'lu Askerî Cezaevi'nde, anayasa değişikliklerini, işkenceleri, zamları, sansürü protesto etmek için ölüm orucuna başladılar. İdamlarına dair yasal prosedür sil baştan başlarken, onlar –kendileri için değil– ülkede olup bitenler için ölmeye yatıyor; su, tuz, şeker dışında hiçbir gıdayı kabul etmiyorlardı.

İdamı Mahkum Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan,Hüseyin İnan'ın 18/4/1972 tarihinde Ölüm orucuna başlama nedenlerinden elde edinilebilen maddeler

1- Son getirilen zamlar ve hayat pahalılığı ile fakir emekçi halkımızın, zaten son derece güç olan hayat şartlarını, çıkarcıkların menfaati uğruna dahada dayanılmaz hale getirmiştir.

2- Halkın dönüm olan 1961 Anayasası, elbirse değiştirir gibi değiştirilmiş bununlada yetinmiyerek, halkımıza anayasamızca tanınan hakları tamamen ortadan kaldırmak için yeni Anayasa değişikliklikliğine gidilmek istemektedir

3- Sıkıyönetim Mahkemelerinde, Kit Ajanlarına mahkemelerin temsilcileri görüntüsü verilmek istenmiş ve (ABARSİT) devimi ile devrimcilerin katline gidilmiş ve ayrı nedenle siyasi cinayetlere işlenmiştir.

4- Bizim şuğun Hücrelerinde kaldığımız Mamak Askeri cezaevinde bulunan diğer tutuklu arkadaşlarımızdan bir veya bir kaçı her gün Mahkemeye götürüyorsa denilerek Kitir işkence odalarına götürülüp çağ ve insanlık dışı işkenceye tabi tutularak yapılan işkencenin bütün belirtileri üzerinde ol erak geri getirilmektedir.

5- Bütün bu yasa dışı çağ dışı ve insanlık dışı uygulamaların halkımız ve ilerici aydınlar tarafından bilinmemesi ve duyulmaması için basına sansür konulmuş, Basın ancak Sıkıyönetimin izin verdiği haberleri verebilecek duruma getirilmiştir.

Bütün bu nedenlerle 18/4/1972 tarihindenbeşi itibaren(ÖLÜN ORUCUNA) başladık bu davranışımızın, tutukluklarla sona erdireceğine erdirmeyeceğini biliyoruz. Ancak, Halkımıza ve onun haklarına cesa evi hücrelerimiz sahip çıkıp onu savunacak tek hareketimiz (ÖLÜN ORUCU) nu sürdürmek olacaktır.

Deniz Gezmiş Yusuf Arslan Hüseyin İnan

18 Nisan 1972'de başladıkları ölüm orucu sırasında ailelerin verdiği dilekçe.

Biz endişe içinde bekliyorduk.
Gülhane'den bir doktor heyeti gelip muayene etmişti.
Hükümet, adeta "sağlıklı asabilmek için" uğraşıyordu.
Ölüm orucunun 12. günü, görüş izni alabildik.
Tarih, 29 Nisan 1972'ydi.
Babam ve benimle birlikte Hüseyin ile Yusuf'un babaları ve Halit Çelenk başta olmak üzere avukatları Mamak Cezaevi'nde buluştuk. Güvenlik önlemleri çok daha sıkılaştırılmıştı. Sadece Mamak'ta değil, bütün ülkede olağanüstü bir hava vardı.
Askerî yönetim gibi, hapishane idaresi de, bu eylemden rahatsızdı. İnfazlardan önce, açlık grevi sonucu ölmeleri ihtimalinden çok tedirgin olmuşlardı.
Avukatlardan önce, yakınları olarak bizler ayrı ayrı görüştük.
Abim çok halsiz, neredeyse bitkin bir şekilde geldi. Üstünde haki renk bir gömlek vardı. Açlıktan bir hayli zayıflamıştı. Pantolonu üstünden düşecek gibiydi. Zor konuşuyordu.
Tam o sırada, her görüşmemizi kapı eşiğinden takip eden, Mamak'ın ünlü üsteğmeni Burhan Poturna, kapının eşiğinde belirdi, kolumu dürtükleyerek kısık sesle bana, "Aman söyleyin, ikna edin de bıraksınlar ölüm orucunu," dedi.
Zaten o an psikolojimiz bozuktu. O atmosferde bir de bunu söyleyince tersledim kendisini, "Defol git!" dedim; bir şey diyemedi.
Abimin haline babam da çok üzülmüştü.
"Zayıflamışsın oğlum," dedi.
Bu direnişten vazgeçmelerini söyledi.
Abim de babama, yapılan haksızlıkları, hapishanelerdeki kötü muameleleri anlattı. Bir dizi talepleri olduğunu, bunları daha önce bildirdiklerini, sonuç vermediğini söyledi. Talepleri yerine gelene kadar eyleme devam edeceklerini bildirdi.
İkna edemedik.
Biz ayrılırken Halit Çelenk girdi görüşmeye...
Bu, abimi son görüşümüz oldu.

Gözleri çökmüş, yüzleri sararmış, sarı-yeşil bir görüntü almıştı. Deniz ayakta duramıyor, karşımda diz çökerek benimle konuşabiliyordu. İnan, bitkin görünüyor, on iki gün süren açlığın doğurduğu fiziksel çöküntü yüzlerde okunuyordu. Yusuf Aslan ayakta durabiliyor ve daha dayanıklı görünüyordu.

Ölüm orucunun nedenlerini anlattılar:

Cezaevlerinden alınarak gizli merkezlere götürülen mahkûmlara işkence yapıldığını, şikâyet yollarının kapandığını, basına sansür konularak bu yasadışı, insanlıkdışı uygulamaların kamuoyundan gizlendiğini, zamların fakir emekçi halkın yaşantısını dayanılmaz hale getirdiğini, bu baskıları, bu zulümleri protesto etmek için ölüm orucuna başladıklarını söylediler.

Bütün gücümü toplayarak onlara şunu söyledim:

"Açlık, her insan üzerinde olumsuz fiziksel etkiler yaratır. Bu etkilerin sizlerde de kendini göstereceği kuşkusuz. Dışarıda infazların önlenmesi için her türlü çalışmaları yapıyoruz. Bu çabalar başarılı olabilir ya da olmayabilir. Çalışmalar olumlu sonuç vermediği takdirde infazların yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bu takdirde sizlerin idam sehpası altına, sağlam ve zinde olarak gitmeniz gerekir. Açlıktan bitkin ve çöküntü halinde sehpa altına giderseniz bu, maksatlı çevrelerce kullanılır, kamuoyuna korku olarak gösterilir, aleyhinize propagandalar yapılır. Buna olanak vermeye hakkınız yok. Bunu düşünerek lütfen ölüm orucuna son verin."

Dikkatle dinlediler beni... Bakışlarından, sözlerimi yerinde bulduklarını anladım.

Deniz, koğuştaki arkadaşlarıyla konuşmak için 10 dakika istedi. "Kararımızı size bildiririz," dedi.

15 dakika kadar müdür yardımcısı binbaşının odasında bekledim. 15 dakika sonra benimle görüşmek istedikleri haberi

geldi. Müdür yardımcısı, hükümlülerin odaya getirilmelerini emretti.

Geldiler.

Ve ölüm orucuna son verdiklerini söylediler.

Binbaşı hemen cezaevi doktorunu çağırdı, hükümlüleri muayene ettirdi, yemek listesi hazırlattı.

Senato, idamları
NE OLACAK
dün tekrar onayladı

Senato, idamları onayladıktan sonra kanunlaşan mahkeme kararı Sunay'ın onayına sunulacaktır. Onaydan sonra kanun Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulacaktır.

CHP'li Zihni Betil ölüm cezasının bir fayda sağlamıyacağını ileri sürdü; fakat önergesi reddedildi.

ANKARA, ÖZEL

CUMHURİYET Senatosu dün Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan hakkındaki idam cezalarının yerine getirilmesini engelleyen kanun tasarısını öncelik ve iyedilikle görüşerek kabul etmiştir.

Tasarının tümünün kabul edilmesinden sonra maddelere geçilmiş, birinci maddeye üzerinde söz alan CHP'li

3 Mayıs 1972, *Milliyet*.

Onlar ölüm orucundayken, Anayasa Mahkemesi'nden dönen infaz yasası, önce Meclis Adalet Komisyonu'nda, sonra Genel Kurul'da, yine aynı hızla usul yönünden kabul edilmiş, senatoya gelmişti.

Bu ikinci oylamada, "hayır"lar azalırken "evet"ler çoğaldı.

Mecliste "hayır"lar 53'ten 48'e düştü, senatoda 36'dan 34'e...

Buna karşın "evet"ler mecliste 238'den 273'e çıktı, senatoda 105'ten 111'e...

Parlamento, tamamen idamlardan yana dönmüştü.

Yusuf Aslan, senatodaki oylama biter bitmez, yolun sonuna geldiklerini fark ederek ailesine son mektubunu kaleme aldı; koğuştaki arkadaşlarına okuduktan sonra gömleğinin içine sakladı.

156
MEKTUP

2 Mayıs 1972 Salı

Sevgili babacığım.
Bu mektubu aldığın zaman ben ebediyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir buçuk seneden beri benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malum. Bu son olayı da metanetle karşılamanızı sadece dileyebilirim.
Babacığım, bu olayda da annemin, Yücel'in, senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne kadar metin olursan, hem senin sağlığın için, hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğulun, bir günde öldürülmesi kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan huzuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.
Babacığım, annemin ve Yücel'in senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarıda söylemiştim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım, burada şunu ilave edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşkum yok. Ablamlar için söyleyeceğim; fazla üzülmesinler, olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim; benim için her zaman bol bol öpün.
Babacığım, cezaevinde kalan arkadaşları ara sıra yoklarsan, hallerini hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Her biri oğlun sayılır. Dışarıda bizler için uğraşan dostlarımı ve dostlarını unutmayacağını biliyorum.

Mektubum burada biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz Abi'yi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım.
Sağlıcakla kalın.

Hoşçakalın.
T. Yusuf Aslan

Hüseyin ise son mektubunu tıpkı Deniz gibi 6 Mayıs'a bırakmıştı:

Babama, anneme, kardeşlerime ve yakın arkadaşlarıma,
Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.
Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabii sonuç bildiğiniz sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.
Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.
İleride durumu çok daha yakından anlayacağınız inancındayım.
Metin olunuz.
Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.
Bütün varlığımla hepinizi kucaklar dolusu selamlar, sevgiler...
Yazılacak çok şey var fakat hem mümkün değil, hem de sırası değil.

Candan selamlar
Hüseyin İnan

Niyazi Ağırnaslı:

Son ziyaretimiz infazdan birkaç gün önce, Zeki Oruç Erel'le birlikte oldu. Hâlâ bazı ümitlerin bulunduğundan, cumhurbaşkanının vetosundan bahsettik. Deniz, "Yok ağabey," dedi, "... bizim asılma kararımızı çok önceden vermişlerdi zaten; bunu hep söyledik. Dileriz ki biz boş yere ölmüş olmayalım ve vatan satıcılarının oyunları anlaşılsın, yoksul halkımızca... Boşa ölmüş olursak, işte o zaman yazık olur."

Gözlerimi gizlemek zorunda kaldım ve sustuk. Kısa bir süre sonra:

"Bizi Taylan Özgür'ün yanına gömdürün ve infazlar sırasında mutlaka bulunun. Burjuvazinin paçavra gazeteleri, korktular, düştüler, bayıldılar gibi onurumuzu kırıcı yayın yapmaya çalışır. Duruma avukatlarımız tanık olmalılar," dedi.

Orhan İzzet Kök:

O gün tek tek üçüyle de görüştüm. Bu, onları son görüşümdü. İnfazlarla, dışarıdaki politik ortamla ilgili bazı şeyler sordular. Tam ayrılacağım sırada Hüseyin, Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Yasa Tasarısı'ndan bir tane elde edip kendisine getirmeye çalışmamı rica etti. O sırada basında ve kamuoyunda tartışılan bu tasarının köylüye ne getirip götürdüğünü öğrenmek istiyordu.

Donup kaldım. Her an ölüme götürülmesini bekleyen bir insan, hücresinde Toprak Yasası'nı okumak istiyordu. Güç toparlandım. Şehre döner dönmez, yasaya ilişkin belgeleri yolladım. İncelemiş. Kenarına notlar alıp satırların altını çizmiş.

Yusuf, Deniz, Hüseyin. Son fotoğraf...

Jandarma Genel Komutanına dün suikast yapıldı

Milliyet
Halk Gazetesi

Anarşistler teslim oldu. Yolcular döndü

Yolcular, istekleri reddedilen anarşistlerin tehdit ve baskılarına rağmen hâlâ etmelerinden sonra kurtulduklarını anladılar

5 Mayıs 1972, *Milliyet*.

Deniz, Hüseyin ve Yusuf, artık veda mektubu yazarken, yakınları hâlâ son bir umut çırpınıyordu.

Anayasa Mahkemesi infazlara dair yasayı usulden bozmuştu. Meclis, usulü düzeltip yeniden çıkarmıştı. Şimdi bir grup milletvekilinin yeniden Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapıp yasanın bu kez esastan bozulmasını talep etmesi gerekiyordu.

Cemil Gezmiş, bunun için Ankara'da uğraşıyordu.

Başvuru için 33 imzaya ihtiyaç vardı. Konuşa konuşa 28 senatörü ikna etmeyi başarmıştı.

İş, 5 imzaya kalmıştı.

Böylece bir umut ışığı yanmıştı.

Ancak o ışık, mayıs başında peş peşe gelen iki haberle söndü.

Önce 3 Mayıs günü Türk Hava Yolları'nın Ankara-İstanbul seferini yapan "Boğaziçi" adlı yolcu uçağı Bulgaristan'a kaçırıldı.

Uçağı kaçırıp 61 yolcuyu rehin alan 4 kişi, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in cezalarının infaz edilmemesini istiyordu.

Talepler arasında "grev yasağının kaldırılması", "3 bin liraya kadar olan köylü borçlarının silinmesi", "bu şartların TRT haber bültenlerinde okunması" da vardı.

Aksi halde, uçağı yolcularıyla birlikte havaya uçuracaklardı.

Yolcular arasında İsmet İnönü'nün oğlu Ömer İnönü ve bir AP'li senatör de vardı.

Bulgar hükümeti, talebi Ankara'ya iletti; Ankara pazarlığı kesinlikle reddetti. Bunun üzerine Bulgar yetkililer, "İstekleriniz kabul edilmiyor, yolcuları serbest bırakırsanız, sizi siyasi mülteci olarak kabul edeceğiz," dedi. Uçağı kaçıranlar çaresiz kabul etti.

Kriz, 4 Mayıs günü bitti.

Ancak tam da Boğaziçi uçağı krizi çözüldüğü saatlerde Ankara'da bir başka eylem gerçekleştirildi.

Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin Eken, evinden çıktığı anda silahlı saldırıya uğradı.

Saldırganların üçü ODTÜ, biri Hacettepe öğrencisiydi. Onların amacı da komutanı kaçırıp Denizlerle takas etmekti.

Açtıkları ateş sonucunda Org. Eken ayağından yaralandı. Yaveri, şoförü, nöbetçisi de yaralar aldılar.

Çıkan çatışmada Org. Eken'e ateş edenlerden Ahmet Niyazi Yıldızhan ile Er Mustafa Baş öldü.

Bu, bardağı taşıran damla oldu.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, "Bu gidişe son vermek için gerekli tedbirler alınacaktır. Haince akıtılan bu şerefli kanların hesabı sorulacaktır," açıklamasını yaptı.

"Gerekli tedbir" dediği, infazlardı.

Senatoda Mili Birlik Komitesi grubu vardı. O gruptan Mucip Ataklı bana demişti ki:

"Bizimkilerin –Mehmet Özgüneş dışında– hepsinin imzası hazır."

Üst tarafını CHP senatörlerinden tamamlayacaktık.

33 senatörün imzasına ihtiyacımız vardı. 28'e kadar çıkmıştık. Çocuklar, Deniz'in arkadaşları, arı gibi çalışıyordu. Senatörlerin, milletvekillerinin evlerini dolaşıyorlar. Avukatlar imza topluyor. Dört bir taraftan uğraşıyoruz.

O gün gökdelende, ANKA Ajansı'nda otururken, bir haber geldi: "İdamlıklara karşı jandarma genel komutanını kaçırmaya çalışmışlar. Yaralanmış."

Herkes koştu bakmaya gitti.

Bunun üzerine hemen senatörlerden telefonlar gelmeye başladı:

"Aman benim imzamı o dilekçeden sil," diye...

O girişimden de mahrum kaldık böylece...

Ondan sonra da artık elimiz ayağımız bağlandı, hiçbir şey yapamadık.

İşte o zaman, "Bitti artık," dedim, "sahip çıkacak kimsemiz kalmadı. Bu olay bitti."

Oysa biz çok umutluyduk.
Hukuki süreç devam ettirilebilseydi, bence Anayasa Mahkemesi gerçekten hukuka uygun bir şekilde bir karar verecek ve idam kararını bozacaktı.
Cumhurbaşkanının hukuk danışmanı Faruk Erem, Barolar Birliği eski başkanı olan gerçek bir hukukçuydu. Anayasa Mahkemesi kararı olmadan infazların yapılmaması gerektiğine dair çok iyi bir mütalaa vermişti. Belki yüksek mahkeme, esasa ilişkin de bozma kararı verecekti. Çünkü ortada bir hukuksuzluk olduğu, eylemle verilen cezanın orantısız olduğu ortadaydı.
Tam bu aşamada uçağın kaçırılması, süreci durdurdu. Ve bunu yapanlar, iltica vaadi karşılığı kolayca teslim oldular; o da enteresan... Yani niye kaçırıyorsun? Demek ki bunun samimiyeti üzerinde biraz durmak gerekiyor. Ama sonucu o oldu.
Ardından jandarma genel komutanına yapılan saldırı, milletvekillerini de ürküttü. O olaydan sonra babamın da çok umudu kırıldı.
Babam 5 Mayıs Cuma günü, durumun hızla kötüye gittiğini görünce, Bora abime, "Ankara'ya gidelim," dedi. Mamak'a gittiler.
Ancak görevliler kapıda, "Bugün banyo günü, yarın gelin, görüşürsünüz," demiş, görüştürmemişler.
Babam da Bora abimle Ulus'ta her zaman kaldıkları Konfor Palas'a gitmiş.
Meğer onlar gittiğinde, içeride hazırlık yapılıyormuş. O gün banyo günü değil, infaz günüymüş.
Gece sokağa çıkma yasağı kondu; infazın o gece yapılacağını anladık.

161
CAN DÜNDAR

5 Mayıs Cuma, 6 Mayıs'a, Hıdırellez'e bağlanıyordu.

O geceyi seçtiler.

Gece yarısı Mamak koğuşlarında zincir sesleri yankılandı.

Sonra kapıların çift taraflı sürgüsü gürültüyle çekildi.

Parmaklıklı demir kapılar gıcırdadı.

Mamak'ta ikişerli hücrelerde yatan mahkûmlar, bu seslerden vaktin geldiğini anladı.

Az sonra koridor boyunca yere sürtünen bir pranganın sesi çınladı.

Horozlu aynası olanlar parmaklıkların ardına uzatıp ötesini görmeye çalıştı.

Göremediler.

Ama Deniz'in sesini duydular:

"Hadi eyvallah arkadaşlar!"

Bu kadar.

Boğazları düğümlendi.

Ne slogan ne marş...

Sözün bittiği yerdi.

Daha uyumamıştım. Uyuyamıyordum. Yeni bir günün ilk saatine girmiştik.

6 Mayıs 1972.

Saat 00.40'tı. Kapı çalındı.

Kapının çalan zili, her şeyi açıklamaya yetmişti.

Koşup açtım kapıyı.

Üç kişiydiler. İkisi üniformalı, biri sivildi.

Hiçbir şey sormadım onlara... Hiçbir şey söylemelerine fırsat vermeden, "Bir dakika, giyineyim," dedim.

Eşimin bıraktığı Diazem kutusundan bir tane alıp attım ağzıma... Bir tane de alıp cebime koydum. Acele giyindim.

Aşağıda bekleyen bir polis cipine bindik. Resmî giyimli iki polis memuru arkaya geçtiler. Ben öne oturdum. Sivil olan, arabayı kullanıyordu. Telsizle merkezi aradı.

"Emaneti aldınız mı?" diye sordular merkezden...

"Aldık dönüyoruz," dedi yanımdaki...

Üçü de çok sakindi. Gündelik görevlerini yapıyorlardı.

Ankara Merkez Cezaevi'nin önü, görülecek şeydi. Baş döndürücü bir zırhlı araç ve asker kalabalığı, bütün cezaevini sarmıştı. Her yan projektörlerle aydınlatılmıştı. Arabayı kullanan sivil polis, arabadan atlayıp amirine geldiğimizi haber verdi.

Arabadan indirildim. O korkunç kalabalığın içinde iki kişiyi hemen tanıyıverdim:

Biri yakışıklı üsteğmen Burhanettin Poturna idi, diğeri avukat Halit Çelenk...

Üsteğmenle göz göze geldik. Kaba, yılışık bir gülümseme vardı yüzünde...

Halit Bey ise allak bullaktı. Şok geçiriyor gibiydi.

163
HALİT ÇELENK

Avukat Mükerrem Erdoğan'la birbirimizi kapıda gördük.

Her zaman durmadan geçtiğimiz geniş giriş yerinin sağ tarafında on-on beş kadar albay, bir de üsteğmen bekliyordu.

Bir görevli, bütün giysilerimizi, çorap ve ayakkabılarımıza varıncaya kadar inceden inceye aradı. Vücudumuzun en kuytu yerlerini eliyle yokladı.

Kapıdan küçük avluya girdik. Daha önce çok kez gördüğüm bu avluyu ilk kez görüyormuşum gibi baktım. Ortadaki karakavağın sol tarafına bir demir sehpa kurulmuştu. Tepesinde ip ve ilmik... Altında orta boyda bir masa... Masanın üzerinde de bir tabure vardı.

Sağdaki birkaç ayak merdiveni atlayarak başgardiyanın odasının önündeki koridora çıktık. Ankara İnfaz Savcısı Sami Uğur bizi karşıladı:

"Sizi müvekkillerinizle görüştüreceğiz. Biliyorsunuz tashihi karar talebiniz Askeri Yargıtay'ca reddedildi," dedi.

"Bilgimiz yok. Bize bu konuda bir tebligat yapılmadı," dedik.

"Bugün reddedildi," dedi. Resmî Gazete'yi getirip gösterdiler.

"Savcılığımızca infazın yapılmasında herhangi bir tereddüt yoktur. Dilekçenizde ileri sürülen itirazları infazın ertelenmesini gerektirir nitelikte görmedik. Buyurun sizi Deniz'le görüştüreyim."

Başgardiyanın odasına girdik.

Yaklaşık 3-4 metrekare genişliğindeki bu odanın sağ tarafında ve sehpanın bulunduğu avluya bakan pencerenin karşısındaki bir koltukta Deniz Gezmiş oturuyordu. Sırtında parka, üstünde boğazlı sarı-yeşil yün bir kazak, ayağında limon küfü kadife bir pantolon ve postalları içinde dimdik bir görüntüsü var. Elleri arkadan kelepçeli... Birkaç görevli kol ve omuzlarından tutuyor. Ayaklarında kalın demirden yapılmış, bilek kalınlığında zincirler. Bu zincirler iki ayağından ayrı ayrı iki asma kilitle

kilitlenmiş. Tunç renkli zincirler... Yeni ve ilk kez kullanıldığı besbelli...

Odada 25 kadar yüksek rütbeli subay, emniyet memuru ve cezaevi görevlisi... çoğu ayakta... Tevfik Türing ve Ali Elverdi de bunlar arasında...

Gezmiş odada beni ve Mükerrem Erdoğan'ı görünce gülümsedi ve bize, "Hoş geldiniz," dedi. Yüzünde inançlı ve yürekli bir ifade okunuyordu. Bir görevlinin ağzına verdiği uçlu sigarayı içiyordu. Yanındaki masanın üzerinde bir Samsun paketi vardı. Bizleri görmekten memnun olduğu bakışlarından anlaşılıyordu.

Gözlerimize bakarak:

"İki gün öncesine kadar Birinci içiyorduk. İki günden beri sonucu bildiğimizden, 'Hiç olmazsa iki gün uçlu sigara içelim,' dedik," diyor ve ekliyor:

"Geldiğinize sevindim. Ölüme nasıl gittiğimi gözlerinizle görüp yarınki kuşaklara doğru olarak anlatasınız diye, sizlerin olaya tanık olmanızı istedik. Daha önce de söylemiştim. Bizleri Cebeci Mezarlığı'nda Taylan'ın yanına gömün."

Bu sırada infaz savcısı söze karışarak Deniz'e sordu:

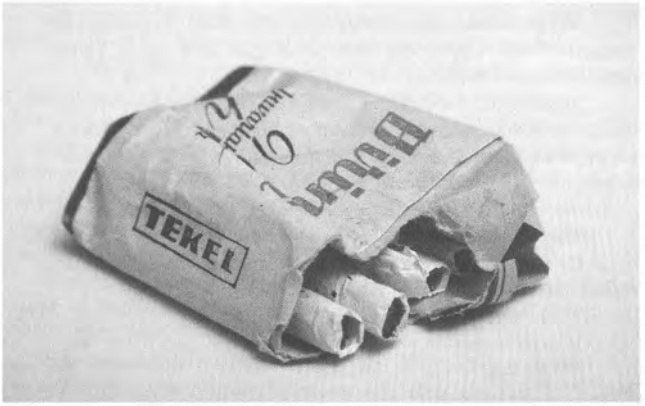
"Deniz, kendini nasıl hissediyorsun?"

Bu sözlerde zoraki bir ilgi çabası seziliyordu. Deniz başını infaz savcısına doğru kaldırdı ve gülerek:

"Çok mutluyum ve rahatım," dedi.

"Avukatlarına bir şey söyleyecek misin?"

"Söyleyeceklerimi söyledim."

Deniz Gezmiş'in idamının ardından ailesine teslim edilen terekesinden...

Halit Çelenk ve Mükerrem Erdoğan, Deniz'in yanından ayrılıp Yusuf'un tutulduğu odaya geçti.

Yusuf da zincirli, kelepçeli, prangalı ve sakin ve rahat ve dingindi.

Avukatlarına teşekkür etti.

Rahatsız olan kardeşini onlara emanet etti.

İnfaz savcısına Deniz'le son bir kez görüşmek istediğini söyledi.

Son istek kabul edildi.

Oradan Hüseyin'e geçtiler.

O da gülümsedi avukatlarını görünce... Teşekkür etti. Babasını sordu.

"Biz inanıyoruz ki, bu kavga bizimle son bulmayacaktır," dedi.

Son sözünü sehpada söyleyecekti.

Yeniden Deniz'in yanına döndüler.

Üç idam mahkûmu da dinî tören istememişlerdi. Avukatlar, koridorda ağlayacak kadar üzgün halde bir imamla göz göze geldiler.

Deniz, babasına son mektubunu yazdırıyordu.

Elleri kelepçeliydi.

O söylüyor, bir gardiyan, yazı masasının üzerindeki daktiloda, onun söylediklerini kâğıda döküyordu.

Bu, onun son mektubuydu.

165
MEKTUP

Merkez Ceza evi

Baba

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmeyin dersem yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamanı istiyorum. İnsanlar doğar büyür yaşar ölürler, önemli olan çok yaşamak değil yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiç bir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşmeyeceğimden şüphen olmasın. Oğlun ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonunun da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil Türkiye'de yaşayan Kürt ve Türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim, Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma. Annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum, kendisine özellikle tembih et, onun bilim adamı olmasını istiyorum; bilimle uğraşsın ve unutmasın ki bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir. Son anda yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni annemi abimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşi ile kucaklarım.

Oğlun Deniz Gezmiş

Merkez Ceza evi

Bnba

Mektup elimize geçti, olduğu çamur arasından ayrılmış bulunuyorsun. Ben ne kadar özülmeyle dersem yine de üzüleceğinizi biliyorsun. Fakat bu durumu metanetle karşılamanı istiyorum. İnsanlar dağlar büyür yaşar bilirler. Kısaca çok olan çok yaşamak değil yaşadığı süre içinde çok şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erkek gibeyi normal karşılıyorum. Ve kaldığı beden evvel gibi arkadaşlarına hiç bir zaman ölüm karşısında tereddüt gösterdiğini sanmıyorum. Benimde düşünceşinden şüphem olmadığı, oğlum ölüm karşısında acia ve çaresiz kalmış değildir, o bu yolu bilerek girdi ve sonunda bu olduğunu biliyordu, özellikle düşünceleri için ayrı ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Kendisi gibi Türkiyede yaşayan kürt ve türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazesi için avukatlarına gerekli talimatı verdim ayrıca cenazede bildirmeğe, Ankarada 1969 da ölen arkadaşları Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazesi İstanbul'a götürüye kalkma, annemi teselli etmek ama düşünüyorum ki taşlarını küçük kardeşine bırakıyorum, kendisine özellikle teşekkür ederim bilim adamı olmanızı istiyorum, bilimle uğraşma ve araştırmanın bilimle uğraşmaktan bir yerde insanlığa hizmettir, son anda yaptıklarından en üzüntü bir pişmanlık duymadım, belirtir sevi annemi abimi ve kardeşimi devrimciliğinden alacağı gücü ile kucaklarız.

Oğlun Deniz Gezmiş

D. Gezmiş

Deniz ve Yusuf, beton zeminde prangalarını sürükleyerek son kez kucaklaştılar, ayakta kısacık konuştular, öpüştüler. Ayrıldılar. Sonra Hüseyin'le Deniz kucaklaşıp vedalaştı.

Deniz ayağa kaldırıldı. Cepleri boşaltıldı. Cebinden çıkan 11,5 lira babasına verilmek üzere emanete alındı.

Parkasını sordu. Oda kapısının arkasında asılıydı.

Çok şeyin tanığıydı o parka; neşenin, öfkenin, eylemin, üniversitenin ve üniversitede kalmış bir sevgilinin, işgalin, Filistin'in, çatışmanın, aranmanın, yakalanmanın, yargılanmanın...

Şimdi asılmanın tanığı olacaktı.

Parkasının babasına teslim edilmesini istedi.

"Tamam," dediler.

Mahkemenin kararı yüzüne okundu.

"Bu kararı reddediyorum," dedi.

Doktorlar uzaktan bakıp, "İnfaza engel bir hastalığı yoktur. Bilinci yerindedir," dediler.

Sonra masanın üzerindeki kâğıt paket açıldı. Patiskadan ölüm gömleği çıkarıldı. Deniz'e giydirildi. Arkadan bağlı kolları, uzun, dar, kolsuz gömleğin içinde kaldı.

Ayağındaki prangayı zar zor çözdüler.

Deniz avukatlarına döndü:

"Cezaevinden bizi, yangından mal kaçırır gibi çıkarıp getirdiler. Postallarımın bağını bile bağlamama fırsat vermediler. Onları bağlasınlar. Asılınca ayağımdan düşmesin," dedi.

Bir görevli postalları bağladı.

Deniz iki gardiyanın kolunda ayağa kalktı. Haftalardır provasını yaptığı gibi, dimdik yürüdü avluya doğru...

Sehpaya yaklaşınca avukatlarına, "Allahaısmarladık," dedi:

"Cezaevindeki bütün devrimcilere selam. Onları benim için tek tek öpün."

Darağacı avlunun karşı duvarına yakın bir yerdeydi. Karanlıkçaydı avlunun o bölgesi, aydınlatılmamıştı; dışarının ışıklarıyla aydınlatılıyordu.

Deniz gardiyanların yardımıyla masaya çıktı. Masa, yemek masası yüksekliğindeydi; hele kolları bağlı biri için tek başına, yardımsız çıkmak kolay değildi. Deniz'in kolları, beyaz ölüm gömleğinin içinde arkasından bağlıydı; topuklarına kadar sarkan beyaz gömleğin eteği de daracıktı.

Masaya çıkarıldıktan sonra tabureye kendi çıktı. Basıkça bir tabureydi.

Tepeden sarkan ilmeğe boynunu kendi geçirmek istedi. İlmik sıkılmıştı, dardı; kendiliğinden kafasından geçemezdi. Bir gardiyan çıkıp ilmeğin halkasını genişletti, başından geçirip indirdi Deniz'in boynuna... Ancak sarkan urgan nedense iki kattı; altta ilmek de iki kattı. Çift ilmek vardı Deniz'in boğazında...

Üçünün içinde sesi en gür olan Deniz'di. Duruşmalarda da öyleydi.

İşte o anda Deniz, son sözlerini söyledi:

"Yaşasın tam bağımsız Türkiye!

Yaşasın Marksizmin Leninizmin yüce ideolojisi!

Yaşasın Türk ve Kürt halklarının devrimci bağımsızlık mücadelesi!

Yaşasın işçiler, köylüler!

Kahrolsun emperyalizm!"

...izm derken izm'i bütünleyemedi çünkü infaz savcısının, "Çek... Çek!" diye bağırması üzerine, cellat arkadan tabureye ayağıyla vuruverdi.

Dört adım ötemdeydi.

Bir infaz olayının tanığı gibi değildim; devrimci bir eylemi izliyor gibiydim. Tepkim olağandı. Çok dikkatliydim:

Tabure masadan düştü yere. Deniz'in ayakları masaya değdi, tabanlarıyla basamadı ama uçları değdi masaya... Anlaşılan Deniz'in uzun boylu oluşunu hesaplayamamışlardı.

Bu durum, görevlilerde bir şaşkınlık yaratmıştı.

İnfaz savcısı, "Masayı çekin altından!" diye bağırdı.

Masayı çektiler.

Saat tam 01.25'ti.

Gitmişti Deniz...

Yusuf ve Hüseyin, Deniz'den sonra, peş peşe ve aynı Deniz gibi başı dik, sloganlarla gittiler darağacına...

Saat 03.50 olduğunda infazlar tamamlanmıştı.

Yaşananları ayrıntısıyla anlatan bir "İnfaz Zabıt Varakası" tanzim edildi.

Mahkeme başkanı, Ankara savcısı ile yardımcısı, cezaevi müdürü, adli tabip, mahkemenin ve savcılığın zabıt kâtipleri imzaladı.

Tabii imam ve iki cellat da...

Sonra bu zabıt metni, infazı izleyen iki avukata imzalatıldı.

Ardından infaz edilenlere ait eşyalar, hücrelerinden getirilip büyük bir naylon torbaya kondu.

Tek tek incelenip listelendi; tutanak tutuldu, imzalandı. Ailelere iletilmek üzere avukatlara teslim edildi.

Torbada 31 kalem malzeme vardı:

Yeni açılmış Birinci sigarası...

Faber ve Senatör marka iki tükenmezkalem..

Askılı atlet, fanila ve yün başlık...

Kahverengi ceket ve pantolon...

Haki renk bir yün gömlek...

Füme terilen pantolon...

Kendi yeşil, yakası beyaz, fermuarlı kazak...

Kırmızı eşofman altı, eşofman üstü...

Kırmızı battaniye...

Yüz havlusu...

Çorap, mendil...

Bir siyah çanta ve mektuplar...

Bir küçük, bir büyük İngilizce lügat...

Türkçe-Almanca sözlük...

Şiir, edebiyat, siyaset kitapları:

Dünya Şiir Antolojisi...

Memet Fuat'ın *Türk Edebiyatı* seçkisi...

Ahmed Arif'in *Hasretinden Prangalar Eskittim*'i...

Amerikan ekonomik ve sosyal düzenini anlatan *Monopoly Capital* adlı bir İngilizce kitap...

Emery imzalı İngilizce *Systems Thinking* kitabı...

Brecht imzalı iki İngilizce kitap:

The Good Woman of Sezuan (Sezuan'ın İyi İnsanı)...

The Chalk Circle (Kafkas Tebeşir Dairesi)...

Brackett'in *Uzayda İsyanı*...

Eleanor Wheleer'in *Lidice*'si...

1 cep aynası...

2 cep defteri...

TUTANAK SK - 1

Dunia OKMUŞ'a ait malzemelerin listesi :

S.No.:	Eşya No.:	Eşyanın Cinsi	: Miktarı :
1.	1	Açılma Bıçağı (Çakı)	1 Adet
2.	2	Türkçe Atlasının cildliği	1 "
3.	3	Dünya Gitri(Jeoloji)Kitap	1 "
4.	4	Hasretinden parçalanır eskittim (Kitap)	1 "
5.	5	(Türk Edebiyatı) Kitap	1 "
6.	6	Cep defteri Beş	1 "
7.	7	Ziraat bankası cep defteri	1 "
8.	8	Ankara file örtüsü	1 "
9.	9	Cep Aynası	1 "
10.	10	İngilizce Kitap(Büyük)	1 "
11.	11	İngilizce büyük kitap	1 "
12.	12	The Good Woman of setzuan Ve Chalk Circle Kitap	1 "
13.	13	Monopoly Capital (Kitap)	1 "
14.	14	Systems Thinking (Kitap)	1 "
15.	15	Saber Uhumser Lalan	1 "
16.	16	Eleanor Uhleers Le'er	1 "
17.	17	Yüz başlık	1 "
18.	18	Tâdios (kitap)	1 "
19.	19	Sayıtrongi çeşme,manzaralı	1 "
20.	20	Kâğıt Kese	1 "
21.	21	Kâğıt Kese	1 "
22.	22	Ceket fermuarlı yeşil,yakası beyaz kenar	1 "
23.	23	Fermuar yuvası şeklinde battaniye	1 "
24.	24	Yün Şeytanı	1 "
25.	25	Ağaçkakan altı	1 "
26.	26	Dünyada Isyan (Kitap)	1 "
27.	27	Pantolon	1 "
28.	28	Fermuarı kapatma tokası	1 "
29.	29	Kirli çorap ve çamaşır	-
30.	30	Diyanet Dergisi	1 "
31.	31	Mektuplar	-

Yalnız Otuz bir kalemdir.

Yukarıdaki malzemeler Dunia OKMUŞ'un yurttışı yerine vekilde imzası bulunan avukatlar hep birlikte gördüğü ve tespit edilmiştir.Bu liste 5 asıl nüsha olarak imzalanmıştır.060630

Bugün 1972

Kemal TAŞÇIOĞLU — Noter — Ayhan [illegible] — Yrd.Müdür — Ahmet ATAY
S.Pak. — Yap.Dan. — Yap.Müş. — Yrd.Asist. — Siv.Sorgiyan
Cumaviyeti Müd.A. — 1.Sulh Cemaati İş.Mahkemesi Yazı.İ.Yrd. — Müb.Sorgiyan
Yazıcısı

ONAY

ÖLÜM İNFAZ TARİH TARAKASI

Türkiye Cumhuriyeti anayasasına kısmen veya tamamen tebdil ve tağyir etmek ve bu anayasa ile kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ni lağvetmek maksadını güdenlerden mamak olup Askeri Yargıtay 2. Dava Dairesinin 10/1/1972 gün 1971/197-1972/1 esas 1972/1 karar sayılı il mal ile mahkûmiyetine ve Yargıtay Askeri Kassamevalarının 5/2/1972 tarih 1972/ 187-98 sayılı kararı ile tasdik kararı talepleri reddedilen Başbakanlık Kanunlar Müdürlüğünün 9/10/1971 tarih 1971/15 esas 1971/23 karar sayılı hükmü ile T.C.Anayasasının 146/1 maddesi ile Ölüm cezasına mahkum edilmiş bulunan Yüzbaşı Alican Çakıroğlu'nun Demirli ögle mahkemesinden Ölüm cezasına mahkum edilmiş olmasına rağmen Alican Çakıroğlu'nun 1947 doğumlu Deniz Demirli ile Dostlar iline bağlı Çokorcak ilçesi Kayaköy kaymakamlığına bağlı Kolbaşından olması 1947 doğumlu Kamuran Çakıroğlu'nun da ve Garip ilçesi Yeşilçay köyünden Hüseyin Çakıroğlu'nun 1947 doğumlu Ahmet Çakıroğlu'nun Anan makamında olan cezalarının yerine getirilmesi resmi gazetenin 5/3/1972 günlü nüshasında neşredilen 1986 sayılı kanunla kabul edilmiş olmasına rağmen sanıklar saat 0,01 de bildirdikleri Askeri Cezaevinden Kapalı Cezaevinine getirilmişlerdir.

Sanıklardan Deniz Demirli ilk olarak gardiyanlar dairesine alınmış, cezaevi müdürü celsenin başından bu hükümlünün daha evvelce kapalı ceza evinde bulunduğunu, hükmün bana ait olduğunu bildirmiş olup, [illegible] Deniz Demirli'nin Başkomutan Orgeneral Ali Oğuzoğlu'na çektiği telgrafın [illegible] edilen Deniz Demirli'in bu çabası olduğunu beyan etti. Deniz Demirli de mahkumiyet hükmünün kendisine ait olduğunu beyan etmesi üzerine kendisine dini telkinat yapılmaya arzu edip etmediği sorulduktan dini telkinatı istemediğini bildirdi, müteakiben Adli Tabip Dr. Fevzi Altay ile cezaevi tabibi Tabip Dr. Hüseyin Tarafından bu sanığın cezaevinde yapıldığı, cezanın yerinde olduğunun infaza sani herhangi bir hastalığının bulunmadığını beyan etmeleri üzerine hükmün tekrarı okunduğunda bizler diyecek olmadığımı bildirmesi ve başkaca söyleyecek bir şeyinde olmadığını sadece yazıda bu işden nadim olmaktayım pişmanlık duymadığımı beyan etmesi üzerine beyaz gömlek giydirildi ve son adı olarakda bir yere yerleştirerek bilahare saat 01.25 de mahkeme çıkarılmıştır. (Bu sırada bulunduğundan 16 kelime yazılmadı) Deniz Demirli ve ip boynuna geçirilmiş, müteakiben ipi boynuna geçiren cellat tarafından alındığı kabul edilmiş, bu yerde doktorların orada olmadığı söylenerek ilk hükümlü Deniz Demirli 2.15 e kadar sakında kaldı, bu arada Ölüm Fermanın ihtiva edeceği levhada boynuna takılıdığı 2.15 de tarafından indirildi, daha sonra diğer odada tekrar muayene bulunan Hasan Alican başgardiyanlar odasına alındı ve Deniz Demirli'in 2.15 de Ölüm hayatı sona kaybettiği olduğunu doktorlar beyan ettiler. Bu arada Deniz Demirli babasına sehpaya çıkmadan evvel bir mektup yazarak bunda hükümlünün yedanetle karşılanmasını istemediğini, kendisinin "Kahr Ordusu" na yanına gömülmesini istediğini, kitaplarının küçük kardeşine verilmesini istediğini, annesini, ablasını, kardeşini davrisiciliğini atoçi ile kaydıladığını beyan eder bir mektupda bırakıldı.

Daha sonra başgardiyan odasına alınan Hasan Alican cezaevi müdürü Selahattin Aren'e son dileğinde Hasan Alican'ın daha önce cezaevinizde yattığını kendisinin bu yanda olduğunu beyan etti, mahkeme başkanı Orgeneral Ali Oğuzoğlu'na çektiği telgrafı sonucu Hasan Alican'ın Ölüm cezasının hükmedilen çabasın bu kişi olduğunu beyan ettiler, Hasan Alican tarafından dahi önce babasına ve bütün akrabalarına hitaben yazdığı iki adet mektup Hasan tarafından Özel Müdür'e verildi ve bunların babasına her ikisinde de annesi istendi, kendisine dini telkinatta bulunulmasını istemiş istemediği sorulduğunda dini telkinat istemediğini beyan etti, Adli Tabip Dr. Fevzi Altay ile cezaevi tabibi Tabip Dr. Hüseyin Tarafından yapılan muayenesinde kendisinde infaza sani bir hastalık olmadığını yani cezanın yerinde olduğunu, infaza sani hali bulunmadığını beyan etmesi üzerine üzerine beyaz gömlek giydirildi, Ali Çakıroğlu bir kol sanatı üzerinde bulunan 17 lira 25 kuruşu annesi Hanımsası Özel Müdür'e teslim etmiş bilahare ölüm öncesi kendisine olan bir diyeceği olmadığını hükümdeki kendisine ait bulunduğunu beyan etti, bilahare sehpaya çıkarken (bu sırada bulunduğundan 26 kelime yazılmadı) diğer odada daha önceden tesbit edilen cellat tarafından saat 2.25 de daha evvelden tesbit edilen cellat tarafından ip boynuna geçirildi akabinde sana sandalye çekildi sanık boğularak saat 2.30 ye kadar sakada kaldı, 2.30 de cesedi muayene eden tabibler ölümün vukua geldiğini beyan etmesi üzerine sehpadan indirildi.

/..

Daha sonra diğer odada bulunan Müseyin Aman gardiyanlar odasına alındı,kapalı cezaevi müdürü Selahattin Ören den soruldu,sonda bu hükümlünün daha evvelden kapalı cezaevinde kaldığını kendisinin Müseyin Aman olduğunu beyan etmesi üzerine karara veren Mahkeme Başkanı Kıdemli General Ali Ülverdi ile Mahkeme Katibi Ahmet Öz'den sorulduktan bu gelene ait olduğunu bildirdiler,esas aşamaları sorulduktan bir diğer,iş olmadığını daha evvelden babası Nazır Aman'a yazdığı bube anne kardeşlerine yakın akrabalarına başlıklı bir mektubu cevsi tarafından okundu,Başkan'a 21 lira 95 kuruş parası ile tealim edil,hükümlü tanıyene eden Adli Tabip Dr.Nadit Altay ile cezaevi tabibi Nahit Bulucuoğ infasına mani olmayan bir bir hastalığı olmadığını,infasın yapılabileceğini beyan etmeleri üzerine beyan gömlek giydirildi,hükümlü özeti kendisine okundu,bu mahkumiyet hükmü nün kendisine ait olduğunu beyan etmesi üzerine sabaha yerine getirildi ve saat 3.00 de daha evvelden temin edilen cellatlar tarafından ip boynuna geçirilmeden evvel nigbir manifest gösterilmeden mahkumun mutluluğu için gallştığı ve bu hayrata taşıdığı bundan sonra bunu Türk halkına emanet edeyum,yaşasın Demokrasinin bağımsızlığı yaşasın devrimciler,kahrolsun faşistler dedi ve ip daha evvelden temin edilen cellatlar tarafından saat 3.00 de boynuna geçirildi 3.03 e kadar askıda kaldı,Mahkemeyi muayene eden yukarıda isimleri yazılı tabipler bundan sonra geldi,infeyan etmeleri üzerine 3.25 de sedyeden indirildi,cesetler bi ahere Ankara Adliyesi Cesetevleri Müdürlüğüne teslim edildi.355 sayılı Askeri Mahkemeler Kanununa ve Kar.nuna ekli Kanunun 344,647 sayılı cezalarin infazını hakkındaki Kanunun 3.maddesine infaz kurulları ile tevkif evlerinin gözetimine ve cezaların infazına dair t nunun 61,62,63,64,65,66,67,68,69,70 ve 72.maddesi gereğince usulu dairesinde infazın tutanağın yapıldığı anlaşılmış olmakla,cesetlerin Belediye Hekimlikleri eğleri Müdürlüğüne yakılan bir mütekkere ile ailesleri kabul ettikleri takdirde cezaevlerinin zeraatin yapılmadan kendilerine verilmesi kabul etmedikleri takdirde defin dilmesi için Emniyet Müdürlüğüne teslim edilmek Hekimlik Müdürlüğüne gönderildi,bu suret usulu dairesinde Ceza ev Müdürünün odasında aşağıdaki işlemleri yazılı gardiyanlar tarafından tekrar okunarak imza edildi.6/5/1972

Ankara Cevizli Kalkınmetin 1.Polis Askeri Mahkeme
Kıdemli Alp Başkanı Tuğgeneral Ali Ülverdi
İmza İmza

Ankara Cevizli Cezaevi Müdürü Mahkeme Katibi Astsubay
Ahmet Öz Selahattin Ören İsmet Ak
İmza İmza

Adli Tabib Cezaevi Tabibi Gazeteci Bilirkişi Gazeteciler Müdafii
Dr.Nadit Altay Nahit Bulucuoğ Av.Nadir Gelenk Muharrem Erdoğan
İmza İmza İmza İmza

İmam Cellat Cellat Cezaevi Müdürü Yardımcısı
Ali Osman Hacı Mahmut Halis Güven Nevzat Yağcı
İmza İmza İmza İmza

2884

ADLİ TIP KURUMU
6/5/1972

500 K. Hare

Deniz'in ailesine idamından sonra teslim edilenler...

Sokağa çıkma yasağı bitmemişti.

Ankara savcısı, iki avukatı alıp Halit Çelenk'in Beşevler'deki evine bıraktı.

Onlar, acılarını yüreklerine gömüp infazın ayrıntılarını, Denizlerin son sözlerini hafızalarından daktiloya dökmeye koyuldular.

Notlar bittiğinde biri balkona, biri yatak odasına gitti; acılarıyla baş başa kaldılar.

O arada cenazeler, Yenimahalle'deki Karşıyaka Mezarlığı'na doğru yola çıkarıldı.

Deniz'in Cebeci Mezarlığı'ndaki Taylan'ın yanına gömülme vasiyetinden henüz ailesinin haberi yoktu.

Bir polis ekibi babaları haberdar etme işini üstlenmişti.

Sabah 04.50'de ilkin Yusuf'un kız kardeşinin kapısını çaldılar. Yusuf'un babası Beşir Aslan oradaydı.

Kapıdaki polis, "Başınız sağ olsun," dedi.

Zaten bunu bekliyorlardı.

"Hazırlanalım, çıkalım," dedi Beşir Aslan...

Giyindi. Damadıyla birlikte çıktı evden...

Yine polislerle birlikte, Cemil ve Bora Gezmiş'i almaya Konfor Palas'a gittiler.

Gezmişler, 41 numaralı odada hazır bekliyordu.

Cemil Gezmiş, gözyaşlarını silerek indi aşağıya...

İki baba sarılıp ağlaştı.

Serpiştiren bir Ankara yağmuru altında, Yenimahalle Mezarlığı'na doğru yola çıktılar.

Gün ışımaya başlamıştı.

DENİZ GEZMİŞ, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın babaları, mezarlıktan ayrılıyorlar. (Telefoto: M. L.)

DÜN SABAHA KARŞI İDAM EDİLEN

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin inan aynı mezarlığa gömüldü

Mezarlık polis kaynıyordu. Mezarlık müdürünün odasına girdik. Ankara Emniyet Müdürü, MİT'ten siyah gözlüklü adamlar, birkaç sivil polis filan...

"Cenazeyi bana teslim edin, alıp İstanbul'a götüreceğim," dedim.

O zaman tutuştular.

"Yok, olmaz!" dediler.

"Nasıl olmaz? İnfaz Kanunu bana bu hakkı veriyor. 'İdam edildikten sonra cenaze ailesine teslim edilir,' diyor. Sen bana teslim etmeye mecbursun. Ben de istediğim yerde defnetmeye yetkiliyim. Nasıl olmazmış. Bu talebimi kabul etmediğinizi yazılı olarak bildirin bana," dedim.

Onu da veremiyorlar. Zaten acılıyız. Bora lafa girdi, "Hem cenazemizi vermiyorsunuz hem götürmemize izin vermiyorsunuz. Ne demek bu? Biz bir araba tutar, cenazemizi alır gideriz," dedi.

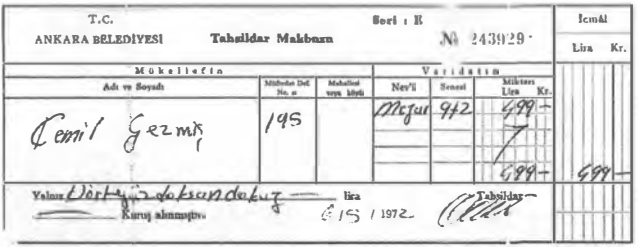
Sonunda biz dayatınca razı oldular.

Bora'ya, "Git oğlum, bir minibüs tut getir; alıp götürelim İstanbul'a," dedim.

O sırada Hüseyin'in babası Hıdır Bey de geldi.

Biz 5 kişiyiz; etrafta 500 polis...

Yusuf'un babası, "Deniz'i götürüyorsunuz. Çocukları birbirinden ayırıyorsunuz," dedi. "Ben nereye götüreyim? Benim memleketim Çorum Sarayköy... Oraya ben nasıl götüreyim? Gel vazgeç." Meğer savcılıkta Deniz'in mektubu varmış. Bana orada vermiyorlar mektubu. Orada diyor ki, "Baba beni İstanbul'a götürmeye kalkma. Ankara'da defnet. Taylan'ın yanına."

T.C.
ANKARA BELEDİYESİ — Tahsildar Makbuzu — Serî : E — № 2439129 — İcmâl — Lira Kr.

Mükellefin Adı ve Soyadı	Mükellef Def. No. si	Mahallesi veya köyü	Varidatın Nev'i	Senesi	Miktarı Lira Kr.
Cemil Gezmiş	195		Muhtelif	972	699 —
					7
					699 —

Yalnız Altıyüz doksandokuz lira
Kuruş alınmıştır.
6 / 5 / 1972
Tahsildar

İcmâl: Lira 699 Kr. —

Ankara Mezarlıklar Müdürlüğü'ne ödenen mezar parasının makbuzu.

Yusuf'un babası öyle deyince, "Peki," dedim.

Mezarlıklar müdürüne, "Şimdi ben istediğim yeri alabilir miyim?" diye sordum.

"Tabi alabilirsiniz," dedi.

Kalktık. Baktık, kazılmış mezarlar var sırayla... Aralarında üçer tane boşluk bırakılmış üç mezar...

Kızdım orada:

"Yahu bunlar öldükten sonra, üçü bir araya gelip komite mi kuracaklar? Nedir bu korkunuz!" dedim.

"Efendim emir böyle..."

"Allah belanızı versin!"

Baktık ki artık bunlarla uğraşılmayacak, "Hele bir defnedelim ondan sonra düşünürüz," dedik.

Gasilhaneye gittim. Deniz yıkanırken üstüne bez çekmişlerdi. Yüzünü açtım, baktım. Hâlâ sıcaktı.

3 baba, hıçkıra hıçkıra ağlaya ağlaya, çocuklarımızı taşıdık. Kimse yardım etmedi.

İmam istedik, "Reddediyor imam," dediler.

"Ben kıldırırım o zaman," dedim. Telaşla imamı getirdiler.

"Abdesti olan varsa geçsin arkamıza," dedim. Kimse gelmedi. 5'imiz cenaze namazını kıldık.

Üçünü aralarında üçer mezar koymak suretiyle ayrı ayrı defnettik.

Çıktık geldik.

5 Mayıs Cuma günü yine okula gitmişti annem...
Sabahçıydı. Sıkıyönetim vardı. İzin almak kolay değildi.
Okulda müdürü, "Siz gidin hocam," demişler; izin vermişler.
Beşini altısına bağlayan gece evde baş başaydık. Oturduk radyonun başına bekledik sabaha kadar...
Belki TRT vermez diye bir yandan Moskova Radyosu'nun Türkçe yayınını dinliyordum. Yok. Haber yok.
Uzanmıştık, arada dalıyorduk; sonradan söyledi annem, infazın yapıldığı saatlerde, gece 02.00 civarında sıçrayarak uyanmış, "Bir an içimden bir şeyler koptu," diye anlattı.
Sabah oldu. 07.00 ajansında ilk haber olarak verdi:
"Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan bu sabaha karşı idam edildiler," diye bildirildi.
Annem arka odadaydı.
"Anne bak, haberlerde bir şey diyor," dedim.
Duydu, feryadı kopardı. Yere attı kendini, bağırmaya başladı.
"Gitti oğlum, Deniz'im," diye ağlıyordu.
Korkunç bir üzüntüydü. Teselli etmeye çalıştım ama ben de ağlıyordum.
Ağlaştık ana oğul...
Sonra akrabalar yetişti. Acıyı paylaştı.
O zamanlar cumartesileri yarım gün okul olurdu.
Annem o haldeyken Nural yengemi okula yolladı; o gün çalışamayacağını bildirdi.
Akşam babamla Bora abim otobüsle geldiler.
Kalabalık dağılınca aile baş başa kaldık.
Bir müddet konuşamadık, sadece ağladık.

Sonra gece, sakinleşince anlattılar.
Annem, "Gördün mü çocuğumu?" diye sordu.
"Gördüm, sarıldım," dedi babam...
"Nasıldı?"
"Boynunda bir morarmışlık vardı. İp izi..."
Günlerce ağladı annem; günlerce ağladı.

171
CAN DÜNDAR

Ertesi gün, Karşıyaka Mezarlığı'na gidenler Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un gömülü olduğu mezarların üzerinde kır çiçekleri buldular.

Çevredeki gecekondu mahallesinden yurtsever bir öğretmen, öğrencilerini toplayıp mezarı ziyarete gelmişti.

İlk ziyaretçiler, yoldan topladıkları kır çiçekleriyle gelmişti.

Öğretmeni hemen sürdüler.

Ancak o gün başlayan ziyaretçi akını yıllar içinde giderek büyüyecek, zamanla 6 Mayıs'lar, mezarlığa sığmayan mitinglere dönüşecekti.

Gezmiş ailesi Ankara'ya küsse de ilk yıldan itibaren bütün anma günlerinde mezarlık başında oldu.

Ankara taşından yapılan mezarların tasarımı Mimarlar Odası'nın öncülüğünde yapıldı. Bu sade, mütevazı mezarların yapımına Cemil Gezmiş nezaret etti.

Deniz'in annesi Mukaddes Hanım ise ne zaman Ankara'dan bahsedilse, "Gözü kör olsun," diye lanet okumasına rağmen, sık sık oğlunun mezarını ziyarete geldi. Sağlığı bozulduğunda bir süre gidemedi. Son kez 2008 Temmuz'unda oğlu Hamdi Gezmiş'le gitti. Ayakları tutmuyordu. Hamdi Gezmiş, arabayı mezarlığın yakınına kadar yaklaştırdı. Mukaddes Hanım, arabanın içinde oturup oğlu için dua etti.

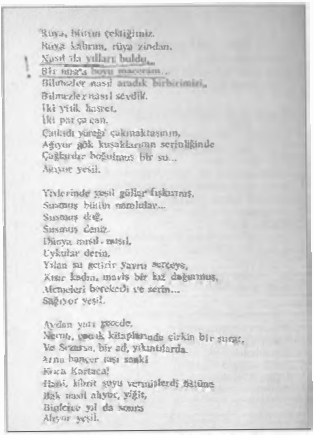
Ağladı.

Acısının en sıcak döneminde, oğlunun mektuplarına kapandı.

Büyük siyah torbadan çıkan paltosunu, parkasını, kazağını, çamaşırlarını koklayarak hasret giderdi.

Aynasında yüzünü, sigarasında dudaklarını aradı, kalemlerini sevdi, kitaplarını inceledi, sayfalarda kalan parmak izlerini okşadı, altını çizdiği satırlardan anlamlar çıkardı.

Hasretinden Prangalar Eskittim'in şiirlerinde,

Rüya, Birtın çektiğimiz
Rüya kâbusum, rüya zindan.
Nasıl da yılları buldu...
Bir sürgün boyu macerası...
Bilmezler nasıl sevdik
Bilmezler nasıl aradık birbirimizi.
İki yürek, hasret,
İki parça can.
Çarpıntı yüreğe çakmaktaşısın,
Ağıyor gök kuşakların serinliğinde
Çağlardır boğuluyor bir su...
Akşam yeşil.

Yivlerinde yeşil güller fışkırıyor,
Susmuş bütün nameleriyle...
Susmuş değil,
Susmuş deniz.
Dünya nasıl nasıl,
Uykular derin,
Yılan su gezisi yavru serçeye,
Kuşlar kuşun, mavis bir kaz dağarcığı,
Menekşeler böcekçiği ve serin...
Sağlığı yeşil.

Aydan yeni gecede
Sevgi, yeşil kitaplarında cicekin bir sureti,
Ve Sivastan, bir ad, yıkıntılarda
Arnı bahçeler taşı sınıkı
Kuca Kartaca!
Hani, kibrit soyu vermişlerdi Sütüne
Bak nasıl akıyor, yiğit,
Bilgelere yol da sonsuz
Akşam yeşil.

Nasıl ki yılları buldu
Bir mısra dolu maceram

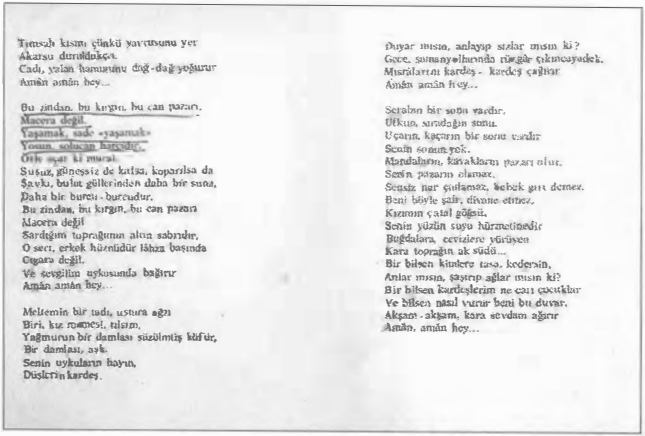
dizelerinin altını çizmişti Deniz; kısa yaşam macerasını özetler gibi...

Biz ki yarınıyız halkın.
Umudu, yüz akıyız.
Hıncı, namusu,
Şafakları,
Taa şafakları
Hey canım,
Kalbim dinamit kuyusu

dizelerinde belli ki kendini bulmuştu.

Bu zindan, bu kırgın, bu can pazarı
Macera değil
Yaşamak, sade 'yaşamak'
Yosun, solucan harcıdır.

dizelerindeki benzetmeyi, 1 Ekim 1971 tarihli mektubunda, babasına yazmıştı.

Tımarh kısmı çünkü yavrusunu yer
Akarsu durulduğu
Cadı, yalan hamurunu dağ-dağ yoğurur
Amân amân hey...

Bu zindan, bu kırgın, bu can pazarı,
Macera değil.
Yaşamak, sade «yaşamak»
Yosun, solucan harcıdır.
Ölü ışık ki murat.
Susuz, güneşsiz de kalsa, koparılsa da
Şavku, bulut gülkirinden daha bir suna,
Daha bir bureu - burcudur.
Bu zindan, bu kırgın, bu can pazarı
Macera değil
Sardığım toprağımın altın sabrıdır,
O seci, erkek hürriyetidir lâhza başında
Ölgara değil.
Ve sevgilim uykusunda bağırır
Amân amân hey...

Meltemin bir tadı, ustura ağzı
Biri, kız rezesi, tılsım.
Yağmurun bir damlası süzülmüş küfür,
Bir damlası, aşk.
Senin uykuların hayın,
Düşlerin kardeş.

Duyar mısın, anlayıp sızlar mısın ki?
Gece, samanyolunda rüzgâr çıkmayadek.
Mısralarım kardeş - kardeş çağlar
Amân amân hey...

Serabın bir soru vardır.
Ufkun, sırtındağın sonu.
Uçarın, kaçarın bir soru vardır
Senin sonun yok.
Mapushanın, kanalların pazarı olur.
Senin pazarın olamaz.
Sensiz nar çiçeklenmez, bebek gülmez dersiz.
Beni böyle şair, divane etmez.
Kızımın çatal göğsü.
Senin yüzün suyu hürriyetindedir
Buğdaylara, ceviziere yürüyen
Kara toprağın ak südü...
Bir bilsen kindere tasa, kedersin,
Anlar mısın, şayrup ağlar mısın ki?
Bir bilsen kardeşlerim ne can çekişkin
Ve bilsen nasıl vurur beni bu duvar.
Akşam - akşam, kara sevdam ağırır
Amân, amân hey...

İnfazdan sonra aileye teslim edilen evrak arasında bir de cep defteri vardı. İçine bir şey yazılmamış olan bu defterin kapak içindeki boş sayfaya, kendi elyazısıyla bir şiir yazmıştı Deniz...

Bazı mısraları, sözcükleri yazıp üzerini çizmişti.

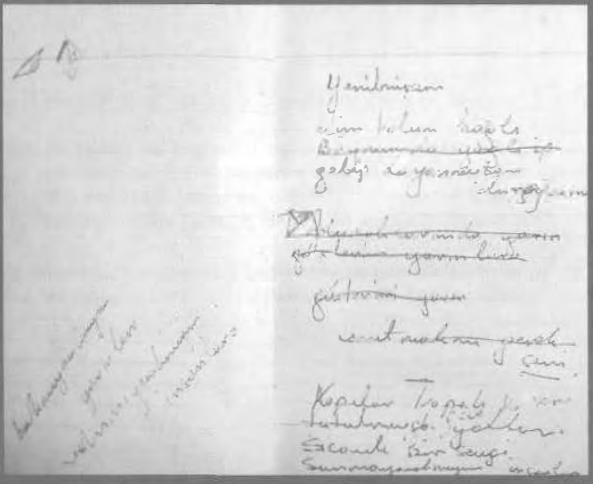
O dizeler, ondan kalan son sözler oldu.

Yenilmişsem
Elim kolum bağlı
[Boynumda yağlı ip]
Gelip dayanmışsam
darağacına

[Dudaklarımda yarın
Gözlerim yarınlarda
Unutmak mı gerek seni?]

Kapılar kapalı
Tutulmuşsa gece kapkara yollar
Sıcacık bir sevgi
sunmayacak mıyım insanlara?

Bakmayacak mıyım yarınlara
Seslenmeyecek miyim insanlara?

Sonra Ne Oldu?

Aile:
Abimin idam edilmesi, elbette bütün ailede bir psikolojik travma yarattı. Etkisi yıllarca çeşitli şekillerde devam etti. Televizyonda bir darağacı sahnesi görsek seyredemez, kapatırdık.
Bir müddet onların duygularını hissetmek için, onlara dair yazılan kitapları okuduk.
Hep mütevazı şartlarda yaşadık.
Deniz abim, bir süre sonra bizi aştı; toplumun mülkiyetine geçti. 6 Mayıslarda biz bile kalabalıktan mezarlığa yanaşamaz olduk. "Ben kardeşiyim," diye yol istediğimde, "Hepimiz kardeşiyiz!" cevabını alıp gururlandığım çok olmuştur.

Bora abimin ve benim ikişer çocuğumuz oldu,
çocuklarımıza "Deniz" ismi koymadık, çocuklarımıza
doğar doğmaz böyle bir sorumluluk yüklemek istemedik.
Ama on binlerce ailenin çocuğuna abimin ismini
vermesine sevindik.
Deniz abimin her doğan çocukta yeniden doğduğuna,
onlarda yaşadığına inandık.

Annem:
Annem, infazlardan sonra bir müddet izin ve rapor aldı.
Ama emeklilik süresi dolana kadar öğretmenliğe devam
etti. 1978 yılında da emekli oldu.
Zaman zaman, "Çıkar şu mektupları bir bakayım," der,
abimin attığı kartpostalları inceler, "Ah canım ne güzel
yazmış," diye iç çekerdi.
94 yaşında.
Ecelle mücadele ediyor.

T.C.
İSTANBUL
Milli Eğitim Müdürlüğü

Bölüm : Özel Kalem
Sayı : 241/63
Konu :

26 / 9 / 1972

İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanlığına

Kop dereceli okullarla pansiyonlara her türlü işleri daimenize yaklaştığından bu görev İlköğretim Müfettişi Cemil Gezmiş'e verilmiştir.
Bu bakımdan kendisine ikinci emre kadar teftiş görevi verilmemesini rica ederim.

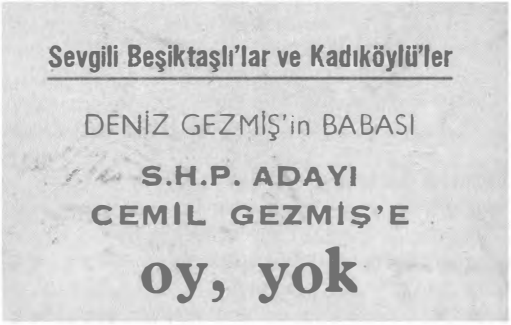
Ali Yalkın
Milli Eğitim Müdürü

Onaylanmıştır
27. 9. 972
Turgay Öztürk
Kurul Başkanı

Not: Verilmek evrakta tarih, numara ve [illegible] yazılması rica olunur.

Babam:
Babam, "İnfaz gecesi bir top saçım beyazladı," diyordu.
Doğruydu. O süreçte çok çabaladı, çok yıprandı.
İnfazlardan sonra Milli Eğitim'deki görevinden aldılar.
Daha pasif görevlere verdiler.
Babam da yediremedi bunu kendine ve 1973 yılında emekli oldu.
Boşta kalmamak için halamın mimar oğlunun mobilya mağazasında idareci olarak çalışmaya başladı.
Bu da çok uzun sürmedi.
Daha sonra eski dernek yöneticiliğine döndü, derneklerde faaliyet gösterdi.
Ardından CHP'ye kaydoldu; orada siyaset yaptı.
1987 seçimlerinde Sosyaldemokrat Halkçı Parti'den (SHP) İstanbul milletvekili adayı oldu, Anavatan Partililer (ANAP), "Deniz Gezmiş'in babasına oy yok!" diye propaganda yaptı.
"Baba ne işin var Meclis'te? Gideceksin, bu adamlar sinirini bozacaklar," diyordum.
"Ankara'ya gidip Demirel ve şürekâsının yüzüne haykırmak istiyorum," diyordu.
Olmadı. Kazanamadı.

Belki de iyi oldu. Babam hassas bir insandı. Tansiyonu vardı. Siyasete dayanamazdı. Ama partideki çalışmalarına ölene kadar devam etti.
2000 yılında, 85 yaşında kanserden kaybettik.

Bora Abim:
Bora abim de çok etkilendi idamdan... O zaman özel sektörde çalışıyordu. Bir dönem Öğretmenler Bankası'nda görev yaptı. Onun iş çevresi genelde anlayışlıydı.
O da CHP'de siyasete girdi. Üsküdar ilçesinde aktif görevler aldı. En son 2014'teki olağanüstü kurultayda aldığı oyla pek çok milletvekilini geride bıraktı.

Ben:
Deniz abim, son mektubunda, "Kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine tembih et, onun bilimadamı olmasını istiyorum. Bilimle uğraşsın," diyordu.
Bu sözler, aslında benim üzerimden gençliğe verilen bir mesajdı. Deniz abim, günün şartları altında silahlı mücadele pratiğini benimsemesine rağmen, hiçbir zaman bilimden umudunu kesmedi. Başlangıcından

beri okumayı çok severdi. Edebî eserlerin yanı sıra teorik yayınları da takip ederdi. Dolayısıyla bilime vurgu yapması şaşırtıcı değildi. Bana bilimadamlığı yolunu telkin etmesi ise benim de kendisinin peşinden eylemlere karışacağımı düşündüğü içindi belki de... Oysa beni kendi kulvarında görmüyordu. Siyasal mücadele içinde zarar göreceğimi düşünüyordu. Her görüşmemizde söylediği gibi, benim öncelikle okumamı istiyordu. Bilimle uğraşarak ülkeme ve insanlığa daha çok katkı sağlayabileceğime inanıyordu.
Abim asıldığında 20 yaşıma gelmiştim. Elbette öfkeliydim. Başta intikam duygusuna kapılmış olmam da mümkün... Ama hem son mektubundaki hem daha önceki öğütlerini dikkate aldım; makul düşünmeye çalıştım. İnfazlardan bir yıl sonra İktisadi Ticari İlimler Akademisi İktisat Maliye bölümünden iyi dereceyle mezun oldum.
1974'te, abimin vasiyeti doğrultusunda, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde doktora eğitimine başladım. Sencer Divitçioğlu, İdris Küçükömer, Nuri Karacan, İzzettin Önder gibi, dönemin değerli hocalarından ders aldım. 1977'de sınavları tamamlayıp tez aşamasına geldim. Ailemizin ekonomik durumu nedeniyle çalışmam, hayatı devam ettirmem gerekiyordu. Bir süre çeviriler yaptım, muhasebe işlerinde çalıştım. Bir başka üniversitede ilerici bir profesör, beni asistan olarak alabileceğini söyledi. Ancak bir müddet sonra, "Kusura bakma, okul çok karışık, beni sürekli tehdit ediyorlar; senin sorumluluğunu alamam," dedi. Bu arada çalışmak için başvurduğum özel ve kamu işyerleri, soyadımdan dolayı başvurularımı reddediyordu.
1977'de doktorayı tez aşamasında bırakmak zorunda kaldım. Aynı dönemde halamın hediye ettiği mütevazı parayla İngiltere'ye gittim. 6 ay orada kaldım. Bir yandan lisan öğrenip bir yandan bir süpermarkette kasiyer olarak çalıştım. Kısa zamanda Tesco markette yönetici pozisyona geldim. Ancak annemin, "Çok özledim, gel!" mektuplarının baskısıyla Türkiye'ye döndüm. Bir süre işsiz kaldım. Yine babamın verdiği harçlıkla yaşadım. 1978-1983 yılları arasında İETT'de müfettişlik yaptım.

Ancak 12 Eylül 1980 darbesinden sonra cadı avı başladı; gidişatı görüp ayrıldım.
Özel sektörde bir işe girecektim, "Deniz Gezmiş'in kardeşiymişsiniz," dediler, almadılar işe... Üzülmedim, onur duydum. Mali müşavir olarak serbest çalıştım. Mahkemelerde bilirkişilik yaptım uzun süre...
1990'ların sonunda yeminli mali müşavirlik sınavlarına girdim, kazandım. Bizim mesleğin en yüksek mertebesidir bu... Tırnağımla kaza kaza bu noktaya geldim.
Bu arada abimin mirasını yerine getirememek, bilimadamı olamamak içimde ukde kalmıştı.
2011'de, üniversiteyi terk edenlere af çıkınca İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne başvurdum.
25 yaşında bıraktığım okula, 59 yaşımda yeniden döndüm.
45 yıl önce abimin fotoğraf çektirdiği anıtın önünde onun anısına poz verdim.
Enteresan bir tesadüfle, oğlum Can, bir sene önce, aynı fakültenin İngilizce İktisat bölümüne başlamıştı. Baba-oğul aynı bölüme kaydolmuş olduk.
O mezun oldu, ben şimdi yeterlilik sınavına hazırlanıyorum. Sonra doktora tezimi yazacağım.
Abimin vasiyeti, böylece gerçekleşmiş olacak.

24.04.1972 Millet Meclisi Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'm, Ölüm Cezalarının Yerine Getirilmesine Dair Kanun Tasarısına Verilen Oyların Sonucu:

(Kabul edilmiştir.)
Üye sayısı: 450
Oy verenler: 323
Kabul edenler: 273
Reddedenler: 48
Çekinserler: 2
Oya katılmayanlar: 118
Açık üyelikler: 9

Kabul Edenler

Adana: Cevdet Akçalı (AP), Fazıl Güleç (CHP), M. Salahattin Kılıç (AP), Melih Kemal Küçüktepepınar (CHP), Ali Cavit Oral (AP), Emir H. Postacı (CHP), Kemal Satır (CHP), Ahmet Topaloğlu (AP), Turgut Topaloğlu (GP), Alpaslan Türkeş (MHP), Hüsamettin Uslu (AP)

Adıyaman: M. Zeki Adıyaman (AP), Ali Avni Turanlı (Bğz.)

Afyonkarahisar: Hasan Dinçer (AP), Hamdi Hamamcıoğlu (GP), Ali İhsan Ulubahşi (AP), Kazım Uysal (AP)

Amasya: Yavuz Acar (AP), Salih Aygün (AP)

Ankara: Orhan Alp (AP), Oğuz Aygün (AP), Musa Kazım Coşkun (AP), Orhan Eren (AP), İ. Sıtkı Hatipoğlu (CHP), Mustafa Maden (AP), H. Turgut Toker (AP), Aydın Yalçın (AP), Ferhat Nuri Yıldırım (AP), Şerafettin Yıldırım (AP), Mustafa Kemal Yılmaz (AP)

Antalya: Hasan Akçalıoğlu (AP), İhsan Ataöv (AP), Süleyman Çiloğlu (AP), Ömer Eken (AP), Rafet Eker (AP, Hasan Ali Gülcan (CHP)

Artvin: Mustafa Rona (AP)

Aydın: Nahit Menteşe (AP), İsmet Sezgin (AP), Fikret Kayaalp Turhangil (AP)

Balıkesir: İbrahim Aytaç (AP), Cihat Bilgehan (AP), M. Şükrü Çavdaroğlu (AP), Kemal Erdem (AP), Ahmet İhsan Kırımlı (AP), M. Nurettin Sandıkçıoğlu (CHP), Osman Tarı (AP)

Bilecik: Şadi Binay (AP)

Bingöl: Mehmet Sıddık Aydar (Bğz.), Mehmet Bilgin (YTP)

Bolu: Nihat Bayramoğlu (AP), Halil İbrahim Cop (AP), Ahmet Çakmak (AP), M. Şükrü Kıyıkoğlu (AP)

Burdur: A. Mukadder Çiloğlu (AP), Mehmet Özbey (AP)

Bursa: Cemal Külahlı (AP), Barlas Küntay (AP), Ertuğrul Mat (AP), Kasım Önadım (AP), Mehmet Turgut (AP), Mustafa Tayyar (AP), Ahmet Türkel (AP)

Çanakkale: Kemal Bağcıoğlu (AP), Zekiye Gülsen (AP), Mesut Hulki Önür (AP), Refet Sezgin (AP),

Çankırı: Nuretin Ok (AP)

Çorum: Yakup Çağlayan (AP), Kemal Demirer (AP), Abdurrahman Güler (AP), İhsan Tombuş (AP), Arslan Topçubaşı (AP)

Denizli: Sami Arslan (AP), Mehmet Emin Durul (AP), Hasan Korkmazcan (AP), Ali Uslu (AP)

Diyarbakır: Hasan Değer (Bğz.), Behzat Eğilli (AP), Abdüllatif Ensarioğlu (AP),Necmettin Gönenç (AP), Sabahattin Savcı (AP),Nazif Yıldırım (YTP)

Edirne: M. İlhami Ertem (AP)

Elazığ: Samet Güldoğan (AP), Hayrettin Hanağası (CHP)

Erzincan: Hüsamettin Atabeyli (AP)

Erzurum: Sabahattin Aras (AP), Turhan Bilgin (AP), Rasim Cinisli (AP), Rıfkı Danışman (AP), Naci Gacıroğlu (AP), Cevat Önder (AP)

Eskişehir: Mehmet İsmet Angı (AP), Şevket Asbuzoğlu (CHP), Orhan Oğuz (AP), Seyfi Öztürk (AP), M. Şemsettin Sönmez (AP)

Gaziantep: Ali İhsan Göğüş (CHP), İ. Hüseyin İnceoğlu (GP), Mehmet Kılıç (AP), Erdem Ocak (AP), Mehmet Lütfi Söylemez (AP)

Giresun: Mustafa Kemal Çilesiz (CHP), Nizamettin Erkmen (AP), Abdullah İzmen (AP), Hidayet İpek (AP), İ. Kayhan Naiboğlu (CHP), M. Emin Turgutalp (AP), Ekrem Saatçi (AP)

Gümüşhane: Necati Alp (CHP), Mustafa Kahraman (AP), Nurettin Özdemir (CHP)

Hakkâri: Alınnet Zeydan (GP)

Hatay: Halil Akgöl (AP), Talat Köseoğlu (AP), Hüsnü Özkan (CHP), Ali Yılmaz (AP)

Isparta: Ali İhsan Balım (AP), Süleyman Demirel (AP), Yusuf Uysal (AP)

İçel: Mazhar Arıkan (AP), Kadir Çetin (AP),H. Cavit Okyayuz (AP), Turhan Özgüner (CHP)

İstanbul: İbrahim Abak (AP), İsmail Arar (CHP), Sadettin Bilgiç (AP), Fer-

ruh Bozbeyli (AP), İlhan (Egemen) Darendelioğlu (AP), Tekin Erer (AP), Nuri Erdoğan (AP), Orhan Cemal Fersoy (AP), Hasan Güngör (AP), Mustafa Fevzi Güngör (AP), A. Şeref Laç (AP), Osman Özer (AP), Akgün Silivrili (AP), İsmail Hakkı Tekinel (AP), Naime İkbal Tokgöz (AP), A. Turgut Topaloğlu (AP), Hasan Türkay (AP), Mehmet Yardımcı (AP)

İzmir: Şevket Adalan (CHP), Mustafa Akan (AP), Şükrü Akkan (AP), Muzaffer Fazlı Arınç (AP), Burhanettin Asutay (CHP), Münir Daldal (AP), Ali Naili Erdem (AP), İhsan Gürşan (AP), Nihat Kürşad (AP), Akın Özdemir (AP), Orhan Demir Sorguç (AP)

Kars: Latif Aküzüm (AP), İsmail Hakkı Alaca (AP), Mustafa Doğan (AP), Kemal Kaya (AP), Veyis Koçulu (AP), Osman Yeltekin (CHP)

Kastamonu: Orhan Deniz (AP), Sabri Keskin (AP), Mustafa Topçular (AP), Hasan Tosyalı (GP)

Kayseri: M. Şevket Doğan (AP), Turhan Feyzioğlu (GP), Hayrettin Nakipoğlu (AP), Vedat Ali Özkan (AP), Enver Turgut (AP), Mehmet Türkmenoğlu (GP)

Kırklareli: Mehmet Atagün (AP), Feyzullah Çarıkçı (AP), Hasan Korkut (AP)

Kırşehir: Cevat Eroğlu (MP), Mustafa Kemal Güneş (AP)

Kocaeli: Cevat Ademoğlu (AP), Vehbi Engiz (AP), Sabri Yahşi (AP)

Konya: İrfan Baran (CHP), Bahri Dağdaş (AP), Mustafa Kubilay İmer (AP), İhsan Kabadayı, (GP) M. Necati Kalaycıoğlu (AP), İ. Etem Kılıçoğlu (AP), Bahri Müderrisoğlu (AP), Tahsin Yılmaz Öztuna,(AP) Faruk Sükan (AP), Vefa Tanır (GP)

Kütahya: Ahmet Fuat Azmioğlu (AP), Ali Erbek (CHP), A. Mesut Erez (AP), İlhan Ersoy (AP)

Malatya: Ahmet Karaaslan (Bğz.), İsmail Hakkı Şengüler (AP)

Manisa: Ertuğrul Akça (AP), Mustafa Orhan Daut (AP), C. Selçuk Gümüşpala (AP), Hilmi Okçu (AP), Vehbi Sınmaz (AP), Kamil Şahinoğlu (AP), Önol Şakar (AP)

Maraş: Atilla İmamoğlu (AP), Veysi Kadıoğlu (AP), M. Zekeriya Kürşad (AP)

Mardin: Esat Kemal Aybar (AP), Abdülkadir Kermooğlu (AP), Abdülkadir Özmen (Bğz.), Abdürrahim Türk (Bğz.)

Muğla: Adnan Akarca (AP), Mualla Akarca (CHP), Ahmet Buldanlı (AP), İzzet Oktay (AP)

Muş: Nimet Ağaoğlu (YTP), Kasım Emre (Bğz.)

Nevşehir: Hüsammettin Başer (AP), Esat Kıratlıoğlu (AP)

Niğde: M. Naci Çerezci (AP), H. Avni Kavurmacıoğlu (AP), M. Nuri Dağmanoğlu (CHP), Haydar Özalp (AP)

Ordu: Ata Bodur (AP), Cengiz Ekinci (AP), Hamdi Mağden (AP), Kemal Şensoy (AP)

Rize: Erol Akçal (AP), Hasan Basri Albayrak (AP), Salih Zeki Köseoğlu (AP)

Sakarya: Nuri Bayar (AP), Yaşar Bir (AP), Güngör Hun (AP), M. Vedat Önsal (AP)

Samsun: Talat Asal (AP), Mustafa Boyar (CHP), Doğan Kitaplı (AP), Nafiz Yavuz Kurt (AP), Hüseyin Özalp (AP), Bahattin Uzunoğlu (AP), İsmet Yalçıner (AP)

Siirt: Zeki Çeliker (AP), Mehmet Nebil Oktay (GP)

Sinop: Hilmi Biçer (AP)

Sivas: Enver Akova (AP), Kadir Eroğan (AP), Tevfik Koraltan (AP), Yusuf Ziya Önder (AP)

Tekirdağ: Orhan Öztrak (GP)

Tokat: Hüseyin Abbas (AP), İsmet Hilmi Balcı (Bğz.), Osman Hacıbaloğlu (AP), Mehmet Kazova (AP), Reşit Önder (GP), Yusuf Ulusoy (BP)

Trabzon: Ahmet İhsan Birincioğlu (AP), Necati Çakıroğlu (AP), Ekrem Dikmen (AP), Selahattin Güven (AP), Cevat Küçük (CHP), Ali Rıza Uzuner (CHP)

Urfa: Mehmet Aksoy (AP), Necmettin Cevheri (AP), Mehmet Ali Göklü (AP), Bahri Karakeçili (AP)

Uşak: Orhan Dengiz (AP), M. Fahri Uğrasızoğlu (AP)

Van: Mehmet Emin Erdinç (Bğz.), Kinyas Kartal (AP), Fuat Türkoğlu(AP), Mehmet Salih Yıldız (GP)

Yozgat: İsmet Kapısız (MP), Turgut Nizamoğlu (AP), Neşet Tanrıdağ (AP)

Zonguldak: Fuat Ak (AP), Ahmet Nihat Akın (AP), Ahmet Güner (CHP), S. Tekin Müftüoğlu (AP), Kevni Nedimoğlu (AP)

Reddedenler

Adıyaman: Kamil Kırıkoğlu (CHP), Yusuf Ziya Yılmaz (CHP)

Ankara: Kemal Atamın (CHP), İbrahim Cüceloğlu (CHP), A. Sakıp Hiçerimez (CHP), Osman Soğukpınar (CHP), Yusuf Ziya Yağcı (CHP)

Artvin: Abdullah Naci Budak (CHP)

Bitlis: Kenan Mümtaz Akışık (CHP)

Bolu: Kemal Demir (CHP)

Burdur: Nadir Yavuzkan (CHP)

Bursa: Nail Atlı (CHP)

Çankırı: Nuri Çelik Yazıcıoğlu (CHP)

Edirne: Cevat Sayın (CHP)

Elazığ: Mehmet Aytuğ (CHP)

Erzincan: Hasan Çetinkaya (CHP)

Erzurum: Selçuk Erverdi (CHP)

İçel: Celal Kargılı (CHP)

İstanbul: Mehmet Ali Aybar (TİP), Hüseyin Dolun (CHP),Necdet Uğur (CHP), Reşit Ülker (CHP), Lebit Yurdoğlu (CHP).

İzmir: Şeref Bakşık (CHP), M. Hulusi Çakır (CHP)
Kars: Kemal Güven (CHP)
Kayseri: Tufan Doğan Avşargil (CHP), Mehmet Yüceler (CHP)
Kırklareli: Beyti Arda (CHP)
Konya: Mustafa Üstündağ (CHP)
Malatya: Hakkı Gökçe (CHP), İsmet İnönü (CHP)
Manisa: Muammer Erten (CHP), Mustafa Ok (CHP)
Maraş: Mehmet Özdal (CHP).
Muğla: Ali Döğerli (CHP)
Muş: Nermin Neftçi (CHP)
Niğde: Mevlüt Ocakçıoğlu (CHP)
Ordu: Ferda Güley (CHP)
Sakarya: B. Turgut Boztepe (CHP), Hayrettin Uysal (CHP)
Samsun: Yaşar Akal (CHP)
Siirt: Adil Yaşa (CHP)
Tekirdağ: Yılmaz Alpaslan (CHP)
Tunceli: Hüseyin Yenipınar (CHP)
Uşak: Adil Turan (CHP)
Zonguldak: Bülent Ecevit (CHP), Kemal Okyay (CHP)

Çekinserler
Erzurum: Gıyasettin Karaca (CHP)
Samsun: Nihat Kale (CHP)

Oylamaya Katılmayanlar
Adana: Ali Rıza Güllüoğlu (CHP), Şevket Yılmaz (CHP)
Afyonkarahisar: Mehmet Rıza Çerçel (AP), Şevki Güler (AP), Süleyman Mutlu (CHP)
Ağrı: Abdülkerim Bayazıt (CHP), Nevzat Güngör (AP), Kasım Küfrevi (GP)
Amasya: Vehbi Meşhur (CHP), Kazım Ulusoy (BP)
Ankara: Hüseyin Balan (BP), Orhan Birgit (CHP), Sinan Bosna (AP), Osman Bölükbaşı (MP), Şinasi Özdenoğlu (CHP), Emin Paksüt (GP), Suna Tural (MP), Cengizhan Yorulmaz (CHP)
Antalya: Ömer Buyrukçu (CHP)
Artvin: Sabit Osman Avcı (AP)
Aydın: Kemal Ziya Öztürk (AP), Mehmet Çelik (CHP), M. Kemal Yılmaz (CHP)
Balıkesir: Salih Zeki Altınbaş (CHP), Mehmet Niyazi Gürer (CHP), Mevlüt Yılmaz (AP)
Bilecik: Mehmet Ergül (CHP)

Bitlis: Abidin İnan Gaydalı (AP)

Bursa: Sadrettin Çanga (CHP), İbrahim Öktem (CHP)

Çanakkale: Mustafa Çalıkoğlu (CHP)

Çankırı: Mustafa Hazım Dağlı (AP), Arif Tosyalıoğlu (AP)

Çorum: Cahit Angın (CHP), Ali Naki Ulusoy (BP)

Denizli: İlhan Açıkalın (CHP), Fuat Avcı (AP), Arif Hüdai Oral (CHP)

Edirne: Veli Gülkan (AP)

Elazığ: Ali Rıza Septioğlu (Bğz.)

Erzincan: Sadık Perinçek (AP), Naci Yıldırım (CHP)

Erzurum: Fethullah Taşkesenlioğlu (AP)

Eskişehir: B. Sıtkı Karacaşehir (CHP)

Gaziantep: Şinasi Çolakoğlu (CHP), Muhittin Sayın (CHP)

Hatay: Abdullah Çilli (Bğz.), M. Sait Reşa (CHP)

Isparta: Hüsamettin Akmumcu (AP)

İçel: Hilmi Türkmen (AP), Çetin Yılmaz (CHP)

İstanbul: Eşref Derinçay (CHP), İbrahim Elmalı (MP), Bahir Ersoy (CHP), Orhan Eyüboğlu (CHP), Orhan Kabibay (CHP), Rıza Kuas (TİP), Sezai Orkunt (CHP), Haydar Özdemir (BP), M. Kazım Özeke (CHP), İlhami Sancar (CHP)

İzmir: Coşkun Karagözoğlu (CHP), Talat Orhon (CHP), Şinasi Osma (AP), Kemal Önder (CHP), Ali Naki Üner (AP)

Kars: Turgut Artaç (CHP)

Kastamonu: Muzaffer Akdoğanlı (CHP), Mehmet Seydibeylioğlu (CHP)

Kırşehir: Mustafa Aksoy (CHP)

Konya: Necmettin Erbakan (Bğz.), Sezai Ergun (AP), Sadi Koçaş (CHP), Orhan Okay (CHP), Özer Ölçmen (AP)

Kütahya: Mehmet Ersoy (AP), Kemal Kaçar (AP)

Malatya: Mustafa Kaftan (CHP)

Manisa: Veli Bakirli (CHP), Süleyman Çağlar (AP)

Maraş: M. Nejat Çuhadar (CHP), İbrahim Öztürk (Bğz.).

Mardin: Şevki Altındağ (CHP), Seyfi Güneştan (YTP)

Ordu: Memduh Ekşi (CHP), Ata Topaloğlu (CHP), Orhan Vural (CHP)

Rize: Sami Kumbasar (CHP)

Samsun: Kamran Evliyaoğlu (CHP), İlyas Kılıç (CHP)

Siirt: Selahattin Oran (YTP)

Sinop: Hilmi İşgüzar (MP), Mustafa Kaptan (AP), Tevfik Fikret Övet (CHP)

Sivas: Vahit Bozatlı (CHP), Hüseyin Çınar (BP), Ahmet Durakoğlu (CHP), Ekrem Kangal (CHP), M. Kemal Palaoğlu (CHP), Mustafa Timisi (BP)

Tekirdağ: Nedim Karahalil (AP), Mustafa Sabri Sözeri (AP)

Tokat: İsmail Hakkı Birler (CHP)

Trabzon: Mehmet Aslantürk (CHP), Mehmet Ali Oksal (AP), Ahmet Şener (CHP)

Tunceli: Kenan Aral (CHP)

Urfa: Necati Aksoy (CHP), Vehbi Melik (CHP)

Yozgat: İsmail Hakkı Akdoğan (AP), Abdullah Baştürk (CHP), Celal Ahmet Sungur (CHP)

Zonguldak: Hüseyin Baytürk (CHP), Fevzi Fırat (AP), Cahit Karakaş (CHP)

02.05.1972 Cumhuriyet Senatosu Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın, Ölüm Cezalarının Yerine Getirilmesine Dair Kanun Tasarısının Birinci Maddesine Verilen Oyların Sonucu

(Kabul edilmiştir.)
Üye sayısı: 183
Oy verenler: 145
Kabul edenler: 111
Reddedenler: 34
Çekinserler: 0
Oya katılmayanlar: 36
Açık üyelikler: 2

Kabul Edenler

Adana: Mukadder Öztekin (Bğz.), Mehmet Ünaldı (AP)

Adıyaman: Mehmet Sırrı Turanlı (AP)

Afyonkarahisar: M. Kazım Karaağaçlıoğlu (AP), Ahmet Karayiğit (AP), Kemal Şenocak (AP)

Amasya: Macit Zeren (AP)

Ankara: Turhan Kapanlı (AP), Yiğit Köker (AP), Mansur Ulusoy (Bğz.),Mahmut Vural(AP), İsmail yetiş (AP)

Antalya: Akif Tekin (AP)

Artvin: Fehmi Alpaslan (GP)

Aydın: Ali Celalettin Coşkun (AP)

Balıkesir: Nuri Demirel (AP), Mehmet Güler (AP), Cemalettin İnkaya (AP), Nejat Sarlıcalı (CHP)

Bilecik: Mehmet Orhon Tuğrul (AP)

Bolu: Turgut Yaşar Gülez (AP), Alaeddin Yılmaztürk (AP)

Burdur: Ö. Faruk Kınaytürk (AP)

Bursa: İ. Sabri Çağlayangil (AP), Şeref Kayalar (AP), Cahit Ortaç (AP)

Çanakkale: Nahit Altan (AP)

Çankırı: Gürhan Titrek (AP)

Çorum: Şevki Özçetin (AP), Safa Yalçuk (AP)

Denizli: Ali Kemal Turgut (AP)

Diyarbakır: Azmi Erdoğan (AP)

Erzincan: Fehmi Baysoy (GP)

Erzurum: Osman Alihocagil (AP), Sakıp Hatunoğlu (GP), Edip Somunoğlu (AP)

Eskişehir: Ömer Ucuzal (AP)

Gazlantep: İbrahim Tevfik Kutlar (AP)

Giresun: Sabahattin Orhon (AP)

Gümüşhane: Abbas Cilara (AP)

Hakkâri: Necip Seyhan (GP)

Hatay: M. Enver Bahadırlı (GP)

Isparta: Mustafa Gülcügil (AP)

İçel: Talip Özdolay (AP)

İstanbul: Erdoğan Adalı (AP), Haluk Berkol (AP), O. Zeki Gümüşoğlu (AP), Rifat Öztürkçine (AP), Cemal Yıldırım (CHP)

İzmir: Beliğ Beler(AP), Mustafa Bozoklar (AP), Mümin Kırlı (AP), Orhan Kor (AP)

Kars: Y. Ziya Ayrım (AP), Mehmet Hazer (CHP)

Kastamonu: Mehmet Çamlıca (AP), Ahmet Nusret Tuna (AP)

Kayseri: Hüsnü Dikeçligil (DP), Hüseyin Kalpaklıoğlu (DP), Sami Turan (GP)

Kırklareli: Ali Alkan(AP)

Kırşehir: Halil Özmen (GP)

Kocaeli: Lütfi Tokoğlu: (AP)

Konya: Osman Nuri Canpolat (AP), Sedat Çumralı (GP), Fevzi Halıcı (AP)

Kütahya: A. Orhan Akça(AP), İ.Etem Erdinç (AP)

Malatya: Nurettin Akyurt (CHP), Hamdi Özer (AP)

Manisa: Oral Karaosmanoğlu (AP), A. Orhan Süresan (AP), Ruhi Tunakan (AP)

Maraş: Adnan Karaküçük (AP), Hilmi Soydan (CHP)

Mardin: Abdurrahman Bayar (DP), Abdülkerim Saraçoğlu (GP)

Muğla: İlyas Karaöz (AP), Haldun Menteşoğlu (AP)

Muş: İsan Hisan Bingöl (AP)

Nevşehir: İ.Şevki Atasağun (AP)

Niğde: Hüseyin Avni Göktürk (AP)

Ordu: Selahattin Acar(AP)

Rize: O. Mecdi Agun(AP)

Sakarya: Osman Salihoğlu (AP), Mustafa Tığlı (AP)

Samsun: H. Enver Işıklar (AP), Refet Rendeci (AP), Fethi Tevetoğlu (AP)

Siirt: Abdurrahman Kavak (AP)
Sinop: Nazım İnebeyli (AP)
Sivas: Nurettin Ertürk (AP)
Tekirdağ: Cemal Tarlan (DP)
Tokat: Ali Altuntaş (AP)
Trabzon: Ö. Lütfi Hocaoğlu (DP), Reşat Zaloğlu (AP)
Urfa: İ.Etem Karakapıcı (GP), Hasan Oral (AP)
Uşak: Mehmet Faik Atayurt (AP)
Van: Ferit Melen (GP)
Yozgat: Sadık Artukmaç (CHP), İsmail Yeşilyurt (AP)
Zonguldak: Tarık Remzi Baltan (AP), Ahmet Demir Yüce (AP)
Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler: Hidayet Aydıner, Hayri Dener, Sait Naci Ergini Vehap Güvenç, Mehmet İzmen, Tayfur Sökmen.

Reddedenler

Tabii Üyeler: Ekrem Acuner, Refet aksoyoğlu, Mucip Ataklı, Vehbi Ersü, Suphi Gürsoytrak, Kadri Kaplani Suphi Karamani Kamil Karavelioğlu, Sami Küçük, Sezai Okan, Selahattin Özgür, M. Şükran Özkaya, Haydar Tunçkanat, Muzaffer Yurdakuler.
Ağrı: Salih Türkmen(CHP)
Ankara: Turgut Cebe (Bğz.)
Bursa: Saffet Ural (CHP)
Denizli: Hüseyin Atmaca (CHP)
Diyarbakır: Selahattin Cizrelioğlu (Bğz.)
Elazığ: Salim Hazerdağlı (CHP)
Gaziantep: Salih Tanyeri: (CHP)
Giresun: İhsan Topaloğlu (CHP)
İstanbul: Mebrure Aksoley(CHP)
İzmir: Nazif Çağatay (CHP)
Kars: Sırrı Atalay (CHP)
Kocaeli: Hikmet İşmen (TİP)
Konya: Fakih Özlen (CHP)
Manisa: Doğan Barutçuoğlu (CHP)
Samsun: Rıza Işıtan (CHP)
Sivas: Hüseyin Öztürk (CHP)
Tokat: Zihni Betil(CHP)
Zonguldak: Mehmet Ali Pestilci (CHP)
Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler: Cemal Madanoğlu, Bahriye Üçok.

Oylamaya Katılmayanlar

Tabii Üyeler: Emrullah Çelebi, Fahri Özdilek, Mehmet Özgüneş, Ahmet Yıldız.

Adana: M. Nuri Ademoğlu (AP), M.Yılmaz Mete (CHP)

Ankara: Hıfzı Oğuz Bekata (CHP)

Antalya: Mehmet Pırıltı (GP)

Aydın: İskender Cenap Ege(AP), Halil Goral (CHP)

Bingöl: A. Hikmet Yurtsever (DP)

Çanakkale: Ziye Termen (DP)

Edirne: Mehmet Nazif Ergeneli (AP)

Elazığ: Celal Ertuğ (AP)

Hatay: Mustafa Deliveli (AP)

İçel: Lütfi Bilgen (CHP)

İstanbul: Şevket Akyürek (DP), Tekin Arıburun (AP), Fikret Gündoğan (CHP), Ekrem Özden (CHP)

İzmir: Necip Mirkelamoğlu (CHP)

Konya: Mehmet Varışlı (AP)

Niğde: Kudret Bayhan (MHP)

Ordu: Bekir Sıtkı Baykal (Bğz.) Şevket Köksal (CHP)

Sivas: Adil Altay (CHP)

Tekirdağ: Hayri Mumcuoğlu (CHP)

Trabzon: Ali Şakir Ağanoğlu (CHP)

Tunceli: Arslan Bora (CHP)

Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler: Lütfi Akadlı, Selahatin Babüroğlu, Özer Derbil, Nihat Erim, Fahri Korutürk, Ragıp Üner, Suad Hayri Ürgüplü.

KAYNAKÇA

Balbay, Mustafa, *Denizlerin Davası-Halit Çelenk Anlatıyor*, Cumhuriyet Kitapları, 2012.

Baykam, Bedri, *68'li Yıllar - Eylemciler*, İmge Kitabevi, 1998.

---, *68'li Yıllar - Tanıklar*, İmge Kitabevi, 1999.

Behram, Nihat, *Darağacında Üç Fidan*, May Yayınları, 1976.

Bilgin, Mehmet, *Sami Kumbasar Kitabı*, Doğu Kütüphanesi, 2013.

Birand, Mehmet Ali; Çaplı, Bülent; Dündar, Can, *12 Mart/İhtilalin Pençesinde Demokrasi*, İmge Kitabevi, 1994.

Cem, Hasan, *Deniz Gezmiş Olayı*, Habora Kitabevi, 1974.

Çalışlar, Oral, *Denizler İdama Giderken*, Güncel Yayıncılık, 2008.

Çelenk, Halit, İdam Gecesi Anıları, İmge Kitabevi, 2009.

Çobanlı, Cem, *Mahir Deniz* İbo, Kalkedon Yayınları, 2008.

Çubukçu, Aydın, *Bizim 68*, Evrensel Basım Yayın, 1993.

Feyizoğlu, Turhan, *Denizler ve Filistin*, Alfa Yayınları, 2011.

---, *Deniz-Bir İsyancının İzleri*, Alfa Yayınları, 2011.

Çelenk Güvenç, Serpil, *Darağacına Mektuplar- Deniz-Yusuf-Hüseyin: Türkiye ve Dünya Basınında 12 Mart İdamları*, İmge Kitabevi, 2012.

Kahraman, Ahmet, *Deniz Yusuf Hüseyin*, Chiviyazıları Yayınevi, 1995.

Keskin, Atilla, *Acılara Yenilmeyen Gülümseyişler*, Gendaş Kültür Yayınları, 1999.

Öz, Erdal, *Deniz Gezmiş Anlatıyor*, Cem Yayınları, 1976.

---, *Gülünün Solduğu Akşam*, Can Yayınları, 1986.

---, *Defterimde Kuş Sesleri*, Can Yayınları, 2003.

Perinçek, Doğu, *Arkadaşım Deniz Gezmiş*, Kaynak Yayınları, 2012.

Sabah, Mahmut, *O Gece Gemerek'te*, Grifin Kitap, 2013.

Yılmaz, Veli, *Emirle Gelen İdam Kararı*, Tümzamanlar Yayıncılık, 1992.

Bir Avuçtular Deniz Oldular, Kadıköy Belediyesi, 2013.

Deniz, yay. haz. Özgür Erdem, İleri Yayınları, 2005.

THKO Davası, Yöntem Yayınları, 1974.

DİZİN

6. Filo 132, 133, 138, 155, 163, 416

A

Adalet Partisi (AP) 140, 167, 311, 383, 397, 398, 410, 427, 465
Ağırnaslı, Niyazi 276, 368, 424
Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı 49
Ahmed Arif 287, 390, 442
Akşam 75, 163, 237, 288
Aldıkaçtı, Orhan 169, 176, 177, 183, 185
Alptekin, Cihan 93, 124, 138, 151, 157, 169, 195, 197, 199, 200, 202, 210, 212, 298, 367, 412, 414
Altan, Çetin 75, 131, 288
Anadol, Avniye 93, 95
Ant Yayınları 198
Aragon, Louis 411
Aslan, Beşir 348, 349, 394, 446
Aslan, Yusuf 9, 217, 220, 221, 242, 243, 247, 248, 250, 256, 260, 262, 263, 276, 324, 325, 329, 333, 340, 341, 348, 349, 374, 382, 394, 395, 396, 401, 406, 415, 418, 419, 421, 423, 425, 426, 435, 438, 441, 446, 447, 448, 449, 452, 465, 467, 468, 469, 472, 477
Âşık İhsani 111
Âşık Veysel 54
Atabey, Fahri 108
Atahan, Haşmet 157
Ataklı, Mucip 428, 474
Atatürk, Mustafa Kemal 6, 7, 26, 89, 90, 112, 129, 138, 141, 149, 254, 312, 313, 330, 378, 465, 466, 467
Ateşoğlu, Mehmet 167
Avcıoğlu, Doğan 75
Aybar, Mehmet Ali 75, 383, 397, 469
Aydın, Rahmi 115, 146
Ayna, Ömer 367, 412
Azmioğlu, Fuat 398

B

Baby Maudud 66
Bahri Hazer 82
Bardakçı, Ulaş 366, 367, 388
Baş, Mustafa 427
Başol, Salim 47
Başpınar, Mehmet Mehdi 93, 115
Bayar, Celal 276, 468, 473
Baydar, Oya (Sencer) 149, 163
Beckett, Samuel 411
Belli, Mihri 217
Benehetrit, Teresita 66, 68
Bergson, Henri 49
Berk, Medeni 284
Boncuk, Ömer 58, 59, 61
Bozbeyli, Ferruh 398
Brecht, Bertolt 384, 442
Büke, Uğur 111
Bülbül, Emin 115
Bülbül, Sait 115

C-Ç

Carazci, Richard 248
Cemgil, Sinan 177, 178, 220, 221, 242, 247, 248, 250, 251, 256, 298, 300, 307, 470
Cemgil, Şirin 178
Cem, İsmail 236
Cervantes 352
Cevahir, Hüseyin 298
Che Guevara 19, 136, 168, 213
CHP 23, 33, 40, 41, 77, 125, 140, 236, 243, 331, 348, 374, 383, 397, 398, 399, 410, 411; 412, 428, 459, 461
CIA 144
Cimilli Mustafa Ağa 22, 23
Cinemre, Tayfun 298
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) 131
Commer, Robert 144, 145, 146, 149, 150, 176, 177

Çaldırık, Rıfat 115
Çaplı, Bülent 17
Çayan, Mahir 60, 61, 294, 298, 347, 366, 367, 412, 414, 477
Çelenk, Halit 17, 276, 328, 330, 374, 400, 418, 431, 435, 446, 477
Çelenk, Şekibe 374
Çelik Bilek 36
Çerkez Ethem 221
Çubukçu, Aydın 41, 43, 46, 48
Çubukçu, Şevket 41

D
Dadaloğlu 105
Darendelioğlu, İlhan 398
Demiral, Nusret 276
Demircioğlu, Vedat 132, 133, 157, 226
Demirdöven, Nurettin 76, 85
Demirel, Süleyman 113, 140, 158, 204, 205, 224, 227, 254, 267, 383, 398, 459, 467, 472
Demokrat Parti (DP) 33, 40
Deniz Hasreti 12, 82
Denli, Metin 306
Dev-Genç 213, 222, 288
Devrimci Öğrenci Birliği (DÖB) 138, 162, 174
Dinçer, Hasan 115
DİSK 200
Divitçioğlu, Sencer 462
Doğan, Celal 137, 149, 151
Doğan, Mehmet 398
Dostoyevski, F. M. 352

E
Ecevit, Bülent 331, 383, 397, 398, 470
Eflatun 384
Egeli, Ekrem Şerif 89, 122
Eken, Kemalettin 427
El-Fetih 168
Elrom, Ephraim 294, 295
Elverdi, Ali 310, 433
EOKA 65
Ercişli, Cevat 93, 141
Erdoğan, Mükerrem 411, 432, 433, 435, 439
Eren, Memduh 109, 191, 192
Erim, Nihat 276, 288, 348, 350, 397, 399, 403, 475
Eroğan, Kadri 42
Eroğan, Nuri 397
Eroğlu, Hayri 115
Erten, Raif 115
Eşrefoğlu, Metin 157

F
Feridun, Sakar 197
Fersoy, Orhan Cemal 227, 467
Feyzioğlu, Turhan 40
Fransız Kültür Merkezi 96

G
"Gâvur Dağın Boranı" 105
Gezmiş, Bora 11, 12, 28, 33, 36, 43, 50, 55, 73, 77, 96, 164, 165, 179, 180, 210, 296, 315, 331, 332, 362, 364, 365, 368, 429, 446, 447, 449, 458, 461, 475
Gezmiş, Can 17, 18
Gezmiş, Cemil hemen her yerde
Gezmiş, Deniz hemen her yerde
Gezmiş, Gülağa 237
Gezmiş, Mukaddes 34, 105, 264, 297
Gezmiş, Tevfik 23, 24, 33
Gholson, James 248
Gökçen, Kemal 374
Göze, Tunç 195
Günaydın 158, 175
Günay, Ertuğrul 151
Güneşsoy, Sencer 99
Gürcan, Fethi 404
Gürkan, Mustafa İlker 93, 95, 96, 124, 137, 146, 214, 382
Gürsel, Cemal 47, 48

H
"Hasretinden Prangalar Eskittim" 284, 292, 442, 453
Heavner, Larry J., 248
Hugo, Victor 384
Hürriyet 59, 60, 224, 229, 264

I-İ
Işık, Fuat 272
İlhan, Attila 15, 98
İnan, Hıdır 447
İnan, Hüseyin 9, 177, 217, 220, 221, 237, 239, 249, 252, 260, 276, 324, 329, 333, 351, 374, 378, 382, 395, 396, 401, 406, 415, 418, 423, 424, 426, 435, 438, 441, 447, 449, 452, 465, 472
İnce Memed 48
İnönü, Erdal 237, 383
İnönü, İsmet 40, 41, 42, 60, 65, 77, 115, 236, 249, 262, 348, 375, 376, 377, 383, 394, 398, 411, 412, 427, 469
İnönü, Örner 427
İş Bankası 220, 221, 227
İşmen, Fatma Hikmet 383

K
Kabaklı, Alımet 416
Kadenbach, Gabriele 18, 66
Kahraman, Alımet 406
Kaner, Nihat 183
Kantoğlu, Orhan 226
Karabel, Sıtkı 115
Karacan, Nuri 462
Karadeniz, Harun 151, 154
Karaosmanoğlu, Yakup Kadri 383, 473
Kavak, Cavit 151
Kavrakoğlu, Osman 284
Keleş, Ruşen 383
Kennedy, John F. 120
Kılıç, Dündar 145
Kıvılcımlı, Hikmet 75, 254
Kıyıcı, Mustafa Lütfü 93, 115
Konuksever, Ergin 4, 158, 237
Kök, Orhan İzzet 424
Kumbasar, Sami 23, 471
Kurtböke, Oktay 229
Kutlar, Onat 383
Küçükömer, İdris 462
Küpeli, Yusuf 153

M
Malraux, Andre 411
Manga, Kadir 298
Marx, Karl 295
Mavi Işıklar 101
Mehetoğlu, Battal 189, 190, 191
Memet Fuat 442
Menderes, Adnan 33, 40, 47, 48
Menteşeoğlu, Haldun 268
MHP 157, 166, 465, 475
Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) 99
Milliyet 103, 125, 137, 236
MİT 204, 237, 273, 383, 447
MTTB 99

N
Nadi, Nadir 383
Nâzım Hikmet 7, 82, 115, 131, 132, 202, 203
Neruda, Pablo 384, 411
Nixon, Richard 249
Nuhoğlu, Bozkurt 93, 114, 115, 117, 137, 217

O-Ö
Ocakçıoğlu, Mevlüt 397
Okur, Selahattin 93
Ongunyurt, Kaşif 197
Önder, İzzettin 462
Öymen Altan 383, 395
Öymen, Örsan 406
Özal, Turgut 416
Özdoğan, Alpaslan 177, 298
Özek, Çetin 137
Öz, Erdal 178, 324, 383
Özgentürk, Ali 151
Özgüneş, Mehmet 428
Özgür, Taylan 177, 179, 402, 424, 436
Özlen, Fakih 383, 474
Öztekin, Mukadder 410, 472
Öztürk, Seyfi 113, 163, 398, 466

P
Pembe Köşk 377
Perinçek, Doğu 152
Picasso, Pablo 411
Potuma, Burhan 306, 418, 431
Poyraz, Vefa 126

S
Saçlıoğlu, Nahit 374
Saldıraner, Kemal 306, 401
Saltuk, Rahmi 123
Sancar, Semih 328
Savaş ve Barış 372, 378, 384
Selçuk, İlhan 288
Sexton, Barbara 262
Sexton, Jimmy 248, 249, 262
Suer, Cemal 347
Sunay, Cevdet 394, 411
Sübeten, Kemal 195
Süerkan, Ömer Erim 93, 101
Sükan, Faruk 151, 467

T
Tağmaç, Memduh 427
Tamer, Rauf 415
Tekeş, Zeki 197, 217
Teneke 48, 173
Tercüman 415, 416
Tetik, Ahmet 310, 340
Tevetoğlu, Fethi 410, 473
Tolstoy, Lev 352, 372, 378, 387
Tonak, Hacı 298
Topuzlu, Cemil 24
Törün, Fehmi 262
TRT 321, 427, 449
Tuğ, Abdülbaki 310, 311, 322
Tunaya, Tarık Zafer 137
Turan, Mehmet 310
Turhan, Talat 191
Türing, Tevfik 433
Türk-İş 85, 86, 215
Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) 219, 264, 321, 366, 367, 477

Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) 367
Türkiye İşçi Partisi (TİP) 75, 76, 77, 85, 112, 136, 166, 175, 213, 398, 469, 471, 474
Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) 96, 99, 138, 157, 191, 214
Türk Milli Talebe Fedarasyonu (TMTF) 88, 99, 101
Türk Solu 143, 156, 184
Türün, Faik 367

U
Uçar, İrfan 241
Uğur, Necdet 398, 469
Uğur, Sami 432
Ulus 33
Uşaklı, Ömer Bedrettin 12, 82
Uzun-Önder, Semra 18

W
Wheleer, Eleanor 442

Y
Yalçıner, Mustafa 17, 298
Yalçıntaş, Nevzat 99
Yaşar Kemal 48, 383
Yıldırımtürk, Metin 310
Yıldızhan, Ahmet Niyazi 427
Yılmaz, Ziya 367, 388
Yücel, Hasan Âli 36
Yücel, Özbek 197

Z
Zeki Oruç, Erel 424
Ziya Gökalp 157
Zülkadiroğlu, Mustafa 93, 146

Baba

bi şimdi ankara cezaevindeyim.
ümit ediyorum. Yaptıklarımdan
lık duymuyorum. Sıhhatim
Hamdi benim parkamı, kalın
kalın askeri pantolonumu, içça-
nleklerimi Karaklarımı acele getirsin.
ara bir ayakkabı ve yün çorap

enin ellerinizden öper Babayı-
e kucaklarım.

Deniz

e yaptıy-

ma için Yavuz

CAN DÜNDAR

ABİM DENİZ

"Bu kitapta Deniz'in durgun, fırtınalı, eğlenceli, dalgalı hallerini ve yer yer derinliklerini bulacaksınız. Neden bugün hâlâ on binlerce çocuğun adında yaşadığını, her kesim tarafından sevilip sayıldığını, ölüm yıldönümlerinde nasıl olup da her yıl biraz daha büyüyen kalabalıklar toplandığını, her direnişte, her mitingde isminin niçin ısrarla anıldığını, neden Gezi Direnişi patladığında AKM'nin en görünür yerine onun posterinin asıldığını daha iyi anlayacaksınız."

Bugüne kadar özenle saklanan fotoğraflar, mektuplar ve belgeler, Can Dündar'ın deneyimli gazeteciliği ve Deniz'in yıllarca sessiz kalan kardeşi Hamdi Gezmiş'in tanıklığıyla birlikte ilk defa bu kitapta gün yüzüne çıkıyor.

Devrim ideali peşinde fedakârca koşturmuş bir kuşağı ve dönemin siyasi atmosferini ortaya koyan *Abim Deniz* Denizlerin "onurlu ve cesur" duruşlarına içten bir selam...

can

26,5 TL
KDV DAHİL

ISBN-13: 978-975-07-2527-5

9 789750 724275

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi